

Artur Klark

RAJSKI VODOSKOCI

Prevod: Živković Zoran

Clarke Arthur FOUNTAINS OF PARADISE (THE), 1979.

POLARIS

1992.

PREDGOVOR

"Od Taprobanija do Raja ima četrdeset morskih milja; tu se može čuti zvuk Rajskih Vodokoka."

Predanje: prema zapisu fratara Marinjolija (1335. n. e.)

Zemlja koju sam nazvao Taprobani ne postoji kao takva, ali je devedeset odsto saglasna sa ostrvom Cejlonom (sada Šri Lankom). Iako se u 'Pogovoru' razjašnjava koja se mesta, zbivanja i likovi temelje na činjenicama, čitalac neće mnogo pogrešiti ako pretpostavi da što je priča neverovatnija, to je bliža stvarnosti.

Naziv 'Taprobani' danas se na engleskom jeziku obično izgovara 'Taprobejn' (u sliku sa 'plejn'), ali to nije tačan klasičan izgovor - što je Milton, razume se, odlično znao:

"Od Indije i zlatnog Poluostrva i krajnjeg indijskog ostrva Taprobanija..."¹

(Ponovo stečeni Raj, knjiga IV)

Prvi deo: DVORAC

1. KALIDASA

Kako su godine prolazile, kruna je postajala sve teža. Kada mu ju je Prečasni Bodhidharma Mahanajake Thero prvi put - tako nevoljno - stavio na glavu, princa Kalidasu iznenadila je njena lakoća. Sada, dvadeset godina kasnije, kralj Kalidasa rado je skidao taj zlatni obruč optočen draguljima kad god bi mu to dvorski protokol dozvoljavao.

A toga gotovo da nije bilo ovde, na vetrometnom vrhu stenovite tvrđave; retki su bili izaslanici ili molioci koji su tražili da budu primljeni u audijenciju na ovoj zastrašujućoj vrljeti. Većina onih koji su prevalili put do Jakagale odustala bi pred tim poslednjim usponom, kroz samu čeljust lava koji je čučao i ostavljao utisak kao da će svakog časa skočiti sa pročelja litice. Kralj koji bi zašao u godine nikada ne bi mogao da sedi na tom prestolu što stremi nebesima. Jednog dana i Kalidasa bi sigurno postao preslab da dospe do vlastitog dvorca. Ali on je iskreno sumnjao da će taj dan ikada svanuti; njegovi mnogobrojni neprijatelji poštededeće ga poniženja starosti.

---

¹ Da je za Milтона naziv ostrva odista bio 'Taprobani', a ne 'Taprobejn' vidi se jedino po metrici stiha na izvorniku - prim. prev.

A ti neprijatelji su se sada okupljali. Bacio je pogled prema severu, kao da je tamo već mogao da razabere vojsku svog polubrata koji se vraća da zatraži krvavi presto Taprobanija. Ali ta pretnja još se nalazila daleko, preko mora uzburkanog monsunom; iako je Kalidasa više verovao svojim uhodama nego astrolozima, bilo je prijatno znati da i jedni i drugi imaju isto mišljenje o tome.

Malgara je čekao skoro dvadeset godina, kujući planove i sakupljajući potporu stranih kraljeva. A jedan još strpljiviji i tananiji neprijatelj nalazio se znatno bliže, večno ga promatrajući sa južnog neba. Savršena kupa Sri Kande, Svete Planine, danas se činila veoma bliska, nadnoseći se nad središnjom ravnicom. Od osvita istorije ona je ispunjavala strahopoštovanjem srca svih onih koji su imali prilike da je vide. Kalidasa je neprestano bio svestan njenog uznemirujućeg prisustva, kao i moći koju je simbolisala.

Mahanajake Thero nije, međutim, imao vojsku, niti bučne ratne slonove, koji bi prkosno dizali mesingom optočene kljove dok bi hitali u boj. Prvosveštenik je bio samo starac u narandžastoj odori, koji je od materijalnih dobara posedovao jedino prosjački čanak i palmin list da se zaštiti od sunca. Dok bi sveštenici nižeg ranga i njihovi pomoćnici pevali odlomke iz svetih spisa oko njega, on bi samo sedeo prekrštenih nogu u tišini - i vukao konce sudbina kraljeva. Bilo je to veoma čudno...

Vazduh je danas bio tako bistar da je Kalidasa mogao da razabere hram, koji je zbog udaljenosti ličio na sićušan, beo vrh strele na najvišoj tački Sri Kande. Nije izgledao kao delo čovekovih ruku i tog časa podsetio je kralja na još veće planine koje je video u mladosti, dok je bio polugost, a polutalac na dvoru Mahinde Velikog. Svi džinovi koji su čuvali Mahindino kraljevstvo imali su takve kreste, sačinjene od jedne zaslepljujuće, kristalne tvari, za koju nije postojala reč na taprobanijskom jeziku. Indusi su verovali da je posredi neka čudesno preobrazena vrsta vode, ali Kalidasa bi se samo nasmejavao na to praznoverje.

Ta blistava slonovača nalazila se na samo tri dana hoda odavde: jedan dan carskim drumom, kroz šume i pirinčana polja, a zatim dva uz krivudave stepenice, uz koje se on više nikada neće uspeti, zato što ga je na njihovom kraju čekao jedini neprijatelj koga se bojao i koga neće moći da pokori. Ponekad je zavideo hodočasnicima, kada bi ugledao njihove baklje koje su obrazovale tanku plamenu nit uz pročelje planine. Najubogiji prosjaci mogli su da pozdrave svetu zoru i da dobiju blagoslov bogova; vladaocu sve ove zemlje to je bilo uskraćeno.

Ali zauzvrat je imao neke utehe, makar i samo zakratko. Zaštićeni šančevima i bedemima, oko njega su se nalazili bazeni, vodoskoci i Perivoji na koje je utrošio sve blago svog kraljevstva. A kada bi mu oni dosadili, na raspolaganju su mu stajale gospe sa stene - one od krvi i mesa, koje je sve ređe pohađao, kao i dve stotine nepromenljivih i besmrtnih, sa kojima je često razmenjivao misli, budući da je jedino u njih imao poverenja.

Munja je zaparala zapadnim nebom. Kalidasa odvratila pažnju od neprijatne pretnje planine i upravi je prema udaljenoj nadi u kišu. Monsun je kasnio ove godine; veštačka jezera, koja su napajala složen sistem navodnjavanja ostrva, bila su gotovo prazna. U ovo doba godine on bi već morao da vidi odseve sa površine najvećeg među njima - koje su, dobro je to znao, njegovi podanici još zvali imenom njegovog oca: Paravana Samudra, Paravanino more. Dovođeno je pre samo trideset godina, posle mnogo pokolenja mukotrpnog rada. U jednom srećnijem dobu, mladi princ Kalidasa ponosno je stajao pokraj oca, dok su podizane brane velikih ustava, a životvorna voda stala da kulja preko žedne zemlje. U celom kraljevstvu nije bilo lepšeg prizora od blago ustalasanog ogleдалa tog ogromnog, veštačkog jezera, u kome su se odražavale kupole i tornjevi Ranapure, Grada Bogova - drevne prestonice, koju je napustio zbog svog sna.

Grom se ponovo oglasio, ali Kalidasa je znao da je to obećanje lažno. Čak i ovde, na vrhu

Demonske Stene, vazduh je još počivao miran i beživotan; nije bilo ni traga od onih iznenadnih, nepredvidivih naleta vetra koji su najavljivali dolazak monsuna. Pre no što kiše konačno počnu, breme njegovih nevolja biće verovatno opterećeno još i glađu.

"Vaše Veličanstvo", reče strpljivi glas dvorjanina Adigara, "izaslanici se spremaju da krenu. Želeli bi da vam izraze poštovanje na rastanku."

Ah da, ona dva bledolika poslanika što su došla preko zapadnog okeana! Bilo mu je žao što odlaze, pošto su doneli novosti, saopštivši ih na svom veoma rđavom taprobanijskom, o mnogim čudesima - premda nijedno od njih, morali su to da priznaju, nije moglo da se ravna sa ovom tvrđavom-dvorcem na nebu.

Kalidasa okrenu leđa planini sa belim vrhom i sasušenom, svetlucavom predelu i stade da silazi granitnim stepenicama prema odaji za audijencije. Iza njega, komornik je sa pomoćnicima nosio darove od slonovače i dragog kamenja za dva visoka, ponosna čoveka, koja su čekala da se oproste. Oni će uskoro poneti blaga Taprobanija preko mora, u jedan grad stolećima mlađi od Ranapure; i možda će, zakratko, razvedriti nespokojne misli cara Hadrijana.

Dok je polako koračao prema severnom grudobranu, Mahanajake Thero izgledao je, u svojoj odeždi jarke boje, kao narandžasti blesak spram gipsane beline zidova hrama. Daleko ispod ležala je šahovska ploča pirinčanih polja, koja se pružala od obzorja do obzorja, ispresecana tamnim prugama kanala za navodnjavanje i urešena plavim sjajem Paravane Samudre - a sa one strane tog mora na kopnu lebdele su svetle kupole Ranapure, poput utvarnih mehurova, nemoguće ogromne kada se uzme u obzir njihova stvarna udaljenost. Trideset godina posmatrao je tu nestalnu panoramu, ali je znao da nikada neće dokučiti sve pojedinosti njene neverovatne složenosti. Boje i međe menjale su se sa svakim godišnjim dobom - u stvari, sa svakim oblakom koji bi minuo nebom. Onog dana kada i sam bude minuo, pomislio je Bodhidharma, takođe će videti nešto novo.

Samo je jedna stvar štrčala u tom izuzetno skladnom predelu. Iako je sa ove visine izgledala sićušna, siva grbina Demonske Stene delovala je poput kakvog uljeza. I odista, prema predanju, Jakagala je predstavljala deo himalajskog vrha sa lekovitim travama, koji je tu ispustio majmunoliki bog Hanuman, žurno noseći svojim ranjenim sadruzima lekove u planinu, pošto su se okončale bitke Ramajane.

Razume se, sa ove razdaljine nije se mogla razabrati nijedna pojedinost Kalidasine ludosti, sa izuzetkom tanušne linije koja je označavala spoljni bedem Perivoja. Pa ipak, kada bi se jednom iskusio susret sa Demonskom Stenom, onda bi ona ostajala u trajnoj uspomeni. Mahanajake Thero mogao je u mašti da vidi, podjednako jasno kao da stoji u njoj, ogromnu lavlju čeljust koja štrči iz okomitog pročelja stenovitog masiva - dok se odozgo nadnose grudobrani po kojima, nije bilo teško poverovati, još hodi omraženi kralj...

Grom prasnu sa neba, dostigavši brzo vrhunac moći, od čega kao da se zatrese cela planina. A onda je stao da se prolama i odjekuje svodom, zamirući prema istoku. Nekoliko dugih sekundi jeka se kolebala na rubu obzorja. Ali niko nije mogao da se prevari i protumači to kao vesnika predstojećih kiša; one se nisu predviđale još tri nedelje, a Kontrola monsuna nikada nije grešila za više od dvadeset četiri časa. Kada se jeka sasvim utišala, Mahanajake se okrenuo prema čoveku koji je stajao pokraj njega.

"Toliko što se tiče pomnog držanja povratnih koridora", reče on nešto srditijim glasom nego što bi to sebi smeo da dozvoli jedan zastupnik Dharme. "Je li zabeleženo koliko je bilo?"

Mlađi monah reče nešto u mikrofon koji je držao oko ručnog zgloba i sačeka da dobije odgovor.

"Jeste - vrhunac je bio na sto dvadeset. Znači, pet decibela iznad prethodnog rekorda."

"Uputite uobičajeni protest kontroli 'Kenedi' ili kontroli 'Gagarin', koja je već od njih dve odgovorna. Ili još bolje, protestujte kod obe. Premda, naravno, to neće ništa promeniti."

Dok je pratio pogledom trag pare na nebu koji se lagano rasplinjavao, Bodhidharmi Mahanajakeu Therou - osamdeset petom prvosvešteniku ovog imena - javila se jedna iznenadna i krajnje neprimerena prikaza. Kalidasa bi valjano umeo da izide nakraj sa operatorima svemirskih linija koji jedino vode računa o što manjem utrošku dolara pri podizanju korisnog tereta na orbitu... Za njih bi on već imao neki specijalitet, počev od nabijanja na kolac, preko slonova sa metalnim obucima, pa sve do ključalog ulja.

Ali, naravno, život je bio znatno jednostavniji pre dve hiljade godina.

2. INŽENJER

Prijatelji, čiji se broj tužno smanjivao svake godine, zvali su ga Johan. Svet ga je, kad bi ga se setio, zvao Radža. Njegovo puno ime ovaploćivalo je pet stotina godina istorije; Johan Oliver de Elvis Sri Radžasinge.

U jednom ranijem dobu, turisti koji su dolazili da vide stenu utrkivali su se da ga snime svojim kamerama i kasetofonima, ali sada već čitavo jedno pokolenje ništa nije znalo o danima kada je on bio najpoznatije lice u Sunčevom sistemu. On nije žalio za minulom slavom, zato što mu je ona donela zahvalnost celog čovečanstva. Ali uz nju su išla i uzaludna kajanja zbog grešaka koje je počinio - kao i tuga zbog tuđih života koje je upropastio, a što se moglo izbeći uz malo više predostrožnosti ili strpljenja. Razume se, bilo je lako sada, iz perspektive istorije, uvideti šta je valjalo preduzeti da bi se predupredila Oklandska kriza ili da bi se okupili nevoljni potpisnici Samarkandskog ugovora. Prebacivati sebi zbog neizbežnih grešaka prošlosti bilo je glupo; pa ipak, postojali su trenuci kada mu je savest zadavala više bola nego povremena žiganja stare rane od kuršuma koju je zadobio u Patagoniji.

Niko nije verovao da će njegovo povlačenje iz javnog života potrajati dugo. "Vратиćeš se kroz šest meseci", kazao mu je svetski predsednik Ču. "Moć je opojna."

"Ali ne deluje na mene", uzvratio je on sasvim iskreno.

I odista, oduvek je moć bila ta koja je dolazila njemu na noge; on je sam nikada nije tražio. Osim toga, svaki put je to bila krajnje posebna, ograničena vrsta moći - savetodavna, a ne izvršna. On je bio samo posebni pomoćnik (vršilac dužnosti ambasadora) za političke poslove, neposredno odgovoran predsedniku i veću; osoblje mu nikada nije premašalo deset članova - odnosno jedanaest, ukoliko se uzme u obzir i ARISTOTEL. (Njegova konzola još je imala neposredan pristup u Arijevu memoriju i banke za obradu podataka - i oni bi nekoliko puta godišnje vodili razgovore). Ali na kraju je veće uvek prihvatilo njegov savet i tako mu je svetska javnost odavala veliki deo one zahvalnosti koja je inače trebalo da pripadne neopevanim i slavom neovenčanim birokratama iz Odeljenja za mir.

I tako je leteći ambasador Radžasinge stekao silan publicitet, hitajući sa jednog žarišta sukoba na drugo, povlađujući samoljubivima ovde, stišavajući krize tamo i baratajući istinom takvim umećem koje gotovo da nije imalo premca. Razume se, nikada nije lagao; to bi bilo pogubno. Bez Arijeve nepogrešive memorije uopšte ne bi mogao da drži kontrolu nad zamršenom mrežom koju je ponekad bio primoran da plete kako bi čovečanstvo živelo u miru. Onog časa kada je ustanovio da počinje prekomerno da uživa u toj igri, shvatio je da je vreme da se povuče.

To se dogodilo pre dvadeset godina i on nikada nije zažalio zbog svoje odluke. Oni koji su predviđali da će dosada uspeti tamo gde je zakazalo iskušenje moći, ne samo što nisu poznavali tog čoveka, nego nisu ni razumeli njegove korene. On se vratio poljima i šumama svoje mladosti i živio je na samo kilometar od velike, nadnoseće stene koja je predstavljala

glavno znamenje njegovog detinjstva. I odista, vila koju je sagradio nalazila se na prostoru opasanom šančevima koji su okruživali Perivoje, a vodokoci koje je podigao Kalidasin arhitekta sada su rasprskavali vodene kapljice u Johanovom dvorištu, posle pauze duge dve hiljade godina. Voda je još tekla prvobitnim kamenim akvaduktom; ništa se nije promenilo, izuzev što su cisterne visoko gore na steni sada punjene električnim pumpama, a ne više mukotrpnim tegljenjem robova.

Činjenica da je uspeo da se domogne tog komada zemlje, ogrezlog u istoriju, za doba koje će provesti u penziji pružila je Johanu više zadovoljstva nego sve ostalo u njegovoj karijeri; bilo je to ispunjenje jednog sna za koji on nikada nije istinski verovao da će se ostvariti. Da bi to postigao, mora da je upotrebio sve diplomatsko umeće koje je posedovao, a uz to i da diskretno uceni nekoliko osoba iz Odseka za arheologiju. Kasnije su o tome postavljena pitanja u Državnoj skupštini, ali su ona srećom ostala bez odgovora.

Široki šanac razdvajao ga je od celog sveta, sa izuzetkom najupornijih turista i studenata, a od pogleda radoznalaca štitila ga je gusta živica mutiranog ašoka drveća, koje je cvetalo preko cele godine. Na tim stablima obitavalo je nekoliko majmunskih porodica, koje su se uglavnom zadovoljavale posmatranjem, premda bi se njihovi članovi povremeno ušunjali u vilu, a zatim brzo utekli napolje, ponevši sa sobom sve što bi im se prohtelo, pod uslovom da je bilo dovoljno lako. Posle toga bi usledio kratkotrajan rat između dve vrste uz upotrebu petardi i snimljenih krikova upozorenja na opasnost, što je ljude onespokojavalo u najmanjoj meri isto koliko i majmune - premda su se ovi ubrzo vraćali na poprište zbivanja, pošto su odavno shvatili da im niko neće stvarno nauditi.

Raskošni smiraj sunca upravo je oblio rumenilom zapadno nebo Taprobanija, kada je mali elektrotrikl bešumno izišao ispod drveća i zaustavio se pokraj trema sa granitnim stubovima. (Originalna čola iz poznog razdoblja Ranapure - pa, dakle, i potpuni anahronizam na ovom mestu. Ali to je jedino profesoru Saratu padalo u oči i on nikada nije propuštao priliku da na taj račun uputi neku opasku).

Na temelju dugotrajnog i gorkog iskustva Radžasinge je naučio da se nikada ne pouzda u prvi utisak, ali ni da ga olako ne prenebregne. Gotovo je očekivao da će Vanevar Morgan biti, baš kao i njegove tvorevine, krupan, upečatljiv čovek. Inženjer je, međutim, bio znatno niži od proseka, pa je čak na prvi pogled ostavljao utisak prilično slabašne osobe. No, njegovo mršavo telo bilo je žilavo, a kao gavran crna kosa uokvirivala je lice koje nipošto nije odavalo pedeset jednogodišnjaka. Video-prikaz iz Arijeve biografske arhive nekako nije išao uz njega; on je trebalo da bude romantični pesnik, pijanista - ili, možda, veliki glumac koji snagom svoje umetnosti očarava mnoštvo. Radžasinge je umeo da prepozna moć kada bi je video, budući da je moć bila njegov posao; a sada se suočio sa njome. Čuvaj se niskih ljudi, često je govorio sebi - jer oni su pokretači i potresnici sveta.

Pri pomisli na to za čas ga prože zebnja. Skoro svake nedelje, stari prijatelji i stari neprijatelji dolazili su na ovo zabito mesto da razmene novosti ili da se prisete prošlosti. Rado je primao ove posete, budući da su one doprinosile da i dalje bude u toku zbivanja. U svakom pojedinačnom slučaju prilično je pouzdano znao šta je svrha posete i o čemu će biti reči. Ali, koliko je Radžasinge bio upućen, on i Morgan nisu imali zajedničkih interesovanja, sa izuzetkom onih koja su zajednička svim ljudima tog doba. Nikada se nisu sreli, niti su na bilo koji način ranije bili u vezi; štaviše, jedva da je po imenu uspeo da se priseti ko je, zapravo, Morgan. Još je neobičnija bila okolnost da ga je inženjer zamolio da njihov sastanak ostane u tajnosti.

Radžasinge je, doduše, pristao na to, premda nerado. U njegovom mirnom životu više nije bilo nikakve potrebe za tajnošću; poslednja stvar koju je sada želeo bila je neka važna tajna koja bi mu ugrozila spokojan način življenja. Zauvek je okončao sa Bezbednošću; pre deset

godina - ili je možda proteklo i više? - na njegov zahtev uklonjena mu je lična straža. No, ono što ga je najvećma uznemirilo nije bila ta diskretna tajnovitost, već njegova vlastita nedoumica. Glavni inženjer Odeljenja za kopno Zemaljske Konstrukcije Korporacije nije prevalio nekoliko hiljada kilometara samo da bi mu zatražio autogram ili da bi izrazio uobičajene turističke banalnosti. On je došao ovamo iz nekog posebnog razloga - ali šta bi to mogli biti, Radžasinge nije bio kadar da dokuči i pored sve svoje domišljatosti.

Čak ni u vreme dok je bio u javnoj službi, putevi mu se nijednom nisu ukrstili sa ovom Korporacijom; njena tri Odeljenja - za kopno, more i svemir - iako su bila veoma velika, spadala su među najneupadljivija specijalizovana tela Svetske Federacije. ZKK je izranjala iz senke jedino kada bi došlo do neke tehničke greške, koja bi stekla veliki publicitet, ili kada bi se otvoreno sukobila sa kakvom ekološkom ili istorijskom grupom. Poslednje sučeljavanje ovoga tipa imalo je za predmet Antarktički cevovod - to čudo inženjerijskog umeća dvadeset prvog stoleća, sazdana da isumpava ugalj pretvoren u tečno stanje iz bogatih polarnih naslaga i da ga prebacuje do električnih centrala i fabrika širom sveta. Obuzeta ekološkom euforijom, ZKK je istupila sa predlogom da se poruši poslednji preostali deo cevovoda i da se zemlja potpuno vrati pingvinima. Protiv toga su se veoma bučno digli industrijski arheolozi, ozlojeđeni besprimernim vandalstvom, a potom i prirodnjaci, čiji je glavni argument bio da pingvini naprosto vole napušteni cevovod. U njemu su našli udomljenje kakvo nikada ranije u prošlosti nisu imali; ovo je, sa svoje strane, dovelo do populacione eksplozije sa kojom su kitovi-ubice jedva izlazili na kraj. I tako, ZKK se predala bez borbe.

Radžasinge nije znao da li je Morgan imao veze sa tim malim debaklom. No, to više i nije bilo važno, budući da je njegovo ime sada bilo povezano sa najvećim trijumfom ZKK...

Dobio je naziv Konačni Most - i verovatno je to zavređivao. Zajedno sa pola sveta, Radžasinge je posmatrao kako Grof Cepelin - i sam jedno od čuda tog doba - lagano podiže put neba poslednji odeljak. Sav luksuzni inventar ove vazdušne lađe bio je uklonjen da bi se smanjila težina; iz čuvenog bazena za plivanje ispuštena je voda, a reaktori su upumpavali pretek svoje toplote u gasne vreće, doprinoseći na taj način dizanju u vazduh. Bilo je to prvi put da mrtav teret težak preko hiljadu tona okomito bude podignut do visine od tri kilometra, a da pri tom - nesumnjivo na razočaranje miliona - sve protekne bez i najmanje poteškoća ili nepritika.

Nijedna lađa nije posle toga prošla pokraj Herkulovih Stubova ne pozdravivši uz put najmoćniji most koji je čovek ikad saznao - odnosno, koji će, po svoj prilici, ikada saznati. Dva istovetna tornja na mestu gde su se spajali Sredozemno more i Atlanski okean i sama su predstavljala najviša zdanja na svetu; stajala su jedan naspram drugog, dok je između njih zjapilo petnaest kilometara prostora - u kome nije bilo ničega do neverovatnog, tananog luka Gibraltarskog Mosta. Bila je čast upoznati čoveka u čijoj se svesti rodilo to čudo; čak i uprkos tome što je kasnio čitav čas.

"Moje izvinjenje, ambasadore", reče Morgan, silazeći sa tricikla. "Nadam se da vas nisam doveo u nepriliku zbog ovog zakašnjenja."

"Uopšte niste; moje vreme pripada meni. Već ste obedovali, pretpostavljam?"

"Jesam - kada sam izgubio vezu u Rimu, bar su me poslužili izvrsnim ručkom."

"To je u svakom slučaju bolje od onoga što bismo dobili u hotelu 'Jakagala'. Rezervisao sam vam sobu za noćas - to je samo kilometar odavde. Bojim se da ćemo morati da odgodimo naš razgovor do doručka."

Na Morganovom licu pojavio se izraz razočaranja, ali je ipak slegnuo ramenima u znak pristanka. "No, dobro, iskoristiću to vreme da obavim neke poslove koji me čekaju. Nadam se da hotel raspolaže svim tehničkim pogodnostima - odnosno da ima bar standardni terminal."

Radžasinge se nasmeja. "Ne jamčim vam ništa složenije od telefona. Ali imam jedan bolji

predlog. Kroz nešto malo više od pola časa vodim neke prijatelje na Stenu. Tamo će videti jednu izvrsnu son-et-lumiFre predstavu i ja vas svesrdno pozivam da nam se pridružite."

Učinilo mu se da je Morgan za trenutak oklevao, kao da je pokušavao da smisli neki učtiv izgovor.

"Veoma ljubazno od vas, ali stvarno moram da stupim u vezu sa mojim uredom..."

"Poslužite se mojom konzolom. Obećavam vam da će vas predstava očarati, a osim toga traje samo jedan sat. Oh, da, smetnuo sam s uma - vi ne želite da iko sazna da ste ovde. Pa, dobro, predstaviću vas kao doktora Smita sa Tasmanijskog univerziteta. Uveren sam da vas moji prijatelji neće prepoznati."

Radžasinge nije imao nameru da uvredi svog posetioca, ali u izrazu Morganovog lica za trenutak se pojavio prisenač srdžbe. Instinkti bivšeg diplomate automatski su reagovali; on je smesta zabeležio u pamćenje ovu reakciju, koja je mogla da mu posluži nekom budućom zgodom.

"I ja sam siguran da neće", uzvratilo Morgan, a Radžasinge razabra jasan prizvuk gorčine u njegovom glasu. "Slažem se da budem doktor Smit. A sada - da li bih smeo da se poslužim vašom konzolom?"

Zanimljivo, pomislio Radžasinge dok je uvodio gosta u vilu, ali verovatno nevažno. Privremena hipoteza: Morgan je osujećen, možda čak razočaran čovek. Teško je bilo dokučiti uzrok tome, budući da je on predstavljao prvo ime svoje profesije. Šta je povrh toga mogao da želi? Postojao je jedan očigledan odgovor; Radžasinge je dobro poznavao simptome te boljke, ako ni zbog čega drugog ono zato što ju je i sam davno preležao.

'Slava je podstrek' počeo on da recituje u tišini vlastitih misli. Kako ono beše dalje? 'Ta najveća slabost otmenog uma... Prezreti uživanja i proživeti dane u radu.'²

Da, to bi moglo da bude objašnjenje nezadovoljstva koje su zabeležile njegove još osetljive antene. I tog trenutka mu iznenada pada na um da je ogromna duga koja povezuje Evropu i Afriku gotovo uvek nazivana Mostom... samo ponekad Gibraltarskim Mostom... ali nikada Morganovim Mostom.

Pa, doktore Morgane, pomislio Radžasinge, ako tražite slavu, ovde je nećete naći. Zašto ste onda, hiljadu mu jakasa, uopšte došli na spokojni, mali Taprobani?

3. VODOSKOCI

Slonovi i robovi danima su mukotrпно teglili pod okrutnim suncem, noseći beskrajne lance vedara uz obronak litice. "Je li gotovo?" raspitivao se kralj iz dana u dan. "Nije, veličanstvo", odgovarao je glavni predradnik, "rezervoar još nije pun. Ali sutra, možda..."

To 'sutra' konačno je svanulo i ceo dvor se okupio u Perivojima, ispod nastrešnice od tkanine jarkih boja. Kralja su, pored toga, rashlađivale i velike lepeze, kojima su mahali moloci; da bi se domogli ove rizične povlastice, oni su morali dobro da podmire komornika. Bila je to počast koja im je mogla doneti bogatstvo ili smrt.

Sve oči bile su upravljene prema pročelju Stene i sićušnim prilikama koje su se kretale na njenom vrhu. Jedna zastava mahnu; daleko ispod, kratko se oglasi rog. U podnožju litice radnici mahnito stadoše da barataju polugama i da potežu užad. Ali dugo se ništa nije dogodilo.

Kraljevo lice počeo da se mrgodi i ceo dvor zadrhta. Čak su i lepeze nekoliko trenutaka

---

² Navod je iz Miltonove pastirske elegije Lycidas, napisane 1637. godine povodom smrti autorovog prijatelja - prim. prev.

izgubile ritam mahanja, da bi se potom njihovo kretanje ponovo ubrzalo, budući da su se oni koji su rukovali njima spomenuli opasnosti svog preduzetništva. A onda se podiže silna graja među radnicima u podnožju Jakagale - graja radosti i likovanja, koja je stala da se širi i primiče, kako je prihvatana duž cvećem oivičenih staza. A uporedo sa njom počeo je da se razleže još jedan zvuk; on, doduše, nije bio toliko bučan, ali je ipak odavao utisak neodoljive, zapretane sile koja neumoljivo hrli ka svojoj meti.

Jedan za drugim, pokuljavši iz zemlje kao nekom čarolijom, vitki stubovi vode šiknuše put savršeno vedrog neba. Na visini koja je četvorostruko premašala čovekovu, oni se rascvetaše u latice sazdane od kapljica. Svetlost sunca, koja se prelamala kroz njih, stvarala je izmaglicu prošaranu svim duginim bojama, što je upotpunjavalo neobičnost i lepotu prizora. Nikada, tokom cele povesti Taprobanija, ljudske oči nisu videle takvo čudo.

Kralj se osmehnu, a dvorjani se odvažiše da ponovo počnu da dišu. Ovoga puta zakopane cevi nisu se rasprsle pod težinom vode; za razliku od svojih zlosrećnih prethodnika, neimari koji su ih postavili stekli su ovim uspehom podjednako valjane izglede da dožive starost kao i svi ostali koji su radili za Kalidasu.

Gotovo isto tako neprimetno kao i sunce što klone na zapad, mlazevi su stali da gube visinu. Više nisu bili viši od čoveka; mukotrpno napunjeni rezervoari gotovo su presahli, a vodoskoci se najpre sniziše, a zatim ponovo podigoše, kao da su želeli da odaju poslednji naklon prestolu; potom bešumno zgasnuše. Još nekoliko trenutaka talasići su se razlivali površinom bazena, punom izlomljenih odraza, da bi konačno i ona postala glatko ogledalo u kome je stajala slika večne Stene.

"Radnici su valjano obavili posao", reče Kalidasa. "Dajte im slobodu."

U kojoj je meri to stvarno bilo valjano, oni, razume se, nikada neće shvatiti, budući da niko nije mogao dokučiti samotne vizije jednog umetnika-kralja. Prelazeći pogledom po brižljivo negovanim vrtovima koji su opasavali Jakagalu, Kalidasa je osećao zadovoljstvo kakvo nikada ranije nije iskusio.

Ovde, u podnožju Stene, on je zamislio i stvorio Raj. Sada mu je samo preostalo da na njenom vrhu sazda Nebo.

4. DEMONSKA STENA

Nadahnuo smišljena predstava svetlosti i zvuka još je snažno delovala na Radžasingea, iako ju je on video već desetak puta i dobro poznao svaki trik koji je u njoj primenjen. Nju je, razume se, neizostavno gledao svaki posetilac Stene, premda su se kritičari poput profesora Sarata žalili da je to naprosto samo 'instant-istorija' za turiste. No, čak je i 'instant-istorija' bila bolja od potpunog odsustva istorije i ona je kao takva služila svrsi, bez obzira na to što su Sarat i njegove kolege i dalje vodili žučne rasprave o tačnom sledu događaja što su se zbili na ovom mestu pre dve hiljade godina.

Mali amfiteatar nalazio se naspram zapadnog obronka Jakagale, a njegovih dve stotine sedišta bilo je tako postavljeno da svaki gledalac gleda prema laserskim projektorima pod odgovarajućim uglom. Predstava je počinjala u isto vreme tokom cele godine - u 19,00 časova, upravo dok je poslednje rumenilo nepromenljivog polutarnog zalaska sunca čililo sa neba.

Već se toliko smrklo da se Stena nije mogla videti; njeno prisustvo bilo je moguće razabrati samo po velikoj, crnoj senci koja je zaklanjala rane zvezde. A onda je iz tame izronilo lagano dobovanje prigušenog bubnja, koje je najavilo jedan miran, ravnodušan glas:

"Ovo je priča o jednom kralju, koji je ubio svog oca, da bi potom pao od bratovljeve ruke.

U krvavoj istoriji čovečanstva to ne predstavlja ništa novo. Ali iza ovog kralja ostao je jedan trajan spomenik; i jedna legenda koja je preživela mnoga stoleća..."

Radžasinge krišom baci pogled prema Vanevaru Morganu, koji je sedeo u tami sa njegove desne strane. Iako je inženjerevo lice video samo kao obris, ipak je mogao da razabere da na njegovog posetioca već deluje čarolija priče. Dva druga gosta - stari prijatelji iz diplomatskih dana - koji su mu sedeli sa leve strane, takođe su bili pod dejstvom predstave. Kao što je i uveravao Morgana, oni nisu prepoznali 'doktora Smita'; ili, ako ipak jesu, učtivo su pristali na kamuflažu.

"Zvao se Kalidasa i rodio se stotinu godina posle Hrista, u Ranapuri, Gradu Bogova - stolećima prestonici taprobanijskih kraljeva. Ali preko njegovog rođenja ležala je senka..."

Muzika postade jača kada su se flaute i gudački instrumenti pridružili dobovanju bubnja, tvoreći zajedno napetu, kraljevsku melodiju u noćnom vazduhu. Jedna tačka svetlosti poče da plamti na proćelju Stene; a onda se, iznenada, raširi - i najednom kao da se neki čarobni prozor otvorio u prošlost, dočaravajući jedan svet koji je bio življi i šarolikiji od samog života.

Dramatizacija je izvrsna, pomisli Morgan; sada mu je bilo milo što je dopustio da mu učtivost nadjača poriv za radom. Video je radost kralja Paravane kada mu je omiljena naložnica podarila prvorođenog sina - a zatim je shvatio kako je ta radost u isti mah bila i povećana i umanjena kada je, samo dvadeset četiri časa kasnije, kraljica rodila drugog sina, čije je pravo na presto bilo preče. Iako vremenski prvi, Kalidasa nije bio i prvi po prvenstvu; i tako, pozornica za tragediju bila je podignuta.

"No, u ranim danima dečastva, Kalidasa i njegov polubrat Malgara bili su najprisniji prijatelji. Rasli su zajedno, potpuno nesvesni svojih suparničkih sudbina i spletki koje su se plele oko njih. Prva nevolja koja je iskrsla među njima nije imala nikakve veze sa zlosrećnim rođenjem; bio je to samo jedan dobronamerni, bezazleni dar.

Na dvor kralja Paravane dolazili su izaslanici, donoseći poklone iz mnogih zemalja - svilu iz Kine, zlato iz Hindustana, uglačano oružje iz carskog Rima. A jednoga dana, jedan prosti lovac spustio se iz džungle u veliki grad, noseći sa sobom dar za koji se nadao da će se dopasti kraljevskoj porodici..."

Sa svih strana Morgan začu hor nehotičnih 'Ooh' i 'Aah', koji se oteše nevidljivim gledaocima. Iako nikada nije spadao u velike ljubitelje životinja, ipak je morao da prizna da je sićušan, kao sneg beo majmun, koji se sa toliko poverenja mreškao u naručju mladog princa Kalidase, veoma umiljat. Sa naboranog, malog lica dva krupna oka gledala su preko ponora stoleća - kao i preko tajanstvene, premda ne sasvim nepremostive provalije što zjapi između ljudi i životinja.

"Ako je suditi po Letopisima, ništa slično tome ranije nije viđeno; dlaka mu je bila bela poput mleka, a oči rumene poput rubina. Jedni su smatrali da je to dobar predznak - a drugi, opet, da je rđav, zato što je belo boja smrti i žalosti. I, avaj, strahovi ovih poslednjih pokazase se opravdani.

Princ Kalidasa veoma je voleo svog malog ljubimca; nadenuo mu je ime Hanuman po hrabrom, majmunolikom bogu iz Ramajane. Kraljev draguljar načinio je zlatna kolica, u kojima bi Hanuman samotno sedeo dok su ga vozili kroz dvor, na zabavu i radost svih koji su

posmatrali.

Sa svoje strane, Hanuman je takođe voleo Kalidasu i nije dozvoljavao da ga bilo ko drugi dira. Naročito je bio ljubomoran na princa Malgaru - gotovo kao da je predosećao suparništvo koje će uslediti. I onda, jednog zlosrećnog dana, on je ujeo prestolonaslednika.

Ujed je bio beznačajan - a njegove posledice nesagledive. Nekoliko dana kasnije Hanumana su otrovali - nesumnjivo po nalogu kraljice. Bio je to kraj Kalidasinog detinjstva; kažu da posle toga on više nikada nikoga nije voleo, niti je verovao nekom ljudskom biću. A prijateljstvo prema Malgari pretvorilo se u ogorčeno neprijateljstvo.

Ali to nije bila jedina nevolja koja je proistekla iz nasilne smrti malog majmuna. Po naređenju kralja, za Hanumana je sagrađen poseban grob u obliku tradicionalnog svetilišta ili dagobe. Bio je to krajnje neobičan presedan, koji je odmah izazvao neprijateljstvo sveštenika. Dagobe su podizane za smeštaj Budinih mošti, tako da je kraljev čin ispao hotimično svetogrđe.

I odista, možda je to i bilo učinjeno hotimice, budući da je kralj Paravana nekako u to vreme dospeo pod uticaj jednog hinduskog svamija i okrenuo se protiv budističke vere. Iako je princ Kalidasa bio premlad da bi imao udela u tom sukobu, sveštenici su ipak veliki deo svoje mržnje upravili na njega. I tako je započela jedna čegrst, koja će u potonjim godinama dovesti do raspada kraljevstva.

Slično mnogim drugim pričama zapisanim u drevnim letopisima Taprobanija, skoro dve hiljade godina nije bilo dokaza da je priповest o Hanumanu i mladom princu Kalidasi nešto drugo, a ne samo zanimljivo predanje. A onda, 2015. godine, ekipa hardvarskih arheologa otkrila je temelje jednog malog svetilišta u osnovi starog dvorca u Ranapuri. Kako je izgledalo, svetilište je bilo hotimice razoreno, budući da je nestala sva zidana građa gornjeg dela zdanja.

Uobičajena prostorija sa moštima u temeljima bila je prazna; njena sadržina očigledno je bila poharana pre mnogo stoleća. Ali naučnicima su stajali na raspolaganju uređaji o kojima stari lovci na blago nisu ni sanjali; istraživanje pomoću neutrina ukazalo je na postojanje druge prostorije sa moštima, koja se nalazila znatno dublje. Gornja je predstavljala samo paravan i valjano je poslužila svrsi. U drugoj se još nalazio predmet ljubavi i mržnje iz jednog davno minulog vremena; on je tu proveo mnogo stoleća da bi konačno stekao novo mesto u Ranapurskom muzeju."

Morgan je, s razlogom, sebe uvek smatrao prilično tvrdokornim i nesentimentalnim tipom, koji teško daje oduška vlastitim osećanjima. Ali sada, uz ne malu nelagodnost (veoma se nadao da to niko neće primetiti), osetio je kako mu se oči pune suzama. Baš je to smešno, reče on ljutito u sebi, da malo sladunjave muzike i jedna do zla boga sentiš priča deluju u toj meri na inače pribranog i uravnoteženog čoveka! Nikada ne bi poverovao da prizor jedne dečije igracke može da mu izmami suze.

A onda, zahvaljujući iznenadnom blesku sećanja, koji ga je vratio više od četrdeset godina u prošlost, najednom mu sinu zašto je predstava tako snažno delovala na njega. Ponovo mu je pred oči stao omiljeni zmaj, kako se vijori i lebdi nad sidnejskim parkom, gde je on proveo pretežni deo detinjstva. Opet je osetio toplinu sunca i blagi dah vetra na nagim leđima - izdajničkog vetra, koji je iznenada prestao da duva, tako da se zmaj sunovratio prema zemlji. Zapleo se u grane džinovskog hrasta, za koji se smatralo da je stariji od cele zemlje, a on je budalasto stao da vuče uže, pokušavajući da ga oslobodi. Tada je stekao prvi nauk o snazi materijala koji nikada neće zaboraviti.

Uže je puklo upravo tamo gde se zapetljalo u krošnjju, a zmaj je počeo nekontrolisano da krivuda letnjim nebom, postepeno gubeći visinu. Dečak je pojurio za njim prema ivici vode,

nadajući se da će pasti na kopno; ali vetar nije uslišio njegove molitve.

Dugo je stajao na obali i plakao, posmatrajući slomljene ostatke zmaja, slične kakvom skrhanom jedrenjaku, kako plove velikom lukom prema otvorenom moru, sve dok nisu nestali sa vidika. Bila je to prva od onih beznačajnih tragedija koje oblikuju čovekovo detinjstvo, sećao ih se on ili ne.

No, ono što je Morgan tada izgubio bila je samo neživa igračka; suze su predstavljale posledicu osujećenosti, a ne stvarne tuge. Žal princa Kalidase imao je znatno dublji uzrok. U zlatnim kolicima, koja su još izgledala kao da su upravo izišla iz majstorske radionice, nalazila se hrpa sićušnih, belih kostiju.

Morganu je promakao jedan deo povesti koji je posle toga usledio; kada je obrisao oči, proteklo je već nekoliko godina. Zapetljana porodična svađa bila je u punom jeku i on više nije mogao da pohvata ko tu koga ubija. Kada su vojske najzad odložile oružje, a bodeži se vratili u korice, prestolonaslednik Malgara i kraljica majka pobjegli su u Indiju, a Kalidasa se domogao prestola, zatočivši prethodno oca.

Iza uzurpatorove odluke da ne pogubi Paravanu nije se krila nikakva sinovljeva samilost, već uverenje da stari kralj poseduje neko skriveno blago, koje je čuvao za Malgaru. Paravana je znao da je bezbedan sve dok Kalidasa bude u tom uverenju; ali na kraju mu je dojadilo dalje obmanjivanje.

"Pokazaću ti moje pravo blago", kazao je on svom sinu. "Pripremi kočije i odvešću te do njega."

Ali, za razliku od malog Hanumana, Paravana je na svoje poslednje putovanje pošao u oronulim volujskim kolima. U Letopisima je zabeleženo da im je jedan točak bio oštećen i da je celim putem škripao - a ovakva pojedinost nesumnjivo je istinita, pošto nijedan istoričar ne bi mario da izmišlja nešto slično.

Na Kalidasino iznenađenje, njegov otac je naložio da ga kola odvezu do velikog veštačkog jezera, koje je navodnjavalo središnji deo kraljevstva i čijem je stvaranju on posvetio zamašan deo svog kraljevanja. Paravana je krenuo duž velikog nasipa, bacivši pogled prema vlastitom kipu, dvostruko višem od njega, koji je gledao negde preko vode.

"Zbogom, stari prijatelju", reče on, obrativši se nadnosećoj kamenoj prilici, koja je simbolisala njegovu minulu moć i slavu i koja je zauvek u rukama držala kamenu kartu ovog mora na kopnu. "Zaštiti mi nasleđe."

A zatim, pod budnim motrenjem Kalidase i njegovih stražara, on stade da silazi prelivnim stepenicama, ne zaustavivši se na rubu jezera. Kada se našao do pasa u vodi, on je zahvati šakama i baci je preko glave, a onda se okrenu prema Kalidasi sa izrazom ponosa i likovanja na licu.

"Evo, sine moj", povika on, pokazavši rukom prema nepreglednom prostranstvu čiste, životvorne vode, "evo mog blaga!"

"Pogubite ga!" vrisnu Kalidasa, zaslepljen besom i razočaranjem.

I vojnici izvršiše naređenje.

"I tako je Kalidasa postao gospodar Taprobanija, ali po cenu koju bi malo ljudi bilo spremno da plati. Jer, kako su Letopisi zabeležili, on je stalno živio 'u strahu od susednog sveta i od svog brata'. Ranije ili kasnije, Malgara će se vratiti da zatraži presto koji mu pripada.

Prvih nekoliko godina, po uzoru na dugi niz kraljeva koji su mu prethodili, Kalidasa je držao dvor u Ranapuri. A onda, iz razloga o kojima istorija ćuti, preselio je kraljevsku prestonicu na izdvojeni, kameni monolit Jakagale, četrdeset kilometara u džunglu. Bilo je mišljenja da je to učinio stoga što je tražio neosvojivu tvrđavu, koja bi mu pružila bezbednost

pred bratovljevimi osvetničkim pohodima. No, teško da je to tačno, budući da se on na kraju prezrivo odrekao njene zaštite; osim toga, da je želeo samo citadelu, zašto bi okružio Jakagalu ogromnim perivojima, čije je građenje zahtevalo isto toliko truda kao i podizanje zidina i kopanje šančeva? Konačno, kakva bi u tom slučaju bila svrha fresaka?"

U trenutku kada je pripovedač postavio to pitanje, celo zapadno pročelje stene izronilo je iz tame - ali ne onakvo kakvo je sada, već kakvo je bilo pre dve hiljade godina. Jedan pojas, koji je stajao na visini od stotinu metara iznad tla i pružao se celom širinom stene, izglačan je i prekriven gipsom, na kome je bio naslikan niz portreta prelepih žena - u prirodnoj veličini, od pasa nagore. Neke su prikazane iz profila, druge spreda, a sve su rađene po istom osnovnom uzoru.

Žute boje kože, raskošnih nedara, bile su odevene ili samo u dragulje ili u krajnje prozračnu odeždu. Neke su imale visoke i složene ukrase u kosi - dok su druge, kako je izgledalo, nosile krune. Mnoge su držale posude sa cvećem ili ljupko stiskale po jedan cvet između palca i kažiprsta. Iako je približno polovina prikazanih žena bila nešto tamnije puti i ostavljala utisak kao da su sluškinje, njihova frizura nije zbog toga izgledala ništa manje udešena, niti su skromnije ukrašene draguljima.

"Nekada je bilo više od dve stotine likova. Ali kiše i vetrovi mnogih stoleća pošteđeli su samo dvadeset, koji su bile zaštićene stenovitim ispustom..."

Snažan zum počeo da približava prizor; jedna za drugom, poslednje preživle prilike iz Kalidasinog sna stadoše da izranjaju iz tame, uz muziku Anitrine igre, koja je bila otrcana od prekomerne upotrebe, ali i jedinstveno prikladna u ovom slučaju. Iako oštećene vremenom, raspadanjem, pa čak i vandalskim postupcima, one nisu ništa izgubile od svoje lepote tokom vekova. Boje su im još bile sveže, neizbledele, pod dejstvom nešto više od pola miliona zalazećih sunaca. Boginje ili žene, svejedno - samo zahvaljujući njima predanje o Steni još je bilo živo.

"Niko ne zna ko su one bile, šta su predstavljale, niti zašto su stvorene uz toliko truda, na tako nedostupnom mestu. Prema najčešće pominjanoj teoriji, zamišljene su kao nebeska bića, budući da su svi Kalidasini naponi bili posvećeni stvaranju neba na zemlji, sa boginjama koje idu uz njega. Možda je sebe smatrao bogom-kraljem, po uzoru na egipatske faraone; možda je stoga i pozajmio od njih figuru sfinge da mu čuva ulaz u dvorac."

Prizor je sada prikazivao stenu sa nešto veće udaljenosti, ali ne više neposredno, već kao odraz u malom jezeru koje joj je stajalo kraj podnožja. A onda površina vode zadrhta, a obrisi Jakagale se zalelujaše i rastočiše. Kada se slika ponovo uspostavila, proplanak na vrhu stene bio je prekriven zidinama, grudobranima i kulama. Nisu se mogli jasno razabrati, zato što je prizor stalno ostajao izvan žiže, slično snoviđenjima. Niko nikada neće saznati kako je stvarno izgledao Kalidasin vazdušni dvorac pre no što su ga razorili oni koji su želeli da zatru svaki trag i samog njegovog imena.

"I tu je proživio skoro dvadeset godina, čekajući usud za koji je znao da će ga jednom stići. Uhode su mu sigurno javile da Malgara strpljivo sakuplja vojsku uz pomoć kraljeva južnog Hindustana.

I Malgara je konačno došao. Sa vrha Stene Kalidasa je posmatrao osvajače kako se primiču sa severa. Možda se smatrao nesavladivim, ali to nije stavio na kušnju. Napustio je okrilje svoje velike tvrđave i izjahao je u susret bratu, na ničiju zemlju između dve vojske. Mnogi bi dali sve da saznaju reči koje su njih dvojica izmenjala prilikom tog poslednjeg susreta. Neki kažu da su se čak zagrlili na rastanku; ko zna, možda se stvarno tako zbilo.

A onda su se vojske sudarile poput morskih talasa. Kalidasa se borio na svojoj zemlji, njegovi ljudi poznavali su teren i u prvi mah je izgledalo da će pobjeda sigurno pripasti njima. Ali onda se zbilo jedan od onih slučajeva koji određuju sudbine celih naroda.

Kalidasin veliki ratni slon, ukrašen kraljevskim zastavama, naglo se okrenuo da bi izbegao jedan potez močvarnog zemljišta. Branioci su to protumačili kao znak da se kralj povlači. Moral im je namah splasnulo i, kako su Letopisi zabeležili, razbežali su se na sve strane.

Kalidasa je pronađen na bojnopolju: sam je sebi presudio. Malgara je postao kralj, a Jakagala je bila prepuštena džungli, da bi ponovo bila otkrivena tek posle sedamnaest stoleća."

5. KROZ TELESKOP

Sa prizvukom pomalo nastrane radosti, ali i žaljenja u glasu, Radžasinge je to zvao 'moj tajni porok'. Proteklo je mnogo godina od kada se poslednji put popeo na vrh Jakagale, a iako je bio u prilici da odleti gde god bi pozeleo, to nije donosilo ono osećanje uspeha i ostvarenja. Dospeti tamo vazdušnom prečicom onemogućavalo je da se uživa u očaravajućim arhitektonskim pojedinostima, koje su bile dostupne jedino prilikom uspona; niko nije smeo da se nada da će dokučiti Kalidasin um, ako ne bi krenuo njegovim tragom od Perivoja do vazdušnog dvorca.

Postojala je, međutim, jedna zamena, koja je čoveku zašlom u godine mogla da pruži izvesnu naknadu. Pre više godina on je nabavio snažan teleskop promera dvadeset centimetara; pomoću njega mogao je da tumara čitavim zapadnim obronkom Stene i da tako ponovo prevaljuje put do vrha, kojim se mnogo puta u prošlosti uspinjao pešice. Dok bi posmatrao kroz dva okulara, lako je mogao da zamisli da lebdi u vazduhu i da je dovoljno samo da ispruži ruku pa da dodirne golo granitno pročelje.

U pozna popodneva, kada bi zraci sunca na zahodu dosegli do fresaka ispod stenovitog ispusta koji ih je štitio, Radžasinge bi ponekad polazio na poklonjenje dvorskim gospama. Premda ih je sve voleo, ipak je imao svoje miljenice; s vremena na vreme, bešumno bi razgovarao sa njima upotrebljavajući pri tom najarhaičnije reči i izraze koje je znao - potpuno svestan činjenice da je najstariji oblik taprobanijskog jezika koji je njemu bio poznat ležao hiljadu godina u njihovoj budućnosti.

Takođe ga je zabavljalo da posmatra žive ljude i da proučava njihove reakcije, dok bi se uspinjali uz Stenu, međusobno fotografisali na vrhu, ili se divili freskama. Razume se, oni nisu mogli imati pojma da ih pomno motri jedan nevidljivi - i zavidljivi - posmatrač, koji se bez po muke kretao uporedo sa njima poput kakvog bešumnog duha, a uz to i tako blizu da im je jasno mogao razabrati svaki izraz lica i svaku pojedinost na odeći. Snaga teleskopa bila je, naime, tolika da je Radžasinge mogao da prisluškuje razgovore turista, samo da je umeo da čita sa usana.

Ako se to moglo nazvati voajerstvom, onda je bilo prilično bezazleno - a osim toga njegov mali 'porok' nije, zapravo, predstavljao tajnu, budući da ga je on rado delio sa svojim posetiocima. Teleskop je omogućavao jedno od najpodrobnijih upoznavanja sa Jakagalom, a neretko je služio i drugim korisnim svrhama. Radžasinge je više puta upozorio čuvare na nedozvoljen pokušaj pribavljanja suvenira, a događalo se i da iznenađeni turisti budu zatečeni kako urezuju svoje inicijale na pročelju Stene.

Radžasinge je retko koristio teleskop ujutro, zato što se sunce tada nalazilo sa druge strane Jakagale, tako da se malo moglo videti na zapadnom pročelju, prekrivenom senkom. A koliko se sećao, nikada ga nije upotrebio u ranu zoru, iz jednostavnog razloga što je u to vreme uživao u dražesnom lokalnom običaju pijenja čaja u postelji, koji su ovde doneli evropski plantažeri pre tri stoleća. Kada je, međutim, sada bacio pogled kroz veliki panoramski prozor, sa koga je mogao da vidi gotovo celu Jakagalu, iznenađeno je primetio jednu sićušnu priliku kako se kreće obodom Stene, delimično se ocrtavajući spram neba. Posetioci se nikada nisu

pele na vrh ovako rano. Proteći će još čitav sat pre no što čuvari puste u pogon lift koji je vodio do fresaka. Radžasinge se zaludno upita ko bi mogao da bude taj ranoranilac.

On ustade iz postelje, obmota oko sebe jarki batik sarong i bosonog iziđe na verandu, a zatim priđe stamenom, betonskom stubu na kome je bio postavljen teleskop. Podsetivši se, valjda po pedeseti put, da je stvarno krajnje vreme da nabavi novi poklopac, koji bi napravu štitio od prašine, on upravi zdepastu cev prema Steni.

"Trebalo je da pogodim! reče on za sebe, uz ne malo zadovoljstvo, kada je podesio najjače uvećanje. Noćasnja predstava delovala je, dakle, na Morgana baš onako kao što je trebalo. Inženjer je sada, za kratko vreme koje mu je stajalo na raspolaganju, hteo za svoju dušu da se uveri kako su se Kalidasini arhitekti uhvatili ukoštac sa izazovom koji im je bio nametnut.

A onda Radžasinge primeti nešto veoma uznemirujuće. Morgan se živahno kretao samim rubom visoravni, jedva nekoliko centimetara od ivice provalije, kojoj se turisti nisu odvažavali čak ni da se približe. Takođe su retki bili oni koji su smogli hrabrosti da sednu na Slonov Presto dok bi im se noge klatile nad bezdanom; ali sada je inženjer klekao pokraj njega, nehajno se držeći jednom rukom za isklesani kameni naslon. Bio je nagnut nad ništavilom i osmatrao proćelje Stene koje se pružalo ispod. Radžasinge, koga nikada nije osobito usrećivala ni tako skromna visina kao što je Jakagalina, gotovo da nije izdržao dalje da posmatra.

Zurio je još nekoliko trenutaka, ispunjen nevericom, a onda je zaključio da Morgan jamačno spada među one retke pojedince na koje visine uopšte ne deluju. Radžasingeovo pamćenje, koje je još bilo izvrsno, premda ponekad kao da je uživalo da se poigrava sa njim, stalo je da se upire, ne bi li mu skrenulo pažnju na nešto. Nije li postojao jedan Francuz koji je na zategnutom užetu prešao preko Nijagarinih vodopada, pa se čak zaustavio na sredini, da bi baš tu zgotovio obed? Da svedočanstva o tom događaju nisu bila sasvim pouzdana, Radžasinge nikada ne bi poverovao da je tako nešto moguće.

Ali ovde je postojalo još nešto što je bilo značajno - jedan incident koji se ticao baš Morgana. Šta li je to samo bilo? Morgan... Morgan... nije znao o njemu doslovce ništa do pre samo nedelju dana...

Da; to je! Posredi je bio kratkotrajan spor koji nije silazio sa novinskih stubaca dan ili dva; biće da je upravo tada prvi put i čuo za Morganovo ime.

Glavni projektant predloženog Gibraltarskog Mosta najavio je zapanjujuću novost. Budući da će se svim vozilima automatski upravljati, nije bilo nikakve svrhe postavljati grudobrane ili zaštitne ograde duž ivice kolovoza; njihovim izostavljanjem uštedelo bi se mnogo hiljada tona. Razume se, svi su se odmah složili da je u pitanju krajnje užasavajuća zamisao; šta bi se dogodilo, pitala se javnost, ukoliko bi zakazalo automatsko vođenje nekih kola i ona krenula prema ivici? Glavni projektant imao je spremljene odgovore; na žalost, bilo ih je previše...

Ako bi automatsko vođenje zakazalo, onda bi, kao što je svima poznato, takođe automatski bile uključene kočnice i vozilo bi se zaustavilo posle manje od stotinu metara. Samo na krajnjim spoljnim trakama postojala je neka mogućnost da se kola sunovrate preko ivice; no, da bi se to dogodilo, moralo bi da dođe do potpunog otkazivanja vođenja, senzora i kočnica, što je bilo zamislivo tek jednom u dvadeset godina.

Dovde je sve bilo u redu. Ali onda je glavni projektant izrekao jednu opasku. Možda uopšte nije imao nameru javno da je kaže; možda se samo šalio. U svakom slučaju, rekao je da bi, ukoliko bi do takve nesreće došlo, on bio najsrećniji da se kola što brže sunovrate preko ivice i tako mu što manje oštete prekrasan most.

Suvišno je i reći, Most je konačno bio sagrađen sa metalnim odbojnicima duž spoljnjih kolovoznih traka, a koliko je Radžasingeu bilo poznato, još se niko nije sunovratio u dubine Sredozemlja. Morgan, međutim, kao da je samoubilački bio rešen da se žrtvuje sili teže ovde

na Jakagali; jer teško da se na drugi način moglo protumačiti ono što je radio.

A šta je sad ovo naumio? Klečao je pored slonovog Prestola, držeći malu, pravougaonu kutiju, koja je po obliku i veličini podsećala na kakvu staromodnu knjigu. Radžasinge je mogao samo letimice da je vidi, a način na koji je inženjer baratao njome bio je lišen svakog smisla. Možda je posredi bila nekakva naprava za vršenje analiza, premda njemu nije bilo jasno zašto bi Morgana zanimao sastav Jakagale.

Da možda ne planira da sagradi nešto ovde? To, razume se, ne bi bilo dozvoljeno, a osim toga Radžasingeu nije padalo na pamet šta bi to moglo biti toliko privlačno na ovom mestu; megalomanski kraljevi su se, srećom, proredili. U svakom slučaju, on je bio sasvim uveren, na osnovu sinoćnjih inženjerovih reakcija, da Morgan pre dolaska na Taprobani nikada nije čuo za Jakagalu.

A onda se Radžasingeu, koji se uvek dičio time da ume da sačuva prisustvo duha čak i u najdramatičnijim i najneočekivanijim okolnostima, ote nehотиčan krik užasa. Vanevar Morgan je nehajno zakoračio natraške sa ivice proplanka u prazninu koja je zjapila pod njim.

6. UMETNIK

"Dovedite mi Persijanca", reče Kalidasa, čim je povratio dah. Uspon od fresaka do Slonovog Prestola nije bio težak i postao je potpuno bezbedan od kada je stepenište niz golu liticu Stene optočeno zidovima. Ali bio je zamoran; koliko će još godina, pitao se Kalidasa, biti kadar da prevaljuje ovaj put bez tuđe pomoći? Robovi su, doduše, mogli da ga nose, ali to nije dolikovalo dostojanstvu jednog kralja. Ne bi, sem toga, mogao podneti da još neke oči osim njegovih gledaju stotinu boginja i njihovih takođe stotinu podjednako prelepih sluškinja, koje su sačinjavale svitu njegovog nebeskog dvora.

Od sada će, stoga, pred ulazom za stepenište danonoćno stajati stražar, koji će bdeti nad jedinim putem od dvorca do privatnog neba što ga je Kalidasa stvorio. Posle deset godina mukotrpnog rada, san mu je najzad u potpunosti ostvaren. Ma koliko ljubomorni sveštenici sa svog planinskog vrha tvrdili suprotno, on je konačno postao bog.

Uprkos godinama koje je proveo pod taprobanijskim suncem, Firdaz je još imao svetlu kožu poput Rimljana; u času kada se danas poklonio pred kraljem, izgledao je još bleđi i nekako smeten. Kalidasa ga je zamišljeno osmotrio, a zatim mu poklonio jedan od svojih retkih odobravajućih osmeha.

"Valjano si obavio posao, Persijanče", reče on. "Postoji li na svetu neki umetnik koji bi to učinio bolje?"

Ponos se očigledno uhvatio ukoštac sa oprezom u Firdazu; posle nekoliko trenutaka oklevanja, on odgovori:

"Ja takvog ne poznajem, veličanstvo."

"A jesam li te dobro platio?"

"Sasvim sam zadovoljan."

Teško da je ovo bilo tačno, pomisli Kalidasa; od početka je zasipan zahtevima za novim svotama novca, novim pomoćnicima, skupim materijalom koji se mogao nabaviti jedino u dalekim zemljama. Ali od umetnika se nije moglo očekivati da se razumeju u ekonomiju niti da znaju u kojoj je meri kraljeva riznica ispražnjena zastrašujućom cenom dvorca i njegove okoline.

"A sad, kad ti je posao ovde okončan, imaš li neku želju?"

"Voleo bih da dobijem dopuštenje vašeg veličanstva da se vratim u Išfahan, kako bih još jednom video svoj narod."

Bio je to odgovor koji je Kalidasa očekivao i obuzelo ga je iskreno žaljenje zbog odluke

koju je morao doneti. Postojalo je, međutim, premnogo drugih vladara na dugom putu do Persije, koji ne bi dopustili da im veliki umetnik Jakagale lako isklizne iz pohlepkih šaka. A boginje naslikane na zapadnom pročelju večno moraju ostati bez premca.

"Postoji jedna poteškoća", reče on običnim glasom - a Firdaz postade još bleđi, dok mu ramena klонуše na te reči. Kralj nije morao ništa da objašnjava, ali ovde se sada umetnik obraćao umetniku. "Pomogao si mi da postanem bog. Vesti o tome već su dospele do mnogih zemalja. Ako ne budeš više pod mojom zaštitom, drugi će pred tebe postaviti slične zahteve.

Umetnik je za trenutak ćutao; jedini zvuk bilo je ječanje vetra, koji nije prestajao da jadikuje zbog ove neočekivane prepreke na svom putu. A onda se Firdaz oglasi tako tiho da ga je Kalidasa jedva čuo: "Znači li to da mi je zabranjeno da odem?"

"Možeš poći i to sa toliko blaga da ti bude dovoljno do kraja života. Ali samo pod uslovom da više ne radiš ni za jednog drugog princa."

"Spreman sam da to obećam", uzvрати Firdaz gotovo nedolično žurno.

Kalidasa tužno odmahnu glavom. "Iskustvo me je naučilo da ne verujem zavetu umetnika", reče on, "a naročito ne ako nisu više pod mojom vlašću. Moraću, dakle, da prinudno sprovedem u delo to obećanje."

Na Kalidasino iznenađenje, Firdaz najednom više nije izgledao smeten; činilo se kao da je doneo neku važnu odluku i kao da ga je posle toga ispunilo olakšanje.

"Shvatam", reče on, uspravivši se i podigavši ramena. A onda hotimice okrenu leđa kralju, kao da njegovo veličanstvo više ne postoji, i upravi pogled u blistavo sunce.

Sunce je, znao je Kalidasa, bilo bog Persijanaca, a reči koje je Firdaz mrmljao sigurno su predstavljale molitvu na njegovom jeziku. Klanjao se i rdavijim bogovima, a umetnik je zurio u zaslepljujući disk kao da je znao da je to poslednja stvar koju će videti...

"Držite ga!" uzviknu kralj.

Stražari munjevito jurnuše napred, ali bilo je kasno. Iako je već sigurno bio slep, Firdaz je tačno znao kuda ide. U tri koraka stigao je do grudobrana i bacio se preko njega. Nije ispustio ni glasa dok je u dugom luku padao dole, prema vrtovima koje je smišljao toliko godina, niti se začuo neki odjek kada je neimar Jakagale stigao do temelja svog remek-dela.

Kalidasa je tugovao mnogo dana, ali tuga se na kraju pretvorila u bes, kada je uhvaćeno poslednje Persijančevo pismo za Išfahan. Neko je upozorio Firdaza da će biti oslepljen kada okonča posao; a to je bila vražja neistina. Nikada nije otkrio ko je stajao iza te glasine, premda je ne malo ljudi umrlo sporom smrću pre no što je dokazalo svoju nevinost. Bilo mu je žao što je Persijanac poverovao u takvu laž; morao je svakako da zna da ga jedan sadrug-umetnik nikada ne bi lišio vida.

Jer Kalidasa nije bio okrutan i nezahvalan čovek. Natovarilo bi Firdaza zlatom - ili bar srebrom - i poslao ga na put, sa slugama koje bi se brinule o njemu do kraja života. Više mu uopšte ne bi bilo potrebno da se koristi vlastitim rukama; i posle izvesnog vremena one mu više ne bi nedostajale.

7. DVORAC BOGA-KRALJA

Vanevar Morgan nije dobro spavao, a to je bilo krajnje neobično. On se oduvek dičio valjanim poznavanjem samoga sebe, svojih poriva i osećanja. Ako nije mogao da spava, želeo je da dokući uzrok tome.

Posmatrajući prve iskre praskozorja kako svetlucaju na tavanici hotelske sobe i osluškujući kričanje nepoznatih ptica, slično kakvoj zvonjavi, on poče da prebira po mislima. Nikada ne bi postao glavni inženjer Zemaljske Konstrukcione Korporacije, da mu život nije bio tako uređen da izbegava stupice iznenađenja. Iako niko nije mogao biti imun na nepredvidljivu

igru slučaja i usuda, on je preduzeo sve razumne korake da obezbedi svoju karijeru - a povrh svega svoj ugled. Budućnost mu je bila osigurana, u meri u kojoj se on mogao pobrinuti za to; čak i ako bi naprasno umro, programi uskladišteni u memoriji njegovog računara sačuvali bi mu najdraži san i posle smrti.

Sve do juče, uopšte nije čuo za Jakagalu; u stvari, do pre samo nekoliko nedelja neodređeno je bio svestan i samog Taprobanija, sve dok ga logika njegovog traganja neumitno nije uputila na ovo ostrvo. Do sada je već trebalo da ode odavde, ali misija mu, zapravo, još nije ni počela. Nije mu smetalo ovo malo odstupanje od programa; ono što ga je onespokojavalo bilo je osećanje da na njega počinju da dejstvuju sile koje nije mogao da pojmi. Pa ipak, strahopoštovanje koje ga je ispunilo imalo je jedno poznato sazvučje. On ga je već jednom iskusio, dok je, kao dečak, puštao svog izgubljenog zmaja u parku Kiribili, pokraj granitnih monolita koji su svojevremeno predstavljali stubove sada već davno srušanog mosta u sidnejskoj luci.

Te dve istovetne planine predstavljale su najistaknutije obeležje njegovog dečastva i uticale na njegovu sudbinu. Možda bi i nezavisno od toga postao inženjer, ali slučaj da se rodio baš u Sidneju uslovio je da on bude graditelj mostova. I tako mu je pripala čast da prvi pešice prevali put od Maroka do Španije, dok su se tri kilometra ispod njega ljutito penušale vode Sredozemlja; no, tog časa nije ni slutio da će ovo likovanje ostati u senci jednog daleko veličanstvenijeg izazova, sa kojim je tek trebalo da se suoči.

Ako uspešno bude okončao poduhvat pred kojim je sada stajao, njegova slava neće minuti još mnogo stoleća. Um, snaga i volja bili su mu samo na to usredsređeni i on više nije imao vremena za zaludne rasonode. Pa ipak očaralo ga je preduzetništvo jednog inženjera-arhitekta, mrtvog već dve hiljade godina, koji je pripadao potpuno različitoj kulturi. Osim toga, bila je tu i tajna samog Kalidase; zbog čega je sagradio Jakagalu? Kralj je možda bio čudovište, ali postojalo je nešto u njegovom karakteru što je zatreperilo jednu strunu u nekom skrovitom mestu Morganovog srca.

Sunce će izići kroz trideset minuta; do doručka sa ambasadorom Radžasingeom delila su ga još dobra dva časa. Vremena je, dakle, bilo sasvim dovoljno - a možda mu se druga prilika neće ukazati.

Morgan je uvek umeo brzo da dela. Čakšire i jaknu obukao je za manje od minuta, ali brižljiva provera obuće trajala je znatno duže. Iako se ozbiljnijim planiranjem nije bavio već godinama, uvek je imao uza se par čvrstih, lakih čizama; one su često bile veoma značajne u njegovom zanimanju. Već je zatvorio vrata sobe za sobom, kada mu nešto iznenada pade na um. Za trenutak je neodlučno stajao u hodniku, a onda se osmehnuo i slegnuo ramenima. Od toga nije moglo biti nikakve štete, a nikad se ne zna...

Vrativši se u sobu, Morgan otvori kofer i izvadi iz njega malu, pljosnatu kutiju, koja je po obliku i veličini podsećala na džepni računar. Proverio je stanje baterija, ispitao dejstvanje ručnih komandi, a zatim prikačio napravu za čeličnu kopču na čvrstom, sintetičkom opasaču. Sada je odista bio spreman da zakorači u Kalidasino ukleto kraljevstvo i da se suoči sa svim demonima koji se tamo nahode.

U trenutku kada je Morgan prošao kroz otvor masivnog grudobrana, koji je tvorio spoljni odbrambeni bedem tvrđave, sunce se upravo diglo iznad obzorja, zapljusnuvši mu leđa prijatnom toplinom. Pred njim se pružao uski, kameni most, koji je stajao iznad nepomične vode velikog šanca, što se u savršeno pravoj liniji prostirao po pola kilometra sa obe strane. Flotila labudova vedro je stala da jedri ka njemu kroz ljiljane, a onda se raštrkala, razbarušenog perja kada je postalo izvesno da on nije došao da ih nahrani. Sa druge strane mosta naišao je na još jedan, manji zid i uspeo se uskim stepenicama, koje su vodile preko njega; kada je stigao do vrha, ugledao je pred sobom Perivoje, u čijem se zaleđu uzdizalo

okomito pročelje Stene.

Vodoskoci duž ose vrtova rasli su i opadali sporim ritmom, kao da su svi skupa polako i saglasno disali. Unaokolo nije bilo nijednog drugog ljudskog stvora; svekoliko prostranstvo Jakagale pripadalo je samo njemu. Tvrđava-grad teško da je bila samotnija čak i tokom sedamnaest stoleća dok se nalazila pod okriljem džungle, od Kalidasine smrti do devetnaestog veka, kada su je arheolozi ponovo otkrili.

Morgan je krenuo duž linije vodoskoka, osećajući kako ga kapljice peckaju po koži; zastao je jednom da bi sa divljenjem osmotrio divno isklesan kameni odlivnik - očigledno originalan - kojim je voda oticala. Upitao se kako su drevni inženjeri hidraulike podizali vodu na viši nivo, da bi mogli napajati vodoskoke, i sa kolikom su razlikom u pritisku bili kadri da iziđu nakraj; ovi uzvinuli, okomiti mlazevi mora da su izgledali istinski zadivljujuće ljudima koji su ih prvi videli.

A onda se konačno obreo pred strmim usponom granitnih stepenica, čija je gazna površina bila tako neprijatno uska da su na nju jedva stala Morganova stopala u čizmama. Da li su ljudi, koji su sazdali ovo krajnje neobično mesto, odista imali tako malu nogu? Ili je, možda, posredi bilo domišljato lukavstvo arhitekta, sračunato da obeshrabri neprijateljski nastrojene posetioce. Vojnicima bi svakako bilo teško da krenu u juriš uz ovaj uspon pod nagibom od šezdeset stepeni, gazeći pri tom stepenicama koje kao da su bile pravljene za patuljke.

Posle jednog malog odmorišta, a potom nove, istovetne strmine stepenica, Morgan je stigao do dugačke, blago uspinjuće galerije, koja je bila usečena u nižem delu obronka Stene. Sada se nalazio preko pedeset metara iznad okolne ravnice, ali vidik mu je potpuno zaprečavao visoki zid, prekriven glatkim, žutim slojem gipsa. Stena se veoma nadnosila nad njim, tako da mu se gotovo činilo da korača kroz neki tunel, budući da se gore video jedino uski pojas neba.

Gips na zidu izgledao je potpuno nov i nepohaban; bilo je gotovo nemoguće poverovati da su zidari ovde okončali svoj posao pre dve hiljade godina. Tu i tamo, međutim, blistava, poput ogleдалa ravna površina bila je naružena urezanim porukama, tim uobičajenim pokušajem posetilaca da sebi obezbede besmrtnost. Samo je poneka od njih bila ispisana azbukom koju je Morgan mogao da prepozna, a najkasniji datum koji je zapazio poticao je iz 1913. godine; tada je, po svoj prilici, Odeljenje za arheologiju preduzelo korake da se preduprede slični vandalski ispadi. Pretežan deo ovih grafita bio je na talasastom, oblom taprobanijskom. Iz predstave koju je sinoć video, Morgan se prisetio da je tu zabeležen veliki broj pesama tokom drugog i trećeg veka nove ere. Izvesno vreme posle Kalidasine smrti, Jakagala je prvi put, premda ne zadugo, uživala u čarima koje donosi status turističke znamenitosti, stečen zahvaljujući još živim predanjima o prokletom kralju.

Na pola puta duž kamene galerije Morgan je naišao na sada zaključana vrata malog lifta, koji je vodio do čuvenih fresaka, dvadeset metara pravo gore. Izvio je vrat da bi ih video, ali zaklanjala ih je platforma sa koje su ih posetioci posmatrali; ovaj ispust prijanjao je poput kakvog metalnog gnezda uz nagnuto pročelje stene. Radžasinge mu je kazao da nisu bili retki turisti koji su bacili samo jedan pogled prema vrtoglavom mestu gde su se nalazile freske da bi potom odlučili da se ubuduće zadovolje fotografijama.

I tada se Morgan, prvi put, suočio sa jednom od najvećih tajni Jakagale. Nije stvar bila u tome kako su freske naslikane - bambusnim skelama lako bi se rešio taj problem - već zašto. Kada je rad na njima bio okončan, niko više nije bio u prilici da ih valjano gleda; videne iz galerije, koja se nalazila neposredno ispod njih, izgledale su beznadežno skraćene u perspektivi - dok su, posmatrane iz podnožja Stene, predstavljale samo nerazlučive mrlje boja. Možda su, kako je neko pretpostavio, imale čisto religijsko ili magijsko značenje - slično slikama iz kamenog doba, koje su otkrivane u dubinama gotovo nedostupnih pećina.

Freske su morale da sačekaju dok ne dođe čuvar i ne pusti lift. Ovde je postojalo još obilje drugih stvari koje je valjalo videti; prevasio je tek trećinu puta do vrha, a galerija se i dalje lagano uspinjala, prijanjajući uz pročelje Stene.

Namesto visokog zida, obloženog žutim gipsom, došao je niski grudobran i Morgan je ponovo stekao priliku da osmatra okolni predeo. Pod njim se pružalo svekoliko prostranstvo Perivoja i on je prvi put mogao da stekne predstavu o njihovim ogromnim razmerama (da li je Versaj veći?), kao i da razabere sa koliko su umešnosti pravljene, odnosno da uoči način na koji su ih šanac i spoljni grudobrani štitili od šume što ih je okružavala.

Niko nije znao koje je drveće, šipražje i cveće raslo ovde u Kalidasino vreme, ali zato je ustrojstvo veštačkih jezera, kanala, staza i vodoskoka bilo u dlaku isto kao i pre dve hiljade godina. Klizeći pogledom po razigranim mlazevima vode, Morgan se iznenadio spomenu jednog navoda iz komentara koji je pratio sinoćnu predstavu:

"Od Taprobanija do Raja ima četrdeset morskih milja; tu se može čuti zvuk rajskih vodoskoka."

On stade da uživa u ovoj rečenici, ponavljajući je u sebi; rajski vodoskoci. Nije li Kalidasa možda pokušao da stvori, ovde na zemlji, vrt primeren bogovima, kako bi time i sam zatražio božanski status? Ako je to tačno, onda nije nikakvo čudo što su ga sveštenici optužili za bogohuljenje i bacili prokletstvo na svekoliko njegovo pregalaštvo.

Dugačka galerija, koja je išla duž cele zapadne litice Stene, najzad se okončala novim strmim stepenicama - koje su ovoga puta, doduše, imale nešto izdašnije razmere. Ali do dvorca je još bilo visoko, pošto je ovo stepenište vodilo samo do jedne oveće zaravni, očigledno veštačke. Tu se nalazilo sve što je preostalo od džinovskog, lavolikog čudovišta, koje je nekada predstavljalo glavno obeležje ovog kraja, uterujući strah u kosti svakome ko bi ga pogledao. Štrčeći sa pročelja stene, stajale su šape džinovske, opružene zveri, čije su same kandže dostizale pola čovekove visine.

Osim njih postojale su tu još samo granitne stepenice, koje su se pele kroz raspadine u steni, gde se jednom sigurno nalazila glava životinje. Čak i u ruševinama, ona je delovala zastrašujuće: svako ko bi se odvažio da pristupi kraljevom poslednjem uporištu, morao je najpre da prođe kroz razjapljenu čeljust.

Završni uspon uz okomitu - zapravo, blago nadnetu - liticu grebena išao je preko niza metalnih stubišta, sa bočnim ogradama koje su ospokojavale nervozne penjače. Ali Morgan je upozoren da ovde pravu opasnost ne predstavlja vrtoglavica. Rojevi inače mirnih stršljenova nastanjivali su mala udubljenja u steni, ali je prekomerena buka, koju bi podigli neoprezni turisti, ponekad mogla da ih uznemiri, što je imalo kobne posledice.

Pre dve hiljade godina, ovo severno pročelje Jakagale bilo je optočeno grudobranima i zidovima, koji su pružali prikladno zaleđe taprobanijskoj sfinji, a iza njih jamačno se nalazilo stepenište kojim se lako stizalo do vrha. No, vreme, meteorološke prilike i osvetoljubiva čovekova ruka satrli su sve to. Sada je postojala samo gola stena, izbrazdana nebrojenim vodoravnim urezima i uskim ispustima, na kojima je nekada počivalo iščezlo zdanje.

A onda, najednom, uspon se okončao. Morgan se obreo na malom ostrvu, koje je lebdelo dve stotine metara iznad predela punog drveća i polja, ravnog na sve strane, izuzev prema jugu, gde su središnje planine probijale liniju obzorja. Bio je potpuno izdvojen od stalog sveta, ali se i osećao gospodarem svega što mu je ulazilo u vidokrug; od onog časa kada je stajao među oblacima, raskoračenim između Evrope i Afrike, nije iskusio takav trenutak vazdušnog ushićenja. Ovo je stvarno bilo obitavalište boga-kralja, a ruševine njegovog dvorca mogle su se videti svuda unaokolo.

Zbunjujući lavirint srušenih zidova - čija visina jedva da je dosegala do pasa - gomile vremenom nagrizenih cigala i staze popločane granitom prekrivali su čitavu površinu

visoravni, sve do strmoglavog ruba. Morgan je uočio i veliku cisternu, izdubljenu u živoj steni - po svojoj prilici rezervoar u kome se čuvala voda. Sve dok raspolaže zalihama, nekolicina odlučnih ljudi mogla bi u nedogled da drži ovo mesto; ali ako je Jakagala odista bila zamišljena kao tvrđava, njena odbrana nikada nije stavljana na proveru. Kalidasin poslednji, sudbonosni susret sa bratom odigrao se daleko izvan okrilja spoljnjih bedema.

Gotovo smetnuvši s uma da vreme prolazi, Morgan stade da tumara među temeljima dvorca, koji se nekada uzdizao na vrhu Stene. Na osnovu ostataka arhitektovog remek-dela pokušavao je da dokuči njegove pobude i porive; šta će ova staza ovde? - da li su ove srubljene stepenice vodile do nekog višeg nivoa? - ako je ovo udubljenje u steni, po obliku slično mrtvačkom kovčegu, predstavljalo kadu, kako je voda dovođena u njega, odnosno kako je odvođena? Toliko se udubio u traganje po ruševinama, da uopšte nije obratio pažnju na sve toplije sunce, koje je već počinjalo nemilosrdno da žeže sa vedrog neba.

Daleko dole, smaragdnozeleni predeo polako je oživljavao. Sličan bubama jarkih boja, roj malih robota-traktora hitao je prema pirinčanim poljima. Ma koliko to izgledalo neverovatno, jedan slon spremno je pomagao da se na drum vrati neki prevrnuti autobus, koji je doživeo nepriliku očigledno onda kada je prekomernom brzinom pokušao da savlada krivinu; Morgan je čak mogao da čuje kreštavi glas vodiča, koji je sedeo odmah iza ušiju velike životinje. Reka turista već je preplavila, poput kakve mravlje vojske, Perivoje oko Stene, navirući negde iz pravca hotela 'Jakagala'; neće, dakle, još dugo biti u prilici da uživa u samoći.

Srećom, već je sasvim obavio pregledanje ruševina - premda bi se, razume se, mogao provesti i ceo život u njihovom detaljnom istraživanju. Bilo mu je milo što može malo da se odmori na divno isklesanoj, granitoj klupi, koja se nalazila na samom rubu provalije duboke dve stotine metara, odakle je pucao prekrasan vidik prema južnom nebu.

Morgan stade da klizi pogledom po dalekoj liniji planina, i dalje delimično skrivenih plavom izmaglicom, koju jutarnje sunce još nije raspršilo. I dok je tako zaludno bludio očima, najednom mu postade jasno da ono za šta je smatrao da predstavlja samo deo ustrojstva oblaka uopšte nije to. Maglovita kupa nije bila kratkovečno zdanje vetra i pare; besprekorna simetrija tog uzdignuća, koje je nadrastalo svoju udaljeniju sabraču, odagnavala je svaku nedoumicu o njegovoj prirodi.

Usled šoka izazvanog ovim prepoznavanjem, za trenutak mu je iz uma iščililo sve drugo osim čuđenja - i gotovo sujevnog strahopoštovanja. Uopšte nije slutio da se Sveta Planina može tako jasno videti sa Jakagale. Ali ona je sada pred njegovim očima lagano izranjala iz senke noći, pripravlajući se za susret sa novim danom; a ako on bude uspeo - i sa novom budućnošću.

Odlično je poznao sve njene razmere i geološko ustrojstvo; kartografisao ju je pomoću stereo-fotografija i osmatrao iz satelita. Ali kao da je postala stvarna tek sada, kada ju je prvi put ugledao vlastitim očima; do ovog trenutka, sve je bilo samo teorija. A ponekad čak ni to; neretko, u ranim, sivim satima pre svitanja, Morgan se budio iz noćnih mora, u kojima mu je ceo projekat izgledao kao besmislena maštarija, koja ne samo što mu neće doneti slavu, nego će ga ismejati pred celim svetom. 'Morganova ludost' - nazvale su svojevremeno neke njegove kolege Most; kakvo li će tek ime nadenuti ovom snu?

Ali prepreke koje bi mu ljudi postavljali nikada ga ranije nisu zaustavljale. Njegov pravi protivnik bila je Priroda - prijateljski neprijatelj koji nikada nije varao i uvek je igrao pošteno, ali takođe nikada nije propuštao priliku da iskoristi i najsitniji previd ili pogrešku. A sve sile Prirode za njega su sad bile ovaploćene u toj udaljenoj, plavoj kupi, koju je tako dobro poznao, ali i koju je tek trebalo da oseti pod nogama.

Kao što je Kalidasa često činio sa ovog istog mesta, Morgan stade da prelazi pogledom preko plodne, zelene ravnice, odmeravajući izazov i razmatrajući strategiju. Za Kalidasu je Sri

Kanda predstavljala i moć sveštenstva i moć bogova, koji su se zajedno urotili protiv njega. Sada su bogovi nestali; a sveštenici su još bili tu. Oni su predstavlja nešto što Morgan nije shvatao, tako da je prema njima morao da postupa sa opreznim poštovanjem.

Došlo je vreme da krene nazad; ne sme ponovo da zakasni, a naročito ne vlastitom krivicom. Dok je ustajao sa kamene ploče na kojoj je sedeo, jedna misao koja ga je mučila nekoliko minuta najzad mu se probi do površine svesti. Bilo je neobično postaviti ovo ukrašeno sedište, sa prelepo isklesanim, nosećim slonovima, na samom rubu provalije...

Morgan nikada ne bi uspeo da odoli jednom takvom intelektualnom izazovu. Nagnuvši se nad bezdanom, on još jednom pokuša da dokuči talasnu dužinu uma svog kolege-inženjera, mrtvog već dve hiljade godina.

8. MALGARA

Čak ni najprisniji sadruzi princa Malgare nisu mogli da dokuče izraz njegovog lica u času kada je bacio poslednji pogled na svog brata sa kojim je delio dečastvo. Bojno polje bilo je već utihlo; zamrli su čak i leleci ranjenika - za to su se pobrinule lekovite trave ili poslednji udarci mačeva.

Prošlo je prilično vremena pre no što se princ okrenuo prema prilici odevenoj u žutu odoru, koja mu je stajala sa strane. "Vi ste bili taj koji ga je krunisao, Prečasní Bodhidharma. Sada ćete imati priliku da mu izvršite još jednu službu. Postarajte se da dobije počasti dostojne jednog kralja."

Za trenutak, prelat ništa nije odgovorio, a onda uzvratí blagim glasom: "On nam je srušio hramove i rasterao sveštenike. Ako se i klanjao nekom bogu, onda je to bio Šiva."

Malgarini zubi blesnuše u okrutnom osmejkú, koji će Mahanajake odveć dobro upoznati u godinama što su mu još preostale. "Velečasni", reče princ otrovnim glasom, "on je bio prvenac Paravane Velikog, sedeo je na taprobanijskom prestolu, a zla koja je počinio umrla su sa njim. Kada mu telo bude spaljeno, pobrinućete se da mu mošti budu dolično sahranjene, pre no što se usudite da ponovo stupite nogom na Sri Kandu."

Mahanajake Thero se nakloni, sasvim blago. "Biće učinjeno - po vašoj želji."

"Ima još nešto", reče Malgara, obraćajući se sada svojim ađutantima. "Slava Kalidasinih vodoskoka stigla je čak do nas, u Hindustan. Voleli bismo da ih vidimo, pre no što krenemo za Ranapuru..."

Iz srca Perivoja, koji su Kalidasi pružali toliko radosti, dim njegove pogrebne lomače dizao se put savršeno vedrog neba, ometajući grabljivice koje su se sjatile sa svih strana. Sa izrazom smrknutog zadovoljstva na licu, koje bi samo ponekad narušio iznenadan odsev sećanja, Malgara je posmatrao simbol svog likovanja kako zavojito hita uvis, obznanjujući celoj zemlji da je počela nova vladavina.

Kao da nastavljaju iskonsko suparništvo, vode vodoskoka prkosile su plamenu, šikljajući prema nebu, da bi potom u vidu nebrojenih kapljica, remetile površinu bazena, punu odraza. Ali onda, znatno pre no što je oganj okončao svoj posao, rezervoari su počeli da presahnjuju, a mlazevi su se polako pretvorili u vodenu ruševinu. Pre no što se ponovo budu vinuli u Kalidasinim vrtovima, carski Rim će minuti, vojske Islama preplaviće Afriku, Kopernik će svrgnuti Zemlju sa prestola Vaseljene, biće potpisana Deklaracija nezavisnosti, a ljudi će kročiti na Mesec...

Malgara je sačekao da lomača zgasne u završnoj, kratkotrajnoj vrevi iskrica. Dok su poslednji pramenovi dima gamizali uz nadnoseće pročelje Jakagale, on podiže pogled prema

dvorcu na njenom vrhu i ostade tako dugo da ga promatra u mukloj tišini.

"Nijedan čovek ne sme da prkosi bogovima", reče on konačno. "Neka bude razoren."

9. VLAKNO

"Umalo mi zbog vas srce nije stalo", reče Radžasinge optužujućim glasom, pošto je otpio gutljaj jutarnje kafe. "U prvi mah sam pomislio da imate neki antigravitacioni uređaj - ali čak i ja znam da je tako nešto nemoguće. Kako ste to izveli?"

"Dugujem vam izvinjenje", uzvratila Morgan uz osmeh. "Da sam znao da ćete me posmatrati, upozorio bih vas, premda uopšte nisam planirao taj ogled. Namera mi je bila samo da se popnem na Stenu, ali tamo mi je ona kamena klupa zagolicala radoznalost. Upitao sam se zašto se nalazi na samom rubu ponora i tako sam se dao u istraživanje."

"Nema nikakve tajne oko toga. Svojevremeno je tu postojao pod - po svoj prilici drven - koji je štrčao kao i stepenice koje su sa vrha vodile do fresaka. Još možete videti tragove na mestima gde je pod klinovima bio prikucan za pročelje stene."

"Pronašao sam ih", reče Morgan, pomalo tužno. "Mogao sam da pretpostavim da je neko drugi to već otkrio."

I to pre dve stotine pedeset godina, pomisli Radžasinge. Onaj luckasti i preduzimljivi Englez, Arnold Letbridž, prvi taprobanijski upravnik za arheologiju. I on se nagnuo nad pročelje Stene, baš kao i vi. Ne, ne baš tako...

Morgan je u međuvremenu izvadio iz džepa metalnu kutiju koja mu je omogućila da izvede ono čudo. Na njoj je postojalo samo nekoliko dugmadi i jedan mali očitavač: po svemu je ličila na neki jednostavan uređaj za komuniciranje.

"Evo te stvari, reče on ponosno. "Budući da ste me videli kako prevaljujem stotinu metara okomitom liticom, sigurno ste stekli valjanu predstavu o tome kako radi.

"Zdrav razum mi je govorio jedno, ali čak ni uz pomoć mog izvrsnog teleskopa nisam mogao da se uverim u to. Mogao bih se zakleti da nije postojalo baš ništa što vas je držalo.

"Nisam imao nameru da izvodim reklamnu demonstraciju, ali mora da je ispalo upečatljivo. Pa, kad smo već kod reklame, provucite, molim vas, prst kroz ovaj prsten."

Radžasinge je za trenutak oklevao; Morgan je držao mali, metalni torus - približno dvostruko veći od obične burme - gotovo kao da je bio pod električnim naponom.

"Da li će me protresti?" upita on.

"Neće - ali će vas možda iznenaditi. Pokušajte da ga privučete."

Prekomerno oprezno, Radžasinge prihvati prsten - ali ga odmah gotovo ispusti. Stvar je izgledala živa; kao da je bila zategnuta prema Morganu - odnosno prema kutiji koju je inženjer držao u ruci. A onda se iz kutije oglasi blago zujenje i Radžasinge oseti kako mu neka tajanstvena sila vuče prst. Magnetizam? - upita se on. Razume se da nije; magnetizam ne bi mogao ovako da dejstvuje. Njegova prvobitna, neverovatna teorija ipak je bila tačna; nije moglo biti drugog objašnjenja. Njih dvojica upravo su otpočeli potezanje konopca - ali ne običnog, već nevidljivog.

Iako je Radžasinge izbečio oči, nije mogao da razabere ni traga od neke niti ili žice koja bi povezivala prsten, kroz koji je on provukao prst, sa kutijom, kojom je Morgan baratao poput pecaroša što privlači ulov pomoću čekrka. On ispruži slobodnu ruku da ispita prividno prazan prostor, ali inženjer je hitro odgurnu.

"Oprostite, reče on. "Svi to pokušaju kada shvate šta je posredi. Mogli ste veoma neprijatno da se posećete."

"Ipak je, dakle, u pitanju nevidljiva žica. Domišljato - ali kakva korist od toga, osim za opsenarske trikove?"

Morgan se široko osmehnu. "Ne mogu vam zameriti što ste došli do takvog zaključka; to je uobičajena reakcija. Ali i potpuno pogrešna; ne možete videti ovaj uzorak zato što je debeo svega nekoliko mikrona. Znatno je tanji od paučine."

Najzad je, pomisli Radžasinge, prikladno upotrebljen jedan izraz u čijoj se primeni uglavnom preterivalo. "Neverovatno! Šta je to?"

"Posredi je ishod pregalaštva dugog dve stotine godina na polju fizike čvrstog tela. Ma kakva mu upotreba bila - to je neprekidan, pseudojednodimenzioni, dijamanstki kristal, premda ne predstavlja čisti ugljenik. Postoje izvesne primese nekih drugih elemenata, čije su količine krajnje brižljivo određene. Masovna proizvodnja ovog materijala moguća je jedino u orbitalnim fabrikama, gde sila teže neće remetiti proces rasta."

"Zadivljujuće", prošaputa Radžasinge, gotovo kao za sebe. Blago povuče prst u prstenu, hotevši da se uveri da zategnutost još postoji i da sve nije bilo samo privid. "Jasno mi je da to može imati svakojahe tehničke primene. Kakav bi se samo od toga mogao napraviti rezač za sir..."

Morgan se nasmeja. "Potrebno je samo minut-dva da jedan jedini čovek pomoću ovoga obori oveće deblo. Ali prilično je teško rukovati njime - čak opasno. Morali smo da napravimo naročite kalemove na koje ga namotavamo; nazvali smo ih 'predači'. Ovaj je na električni pogon i načinjen je kao ogledni uzorak. Motor je u stanju da podigne nekoliko stotina kilograma, a stalno pronalazim nove vidove primene. Današnja upotreba nipošto nije bila prva."

Gotovo nevoljno, Radžasinge izvuče prst iz prstena. On najpre počeo da pada, a zatim stade da se klata napred-nazad, bez ikakvog vidljivog držača, sve dok Morgan nije pritisnuo jedno dugme, posle čega je predač počeo da namotava vlakno, uz blago zujanje.

"Vi sigurno niste prevalili toliki put, doktore Morgan, samo da biste me očarali tim poslednjim čudom nauke - premda moram priznati da jesam očaran. Želim da znam kakve sve to veze ima sa mnom."

"I te kakve ima veze, gospodine ambasadore", uzvratil inženjer, postavši najednom u podjednako meri ozbiljan i zvaničan. "Sasvim ste ispravno zaključili da će ovaj materijal imati mnogobrojne vidove primene, od kojih neke tek počinjemo da naslućujemo. A jedna od njih će, izmetnulo se to na dobro ili zlo, pretvoriti vaše tiho, malo ostrvo u središte sveta. Ne - ne samo sveta. Celog Sunčevog sistema. Zahvaljujući ovom vlaknu, Taprobani će postati odskočna daska za sve planete. A jednoga dana, možda - i za zvezde."

10. KONAČNI MOST

Pol i Maksina bili su njegova dva najbolja i najstarija prijatelja, ali se sve do ovog trenutka nisu sreli, bar koliko je Radžasingeu bilo poznato, niti su imali bilo kakve veze jedno sa drugim. Za tako nešto nije ni bilo povoda; niko izvan Taprobanija nije nikada čuo za profesora Sarata, ali ceo Sunčev sistem smesta bi prepoznao Maksinu Dival, bilo po liku ili po glasu.

Dva Radžasingeova gosta bila su zavaljena u udobnim naslonjačama biblioteke, dok im je domaćin sedeo za glavnom konzolom vile. Sve troje netremice je posmatralo četvrtu priliku, koja je nepomično stajala.

Zapravo - odveć nepomično. Neki posetilac iz prošlosti, koji ne bi znao ništa o svakodnevnom elektronskim čudesima ovog doba, verovatno bi posle nekoliko sekundi došao do zaključka da se pred njim nalazi izuzetno verno napravljena voštana figura. No, nešto podrobnije promatranje ukazalo bi na dve uznemirujuće činjenice. 'Voštana figura' bila je providna, budući da su se kroz nju jasno mogle videti projektorske svetiljke; osim toga, noge

kao da su joj izlazile iz žiže na nekoliko centimetara iznad tepiha.

"Prepoznajete li ovog čoveka?" upita ih Radžasinge.

"Nikada ga nisam video u životu", uzvratila Sarat smesta. "Nadam se da je u pitanju neka krupna zverka, kada si me pozvao ovamo iz Maharambe. Upravo smo se spremali da otvorimo prostoriju sa moštima."

"A ja sam morala da iziđem iz trimarana na samom početku trka na Saladinovom jezeru", reče Maksina Dival; u njenom čuvenom kontraaltu postojao je prizvuk ljutnje koji bi svakom manje tvrdokožnom od profesora Sarata odmah pokazao gde mu je mesto. "I razume se da ga poznajem. Da nije možda naumio da podigne most između Taprobanija i Hindustana?"

Radžasinge se nasmeja. "Nije - već dva stoleća raspolažemo sasvim zadovoljavajućim putem preko nasipa. Žao mi je što sam vas oboje dovukao ovamo - premda mi ti, Maksina, dobrih dvadeset godina obećavaš da ćeš svratiti."

"Tačno", uzdahnu ona "Ali moram toliko vremena da provodim u studiju da ponekad sasvim zaboravim da napolju postoji stvarni svet, u kome mi živi oko pet hiljada drugih prijatelja i pedesetak miliona prisnih poznanika."

"U koju bi od ove dve grupe spadao doktor Morgan?"

"Do sada smo se sreli... pa, tri ili četiri puta. Dao mi je ekskluzivni intervju kada je Most bio završen. Posredi je osoba veoma upečatljivog karaktera."

Budući da je ovo poteklo iz usta Maksine Dival, pomisli Radžasinge, kompliment se mogao dvostruko računati. Više od trideset godina ona je bila verovatno najvažniji predstavnik svoje nimalo lake profesije, stekavši pri tom sve moguće počasti. Pulicerova nagrada, trofej Global Tajmsa, nagrada Dejvida Frosta - bio je to samo vrh ledenog brega. Osim toga, tek nedavno se vratila aktivnom poslu posle dve godine provedene na univerzitetu Kolumbija u svojstvu profesora elektronskog novinarstva na katedri 'Volter Kronkajt'.

Sva ta iskustva učinila su od nje zreliju osobu, premda je nisu obuzdala. Ona više nije bila nekadašnji gnevni šovinista, koji je jednom izustio ovakvu opasku: "S obzirom na to da žene imaju prednost u rađanju beba, Priroda je verovatno podarila nešto u nadoknadu muškarcima. No, ja još ne mogu da otkrijem šta je to." Pa ipak, tu nedavno, ponovo je dovela u silnu nepriliku voditelja jedne tribine, skresavši mu u brk: "Ja sam novinarka, do đavola - a ne novinar. Nprevodiva igra reči; Maksina Dival, naime, ne pristaje da joj se voditelj obraća izrazom 'newsperson' (novinar-osoba), koji su skovale umerene feministkinje, hotevši da naprave svojevrsan neutralan, kompromisni oblik od klasičnog, muško-šovinističkog 'newsman' (novinar-muškarac), već insistira na ortodoksnoj varijanti 'newswoman' (novinar-žena) - prim. prev.

Nikada nije bilo nedoumica u pogledu njene ženstvenosti; udavala se četiri puta, a njen izbor SPOLJNJIH bio je čuven. Bez obzira na pol, Spoljni snimatelji bili su uvek mladi i atletski građeni, tako da su se mogli brzo kretati i pored toga što su teglili čak do dvadeset kilograma komunikacione opreme. Maksinini su bez izuzetka bili veoma muževni i veoma lepi; na taj račun je neko odavno skovao vic da su njeni SPOLJNJI birani po tome koliko su SPOLNI. Ali u toj šali nije bilo nimalo zlobe, budući da su čak i najzagriženiji profesionalni takmaci voleli Maksinu gotovo isto onoliko koliko su joj i zavideli.

"Žao mi je zbog trke", reče Radžasinge, "ali video sam da je Merlin III pobedio sasvim lako i bez tebe. Nadam se da ćeš priznati da je ovo daleko značajnije... No, dopustimo Morganu da nas on sam uputi u stvar."

On oslobodi dugme za 'pauzu' na projektoru i ukočeni kip istog časa ožive.

"Zovem se Vanevar Morgan. Ja sam glavni inženjer Odeljenja za kopno Zemaljske Konstrukcione Korporacije. Moj poslednji projekat bio je Gibraltarski Most. Sada ću govoriti o nečemu što predstavlja nesravnjivo preduzimljiviji poduhvat."

Radžasinge se osvrnu po sobi. Morgan je već delovao na njih, baš kao što je i očekivao.

On se zavalio u stolicu, kako bi što udobnije posmatrao sada već poznatu, ali ipak još

gotovo neverovatnu predstavu. Baš čudno, reče on u sebi, kako se brzo prihvataju konvencije projekcije, a olako prelazi preko prilično krupnih grešaka kontrole nagiba i nivelisanja. Čak ni činjenica da se Morgan 'kretao', dok je stajao na istom mestu, kao i potpuno lažna perspektiva spoljnjih prizora, nisu mogle da okrnje utisak verodostojnosti.

"Svemirska era stara je već skoro dve stotine godina. Tokom više od polovine ovog razdoblja, naša civilizacija u potpunosti je zavisila od velikog broja satelita koji kruže oko Zemlje. Globalne komunikacije, prognoza i kontrola meteorološke situacije, kopnene i okeanske banke resursa, poštanske i informacione službe - ako bi se nešto dogodilo njihovim svemirskim sistemima, mi bismo se brzo vratili u mračno doba. Tokom haosa koji bi usledio, bolesti i glad satrli bi veliki deo ljudske rase.

A bacimo li pogled izvan Zemlje, sada kada raspoložemo samodovoljnim kolonijama na Marsu, Merkur i Mesecu i kada eksploatišemo neprocenjivo blago zapretano u asteroidima, videćemo da se nalazimo na pragu istinske međuplanetne trgovine. Premda je trajalo nešto duže nego što su optimisti predviđali, sada je sasvim izvesno da je osvajanje vazduha predstavljalo samo skroman uvod u osvajanje svemira. Ali tu smo se suočili sa jednim temeljnim problemom - preprekom koja stoji na putu svekolikom budućem napretku. Iako su istraživanja vršena pokoljenima učinila od rakete najpouzdaniji oblik prevoza koji je ikada izumljen..."

(Da nije zaboravio na bicikl? promrmlja Sarat.)

"...svemirska vozila još su veoma nedelotvorna. Osim toga, njihovo dejstvo na životnu sredinu je zastrašujuće. Uprkos svim nastojanjima da se drže pod kontrolom pristupni koridori, buka koja nastaje prilikom uzletanja i povratka ugrožava milione ljudi. Ispusni proizvodi, oslobođeni u gornjim slojevima atmosfere, izazvali su klimatske promene koje mogu imati veoma ozbiljne posledice. Svi se sećamo epidemije raka kože iz dvadesetih godina, nastale usled prodora ultraljubičastog zračenja, kao i astronomskih troškova hemikalija neophodnih za popravljanje ozonosfere.

Ukoliko se, međutim, razvoj saobraćaja nastavi trenutnom stopom do kraja stoleća, tonaža na relaciji Zemlja-orbita povećaće se gotovo za pedeset odsto. No, to neće biti izvodljivo bez nedopustivih posledica po naš način života - pa čak i po sam naš opstanak. A ne postoji više ništa što bi inženjeri raketarstva mogli preduzeti; oni su već gotovo dosegli krajnje granice izvodivosti, određene zakonima fizike.

Šta bi bila alternativa? Vekovima su ljudi sanjali o antigravitaciji ili o 'svemirskom pogonu'. Nikome još, međutim, nije pošlo za rukom da dokaže, ili bar da nagovesti kako je tako nešto moguće; danas smo uvereni da je sve to samo plod mašte. Pa ipak, iste one decenije kada je bio lansiran prvi satelit, jedan odvažan ruski inženjer došao je do sistema koji bi rakete bacio u zaborav. No, proteklo je mnogo godina pre no što je Juri Arcutanov prvi put bio ozbiljno shvaćen. Našoj tehnologiji bila su potrebna čitava dva stoleća da stane rame uz rame sa njegovom vizijom."

Svaki put kada je Radžasinge puštao snimak, činilo mu se da je Morgan istinski oživljavao tek na ovom mestu. Nije bilo teško razabrati zašto je tako; sada se nalazio na svom terenu i više nije morao da se oslanja na informacije iz drugih stručnih oblasti. A uprkos svim bojaznima i uzdržanosti, Radžasinge nije mogao da i sam ne iskusi bar delić tog oduševljenja. Bilo je to osećanje od koga se već odrodio.

"Izidite napolje neke vedre noći", nastavio je Morgan, "i videćete jedno već odomaćeno čudo našeg doba - zvezde koje se nikada ne dižu niti spuštaju, već ostaju nepomične na nebu. Mi, naši roditelji i njihovi roditelji odavno smo se privikli na sinhronu satelite i svemirske stanice, koji se kreću iznad polutara brzinom okretanja naše planete, tako da zauvek ostaju povrh istog mesta.

Pitanje od koga je pošao Arcutanov odlikovalo se detinjom blistavošću istinskog genija. Čovek koji bi bio samo mudar nikada ne bi došao na takvu pomisao - ili bi je, u najboljem slučaju, smesta odbacio kao besmisleno.

Ako zakoni nebeske mehanike dopuštaju da jedan objekat stoji fiksiran na nebu, zar onda ne bi bilo moguće spustiti sa njega kabl do površine - i tako uspostaviti sistem lifta koji bi povezivao Zemlju i svemir?

Teorijski govoreći, zamisao je bila sasvim na mestu, ali su se zato isprečili ogromni praktični problemi. Proračuni su pokazali da nijedan od postojećih materijala ne bi bio dovoljno čvrst; najfiniji čelik pukao bi pod vlastitom težinom znatno pre nego što bi premostio raspon od trideset šest hiljada kilometara, koliko deli Zemlju od sinhronne orbite.

No, čak je i najbolji čelik daleko od teorijskih granica čvrstine. U laboratorijama su proizvedeni mikroskopski uzorci materijala sa daleko većom otpornošću na lomljenje. Ukoliko bi njih bilo moguće proizvoditi u velikim količinama, Arcutanovljev san bi se ostvario, a cenovnik svemirskog prevoza pretrpeo bi korenite izmene.

Pred kraj dvadesetog stoleća, superčvrsti materijali - hipervlakna - počeli su da izlaze iz laboratorije. Ali tada su još bili izuzetno skupi, višestruko premašujući u pogledu cene svoju težinu u zlatu. Kako su milioni tona bili potrebni za sazdanje sistema preko koga bi se obavljao sav Zemljin saobraćaj sa svemirom - san je morao da ostane samo san.

I tako je bilo sve do pre nekoliko meseci. Sada su, međutim, svemirske fabrike u stanju da proizvedu doslovce neograničene količine hipervlakna. Konačno smo u prilici da sagradimo Svemirski Lift - ili Orbitalni Toranj, kako ga ja radije zovem. Jer, u izvesnom smislu, to i jeste toranj koji se uzdiže kroz celu atmosferu, a potom i daleko, daleko više..."

Morganova prikaza se rastoči, poput kakve utvare koja je iznenada bila isterana. Na njenom mestu pojavila se Zemlja, velika kao fudbalska lopta, lagano se okrećući. Kružeći na dužini ruke iznad nje i ostajući stalno povrh iste tačke polutara, jedna treperava zvezda označavala je položaj sinhronog satelita.

A onda iz zvezde počеше da niču dve tanke linije svetlosti - jedna pravo prema Zemlji, a druga tačno u suprotnom smeru, u svemir.

"Kada zidate most", nastavio je Morganov bestelesni glas, "počinjete sa dva kraja, a spajanje vršite na sredini. U slučaju orbitalnog tornja događa se suprotna stvar. Potrebno je istovremeno graditi nagore i nadole od sinhronog satelita, prema brižljivo određenom programu. Glavna veština sastoji se u tome da se gravitaciono središte strukture stalno drži u ravnoteži u stacionarnoj tački; ukoliko to ne učinite, zdanje će preći na pogrešnu orbitu i počēće lagano da kruži oko Zemlje."

Linija svetlosti koja se spuštala stigla je do polutara; istog trenu kada se to dogodilo, njen parnjak iz suprotnog smera prestao je da napreduje.

"Ukupna visina mora da iznosi najmanje četrdeset hiljada kilometara; najnižih stotinu, koji idu kroz atmosferu, predstavljaju najkritičniju deonicu, budući da je tu toranj izložen orkanskim vetrovima. On neće biti stabilan, sve dok čvrsto ne bude utemeljen u tle.

I tek tada, prvi put u istoriji, dobićemo stepenice do neba - most do zvezda. Jednostavan sistem liftova, na jevtin, električni pogon, zameniće bučne i skupe rakete, koje će se posle toga koristiti jedino za svemirski prevoz, što i predstavlja njihovu pravu namenu. A sada, evo jednog mogućnog projekta orbitalnog tornja..."

Prizora Zemlje koja se okreće nestade, pošto je kamera skliznula prema tornju; nije se zaustavila kada je stigla do zidova, već je prošla kroz njih, prikazavši poprečni presek zdanja.

"Primićete da se sastoji od četiri istovetne cevi - dve za kretanje Gore, a dve Dole. Sistem se može zamisliti kao okomita podzemna železnica, čija četiri koloseka vode od Zemlje do sinhronne orbite.

Kapsule za putnike, teret i gorivo juriće uz i niz cevi brzinom od više hiljada kilometara na sat. Fuzione postaje na određenim razmacima obezbeđivaće svu neophodnu energiju; s obzirom na to da će čak devedeset odsto ove energije biti vraćeno, čista cena po putniku iznosiće svega nekoliko dolara. Stvar je, naime, u tome što će motori kapsula koje se kreću prema Zemlji dejstvovati kao magnetske kočnice, stvarajući elektricitet. Za razliku od povratnih svemirskih letelica, one neće straćiti svu energiju na zagrevanje atmosfere i izazivanje soničnih eksplozija; energija će ovde biti vraćena u sistem. Moglo bi se reći da će kapsule koje budu išle nadole pokretati one koje se kreću nagore; čak i prema najkonzervativnijim procenama, ovakav lift biće stotinu puta delotvorniji od bilo kakve rakete.

Osim toga, doslovce ne postoje ograničenja u pogledu obima saobraćaja koji se može sprovesti na ovaj način, budući da se nove cevi mogu dodavati prema potrebi. Ako ikada bude došlo vreme kada će dnevno milion ljudi želeti da poseti Zemlju - ili da ode sa nje - orbitalan toranj moći će i sa time da iziđe na kraj. Uostalom podzemne železnice naših velegradova svojevremeno su to bez po muke uspevale..."

Radžasinge pritisnu dugme, zamukavši Morgana usred rečenice.

"Ostatak je uglavnom posvećen tehničkim pojedinostima: objašnjava se kako toranj može da posluži kao kosmički katapult, koji bi izbacivao koristan teret prema Mesecu i planetama, bez ikakve upotrebe raketnog pogona. Ali mislim da ste dovoljno videli da steknete opštu predstavu."

"Stekao sam samo vrtoglavicu, reče profesor Sarat. "Kakve sve to ima veze sa mnom? Odnosno, sa tobom?"

"Sve u svoje vreme, Pole. Šta kažeš ti, Maksina?"

"Možda bih još mogla da ti oprostim; ovo bi mogla da bude priča decenije - ili čak stoleća. Ali čemu žurba - da ne pominjem tajnost?"

"Ima mnogo stvari koje izmiču mom razumevanju i ti bi tu mogla da mi budeš od pomoći. Imam utisak da Morgan bije bitku na nekoliko frontova; planira da u najskorije vreme zvanično objavi celu stvar, ali ne želi ništa da preduzme dok ne bude sasvim siguran da ima valjanu potporu. Dao mi je ovaj snimak pod uslovom da ne bude emitovan preko javnih linija. Zbog toga sam vas i pozvao da dođete ovamo."

"Zna li on za naš sastanak?"

"Razume se; štaviše, izgledao je veoma zadovoljan kada je čuo da hoću da razgovaram sa tobom, Maksina. Očigledno ima poverenja u tebe i voleo bi da mu budeš saveznik. Što se tebe tiče, Pole, pružio sam mu jemstva da si kadar čitavih šest dana da sačuvaš tajnu, a da se pri tom ne šlogiraš."

"Samo ako postoji dovoljno jak razlog za to."

"Počinje da mi sviće", reče Maksina Dival. "Nekoliko stvari me je zbunjivalo, ali sada se situacija osmišljava. Pre svega, ovo je svemirski projekat; Morgan je, međutim, Glavni inženjer Odeljenja za kopno."

"Pa?"

"I ti me to pitaš, Johane. Pomisli samo na birokratska razračunavanja, kada projektanti raketa i aerosvemirska industrija čuju o ovome! Koliko za početak, carstvo vredno milijardu dolara biće stavljeno na kocku. Ukoliko ne bude veoma oprezan, Morgan će samo dobiti ljubaznu zahvalnicu u stilu: 'Velika vam hvala - sada ćemo mi preuzeti stvar. Baš lepo što smo vas upoznali!'"

"Jasno mi je to, ali ni njegovi argumenti nisu slabi. Na kraju krajeva, orbitalni toranj je zdanje - a ne vozilo."

"Teško da će to ostati, kada ga se dočepaju advokati. Nema baš mnogo zdanja čiji se

najviši spratovi kreću deset kilometara u sekundi - ili već koliko je to - brže nego prizemlje."

"Možda si u pravu. Uzgred budi rečeno, kada sam ispoljio znake vrtoglavice na pomisao o tornju koji seže dobar deo puta do Meseca, doktor Morgan mi je uzvratio: 'Onda nemojte o njemu misliti kao o tornju koji vodi gore, već kao o mostu koji vodi napolje.' Još to pokušavam, ali bez mnogo uspeha."

"Oh!" ote se iznenada Maksini Dival. "To je još jedna kockica u tvojoj slagalici. Most."

"Ne razumem."

"Da li si znao da je predsednik Zemaljske Konstrukcije Korporacije, onaj razmetljivi magarac, senator Kolins, želeo da Gibraltarski Most dobije ime po njemu?"

"Nisam; to objašnjava neke stvari. Ali meni se dopada Kolins; sreli smo se nekoliko puta i uvek je bio veoma prijatan, a i ostavljao je utisak pametnog čoveka. Nije li on svojevremeno obavio neke prvorazredne geotermalne poslove?"

"To je bilo pre hiljadu godina. Osim toga, ti nisi predstavljao nikakvu pretnju po njegov ugled, tako da je mogao da bude fin s tobom."

"Kako je Most izbegao tu sudbinu?"

"Dogodio se mali dvorski puč među višim inženjerskim osobljem Zemaljske Konstrukcije Korporacije. Doktor Morgan, razume se, ni na koji način nije u to bio umešan."

"Zato, dakle, tako pomno čuva svoje karte! Sve više i više počinjem da mu se divim. Ali sada se našao pred preprekom koju ne zna kako da savlada. Otkrio ju je tek pre nekoliko dana i ona ga je ukopala u mestu."

"Dopusti mi da pogodim šta je posredi", reče Maksina. "To je dobra vežba - pomoći će mi da očuvam formu. Jasno mi je zašto je ovde. Zemaljski kraj mora da bude na polutaru, inače sistem ne bi mogao biti okomit. Ličio bi na onu kulu koja je bila ponos Pize - pre no što se srušila."

"Ne shvatam...", reče profesor Sarat, neodređeno odmahnuvši rukom. "Oh, naravno..." Glas mu zamuknu u zamišljenu tišinu.

"Na polutaru", nastavi Maksina "postoji sasvim ograničen broj pogodnih lokacija - on je uglavnom prekriven vodom, zar ne? - a Taprobani je očigledno jedna od njih. Ja, doduše, ne vidim kakve posebne prednosti ovo mesto ima u odnosu na Afriku i Južnu Ameriku. Ili se, možda, Morgan kladi na sve favorite?"

"Kao i obično, draga moja Maksina, tvoje sposobnosti izvođenja zaključaka naprosto su fenomenalne. Iako si, međutim, i ovoga puta na pravom tragu, teško da ćeš nastaviti sa napredovanjem. Premda je Morgan dao sve od sebe da mi rastumači problem, ja ipak nisam razumeo sve naučne pojedinosti. U svakom slučaju, ispostavilo se da Afrika i Južna Amerika nisu pogodne za podizanje svemirskog lifta. Posredi je nešto oko nestabilnih tačaka u Zemljinom gravitacionom polju. Jedino Taprobani u svemu odgovara - odnosno, da stvar bude još gora, samo jedno mesto na Taprobaniju. I evo gde ti, Pole, bivaš upleten u celu stvar."

"Mamada?" ote se profesoru Saratu; od iznenađenja i zbunjenosti nesvesno je prešao na taprobanijski.

"Da, ti. Doktor Morgan nije bio nimalo zadovoljan kada je ustanovio da je mesto koje mu je preko potrebno već zauzeto - najblaže rečeno. Želi da ga ja posavetujem o tome kako da preseli tvog dobrog prijatelja Budija."

Sada je na Maksinu došao red da zbunjeno upita: "Koga?"

Sarat uzvрати hitro: "Prečasnog Anandatisu Bodhidharmu Mahanajakea Theroa, duhovnika hrama Sri Kanda." Izdeklamovao je to kao da napeva litaniju. "To je, dakle, posredi."

Za trenutak je vladala tišina; a onda se na licu Pola Sarata, penzionisanog profesora

arheologije sa Taprobanijskog univerziteta, pojavi izraz zloradog zadovoljstva.

"Oduvek me je kopkalo da saznam", reče on sanjalačkim glasom, "šta bi se dogodilo kada bi apsolutno neodoljiva sila stala da dejstvuje na apsolutno nepomerljiv predmet."

11. UTIHLA PRINCEZA

Kada su mu prijatelji otišli, zadubljeni u misli, Radžasinge je depolarizovao prozore u biblioteci i dugo ostao da sedi kraj njih, posmatrajući drveće oko vile i kamena pročelja Jakagale koja su se uzdizala u pozadini. Nije se pomerio ni kada mu je tačno u četiri sata poslužen popodnevni čaj, što ga je prenulo iz sanjarenja.

"Rani", reče on, "kaži Dravindri da mi spremi cokule, ako može da ih pronade. Idem na Stenu."

Rani se napravi kao da će ispustiti poslužavnik od iznenađenja.

"Aijo, Mahathaja!" zavapi ona tobože bolnim glasom. "Mora da ste sišli s uma! Setite se šta vam je doktor Mek Ferson kazao..."

"Taj škotski nadržilekar uvek čita moj kardiogram naopako", reče Radžasinge. "Uostalom, draga moja, šta će mi sad život, kada me ti i Dravindra napuštate?"

Ovo nije bilo rečeno sasvim u šali i njega za trenutak obuze stid zbog samosažaljenja. Rani je to zapazila i oči joj se ispuniše suzama.

Ona okrenu glavu, kako on ne bi primetio da je uzbuđena, i reče na engleskom: "Ja sam se ponudila da ostanem - bar prve Dravindrine godine..."

"Znam da jesi, ali nema ni govora o tome. Ako se Berkli nije iz korena promenio od kada sam ga poslednji put video, bićeš mu potrebna tamo." (Premda ne manje nego meni, mada na različiti način, dodade on bezglasno u sebi). "A bez obzira na to da li ćeš se i sama dati u nauku, uopšte nije rano da već počneš da se privikavaš na ulogu supruge upravnika koledža."

Rani se osmehnu. "Nisam baš sigurna da će mi ta uloga osobito prijati - ako je bar suditi po nekim užasnim iskustvima koje sam imala prilike da vidim." Ona se ponovo vrati na taprobanijski. "Ali vi ono niste mislili ozbiljno, zar ne?"

"Oh, jesam - sasvim ozbiljno. Ne nameravam, doduše, do vrha - samo do fresaka. Proteklo je već pet godina od kada sam ih poslednji put posetio. Ako se ova pauza još malo oduži..." Nije bilo potrebe da završi rečenicu.

Rani ga je nekoliko trenutaka posmatrala u tišini, a onda shvati da je beskorisno zapodenući prepirku.

"Reći ću Dravindri", uzvratila ona. "I Jaji - za slučaj da moraju da vas donesu natrag."

"Dobro - premda sam uveren da bi to i sam Dravindra mogao da obavi."

Rani mu uputi srdačan smešak, u kome su se mešali ponos i zadovoljstvo. Ovaj par, pomisli on setno, bio je njegov glavni zgoditak na lutriji; Radžasinge se nadao da su im dve godine provedene kod njega u službi bile podjednako prijatne kao i njemu. U ovom dobu, lična posluga predstavljala je najređi luksuz i njoj su se mogli nadati jedino ljudi sa izuzetnim zaslugama; Radžasinge nije poznavao nijedno privatno lice koje ima tri člana lične posluge.

Da bi sačuvao snagu, provezao se kroz Perivoje triciklom na sunčev pogon; Dravindra i Jaja izabrali su da idu pešice, tvrdeći da je to brže. (Bili su u pravu; ali mogli su da koriste prečice.) Peo se polako, zastavši nekoliko puta da bi predahnuo, sve dok nije stigao do dugačkog hodnika Niže galerije, gde je ogledalo-zid išlo uporedo sa pročeljem Stene.

Jedna devojka-arheolog iz neke afričke zemlje tragala je na zidu za zapisima uz pomoć snažne kose svetlosti, dok ju je posmatrala grupa znatiželjnih turista. Radžasinge požele da joj skrene pažnju kako su izgledi da se dođe do nekog novog otkrića doslovce ravni nuli. Pol Sarat proveo je dvadeset godina istražujući svaki kvadratni milimetar, površine, a trotomni

Jakagala grafiti predstavljali su monumentalno naučno delo, koje nikada neće biti nadmašeno - ako ni zbog čega drugog, ono zato što niko više neće biti kadar da čita zapise na arhaičnom taprobanijskom.

Obojica su bili još mladi kada je Pol započeo svoje životno delo. Radžasinge se još sećao kako je stajao na ovom istom mestu, dok je tadašnji zamenik pomoćnika epigrafičara iz Arheološkog odeljenja prebirao po gotovo nedokučivim znacima na žutom gipsu, nastojeći da prevede pesme posvećene lepticama sa gornje stene. Posle svih stoleća koja su minula u međuvremenu, stihovi su još nalazili odjeka u ljudskim srcima:

"Ja sam Tisa, zapovednik straže.
Prevalio sam pedeset morskih milja da vidim
srnooke, ali one neće da zbore sa mnom.
Je li to lepo?"

Ostale ovde hiljadu godina,
poput zeca što ga je Kralj Bogova
naslikao na Mesecu! Ja sam sveštenik Mahinda
iz tuparamske vihare."

Ova molba bila je samo delimično uslišena. Gospe su ostale na steni dvostruko duže nego što je sveštenik poželeo i doživele su jedno doba koje je daleko natkriljavalo sve njegove snove. Ali tako ih je malo preostalo! U nekim zapisima pominjalo se 'pet stotina devojaka zlatne kože'; čak i ako se uzme u obzir zamašna pesnička sloboda, bilo je jasno da čak ni jedna desetina prvobitnih fresaka nije uspela da izbegne razorno dejstvo vremena i zloću ljudi. Ali dvedeset preživelih sada je bilo zauvek bezbedno: njihova lepota uskladištena je u nebrojenim filmovima, na magnetskim trakama i u kristalima.

U svakom slučaju, one su nadživele ponosnog autora jednog zapisa, koji je smatrao sasvim suvišnim da navede svoje ime:

"Naređujem da se put raskrči, kako bi
hodočasnici mogli videti
devojke na obronku planine.
Ja sam kralj."

Tokom godina, Radžasinge - koji je i sam imao kraljevsko ime, kao i veliki broj plemenitih gena - često je razmišljao o ovim rečima; one su savršeno predočavale kratkovečnu prirodu moći i uzaludnost svakog preduzetništva. "Ja sam kralj." Ah, ali koji kralj? Vlastodržac koji je stajao na ovim kamenim pločama - koje tada, pre osamnaest stoleća, gotovo da uopšte nisu bile pohabane - verovatno je bio sposoban i pametan čovek; ali ipak nije uspeo da pojmi da će jednom doći vreme kada će on postati podjednako bezimen kao i njegov najubogiji podanik.

Autorstvo zapisa više se nikako nije moglo utvrditi. Bar je desetak kraljeva moglo da zabeleži te ohole stihove; neki od njih vladali su godinama, drugi jedva nekoliko sedmica, a bilo je i takvih koji su dušu ispustili u postelji. Niko nikada neće saznati da li je kralj, koji je smatrao nepotrebnim da zapiše svoje ime, bio Mahatisa II, Bhatikabhaja, Vijajakumara III, Gajabahukagamani, Kandamukhasiva, Mogalana I, Kitisena, Sirisamghabodhi... ili neki drugi monarh koji uopšte nije zabeležen u dugoj i zamršenoj istoriji Taprobanija.

Čuvar koji je upravljao malim liftom veoma se iznenadio kada je video uvaženog posetioca i s puno poštovanja je pozdravio Radžasingea. Dok je kabina polako prevaljivala

okomiti uspon od petnaest metara, on se prisetio kako se nekada s prezirom odricao ove tehničke pogodnosti zarad zavojitih stepenica, uz koje su Dravindra i Jaja upravo sada trčali, poneti bezbrižnim poletom mladosti.

Uz resko 'klik' lift se zaustavio i on je izišao na malu, čeličnu platformu, pričvršćenu za pročelje stene. Ispod i iza zjapilo je stotinu metara praznog prostora, ali je snažna žičana mreža ulivala potrebnu sigurnost; ni najodlučniji samoubica nije mogao da se izvuče iz te krletke - u koju je moglo da stane desetak ljudi - što je prianjala uz donju površinu večno nadnetog kamenog talasa.

Tu, u tom neočekivanom udubljenju, u plitkoj pećini nastaloj na inače ravnoj litici stene, nalazile su se valjano zaštićene, poslednje preživjele gospe kraljevog nebeskog dvora. Radžasinge ih je nemo pozdravio, a zatim se zahvalno smestio na stolicu koju mu je ponudio zvanični vodič.

"Voleo bih", reče on tiho, "da desetak minuta ostanem sam. Jaja... Dravindra... pokušajte nekako da odvratite turiste."

Pratioci ga sumnjičavo pogledaše; isto je učinio i vodič, koji ni za trenutak nije smeo da ostavi freske bez nadzora. Ali, kao i obično, Radžasingeova reč bila je poslednja, a da pri tom čak nije morao ni da povisi glas.

"Aju bovan", pozdravi on utihle prilike, kada je konačno ostao sam. "Žao mi je što sam vas toliko dugo zanemario."

Učtivo je sačekao odgovor, ali one nisu na njega obratile nimalo veću pažnju nego na sve ostale obožavatelje tokom poslednjih dvadesetak stoleća. No, Radžasingea to nije mnogo obeshrabilo; on je odavno navikao na njihovu ravnodušnost. Štaviše, ona im je samo povećavala draž.

"Suočio sam se sa jednim problemom, drage moje", nastavi on. "Od Kalidasinog vremena posmatrale ste nadiranje i povlačenje mnogih osvajača. Videle ste kako oko Jakagale navire džungla, poput kakve plime, a zatim i kako uzmiče, pred sekirom i plugom. Ali ništa se istinski nije promenilo tokom svih tih godina. Priroda je bila blagonaklona prema malom Taprobaniju, baš kao i istorija; obe su ga ostavile na miru..."

Ali sada se stoleća spokoja možda bliže kraju. Naša zemlja lako može postati središte sveta - mnoštva svetova. Velika planina koju ste dugo posmatrale tamo, na jugu, verovatno će postati odskočna daska za svemir. Ako se to dogodi, Taprobani koga smo poznavali i voleli pretaće da postoji.

Sva je prilika da ja tu malo šta mogu da uradim - ali još raspoložem izvesnom moći da pomognem ili odmognem neku stvar. Još imam mnogo prijatelja; ako budem hteo, mogao bih da odgodim taj san - ili noćnu moru - bar do kraja mog veka. Da li da to učinim? Ili, pak, da pružim pomoć tom čoveku, ma kakve bile njegove prave pobude?"

On se okrenu prema svojoj miljenici - jedinjoj koja nije odvrćala pogled kada bi je on osmotrio. Sve ostale devojke gledale su negde u daljinu ili promatrale cveće u ruci; ali ona koju je voleo još iz mladosti kao da mu je, pod izvesnim uglom, uzvrćala pogled.

"Ah, Karuna! Nije pošteno postavljati tebi takva pitanja. Jer odakle bi ti mogla da znaš za stvarne svetove koji postoje s one strane neba ili za čovekov poriv da ih dosegne? Iako si u svoje vreme bila boginja, Kalidasino nebo predstavljalo je samo opsenu. Ma kakve neobične budućnosti budeš videla, ja to iskustvo neću deliti s tobom. Poznajemo se već dugo - razume se, po mojim merilima, a ne tvojim. Dok budem mogao, posmatraću te iz vile; ali ne verujem da ćemo se još koji put sresti. Zbogom - i hvala vam, lepotice, za sva zadovoljstva koja ste mi pružile tokom godina. Prenesite moje pozdrave onima koji budu došli posle mene."

Pa ipak, dok je silazio zavojitim stepenicama - prenebregavši lift - Radžasinge uopšte nije bio u setnom i oproštajnom raspoloženju. Baš naprotiv; činilo mu se da mu je breme godina

najednom postalo lakše (uostalom, sedamdeset dve još nisu predstavljale pravu starost). Po načinu na koji su im se lica ozarila, razabrao je da su Dravindra i Jaja takođe uočili polet koji ga je iznenada obuzeo.

Možda mu je penzija postala pomalo dosadna. Možda je i njemu i Taprobaniju bio potreban dašak svežeg vazduha da razveje paučinu - isto kao što je monsun donosio obnavljanje života posle mnogo meseci krutog i teškog neba.

Bez obzira na to da li će Morgan uspeti ili ne, ovo je bilo preduzetništvo kadro da raspali maštu i osokoli dušu. Kalidasa bi im pozavideo na tome - ali i pružio podršku.

Drugi deo: HRAM

"Dok se pojedine religije glože oko toga koja je od njih u posedu istine, prema našem mišljenju istina religije može se potpuno prenebreći... Pokušamo li da odredimo pravo mesto religije u razvoju čoveka, videćemo da ovde nije posredi toliko jedna trajna tekovina, koliko svojevrsna paralela sa neurozom koju svaki civilizovani pojedinac mora preživeti na putu od detinjstva do zrelosti."

Frojd: Nova uvodna predavanja o psihoanalizi (1932.)

"Razume se da je čovek napravio boga prema svom liku; zar mu je na raspolaganju stajala neka druga mogućnost? Isto kao što je pravo razumevanje geologije bilo nemoguće sve dok nismo došli u priliku da izučavamo i druge svetove osim Zemlje, tako i valjana telologija mora da sačeka na kontakt sa vanzemaljskim razumima. Neosnovano je uopšte govoriti o uporednoj religiji sve dok izučavamo jedino religije čoveka."

El Hadž Mohamed ben Selim, profesor uporedne religije:
Pozdravna beseda na univerzitetu Brigen Jang, 1998.

"Moramo sačekati, i to nipošto bezbrižno, da dobijemo odgovore na sledeća pitanje; a) kakve su, ako uopšte postoje, religijske koncepcije stvorenja bez, odnosno sa jednim, dva ili više 'roditelja'; b) da li religijska verovanja postoje jedino kod organizama koji imaju bliske veze sa svojim neposrednim precima tokom godina kada sazrevaju.

Ukoliko ustanovimo da se religija javlja među inteligentnim parnjacima majmuna, delfina, slonova, pasa i tako dalje, ali ne i među vanzemaljskim kompjuterima, termitima, ribama, kornjačama ili društvenim amebama, moraćemo da izvučemo neke neprijatne zaključke... Možda i ljubav i religija mogu nastati jedino kod sisara, i to u oba slučaja iz uglavnom istog razloga. Na to ukazuje i izučavanje njihove patologije; svako ko sumnja u vezu između religijskog fanatizma i nastranosti trebalo bi temeljito da prouči Malleus Maleficarium ili Hakslijeve Vragove Loudona."

(Ibid.)

Znamenita opaska doktora Čarlsa Vilisa (Havaji, 1970.), da je 'religija nuzproizvod neuhranjenosti', nije, sama po sebi, od mnogo veće pomoći nego pomalo netaktično, jednosložno pobijanje Gregorija Bejtsona. Ono što je doktor Vilis, u stvari, imao na umu bilo je da su 1) halucinacije izazvane dobrovoljnim ili prisilnim gladovanjem spremno tumačene

kao religijske vizije, odnosno da 2) glad u ovom životu podstiče veru u nadoknadu koja će se steći u zagrobnom životu, što predstavlja - možda suštinski - psihološki mehanizam samoodržanja...

"...Odista je prava ironija sudbine što su istraživanja takozvanih droga za proširenje svesti utvrdila da one imaju upravo obrnuto dejstvo - i to na taj način što su dovela do otkrića 'apotetičkih' hemikalija koje nastaju prirodnim putem u mozgu. Ustanovljenje da se najpredaniji poklonik neke vere može nagnati da je brzo promeni za ma koju drugu, ukoliko mu se da odgovarajuća doza 2-4-7 orto-para-teosamina, predstavljalo je možda najrazorniji udarac koji je religija ikada primila.

Razume se, sve do dolaska Zvezdane jedrilice..."

R. Gabor: Formakološka osnova religije
(Izdavač: Miskatonički univerzitet, 2069.)

12. ZVEZDANA JEDRILICA

Tako nešto očekivalo se već stotinu godina i tokom tog razdoblja podignute su mnoge lažne uzbune. Ali kada se konačno dogodilo, čovečanstvo je ipak zatečeno iznenađeno.

Radio-signal iz pravca Kentaura bio je tako snažan da je prvobitno otkriven kao smetnja normalnih javnih programa. To je dovelo u grdnu nepriliku sve radio-astronome, koji su već mnogo decenija tragali za razumnim porukama iz svemira - naročito zbog toga što su odavno odustali od ozbiljnog uzimanja u obzir tročlanog sistema Alfe, Bete i Proksime Kentaura.

Namah su se svi radio-teleskopi, koji su bili u prilici da osmatraju južnu poluloptu, usredsredili na Kentaura. Proteklo je samo nekoliko časova i došlo se do jednog još senzacionalnijeg otkrića. Signal uopšte nije poticao iz sistema Kentaura - već iz jedne tačke koja je bila udaljena pola lučnog stepena. I to tačke koja se kretala.

Bio je to prvi nagoveštaj pravog stanja stvari. Kada je nalaz potvrđen, prestali su svi uobičajeni poslovi čovečanstva.

Snaga signala više nije bila iznenađujuća; njegov izvor nalazio se već dobro unutar Sunčevog sistema, hitajući prema zvezdi brzinom od šest stotina kilometara u sekundi. Posetioci iz svemira, koje smo dugo očekivali i od kojih smo dugo zazirali, najzad su stigli...

Narednih trideset dana, međutim, nezvani gost nije preduzeo ništa; dok je prolazio pokraj spoljnjih planeta, jedino je emitovao nepromenljiv niz impulsa, čija je svrha bila samo da se obznani: 'Evo me!' Uopšte nije pokušao da odgovori na signale koji su mu upućeni, niti je izvršio ma kakva podešavanja svoje prirodne, kometske orbite. Osim ako nije usporio sa neke znatno veće brzine, njegovo putovanje od Kentaura mora da je trajalo već dve hiljade godina. Nekima je ova okolnost izgledala ospokojavajuće, budući da je ukazivala da posetilac predstavlja robotsku svemirsku sondu; drugi su bili razočarani, smatrajući da bi odsustvo stvarnih, živih vanzemaljaca bilo antiklimaks.

Razmotren je čitav spektar mogućnosti, ad nauseam, u svim medijima javnih komunikacija, na svim mogućim forumima. Izneta je na videlo i natenane preispitana svaka zamisao koja se ikada javila u naučnoj fantastici, počev od dolaska blagonaklonih bogova, do invazije krvožednih vampira. Londonski 'Lojd' ubrao je zamašne premije od ljudi koji su želeli da se osiguraju od svih mogućih budućnosti - uključujući tu i takve u kojima bi imali sasvim male izgleda da se domognu i pare.

A onda, kada je tuđinac prešao Jupiterovu orbitu, čovekovi instrumenti počeli su da dokučuju ponešto o njemu. Prvo otkriće izazvalo je kratkotrajnu paniku; promer letelice iznosio je pet stotina kilometara - što je odgovaralo veličini kakvog malog meseca. Možda je,

na kraju krajeva, to ipak bio pokretan svet, koji je prevozio vojsku osvajača...

No, straha je nestalo kada su detaljnija osmatranja pokazala da čvrsto telo nezvanog gosta ima samo pet metara u prečniku. Oreol promera pet stotina kilometara, koji ga je okruživao, predstavljao je nešto dobro poznato - tanak paraboličan reflektor, koji se polako okretao; bio je u dlaku isti sa astronomskim orbitalnim radio-teleskopima. Sva je prilika da je posredi bila antena posredstvom koje je posetilac održavao vezu sa dalekom bazom. Možda je upravo sada preko nje saopštavao vesti o otkrićima do kojih je došao osmatrajući Sunčev sistem i osluškujući sve radio-programe i televizijske programe, kao i emisije sa raznim podacima.

A onda je usledilo novo iznenađenje. Antena velika poput asteroida uopšte nije bila upravljena prema Alfi Kentaura, već prema jednom sasvim drugom delu neba. Postajalo je sve izglednije da je sistem Kentaura bio samo poslednja luka na putu letelice, a ne i mesto odakle se prvobitno otisnula.

Astronomi su uveliko mozgali o ovoj zagonetki, kada im se nenadano osmehnula sreća. Jedna sonda koja je vršila osmatranja meteoroloških prilika na Suncu, krećući se uobičajenom putanjom iza Marsa, najednom je zamukla, da bi minut kasnije povratila svoj radio-glas. Kada je snimak ispitan, ispostavilo se da su instrumenti zakratko bili blokirani snažnim zračenjem. Sonda je, naime, upravo kritičnog trenutka preseklala posetiočev snop signala - što je omogućilo da se bez po muke izračuna gde je on bio upravljen.

Nije bilo ničeg u tom pravcu sve do udaljenosti od pedeset dve svetlosne godine; tu se nalazila jedna veoma slaba - a po svojoj prilici i veoma stara - zvezda-crveni patuljak, jedno od onih neupadljivih, sićušnih sunaca, koja će i dalje spokojno sijati milijardama godina pošto zgasnu blistavi džinovi Galaksije. Nijedan radio-teleskop još je nije detaljnije ispitivao; i tako su svi uređaji, koji nisu bili neophodni za motrenje na sve bližeg posetioca, upravljani prema njegovom pretpostavljenom polazištu.

I odista, sa njega se odlivao tačno tempiran signal na području od jednog centimetra. Neznani tvorci i dalje su bili u vezi sa letelicom koju su lansirali pre više hiljada godina; ali poruka koju je ona sada primala bila je stara svega pola stoleća.

A onda, kada se našao unutar Marsove orbite, posetilac je prvi put pokazao da je svestan ljudskog roda i to na najdramatičniji i najnepogrešiviji način koji se može zamisliti. Počeo je da emituje standardne televizijske slike, sazidane od 3075 linija, smenjujući ih sa video-tekstom na besprekornom, premda pompeznom engleskom i kineskom. Prvi kosmički razgovor je započeo - ali ne, kako se oduvek zamišljalo, sa kašnjenjem od više decenija; razmak je ovde iznosio svega nekoliko minuta.

13. SENKA U SVITANJE

Bilo je četiri časa kada je Morgan izašao iz hotela u Ranapuri; noć je bila vedra, ali bez mesečine. Nije mu se baš dopadalo što je morao ovako da porani, ali profesor Sarat, koji je priredio celu stvar, obećao mu je da će se trud isplatiti. "Uopšte nećete dokučiti Sri Kandu", kazao mu je on, "ako ne budete posmatrali rađanje zore sa njenog vrha. Osim toga, Budi... ovaj, Maha Thero... ne prima posetioce ni u jedno drugo vreme. Kaže da je to izvrstan način da se odvrate oni koji su samo ljubopitljivi." I tako, Morganu nije preostalo ništa drugo nego da se složi što je mogao srdačnije.

Da stvari budu još gore, taprobanijski šofer zapodenuo je neumoran i živahan, premda jednostran razgovor, čija je svrha bila da se ustanovi što potpuniji profil putnikove ličnosti. No, to je izvedeno uz takvu prostodušnost i neposrednost da je bilo nemoguće uvrediti se. Pa ipak, Morganu bi se više dopadala tišina.

Takođe je želeo, ponekad čak usrdno, da vozač malo više pažnje posveti mnogobrojnim oštrim krivinama, budući da su jurili prilično brzo po gotovo mrklom mraku. Možda je bilo baš dobro što nije mogao da vidi sve gudure i provalije između kojih su se provlačili, napredujući uz podnožje brda. Put je predstavljao trijumf vojnog inženjerstva iz devetnaestog veka - delo poslednje kolonijalne sile, sazdanu prilikom završnog pohoda na ponosne brdane iz unutrašnjosti. Ali nikada nije bio preuđen za automatski saobraćaj, tako da je bilo trenutaka kada se Morgan pitao da li će uopšte izvući živu glavu.

A onda, najednom, on zaboravi na strah i ljutnju zbog neispravnosti.

"Evo nas!" reče šofer ponosno, kada su kola zašla za jedan obronak brda.

Sri Kanda je i dalje potpuno bila nevidljiva u tami, koju još nije narušio nikakav vesnik predstojećeg svitanja. Na njeno prisustvo ukazivala je samo tanka traka svetlosti, koja je vijugavo stajala pod zvezdama, kao da je kakvom čarolijom bila okačena o nebo. Morgan je znao da su to što vidi samo svetiljke postavljene pre dve stotine godina da obasjavaju put hodočasnica, koji su se peli najdužim stepenicama na svetu; ali prizor je u toj meri izmicao okvirima logike i gravitacije da je gotovo izgledao kao naslućenje njegovog sna. Stolećima pre no što je on rođen, ljudi su, nadahnuti učenjima filozofa koja su nadmašala njegove mogućnosti poimanja, započeli jedan posao koga se on sada latio da završi. Oni su, u sasvim doslovnom smislu, podigli prve, grube stepenike na putu ka zvezdama.

Ne osećajući se više pospano, Morgan je stao da posmatra kako se pruga svetlosti približava, rastačući se u nisku sačinjenu od nebrojenih treperavih perli. Planina je sada postala vidljiva kao crni trougao koji zaklanja pola neba. Postojalo je nešto zloslutno u njenoj utihloj, uznosećoj prisutnosti; Morgan je gotovo mogao da zamisli da je ona odista obitavalište bogova, koji su znali za njegovo poslanstvo i prikupljali snagu da mu se odupru.

Ali tih crnih primisli potpuno nestade u času kada su stigli do polazne stanice uspinjače; Morgan je iznenađeno ustanovio da se u maloj čekaonici već tiskalo najmanje stotinu ljudi, bez obzira na to što je bilo tek pet časova. Naručio je po šolju prijatne, tople kafe za sebe i brbljivog šofera - koji, na Morganovo olakšanje, nije pokazao zanimanje da nastavi put uz planinu. "Bio sam gore najmanje dvadeset puta", reče on tonom u kome se javio možda malo preneglašen prizvuk dosade. "Odpavaću jednu partiju u kolima, dok vi ne sidete."

Pošto je kupio kartu, Morgan je brzo procenio situaciju i došao do zaključka da će doći na red u trećem ili četvrtom navratu. Sada mu je bilo milo što je poslušao Saratov savet i stavio u džep termoogrtić; već na ovoj visini, od ciglih dve hiljade metara, bilo je prilično hladno. Na vrhu, od koga ga je delilo još tri kilometra, mora da je bilo stvarno studeno.

Dok je red prilično tihih i pospanih posetilaca polako napredovao, Morgan je primetio da samo on nema fotografski aparat, što mu je izmamilo smešak na usnama. Gde su se deli pravi hodočasnici, zapitao se on? A onda se prisetio; njihovo mesto nije bilo ovde. Nije postojao lak put do neba, Nirvane, ili čemu su već vernici težili. Zasluga se sticala jedino vlastitim naporima, a ne pomoću mašina. Zanimljivo učenje, u kome je bila skrivena velika istina; no, postojali su trenuci kada su mašine bile nezamenjive.

Konačno je i on dobio mesto u kabini, koja je, uz prilično bučnu škripu kablova, počela da se uspinje. Morgana ponovo obuže ono poznato osećanje naslućivanja, od koga su ga podilazili žmarci. Lift koji je on planirao da sagradi podizaće terete do visina što će preko deset hiljada puta nadmašiti doseg ovog primitivnog sistema, koji je po svoj prilici podignut još u dvadesetom stoleću. Pa ipak, bez obzira na ogromnu razliku, osnovna načela biće u oba slučaja gotovo istovetna.

Kabinu koja se ljuljala optakala je potpuna tama, koju bi jedino narušilo osvetljeno stepenište, kada bi povremeno ušlo u vidno polje putnika. Bilo je potpuno pusto, kao da nebrojeni milioni, koji su se s mukom uspinjali uz planinu tokom poslednjih tri hiljade

godina, nisu imali nijednog sledbenika. Ali onda Morganu sinu da su oni koji su odlučili da se pešice popnu do vrha sigurno već daleko odmakli, hitajući na susret sa svitanjem; ovi niži obronci planine ostali su za njima pre mnogo časova.

Na visini od četiri kilometra putnici su morali da promene kabinu; no, prelaz do nove stanice uspinjače nije bio dug, tako da nisu izgubili mnogo vremena. Čvršće se umotavši u metaliziranu tkaninu svog termoogrtača, Morgan ponovo pomisli kako je baš mudro postupio što ga je poneo. Osećao je pod nogama ledenu skramicu, a već je morao i dublje da diše u razređenom vazduhu. Uopšte se nije iznenadio kada je u maloj stanici primetio stalke sa bocama za kiseonik, čija su uputstva za upotrebu bila vidno istaknuta.

A onda, najzad, kada su otpočeli poslednju deonicu uspona, javila su se prva znamenja predstojećeg dana. Istočne zvezde još su blistale nesmanjenom slavom - sa Venerom koja im je bila perjanica - ali nekoliko tanušnih, visokih oblaka počelo je da rudi prvim odsevima sada već nedalekog svitanja. Morgan brižno baci pogled na časovnik, zapitavši se da li će stići na vreme. No, ospokojio se kada je video da do zore ima još trideset minuta.

Jedan od putnika iznenada pokaza prema ogromnom stepeništu, čiji su se odeljci povremeno videli pod njima kako se vijugavo uspinju uz sada već veoma strm obronak planine. Više nije bilo pusto; krećući se snenom sporošću, desetine muškaraca i žena s naporom je napredovalo uz nebrojene stepenike. Svakog minuta pojavljivalo ih se sve više i više; koliko se već časova uspinju, zapita se Morgan? Sigurno cele noći, a možda i znatno duže - budući da je mnogo hodočasnika bilo već zašlo u godine, tako da po svoj prilici nisu bili u stanju da prevale uspon samo u jednom danu. Iznenadio se kada je video da toliko ljudi još veruje.

Trenutak potom ugledao je prvog monaha - visoku priliku, odevenu u odoru boje šafrana. Hod mu se odlikovao metronomskom pravilnošću; nije gledao ni desno ni levo, niti je obratio i najmanju pažnju na kabinu koja mu je promakla iznad obrijane glave. Takođe je izgledalo da ne haje ni za prirodne elemente, budući da su mu desna ruka i rame bili nagi i izloženi naletima ledenog vetra.

Kada se približila stanici, kabina uspinjače počela je da usporava; a onda se zaustavila, brzo izručila svoj zgusnuti tovar putnika i ponovo otpočela dugi spust. Morgan se pridružio masi od dve ili tri stotine ljudi, koji su se tiskali u malom amfiteatru, isklesanom na zapadnom obronku planine. Svi su netremice zurili preda se, u tamu, iako se ništa nije videlo osim trake svetlosti, koja se vijugavo spuštala u ponor. Zadocneli penjači na završnom odeljku stepeništa ulagali su poslednje napore, nastojeći da verom savladaju umor.

Morgan ponovo baci pogled na časovnik; još deset minuta. Nikada ranije nije se našao među toliko utihlih ljudi; turisti sa spremnim fotografskim aparatima i smerni hodočasnici bili su sada ujedinjeni u istoj nadi. Vremenske prilike bile su besprekorne; uskoro će svi saznati da li je putovanje bilo uzaludno.

Prigušen zvuk zvona oglasio se iz hrama, koji je još bio nevidljiv u tami, stotinu metara iznad njihovih glava; istog trenutka pogasiše se sve svetiljke duž neverovatnog stepeništa. Sada su mogli da vide, stojeći leđima okrenuti prema skrivenom rađanju sunca, kako prvi slabašni sjaj dana obliva oblake daleko dole; ali ogromna masa planine još je sputavala dolazeće svitanje.

Iz sekunde u sekundu svetlost je postajala sve izrazitija sa obe strane Sri Kande, kako je sunce nadrastalo poslednja uporišta noći. A tada se kroz gomilu, koja je strpljivo iščekivala, razleže prigušeni usklik strahopoštovanja.

U prvi mah ništa se nije dogodilo, da bi odmah potom, najednom, trougao bio tu - savršeno simetričan, oštih ivica i najgušće plave boje; prostirao se preko polovine Taprobanija. Planina nije zaboravila svoje poklonike; njena čuvena senka ležala je na moru oblaka - simbol

koji je svaki hodočasnik mogao da protumači po svom nahodanju.

Gotovo je izgledao kao čvrsto telo u svojoj pravolinijskoj savršenosti, sličan pre kakvoj oborenoj piramidi, nego pukoj utvari od svetlosti i senke. Kako je sjaj dana rastao oko njega, a prvi neposredni zraci sunca stali da obrubljuju obronke planine, on kao da je ovim kontrastom postao još tmastiji i gušći; pa ipak, kroz tanak pokrov oblaka koji je omogućio kratkovečno postojanje prikaze, Morgan je u tami uspeo da razabere jezera, brda i šume zemlje koja se budila.

Teme tog maglovitog trougla mora da je hitalo ka njemu ogromnom brzinom, budući da se sunce okomito dizalo iza planine, ali Morgan nije bio svestan nikakvog kretanja. Vreme kao da je bilo zaustavljeno; bio je to jedan od retkih trenutaka u njegovom životu kada mu je iz pameti iščilela svaka primisao na protok minuta. Na duši mu je ležala senka večnosti, baš kao što je na oblacima počivala senka planine.

A onda je počela lagano da kopni; tama se razilazila sa neba kao što se boja rastače u vodi. Utvarni, svetlucavi predeo pod njima sticao je obrise stvarnosti; na pola puta prema obzorju prasnula je bešumna eksplozija svetlosti u času kada su sunčevi zraci dosegli prozor na istočnom pročelju neke zgrade. A negde iza nje - ukoliko ga oči nisu varale - Morgan kao da je nazirao i slabašnu, tamnu prugu okružujućeg mora.

Na Taprobaniju je svanuo novi dan.

Posetioci su lagano stali da se razilaze. Neki su se vratili do stanice uspinjače, dok su drugi, snažniji, pošli prema stepeništu, u pogrešnom uverenju da je silaženje lakše od penjanja. Većina njih jedva će dočekati da se ponovo ukrca u kabinu uspinjače na nekoj od nižih stanica; tek će nekolicini poći za rukom da prevali ceo put do podnožja.

Morgan je bio jedini koji je, praćen mnogim radoznalim pogledima, nastavio uzbrdo kratkim stepenicama koje su vodile do manastira na samom vrhu planine. U času kada je stigao do zidina ovog zdanja, čija je glatka gipsana oplata počela blago da se presijava pri prvim neposrednim zracima sunca, gotovo da je ostao bez daha, tako da mu je bilo milo što mu se ukazala prilika da se za trenutak osloni o masivna drvena vrata.

Neko ga je sigurno posmatrao, jer pre no što je uspeo da pronađe zvonce ili da na neki drugi način obznani svoj dolazak, dveri su se bešumno otvorile i pred njim se obreo jedan monah odeven u žutu odoru, koji ga je pozdravio sklopljenih ruku.

"Aju bovan, doktore Morgan. Mahanajake Thero će vas rado primiti."

14. OBRAZOVANJE ZVEZDANE JEDRILICE

(Odlomak iz Konkordansa o Zvezdanoj jedrilici, prvo izdanje, 2071.)

Sada nam je poznato da je međuzvezdana sonda, popularno nazvana Zvezdana jedrilica, potpuno autonomna i da dela u skladu sa načelnim upustvima koja su joj uprogramirana pre šezdeset hiljada godina. Dok krstari između sunaca, ona koristi svoju antenu, promera pet stotina kilometara, da srazmerno sporom stopom šalje u matičnu postaju informacije, kao i da prima povremeno nova uputstva iz 'Zvezdade' - da upotrebimo zgodan naziv koji je skovao pesnik Luelin Kimru.

Prilikom prolaska kroz neki sunčev sistem, međutim, sonda je kadra da crpi energiju lokalne zvezde, što omogućuje ogromno povećanje obima transfera informacija. Ona tada takođe 'puni svoje baterije' - da napravimo jednu nesumnjivo grubu analogiju. A s obzirom na to da - slično našim ranim sondama 'Pionir' i 'Vojadžer' - ova letelica koristi gravitaciona polja masivnih kosmičkih tela da bi se odbacivala od zvezde do zvezde, ona će moći da dejstvuje u

nedogled, osim ako joj vek ne okonča kakav mehanički kvar ili kosmički nesrećni slučaj. Kentaur je bio jedanaesta svemirska luka u koju je svratila; pošto bude obišla oko Sunca, poput komete, krenuće tačno utvrđenim kursom prema Tau Cetija, udaljenom dvanaest svetlosnih godina. Ako tamo bude nekoga, sonda će biti spremna da započne svoj naredni razgovor negde oko 8100. godine...

...Zvezdana jedrilica objedinjuje zvanja ambasadora i istraživača. Kada, na kraju nekog od svojih hiljadugodišnjih putovanja, otkrije tehnološku kulturu, ona sklapa prijateljstvo sa domorocima i počinje da razmenjuje informacije, pribegavajući jedinom mogućem načinu na koji se može vršiti međuzvezdana trampa. A pre no što se ponovo otisne na svoje beskonačno putovanje, posle kratkog boravka u datom sunčevom sistemu, Zvezdana jedrilica otkriva položaj svog matičnog sveta - koji već čeka neposredan poziv novog pretplatnika galaktičke telefonske mreže.

U našem slučaju, možemo biti ponosni na činjenicu da smo, pre no što nam je sonda dostavila ijednu zvezdanu kartu, uspeali da identifikujemo njeno matično sunce, pa čak i da uputimo u njegovom pravcu našu prvu poruku. Sada nam jedino preostaje da sačekamo 104 godine na odgovor. Kakvu smo samo neverovatnu sreću imali što su nam prvi kosmički susedi bili tako blizu.

Već na osnovu prve poruke Zvezdane jedrilice bilo je jasno da ona razume značenje nekoliko hiljada osnovnih engleskih i kineskih reči, do kojih je došla analizom televizijskih i radio-emisija, a naročito ispitivanjem programa video-tekst službi. Ali informacije kojih se domogla tokom približavanja predstavljale su krajnje nereprezentativan uzorak svekolikog spektra ljudske kulture; u njima je bilo sasvim malo prave nauke, još manje više matematike - a ponajmanje književnosti, muzike i vizuelnih umetnosti.

Kao i svaki samouki genije, dakle, i Zvezdana jedrilica imala je velike praznine u svom obrazovanju. Shodno načelu da je bolje dati previše nego premalo, čim je kontakt bio uspostavljen, Zvezdanoj jedrilici dostavljeni su Oksfordski rečnik engleskog jezika, Veliki kineski rečnik (romandarinsko izdanje) i Encyclopaedia Terrae. Za digitalno emitovanje ovih knjiga bilo je potrebno nešto malo više od pedeset minuta, a primećeno je da je neposredno posle toga Zvezdana jedrilica zamukla gotovo četiri časa - što je bilo najduže razdoblje odsustva kontakta. Kada je veza ponovo uspostavljena, rečnik sonde veoma se povećao; tokom devedeset devet odsto potonjeg vremena komuniciranja ona je bez po muke mogla da prođe Taringov test - na osnovu primljenih poruka nije se, naime, moglo reći da je Zvezdana jedrilica mašina, a ne veoma inteligentno ljudsko biće.

Postojale su, doduše, povremeno omaške - na primer, pogrešna upotreba dvosmislenih reči i odsustvo emocionalne obojenosti dijaloga. Ali to se i moglo očekivati; za razliku od usavršenih zemaljskih kompjutera - koji su bili u stanju, kada je to bilo potrebno, da oponašaju osećanja svojih tvoraca - čuvstva i želje Zvezdane jedrilice poticali su, po svojoj prilici, od potpuno raznorodne vrste, što je značilo da su u velikoj meri nepojmljivi čoveku.

Ovo je, naravno, važno i u obrnutom smislu. Zvezdana jedrilica besprekorno je i u potpunosti razumela šta znači iskaz: 'kvadrat nad hipotenuzom jednak je zbiru kvadrata nad katetama'. Ali teško da je mogla i da nasluti šta je Kits imao na umu kada je napisao:

Volšebni, čarobni prozorčići otvaraju se
ka peni opasnih mora, u vilinskom carstvu zapretani...

A još manje joj je bilo jasno ovo:

Da li da te uporedim sa letnjim danom?
Ti si još ljupkija i pitomija...

No, u nadi da se ovi nedostaci nekako nadoknade, Zvezdanoj jedrilici emitovano je na hiljade sati muzike, drama i raznih prizora iz zemaljskog života, kako ljudskog, tako i ostalih. Postignut je opšti dogovor da se na ovom polju uspostavi izvesna cenzura. Iako se sklonost čovečanstva prema nasilju i vojevanju teško mogla poreći (bilo je prekasno opozvati Encyclopaediju), u svemir je pušteno samo nekoliko brižljivo odabranih primera. Isto tako, sve dok Zvezdana jedrilica dobro ne iziđe izvan TV dometa, rešeno je da sve mreže znatno 'omekšaju' svoje programe.

Filozofi će stolicima - a možda čak i dok Zvezdana jedrilica ne bude stigla do svog nerednog odredišta - raspravljati o tome u kojoj je meri ona stvarno razumela ljudske poslove i probleme. Ali o jednoj stvari nije bilo ozbiljnijeg neslaganja. Stotinu dana njenog prolaska kroz Sunčev sistem bespogovorno je promenilo Čovekove nazore o Vaseljenu, njenom nastanku i njegovom mestu u njoj.

Ljudska civilizacija više nije mogla biti ona pređašnja, posle odlaska Zvezdane jedrilice.

15. BODHIDHARMA

Kada su se masivna vrata, sa složenom šarom izrezbarenih lotosovih cvetova, lagano zatvorila iza njega, Morgan oseti da je ušao u jedan drugi svet. Ovo nipošto nije bilo prvi put da se obreo na tlu koje je jednom bilo sveto nekoj velikoj religiji; video je Notr Dam, Svetu Sofiju, Stounhendž, Partenon, Karnak, Svetog Pavla i bar još desetak drugih znamenitih hramova i džamija. No, sve ih je doživeo kao zamrznute ostatke prošlosti - sjajne primerke umetničkih i neimarskih dela, ali bez ikakvog upliva na moderni um. Vere koje su ih iznedrile i održavale sve su redom potonule u zaborav, premda su neke dobro zašle u dvadeset drugo stoleće.

Ali ovde vreme kao da se zaustavilo. Orkani istorije prohujali su mimo ove samotne citadele vere, poštedevši je svojih potresa. Kao i tokom proteklih tri hiljade godina, monasi su se još molili, meditirali i posmatrali svitanja.

Dok je Morgan koračao popločanim dvorištem, čiji je kamen bio izlizan i uglačan stopama nebrojenih hodočasnika, najednom ga je obuzela potpuno nesvojstvena neodlučnost. U ime napretka pokušao je da uništi nešto drevno i otmeno; nešto što, osim toga, on nikada neće potpuno dokučiti.

Prizor velikog bronzanog zvona, koje je visilo u zvoniku što je nicao iz manastirskog zida, nagnao je Morgana da zastane. Njegov inženjerski um u magnovenju je procenio da zvono ne teži manje od pet tona, kao i da je nesumnjivo veoma staro. Ali kako, za ime sveta...?

Monah opazi gostovu zbunjenost i uputi mu osmeh pun razumevanja.

"Staro je dve hiljade godina", reče on. "Bio je to poklon Kalidase Prokletog, koji je necelishodno bilo odbiti. Prema predanju, deset godina je podizano uz planinu - pri čemu je stotinu ljudi izgubilo život."

"Kada se kristi?" upita Morgan, promislivši o obaveštenju koje je upravo dobio.

"Zbog omraženog porekla, oglašavalo se jedino u vreme nesreća. Ja ga nikada nisam čuo, baš kao nijedan živi čovek. Zabrujalo je jednom, bez ljudske pomoći, u času velikog zemljotresa iz 2017. godine. A pre toga još 1522, kada su iberijski osvajači spalili Hram Zuba i dočepali se Svetih Mošti."

"I tako, posle svih onih napora, nikada nije bilo upotrebljeno?"

"Oh, jeste, možda desetak puta tokom poslednjih dve hiljade godina. Još ga prati

Kalidasina zla kob."

Ovo je možda dobra religija, ne uzdrža se Morgan od zaključka, ali teško i zdrava ekonomija. A zatim se upita, bez mnogo štovanja, koliko je monaha dolazilo u iskušenje da kucne zvono, makar i sasvim blago, samo da oslušne neznani zvuk njegovog zabranjenog glasa...

Prošli su pored velike stenovite gromade, uz koju je vodilo kratko stepenište do pozlaćenog čardaka. Bio je to, Morgan je shvatio, sam vrh planine; znao je šta bi u svetištu trebalo da se nalazi, ali monah ga je ponovo prosvetlio.

"Otisak stopala", reče on. "Muslimani su verovali da je Adamov; stajao je tu pošto je izgnan iz raja. Indusi su ga pripisivali Šivi ili Samanu. Za budiste je to, naravno, bio otisak Prosvetljenoga."

"Primetio sam da ste upotreбили prošlo vreme", uzvratil Morgan pažljivo neutralnim glasom. "Kakvo je sadašnje verovanje?"

Monahovo lice nije ispoljilo nikakva osećanja kada je odgovorio: "Buda je bio čovek, poput vas i mene. Otisak u steni - a ona je veoma čvrsta - dugačak je dva metra."

Izgledalo je da je stvar time okončana i Morgan više ništa nije upitao dok su išli kratkim, zasvođenim prolazom, koji je gledao prema dvorištu; hodnik se završavao otvorenim vratima. Monah je pokucao, ali nije sačekao na odgovor, već je dao znak posetiocu da uđe.

Morgan je gotovo očekivao da će zateći Mahanajakea Theroa kako sedi prekrštenih nogu na rogozini, verovatno okružen mirisom tamjana i pojem akolita. U studenom vazduhu osećao se, doduše, prisenuk tamjana, ali Glavni Duhovnik vihare Sri Kanda sedeo je za potpuno običnim kancelarijskim stolom opremljenim standardnim očitavačem i jedinicama za memoriju. Jedina neobičnost u prostoriji bila je glava Bude, nešto malo veća od prirodnih razmera, na postolju u uglu. Morgan nije uspeo da razabere da li je materijalna, ili predstavlja samo projekciju.

Uprkos konvencionalnoj sredini u kojoj se nalazio, bilo je malo verovatno da bi neko od glavešine manastira pomislio da je kakav šef ili upravnik. Osim neizbežne žute odežde, Mahanajake Thero odlikovao se još dvema crtama koje su, u ovo doba, odista bile veoma retke. Bio je potpuno ćelav i nosio je naočari.

I jedno i drugo, pretpostavio je Morgan, predstavljalo je hotimičan izbor. Budući da se ćelavost bez po muke mogla izlečiti, ta blistava kupola od slonovače mora da je obrijana ili depilirana. Sa druge strane, nije mogao da se seti kada je poslednji put video naočare, osim na istorijskim snimcima ili u dramama.

Spoj je bio očaravajući i zbunjujući. Morgan je zaključio da nikako nije u stanju da proceni godine Mahanajake Theroa; mogao je da bude bilo kog doba u rasponu od zrelih četrdesetih do dobro očuvanih osamdesetih. A i stakla na naočarima, iako su bila providna, ipak su na izvestan način prikrivala misli i osećanja koja su se nahodila iza njih.

"Aju bovan", doktore Morgan, reče prelat, pokazavši gostu rukom prema jedinoj slobodnoj stolici. "Ovo je moj sekretar, Prečasni Parakarma. Pretpostavljam da nećete imati ništa protiv ako on bude hvatao beleške."

"Razume se da neću", uzvratil Morgan, uputivši kratak naklon trećoj osobi u maloj prostoriji. Zapazio je da mlađi monah ima lepršavu kosu i upečatljivu bradu; sva je prilika da je brijanje glave bilo stvar slobodnog izbora.

"Dakle, doktore Morgan", nastavi Mahanajake Thero, "vi želite našu planinu."

"Bojim se da je tako, vaša... ovaj... prečasnosti. Jedan njen deo, u svakom slučaju."

"Od celoga sveta - baš ovih nekoliko ari?"

"Izbor nije naš, već Prirodin. Zemaljski terminal mora da se nalazi na polutaru i da bude na najvećoj mogućoj visini, gde mala gustina vazduha sputava sile vetrova."

"U Africi i Južnoj Americi postoje više polutarne planine."

I ovo nanovo, promrmlja Morgan bezglasno u sebi. Iz gorkog iskustva je naučio da je gotovo nemoguće uputiti laike, ma koliko pametni i zainteresovani bili, u suštinu ovog problema; a sa monasima, slutio je, biće još teže. Kamo sreće da je Zemlja fino, simetrično telo, bez ulubljenja i ispupčenja na gravitacionom polju...

"Morate mi verovati", reče on vatreno, "da smo proverili sve alternative. Kotopaksi, Kenija - pa čak i Kilimandžaro, premda se on nalazi tri stepene južno - bili bi izvrsni lokaliteti da nije jednog kobnog nedostatka. Kada se satelit uvede na stacionarnu orbitu, on neće stajati uvek baš nad istom tačkom. Zbog gravitacionih nepravilnosti, u čiju prirodu sad ne bih ulazio, on će se lagano kratati duž polutara. Zbog toga svi naši sinhroni sateliti i orbitalne stanice moraju da troše izvesne količine goriva kako bi se zadržali u mestu; srećom za to je potrebno sasvim malo energije. Ali ne možete stalno pogurivati milione tona - naročito kada se one javljaju u vidu vitkog stuba visokog desetinama hiljada kilometara - u prvobitni položaj. A nema ni potrebe za tim. Srećom po nas..."

"...ali ne i po nas", ubaci Mahanajake Thero, gotovo izbacivši Morgana iz koloseka.

"...postoje dve stabilne tačke na sinhronoj orbiti. Satelit koji bi se nalazio na njima ostao bi na tom mestu - ne bi počeo da se kreće. Baš kao da je poboden u dno neke nevidljive doline. Jedna od tih tačaka smeštena je iznad Tihog okeana, tako da od nje nema koristi. Druga je pravo iznad naših glava."

"Nekoliko kilometara levo ili desno sigurno ne bi ništa značilo. Ima i drugih planina na Taprobaniju."

"Ali nijedna nije ni upola visoka kao Sri Kanda - čiji je vrh na samoj granici kritične snage vetrova. Istina, na polutaru nema mnogo orkana, ali i ono malo što postoji dovoljno je da ugrozi zdanje i to na najslabijoj tački."

"Vetrove je moguće kontrolisati."

Bilo je to prvo uzimanje udela u razgovoru mladog sekretara i Morgan ga osmotri uz povećano zanimanje.

"U izvesnoj meri. Razume se, pretresao sam stvar sa Kontrolom monsuna. Oni kažu da potpuna izvesnost ne dolazi u obzir - naročito ne kada su u pitanju orkani. Najizglednija verovatnoća koju mogu da mi jemče iznosi jedan prema pedeset. A to nije dovoljno za projekat vredan bilion dolara."

Prečasni Parakarma ponovo oseti potrebu da se umeša. "Postoji jedna gotovo zaboravljena grana matematike, takozvana teorija katastrofa, koja je u stanju da od meteorologije učini odista tačnu nauku. Uveren sam da..."

"Dužan sam vam objašnjenje", prekide ga učtivo Mahanajake Thero. "Moj kolega je svojevremeno bio na velikom glašu zbog svojih radova iz astronomije. Pretpostavljam da ste imali prilike da čujete za doktora Čoama Goldberga."

Morganu se učini da su se neka vrata iznenada otvorila pod njim u podu. Trebalo je da ga upozore! A onda se priseti da mu je profesor Sarat odista skrenuo pažnju, namignuvši pri tom, da treba da 'pripazi na Budijevog privatnog sekretara - koji je veoma pametan tip'.

Morgan se upita da li su mu se obrazi zarumeneli kada mu je Prečasni Parakarma, alias doktor Čoam Goldberg, uzvratio pogled uz uočljivo neprijateljski izraz lica. A on se upustio u tumačenje orbitalnih nestabilnosti dvojici prostodušnih monaha! Mahanajake Thero verovatno je znatno bolje bio upoznat sa suštinom problema čak i od njega samoga.

Toga časa se priseti da su naučnici širom sveta oštro bili podeljeni kada je u pitanju bio doktor Čomski: jedni su, naime, zasigurno smatrali da je on lud, dok drugi još nisu bili načisto oko toga. On je predstavljao jednog od najperspektivnijih mladih stručnjaka za astrofiziku kada je, pre pet godina, naprasno izjavio: "Sada, pošto je Zvezdana jedrilica sasvim dokrajčila

sve tradicionalne religije, možemo najzad ozbiljno da se posvetimo razmatranju pojma Boga."
I ubrzo posle toga nestao je iz javnog života.

16. RAZGOVORI SA ZVEZDANOM JEDRILICOM

Od mnogo hiljada pitanja koja su postavljena Zvezdanoj jedrilici za vreme njenog prolaska kroz Sunčev sistem, odgovori su nejestrpljivije očekivani na ona koja su se odnosila na živa stvorenja i civilizacije drugih zvezda. Nasuprot izvesnim sumnjama, robot je rado odgovarao, premda je dodao da najsvežiji podaci kojima raspolaže u tom pogledu potiču od pre više od jednog stoleća.

S obzirom na ogroman raspon kultura koje su nastale na Zemlji u okviru samo jedne vrste, bilo je jasno da će među zvezdama postojati još veća raznovrsnost, budući da tu mogu dejstvovati svi zamislivi tipovi biologije. Nekoliko hiljada časova očaravajućih - često neshvatljivih, a ponekad užasnih - prizora života sa drugih planeta to je moćno potvrdilo.

No, Zvezdana jedrilica ipak je izložila jednu okvirnu klasifikaciju kultura, utvrđenu prema razvoju njihovih tehnologija - verovatno jedinom objektivnom meritelju. Ljudska rasa je sa zanimanjem ustanovila da je svrstana u petu grupu na lestvici koja je približno obuhvatala sledeće nivoe: 1. kameno oruđe, 2. metali, vatra, 3. pismo, zanatstvo, brodovi, 4. energija pare, rudimentarna nauka i 5. atomska energija, svemirsko putovanje.

Kada je Zvezdana jedrilica krenula na svoje poslanstvo, pre šezdeset hiljada godina, njeni tvorci su, kao i ljudska rasa, još pripadali petoj grupi. U međuvremenu, uznapredovali su do šeste, koja se odlikovala sposobnošću potpunog pretvaranja materije u energiju, kao i transmutacije svih elemenata u industrijskim količinama.

"Postoji li i sedma grupa?" odmah je upućeno pitanje Zvezdanoj jedrilici. "Postoji", usledio je kratak odgovor. Kada su tražene pojedinosti, sonda je objasnila da joj nije dozvoljeno da kulturama nižeg stepena daje podatke o tehnologijama kultura višeg stepena. Stvari su na tome ostale sve dok nije poslata poslednja poruka, uprkos veoma domišljatim pitanjima koja su sačinili najizvršniji pravnički umovi Zemlje.

No, i pre toga, Zvezdana jedrilica pokazala je da nema premca među zemaljskim logičarima. Bila je to delimično posledica pogreške Odseka za filozofiju Čikaškog univerziteta; u nastupu monumentalne oholosti, Odsek je potajno emitovao celokupnu Summa Theologica, što je imalo katastrofalne posledice...

2069. juni 02 SGV 19.34 Poruka 1946, sled 2.

Zvezdana jedrilica Zemlji:

Izvršio sam analizu rasprave vašeg svetog Tome Akvinskog, saglasno zahtevu iz poruke 145 sled 3 od 2069. juni 02 SGV 18.42. Pretežan deo sadržine predstavlja šum lišen smisla, pa, dakle, i informacija, ali u spisku koji sledi navedene su 192 pogreške počinjene u domenu simboličke logike prema vašem matematičkom kodeksu 43 od 2069. maj 29 SGV 02.51.

Pogreška 1... (sledi spisak od 75 strana).

Prema podacima iz registra, Zvezdanoj jedrilici bilo je potrebno manje od jednog časa da sruši Svetog Tomu. Iako će filozofi nastaviti da raspravljaju o toj analizi još mnogo decenija, u njoj su pronađene samo dve greške, a i one su se mogle pripisati terminološkim naporazumima.

Bilo bi veoma zanimljivo saznati koliki je postotak operativnih kola Zvezdana jedrilica posvetila tom zadatku; na žalost, niko se nije setio da to pita pre no što je sonda započela putovanje prema narednom odredištu i prekinula kontakt. Ali prethodno su primljene neke još

obeshrabrujuće poruke...

2069. juni 04 SGV 07.59 Poruka 9056 sled 2.

Zvezdana jedrilica Zemlji:

Nisam u stanju da dokučim jasnu razliku između vaših religijskih obreda i naizgled istovetnog ponašanja pri sportskim i kulturnim manifestacijama koje ste mi emitovali. Ovde posebno mislim na 'Bitlse', 1965; finale svetskog prvenstva u fudbalu, 2046; oproštajni nastup Johana Sebastijana Klonova, 2056.

2069. juni 05 SGV 20. 38 Poruka 4675 sled 2.

Zvezdana jedrilica Zemlji:

Moje najsvežije informacije o tome stare su 175 godina, ali ako sam vas dobro razumeo, evo odgovora: ponašanje tipa koji vi nazivate religijski javlja se kod 3 od 15 poznatih kultura grupe jedan, kod 6 od 28 kultura grupa grupe dva, kod 5 od 14 kultura grupe tri, kod 2 od 10 kultura grupe četiri i kod 3 od 174 kulture grupe pet. Znamo da znatno veći broj slučajeva grupe pet u odnosu na ostale grupe, zato što se samo oni mogu otkriti preko astronomskih razdaljina.

2069. juni 06 SGV 12,09 Poruka 5897 sled 2.

Zvezdana jedrilica Zemlji:

Ispravno ste zaključili da se 3 kulture iz grupe pet, koje upražnjavaju religijske delatnosti, odlikuju dvoroditeljskim razmnožavanjem, kao i da njihovi mladi zamašan deo života ostaju u porodičnim zajednicama. Kako ste do toga došli?

2069. juni 08 SGV 15.37 Poruka 6943 sled 2.

Zvezdana jedrilica Zemlji:

Hipoteza koju vi označavate pojmom Boga, iako se ne može opovrći samo logikom, nije neophodna iz sledećeg razloga:

Ako pretpostavite da se Vaseljena može (navod) objasniti (kraj navoda) kao tvorevina entiteta poznatog kao Bog, onda on očigledno mora biti većeg stepena organizacije nego što je njegov proizvod. Tako se više nego udvostručuju razmere prvobitnog problema, odnosno zakoračuje se stazom računjuće, beskrajne regresije. Viljem iz Okama istakao je još u vašem četrnaestom stoleću da entitete bez potrebe ne treba umnožavati. Ne mogu stoga da shvatim zašto se rasprava o tome nastavlja.

2069. juni 11 SGV 06.34 Poruka 8964 sled 2.

Zvezdana jedrilica Zemlji:

Zvezdada me je obavestila pre 456 godina da je otkriveno kako je nastala Vaseljena, ali da ja nemam prikladna kola kojima bih to shvatio. Morate da stupite u neposrednu vezu za sva dalja obaveštenja u ovom pogledu.

Krećem sada na putovanje prema narednom odredištu i moram da prekinem kontakt. Zbogom.

Prema mišljenju mnogih, ova poslednja i najčuvenija od mnogo hiljada poruka Zvezdane

jedrilice dokazala je da ona ima smisla za humor. Jer zašto bi inače čekala poslednji trenutak da baci takvu filozofsku bombu? Ili je možda ceo razgovor bio deo brižljivog plana, skovanog da se ljudska rasa postavi u primeren referencijalni okvir - u trenutku kada sa Zvezdade stigne prva neposredna poruka, kroz približno 104 godine?

Bilo je predloga da se preduzme praćenje Zvezdane jedrilice, budući da je ona iznosila iz Sunčevog sistema ne samo neizmerne zalihe znanja, nego i tehnološka blaga koja su stolicima bila ispred svega što je posedovao čovek. Iako trenutno nije postojao svemirski brod koji bi mogao da prestigne Zvezdanu jedrilicu - a zatim da se vrati na Zemlju pošto je dostigao njenu ogromnu brzinu - jednom će sigurno biti sazdan.

No, prevagnuli su mudriji saveti. Čak i robotska svemirska sonda može da ima veoma delotvorne odbrambene mehanizme protiv uljeza - uključujući, kao krajnje sredstvo, sposobnost samouništenja. Ali najubedljiviji argument bio je da se njeni tvorci nalaze na udaljenosti od 'samo' pedeset dve svetlosne godine. Tokom proteklog milenijuma, od kada su lansirali Zvezdanu jedrilicu, mora da su u ogromnoj meri povećali svoje prevozne moći. Ukoliko ljudska rasa preduzme bilo šta što bi ih izazvalo, oni bi mogli lično da dođu, pomalo srditi, kroz svega nekoliko stotina godina.

U međuvremenu, među svim nebrojenim uticajima koje je izvršila na ljudsku rasu, Zvezdana jedrilica dovela je do vrhunca jedan proces koji je već dobro bio odmakao: zauvek su zamukle milijarde reči pobožnog mrmljanja, kojima su tobože pametni ljudi stolicima zaglupljivali svoje umove.

17. PARAKARMA

Osvrnuvši se brzo u mislima na pređašnji razgovor, Morgan zaključio da nije napravio budalu od sebe. Štaviše, Mahanajake Thero verovatno je izgubio izvesnu taktičku prednost time što je otkrio identitet Prečasnog Parakarme. To, doduše, i nije bila neka posebna tajna; možda je mislio da je Morgan već upućen u stvar.

Svima je bio dobrodošao prekid koji je upravo usledio, budući da su u kancelariju ušla dva mlada akolita; jedan je nosio poslužavnik na kome su se nalazile male zdele sa pirinčom, voćem i nečim što je izgledalo kao sićušne palačinke, dok se u rukama drugog nalazio neizbežni čajnik. Nije bilo ničeg što bi ličilo na meso; posle duge noći koja je ležala za njim Morgan ne bi imao ništa protiv malo kajgane, ali tog časa je shvatio da su ovde verovatno zabranjena i jaja. Ne - to je odveć jaka reč; Sarat mu je kazao da Red ne zabranjuje ništa, budući da ne veruje u apsolute. Ali zato je imao tanano izdeljenu lestvicu dopustivosti; oduzimanje tuđeg života - pa bio on i samo potencijalni - nalazilo se sasvim nisko na njoj.

Počevši da kuša iz raznih zdela - čiji mu je sadržaj uglavnom bio potpuno stran - Morgan uputi upitan pogled Mahanajakeu Therou, koji odmahnu glavom.

"Mi ne obedujemo pre podne. Um radi bistrice u jutarnjim časovima, tako da ga tada ne treba opterećivati materijalnim stvarima."

Grickajući prilično ukusnu papaju, Morgan stade da razmišlja o filozofskom jazu iskazanom ovom jednostavnom rečenicom. Prazan stomak za njega bi predstavljao silnu nezgodu, pošto bi mu potpuno sputao više mentalne funkcije. S obzirom na to da se oduvek odlikovao dobrim zdravljem, nikada nije pokušavao da razdvoji um od tela, pa čak nije ni uviđao zašto bi neko nastojao nešto slično.

Dok je Morgan obedovao egzotični doručak, Mahanajake Thero se izvinio i nekoliko minuta prsti su mu zasenjjućom brzinom zaigrali po tastaturi konzole. Budući da očitavač ničim nije bio zaklonjen, uljudnost je nagnala Morganu da skrene pogled u drugom pravcu. Oči mu neizbežno naiđoše na glavu Bude. Sva je prilika da je bila stvarna, pošto je postojela

bacalo slabu senku na zid koji se nalazio pozadi. No, to nije bio sasvim pouzdan znak. Postolje je, doduše, moglo biti materijalno, ali i glava samo projekcija, koja je brižljivo tempirana na njega.

Ovo je, baš kao i Mona Liza, bilo umetničko delo koje je u isti mah odražavalo osećanja posmatrača i uspostavljalo vlast nad njima. Ali Đokondine oči stajale su otvorene, premda niko nikada neće razabrati u šta gledaju. Budine oči bile su potpuno bezizražajne - prazni zdenci u kojima je čovek mogao izgubiti dušu ili otkriti čitavu Vaseljenu.

Na usnama je počivao smešak koji je bio još nedokučiviji od Mona Lizinog. Ali da li je to uopšte to bio smešak ili samo privid izazvan osvetljenjem? Već narednog časa ga je nestalo, da bi ga zamenio izraz neljudskog spokoja. Morgan nije mogao da odvoji oči od tog hipnotičkog lika; tek ga je poznato zujanje konzole, koja izbacuje kopiju slike sa očitavača, vratilo u stvarnost - ako je ovo odista bila stvarnost...

"Pomislio sam da biste možda voleli da ponesete nešto za uspomenu na ovu posetu", reče Mahanajake Thero.

Uzevši pruženi list, Morgan je iznenađeno ustanovio da je posredi pergament arhivskog kvaliteta, a ne jevtina hartija, koja se baca posle nekoliko časova upotrebe. Nije bio u stanju da pročita nijednu reč; sa izuzetkom neupadljivih alfanumeričkih referenci u donjem levom uglu, sav ostali tekst bio je sročeni kitnjastim krasnopisom, za koji je on sada znao da predstavlja taprobanijsko pismo.

"Hvala", uzvratilo on sa izvesnim prizvukom ironije. "Šta je to?" Pitanje je bilo suvišno, budući da je savršeno dobro znao. Pravni dokumenti liče jedan na drugi, bez obzira na jezik kojim su sročeni i na doba kada su nastali.

"Kopija ugovora sklopljenog Vesaka 854. godine nove ere, po vašem kalendaru, između kralja Ravindre i Mahe Sange. U njemu se određuje vlasništvo hrama - i to trajno. Prava utvrđena ovim dokumentom priznavali su čak i osvajači."

"Kaledonjani i Holanđani, pretpostavljam; ali ne i Iberijanci."

Možda je i Mahanajake Theroa iznenadila temeljitost Morganove upućenosti, ali on to nije pokazao čak ni nehotećim podizanjem obrve.

"Oni svakako nisu spadali u velike poštovaoce zakona i reda, naročito kada su posredi bile druge religije. Nadam se da vi niste pristalica njihove filozofije prema kojoj je jači uvek u pravu."

Morgan se pomalo usiljeno osmehnuo. "Svakako da nisam", uzvratilo on. Ali gde je tu podeok? - upita se on bezglasno u sebi. Kada su u pitanju sveobuhvatni interesi velikih organizacija, konvencionalni moral često biva potisnut u drugi plan. Najizvršniji pravnički umovi Zemlje, kako ljudski tako i elektronski, uskoro će usredsrediti punu pažnju na ovo mesto. Ukoliko ne budu mogli da dođu do zadovoljavajućih rešenja, lako se može izroditi krajnje neprijatna situacija - u kojoj bi on postao nitkov, a ne junak.

"Kada ste već pomenuli ugovor iz 854. godine, dozvolite mi da vas podsetim na to da se on odnosi samo na prostor unutar granica hrama - koje su sasvim jasno određene zidinama."

"Tačno. Ali zidine okružuju ceo vrh."

"Zemljište izvan tog područja ne potpada pod vašu kontrolu."

"Mi imamo podjednako prava kao i svi vlasnici poseda. Ukoliko nam susedi budu smetali, moći ćemo da preduzmemo odgovarajuće pravne mere. Ovo nije prvi put da je to pitanje postavljeno."

"Znam. Već je iskrslo u vezi sa uspinjačom."

Na Maha Therovim usnama zaigrao jedva primetan osmeh. "Dobro ste se pripremili", pohvalio ga on. "Tačno, bili smo odlučno protiv nje, iz više razloga - premda moram priznati da nam je bila od velike koristi od kada je postavljena." Udubio se u misli nekoliko trenutaka,

a onda nastavio: "Postojali su neki problemi, ali uspjeli smo da se naviknemo jedni na druge. Obični znatiželjnici i turisti zadovoljavaju se ostajanjem na vidikovcu; pravi hodočasnici, razume se, uvek su dobrodošli na vrhu."

"Onda bismo možda i u našem slučaju mogli doći do nekog kompromisa. Nekoliko stotina metara visine nama ne čini neku razliku. Mogli bismo potpuno da poštedimo vrh i da napravimo novu visoravan, sličnu onoj na kojoj je smešten terminal uspinjače."

Dugi i podozrivi pogled koji su mu uputila dva monaha nagnao je Morgana da se oseti krajnje nelagodno. Uopšte nije sumnjao da oni uviđaju besmislenost upravo izloženog predloga, ali morao je da istupi sa njim zato što je razgovor bio formalne prirode.

"Imate veoma neobičan smisao za humor, doktore Morgan", reče konačno Mahanajake Thero. "Šta bi ostalo od duha planine - od samotnosti koju smo ovde tražili tri hiljade godina - ako bi se podigla ta čudovišna naprava? Zar očekujete od nas da izneverimo veru svih onih miliona koji su dolazili na ovo sveto mesto, često po cenu zdravlja - a ponekad i života?"

"Imam puno razumevanje za vaša osećanja", uzvratilo Morgan. (Lažem li ga? - upita se on u sebi.) "Mi ćemo, razume se, preduzeti sve što je u našoj moći da ometanje svedemo na najmanju moguću meru. Svi prateći objekti nalaziće se zakopani u nedrima planine. Jedino će se liftom izlaziti napolje, ali sa ove udaljenosti on će biti sasvim nevidljiv. Opšti izgled planine ostaće potpuno neizmenjen. Čak će i vaša čuvena senka, kojoj sam upravo imao prilike da se divim, biti neugrožena."

Mahanajake Thero okrenu se prema kolegi, kao da od njega traži potvrdu. Prečasni Parakarma pogleda Morgana pravo u oči i reče: "Kako stoji sa bukom?"

Do vraga, pomisli Morgan; moja najslabija tačka. Liftovi će izletati iz planine brzinom od nekoliko stotina kilometara na čas - što, naime, dobiju veći potisak od zemaljskog sistema, time će viseći toranj biti izložen manjem naprezanju. Razume se, putnici ne bi mogli podneti ubrzanje veće od pola gravitacije, ali kapsule će svejedno u početku dostizati zamašan deo brzine zvuka.

"Postojace izvesna aerodinamična buka", priznade Morgan. "Ali nipošto slična onoj u blizini nekog aerodroma."

"Veoma ospokojavajuće", reče Mahanajake Thero. Morgan je osetio da mu je sagovornik sarkastičan, ali nije mogao da razabere i prizvuk ironije u njegovom glasu. Prvosveštenik ili ispoljava olimpsku spokojnost ili proverava posetiočeve reakcije. Za razliku od njega, mlađi monah uopšte nije pokušavao da prikrije svoju ljutnju.

"Godinama već", reče on srdito, "ulažemo proteste zbog smetnji koje izazivaju letelice što se vraćaju sa orbite. A vi sad hoćete da stvarate udarne talase u... u našem dvorištu."

"Naše operacije neće biti nadzvučne na ovoj visini", uzvratilo odlučno Morgan. "Osim toga, struktura tornja apsorbovaće pretežen deo zvučne energije. U stvari", dodade on, osetivši najednom da mu se tu ukazuje prilika da stekne izvesnu prednost, "posmatrano na duge staze, mi ćemo doprineti da više ne bude eksplozija prilikom povratka u atmosferu. Planina će, zapravo, predstavljati znatno tiše mesto."

"Shvatam. Umesto povremenih prasaka imaćemo stalnu tutnjavu."

Neću daleko stići sa ovim tipom, pomisli Morgan; a pretpostavljao sam da će Mahanajake Thero biti najveća prepreka...

Ima situacija kada je najbolje potpuno promeniti temu razgovora. On odluči da pažljivo zamoči jedan nožni prst u pihvijastu vododerinu teologije.

"Mislim da postoji izvesno saglasje", reče on srdačnim glasom, "u onome što vi i mi radimo. Pobude su nam možda drugačije, ali krajnji ishodi su veoma bliski. Ono što želimo da podignemo nije, u stvari, ništa drugo do produženje vaših stepenica. Ako tako smem da kažem, mi ih nastavljamo - sve do Nebesa."

Za trenutak je izgledalo da je Prečasni Parakarma ostao bez reči na ovakvu bezočnost. Pre no što je stigao da se pribere, njegov pretpostavljeni uzvratilo je staloženim glasom: "Zanimljiva zamisao - ali naša filozofija ne veruje u Nebesa. Ako i postoji neko spasenje, ono se može naći jedino na ovom svetu, a mene pomalo dovodi u nedoumicu vaša predanost tome da se otisnete sa njega. Da li vam je poznata priča o Vavilonskoj kuli?"

"Neodređeno."

"Preporučujem vam da malo prelistate staru hrišćansku 'Bibliju' - Drugu knjigu Mojsijevu. I to je bio neimarski poduhvat koji je stremio nebesima. Na žalost, pretrpeo je neuspeh zbog teškoća u komuniciranju."

"Ni mi nećemo biti pošteđeni problema, ali ne verujem da će oni biti takve prirode."

Pogledavši, međutim, Prečasnog Parakarmu, Morgan najednom izgubi sigurnost. Ovde se ponekad pojavljivao komunikacioni bezdan, koji je u izvesnim pogledima izgledao veći nego između homo sapiensa i Zvezdane jedrilice. Govorili su istim jezikom, ali ipak postoje jazevi nerazumevanja koji se nikada ne mogu premostiti.

"Smem li da upitam", nastavi Mahanajake nenarušivom učtivošću, "kako ste prošli u Odeljenju za parkove i šume?"

"Pokazali su se veoma predusretljivi."

"Ne iznenađuje me; krasi ih hronična besparica, tako da im je svaki novi izvor prihoda dobrodošao. Uspinjača je za njih bila pravi zgoditak, a sad se nesumnjivo nadaju da će im vaš projekat doneti još veću dobit."

"Imaju puno razloga za takva očekivanja. Osim toga, oni su prihvatili činjenicu da projekat neće ni na koji način ugroziti lokalnu prirodnu sredinu."

"A šta ako padne?"

Morgan pogleda prečasnog sveštenika pravo u oči.

"Neće pasti", reče on glasom koji je odražavao svu pozvanost čoveka čija je preokrenuta duga sada spajala dva kontinenta.

Ali pri tom je znao - baš kao što je i ovaj neumoljivi Parakarma morao znati - da je apsolutna izvesnost nemoguća u takvim stvarima. Pre dve stotine dve godine, 7. novembra 1940, taj nauk je predočen na takav način da ga nijedan potonji inženjer nije mogao smetnuti s uma.

Morgan je retko imao noćne more, ali to je bila jedan od njih. Upravo u ovom trenutku, računari Zemaljske Konstrukcione Korporacije nastojali su da mu odagnaju tu moru.

Ali sva kompjuterska sila Vaseljene nije mogla da mu pruži zaštitu od problema koje nije predvideo - od noćnih mora koje je tek trebalo da se rode.

18. ZLATNI LEPTIRI

Uprkos blistavoj dnevnoj svetlosti i veličanstvenim vidicima koji su pucali na sve strane, Morgan je utonuo u san pre no što su se kola spustila u niziju. U budnom stanju nisu mogle da ga održe ni nebrojene oštre krivine - ali se zato munjevito rasio kada su kočnice naglo zaškripale, a on poleteo napred, snažno zategavši sigurnosni kaiš.

U prvom trenutku potpune pometnje, učinilo mu se da još spava. Lahor koji je blago dopirao kroz poluotvoren prozor bio je tako topao i vlažan da je lako mogao poticati iz kakvog turskog kupatila; kola su se, međutim, zaustavila usred nečega što je ličilo na zaslepljujuću snežnu vejavicu.

Morgan zažmirka, protrlja oči, a zatim ih ponovo otvori prema stvarnosti. Bilo je to prvi put da je video zlatni sneg...

Gusti roj leptira prelazio je preko puta, krećući se na istok postojanim, svrhovitim tokom.

Neke je vazдушna struja uvukla u kola i oni su stali da mahnito lepršaju krilima u toj neočekivanoj krletki, sve dok ih Morgan mahanjem nije isterao napolje; znatno se više zelepilo za vetrobran. Promrmljavši nekoliko psovki - koje su nesumnjivo bile retke na taprobanijskom - vozač je izišao iz automobila i obrisao prednje staklo; u času kada je to završio, roj se već prorodio i sada je još preostala šačica poslednjih leptirova na začelju.

"Da li su vam ispričali predanje?" upita šofer, osvrnuvši se prema putniku.

"Nisu", uzvratila Morgan osorno. Uopšte ga nije zanimalo, budući da je jedva čekao da nastavi prekinuti san.

"Zlatni Leptiri - oni su duše Kalidasinih ratnika - vojska koju je izgubio kod Jakagale."

Morgan se neodujevljeno nakašlja, nadajući se da će vozač shvatiti poruku; ali ovaj je neumoljivo nastavio.

"Svake godine u ovo vreme oni kreću prema Planini, da bi uginuli na njenim nižim obroncima. Ponekad se mogu sresti na pola puta uz uspinjaču, ali to je najviše dokle stižu. Srećom po Viharu."

"Viharu?" upita Morgan pospano.

"Hram. Ako ikada budu dospeli do njega, to će značiti da ga je Kalidasa osvojio - i bhikui, monasi, moraće da ga napuste. To je proročanstvo; isklesano je na kamenoj ploči koja se nalazi u muzeju u Ranapuri. Mogu vam je pokazati."

"Drugi put", uzvratila Morgan žurno, zavalivši se u tapacirano sedište. Prošlo je, međutim, još mnogo kilometara pre no što je ponovo uspeo da zaspri, budući da je postojalo nešto nespokojno u priči koju mu je šofer kazao.

Često će se sećati tokom potonjih meseci - u trenucima buđenja, odnosno stresova i kriza. Tada će se opet obreti usred zlatne snežne vejavice, sazdane od ukletih miliona koji troše sve zalihe snage u jalovom napadu na planinu i sve ono što ona simboliše.

Čak i sada, na samom početku kampanje, ta prikaza bila je nekako nelagodno bliska.

19. NA OBALAMA SALADINOVOG JEZERA

Gotovo sve kompjuterske simulacije alternativne istorije ukazuju da je Turska bitka (732. godina nove ere) bila jedna od ključnih nesreća čovečanstva. Da je Karlo Martel bio poražen, islam je mogao da razreši unutrašnje protivurečnosti koje su ga razjedale i da krene u osvajanje Evrope. Na taj način bi se izbegla stoleća hrišćanskog varvarstva, industrijska revolucija dogodila bi se hiljadu godina ranije, a do sada bismo već stigli do susednih zvezda, umesto samo do spoljnjih planeta...

Ali usud je hteo drugačije i prorokove vojske vratile su se u Afriku. Islam se zadržao sve do kraja dvadesetog stoleća, sličan kakvom očaravajućem fosilu. A onda se, iznenada, rastočio u nafti...

(Beseda predsedavajućeg na simpozijumu održanom 2089, godine u Londonu povodom dvestote godišnjice Tojnbijevog rođenja.)

"Da li si čuo", upita šaik Faruk Abdulah, "da sam naimenovao samoga sebe za vrhovnog admirala saharske flote?"

"Uopšte me ne iznenađuje, gospodine predsedniče", uzvratila Morgan, klizeći pogledom po svetlucavom, plavom prostranstvu Saladinovog jezera. "Ako to nije mornarička tajna, koliko brodova imate?"

"Deset u ovom trenutku. Najveći je jedan hidrogliser dugačak trideset metara kojim upravlja Crveni polumesec; glavna mu je dužnost da preko vikenda spasava nevešte mornare.

Moj narod još nije osobito vičan na vodi - pazi onu budalu kako pokušava da plovi ševuljicom! Uostalom, dve stotine godina nije baš mnogo za prelaz sa kamila na brodove."

"U međuvremenu ste imali kadilake i rols-rojse. To vam, je sigurno olakšalo prelaz."

"Još ih imamo; Srebrni Duh mog pra-pra-pradede i dalje je kao nov. Ali moram biti pošten - posetioci su ti koji zapadaju u neprilike, pokušavajući da se uhvate ukoštac sa lokalnim vetrovima. Mi se držimo plovila sa motorima. A naredne godine dobiću podmornicu koja će jamačno dospeti do najveće dubine jezera od sedamdeset osam metara."

"Šta će ti to?"

"Tek su se sada setili da Erg obiluje arheološkim dragocenostima. Dok ih nismo potopili, niko nije mario za njih."

Nije bilo svrhe pokušati da se požuri predsednik ASAR-a - Autonomne Severnoafričke Republike - i Morgan je to dobro znao. Ma šta stajalo u Ustavu, pod kontrolom šeika Abdulaha nalazilo se više moći i bogatstva nego što je to bio slučaj sa bilo kojim drugim pojedincem na Zemlji. I ne samo da se nalazilo, nego je on umeo da upravlja njima.

Pripadao je porodici koja se nije plašila da preduzima rizike i koja je veoma retko imala razloga da zažali zbog toga. Njen prvi i najčuveniji korak ove vrste - zbog koga ih je pratila mržnja celog arapskog sveta skoro pola stoleća - bio je ulaganje petro-dolara u izraelsku nauku i tehnologiju. Ovaj dalekovidni potez neposredno je doveo do rudarenja Crvenog mora, zauzdavanja pustinje i, znatno kasnije, do podizanja Gibraltarskog Mosta.

"Ne moram da ti kažem, Vene", reče šeik najzad, "koliko me očarava tvoj novi projekat. A na osnovu svega onoga što smo zajedno proživeli za vreme građenja Mosta - znam da si u stanju i ovo da ostvariš, pod uslovom da obezbediš sredstva."

"Hvala."

"Ali imao bih nekoliko pitanja. Još mi nije sasvim jasno šta će ti središnja stanica - kao i zbog čega se ona nalazi na visini od dvadeset pet hiljada kilometara."

"Iz nekoliko razloga. Bila nam je potrebna glavna elektrana približno na tom nivou, tako da ćemo tu ionako morati da postavimo prilično masivnu konstrukciju. Zatim, došli smo do zaključka da bi sedmočasovno putovanje u prilično tesnoj kabini bilo predugo; ako bismo ga negde prekinuli, time bismo stekli čitav niz prednosti. Ne bismo, na primer, morali da hranimo putnike za vreme vožnje - pošto bi na stanici mogli da obeduju i opruže noge. Ona bi nam takođe omogućila da bitno poboljšamo projekat vozila; jedino kapsule na donjem odeljku treba da budu aerodinamične. One gornje, međutim, mogu biti znatno jednostavnijeg izgleda i lakše. Središnja stanica služila bi, osim toga, ne samo za presedanje, nego i kao operativni i kontrolni centar - a, u krajnjoj liniji, uvereni smo, s vremenom bi i sama postala glavna turistička znamenitost, odnosno odmaralište."

"Ali ona, zapravo, nije na pola puta! Nalazi se na gotovo dve trećine trase do stacionarne orbite."

"Tako je; središte bi se nalazilo na osamnaest hiljada, a ne na dvadeset pet hiljada kilometara. No, postoji još jedan činilac - bezbednost. Ukoliko dođe do oštećenja gornjeg dela, središnja stanica neće pasti na Zemlju."

"Zašto?"

"Raspolagaće dovoljnim momentom da održi stabilnu orbitu. Razume se, padaće prema Zemlji, ali nikada neće dospeti u atmosferu. Neće biti nikakve opasnosti, pošto će stanica naprosto postati orbitalna postaja, krećući se desetočasovnom, eliptičnom orbitom. Dva puta dnevno naći će se na istom mestu odakle je krenula, tako da će uvek moći da bude ponovo spojena. Bar teorijski..."

"A praktično?"

"Oh, siguran sam da je stvar izvodljiva. U svakom slučaju, moći će da budu spaseni ljudi i

oprema sa stanice. Ali ako bismo je niže smestili, ni to nam ne bi pošlo za rukom. Sve što počne da pada ispod granice od dvadeset pet hiljada kilometara neumitno stiže do atmosfere i sagori za pet časova, ili manje."

"Predlažeš li da obavestimo o tome putnike prilikom vožnje od Zemlje do središnje stanice?"

"Nadamo se da će oni biti odveć zaokupljeni gledanjem da bi marili za to."

"Govoriš o tome kao da je turistički lift za razgledanje."

"Zašto da ne? Jedina je razlika u tome što se takvim liftovima na Zemlji stiže najviše do tri kilometra. Ovde je, međutim, posredi deset hiljada puta veća visina."

Usledila je duža pauza, dok je šeik Abdulah razmišljao.

"Propustili smo priliku", reče on najzad. "Mogli smo da postavimo liftove za razgledanje uz pet kilometara visoke stubove Mosta."

"Bili su predviđeni prvobitnim projektom, ali smo ih izbacili iz uobičajenog razloga - novca."

"Možda smo pogrešili; mogli su da se isplate. A upravo sam shvatio još nešto. Da smo u ono vreme imali to tvoje... hipervlakno... Most bi nas koštao dvostruko jevtinije."

"Iskreno govoreći, gospodine predsedniče, ne bi koštao ni petinu. Ali gradnja bi se odužila više od dvadeset godina, tako da kad sve sabereš, ispadne da nisi na gubitku."

"Moram da razgovaram o tome sa računovođama. Neki od njih još nisu uvereni da je to bila dobra zamisao, iako je stopa rasta saobraćajnog prometa iznad predviđene. Ali ja im stalno govorim da novac nije sve - republici je Most bio potreban u psihološkom i kulturnom pogledu, podjednako kao i u ekonomskom. Da li si znao da čak osamnaest odsto ljudi koji se voze preko njega čine to jedino stoga što on postoji? Ni zbog čega drugog. Kad stignu na jednu stranu, odmah se vraćaju natrag, bez obzira na to što moraju da plate mostarinu u oba smera."

"Ako se ne varam", reče Morgan oporim glasom, "svojevremeno sam ti izložio slične argumente. Nije te bilo lako ubediti."

"Tačno. Sećam se da ti je omiljen primer bila sidnejska zgrada opere. Često si isticao da se ona mnogostruko isplatila - čak i u suvoj gotovini, da ne pominjemo prestiž."

"Ne zaboravi na piramide, takođe."

Šeik se nasmeja. "Kako si ih ono zvao? Najbolja investicija u istoriji čovečanstva?"

"Upravo tako. Još donosi turističke dividende, posle četiri hiljade godina."

"Nije baš pošteno poređenje. Troškovi njihovog održavanja ne mogu se uporediti sa troškovima održavanja Mosta - a još manje sa onima koje predlažeš za Toranj."

"Toranj može trajati duže nego piramide. Nalaziće se u znatno blagonaklonijoj sredini."

"Veoma upečatljiva pomisao. Zar stvarno veruješ da će raditi više hiljada godina?"

"Ne u prvobitnom vidu, razume se. Ali u načelu, hoće. Ma kakav tehnički napredak bude donela budućnost, ne verujem da će postojati delotvorniji i ekonomičniji način da se stigne do svemira. Moraš ga shvatiti kao još jedan most. Ali ovoga puta kao most do zvezda - ili bar do planeta."

"A ti bi voleo da mi ponovo učestvujemo u finansiranju. Još dvadeset godina nam preostaje da plaćamo za tvoj prošli most. Osim toga, taj svemirski lift ne nalazi se na našoj teritoriji, niti je od neposredne važnosti za nas."

"Mislim da ipak jeste, gospodine predsedniče. Tvoja republika ima udela u zemaljskoj ekonomiji, a cena svemirskog prevoza postala je jedan od činilaca koji joj ograničavaju rast. Da si malo zavirio u procene za pedesete i šezdesete godine..."

"Jesam. Jesam. Veoma zanimljivo. Ali iako mi nismo baš siromašni, jedva da bismo mogli da obezbedimo mali deo sredstava. Projekat staje koliko i ukupan dvogodišnji bruto svetski

proizvod!"

"Ali bi se u nedogled isplaćivao svakih petnaest godina."

"Ukoliko su tvoja predviđanja tačna."

"Bila su - u slučaju mosta. Ali, svakako, u pravu si; ja, u stvari, očekujem od ASAR-a samo da povuče prvi potez. Kada jednom pokažete zanimanje, biće znatno lakše privoleti ostale da se pridruže."

"Koga imaš na umu?"

"Svetsku banku. Planetne banke. Federalnu vladu."

"A tvoji poslodavci? Zemaljska Konstrukciona Korporacija? Kakvu to igru igraš, zapravo, Vane?"

Tu smo, pomisli Morgan, gotovo uz uzdah olakšanja. Konačno će moći otvoreno da razgovara sa nekim u koga ima poverenja, ko je odveć krupna zverka da bi bio upleten u sitne birokratske spletku - ali i ko je u stanju da dokuči sve njihove finese.

"Pretežan deo projekta izradio sam u slobodnom vremenu - upravo sada sam na odmoru. Uzgred budi rečeno, i Most je tako počeo! Ne znam da li sam ti ikada kazao da mi je jednom zvanično naređeno da ga zaboravim... Stekao sam neke korisne nauke u poslednjih petnaest godina."

"Ovaj izveštaj mora da je pojeo ogromnu količinu kompjuterskog vremena. Ko je to platio?"

"Oh, raspolazem zamašnim diskrecionim sredstvima. Osim toga, moje osoblje uvek vrši izučavanja koja niko drugi ne može razumeti. Istinu govoreći, sakupio sam izabranu, malu ekipu koja se zabavlja ovom idejom već nekoliko meseci. Toliko su se zagrejali, da joj posvećuju i veliki deo slobodnog vremena. Ali sada moramo da iziđemo iz senke i da napustimo projekat."

"Zna li za celu stvar tvoj uvaženi predsednik?"

Morgan se kiselo osmehnu. "Razume se da ne zna i ja mu neću reći sve dok ne razradim sve pojedinosti."

"Čini mi se da te čekaju neke komplikacije", reče predsednik prepređenim glasom. "Jedna je od njih, pretpostavljam, obezbediti da senator Kolins prvi ne dođe na ovu ideju."

"Isključeno - zamisao je stara dve stotine godina. Ali on i neki drugi ljudi mogli bi da uspore njeno ostvarenje, a ja želim da je doživim."

"A uz to, svakako, hoćeš da lično sprovodiš stvar u delo... Dobro, šta tačno želiš da mi učinimo?"

"Ovo je samo predlog, gospodine predsedniče - možda ćeš ti imati bolju ideju. Osnuj konzorcijum - uključujući možda upravu Gibraltarskog Mosta, korporacije Sueca i Paname, kompaniju Engleskog kanala, korporaciju Beringove brane. A onda, kada se sve to zakuva, zatraži od ZKK da ti izradi preprojekat. Na tom nivou, ulaganja će biti zanemarljiva."

"Što će reći?"

"Manje od miliona. Naročito s obzirom na to da sam već obavio devedeset odsto posla."

"A onda?"

"Zatim, sa tvojom potporom, gospodine predsedniče, biću u prilici da se ravnam prema prilikama. Moći ću da ostanem sa ZKK ili da im okrenem leđa i pridružim se konzorcijumu - nazovimo ga astroneimarstvo. Sve će zavisiti od okolnosti. Postupiću već prema tome šta bude najprobitačnije za projekat."

"Zvuči razložno. Mislim da ćemo moći nešto da uradimo."

"Hvala ti, gospodine predsedniče", uzvratilo Morgan prostosrdačnom iskrenošću. "Postoji, međutim, jedna prepreka sa kojom smesta moramo da se suočimo - čak pre no što osnujemo

konzorcijum. Moramo da pođemo na Svetski Sud i zatražimo posed nad najvrednijom parcelom privatne imavine na Zemlji."

20. MOST KOJI JE IGRAO

Čak i u ovom dobu trenutnih komunikacija i brzog globalnog prevoza bilo je prikladno imati neko mesto koje se moglo nazvati vlastita kancelarija. Nije se baš sve moglo uskladištiti u ustrojstva elektronskih naboja; još su postojale takve stvari kao što su dobre, staromodne knjige, profesionalna svedočanstva, nagrade i počasti, neimarski modeli, uzorci materijala, umetnička viđenja projekata (ne tako tačna kao računarska, ali veoma ukrasna) i, razume se, tepih od zida do zida, koji je svakom višem birokrati bio potreban da mu ublaži dejstvo spoljnje stvarnosti.

Morganova kancelarija, koju je u proseku viđao deset dana mesečno, nalazila se na šestom spratu, još označenom kao KOPNO, ogromne centrale zemaljske Konstrukcije Korporacije u Najrobiju. Sprat ispod nosio je oznaku MORE, a onaj iznad UPRAVA - što će reći, predsednik Kolins i njegovo carstvo. Nadahnut naivnom simbolikom, arhitekta je posvetio poslednji sprat SVEMIRU. Na krovu se nalazila čak i mala opservatorija, sa teleskopom promera trideset centimetara, koji je uvek bio u kvaru, zato što se koristio jedino prilikom zvaničnih prijema i to poglavito za krajnje neastronomske svrhe. Sobe na najvišim spratovima Triplanetnog hotela, udaljenog ni puni kilometar, predstavljale su omiljenu metu, budući da su se u njima često nalazili neki veoma neobični oblici života - ili, u najmanju ruku, ponašanja.

Pošto se nalazio u stalnoj vezi sa svoje dve sekretarice - jednom od krvi i mesa, a drugom elektronskom - Morgan nije očekivao nikakva iznenađenja kada se vratio u kancelariju, posle kratkog leta iz ASAR-a. Po merilima ranijih doba, njegova organizacija bila je izuzetno mala. Pod svojom neposrednom upravom držao je manje od tri stotine muškaraca i žena; ali po računarskim potencijalima koji su mu stajali na raspolaganju, kao i onima koji su se odnosili na obradu podataka, nije joj bila ravna ni celokupna ljudska populacija planete Zemlje.

"Kako je bilo sa šekom?" upita ga Voren Kingsli, njegov zamenik i dugogodišnji prijatelj, čim su ostali nasamo.

"Vrlo dobro; mislim da smo našli zajednički jezik. Ali i dalje ne mogu da verujem da nas sputava tako glup problem. Šta kaže pravno odeljenje?"

"Izgleda da ćemo morati pred Svetski Sud. Ukoliko Sud dođe do zaključka da je posredi stvar od sveopšteg javnog interesa, naši prečasni prijatelji moraće da se sklone... premda, ako reše da budu tvrdoglavi, nastaće prilično zetegnjuta situacija. Možda bi mogao da im pošalješ mali zemljotres da se predomisle."

Činjenica da se Morgan nalazio u upravi Tektonskog društva odavno je predstavljala povod za zbijanje šala između njega i Kingslija; no, TD - po svoj prilici, srećom - još nije raspolagao načinom da kontroliše i usmerava zemljotrese, niti je očekivalo da će za tako nešto ikada biti kadro. Najviše čemu se moglo nadati bilo je njihovo predviđanje, odnosno razučivanje energija zemljotresa pre no što stignu da počine veće štete. No, čak i tu, gornja granica uspešnosti pela se samo do sedamdeset pet odsto.

"Dobra zamisao", reče Morgan. "Razmisliću o tome. A sad, kako stoje stvari sa drugim problemom?"

"Sve je spremno - hoćeš li odmah da vidiš?"

"Hoću. Hajde da se suočimo sa najgorim."

Prozori kancelarije se zamračiše, a u središtu prostorije pojavi se mreža sjajnih linija.

"Pazi dobro, Vane", reče Kingsli. "Ovo je režim koji nam zadaje grdnu glavobolju."

Nizovi slova i brojeva otelotvoriše se u praznom vazduhu - brzine, korisne nosivosti, ubrzanja, prolazna vremena - a Morgan stade brzo da ih guta pogledom. Zemljina kugla, ispresecana geografskim dužinama i širinama, lebdela je tik iznad tepiha; iz nje je nicala, sve do visine koja je nešto malo premašala čovekovu, jedna sjajna nit, označavajući položaj orbitalnog tornja.

"Pet stotina puta ubrzano; uvećanje postraničnih razmera pedeset. Počinjemo."

Neka nevidljiva sila stade da deluje na liniju svetlosti, potiskujući je iz okomitog položaja. Smetnja se pomicala nagore, oponašajući, posredstvom miliona računskih radnji koje je kompjuter vršio u sekundi, uspon korisnog tereta kroz Zemljino gravitaciono poje.

"Koliko je odstupanje?" upita Morgan, napregavši oči da bi što bolje razabrao pojedinosti simulacije.

"Oko dvesta metara u ovom času. Dostići će tri stotine pre no što..."

Nit puče. Krećući se snenom sporošću, koja je odražavala stvarne brzine od više hiljada kilometara na čas, dva segmenta slomljenog tornja počeo da se međusobno udaljavaju - jedan uvijajući se prema Zemlji, a drugi hitajući poput biča u svemir... Ali do Morganove svesti više nije dopirala ova zamišljena nesreća, koja je postojala jedino u računarevom umu; istisnula ju je prikaza stvarnosti koja ga je već godinama proganjala.

Video je taj dva stoleća stari film najmanje pedeset puta do sada, a neke sekvence ispitao je sličicu po sličicu, sve dok napamet nije naučio svaku pojedinost. Bili su to, uostalom, najskuplji metri filmske trake koji su ikada snimljeni, bar u vreme mira. Svaki minut koštao je saveznu državu Vašington više miliona dolara.

Preko kanjona prostirao se vitak (odveć vitak!) i graciozan most. Nije bilo saobraćaja na njemu: stajala su samo jedna kola koja je vozač ostavio negde oko sredine. Nije ni čudo što je tako postupio, budući da je most počeo da se ponaša kao nijedan ranije u celoj istoriji mostogradnje.

Činilo se nestvarno da hiljade tona metala mogu da izvode takav vazdušni balet; znatno je bliža pameti bila pomisao da je most načinjen od gume, a ne od čelika. Široka, spora talasanja, čije su amplitude dostizale više metara, strujala su celom dužinom raspona, tako da se kolovoz postavljen između stubova izvijao napred-nazad poput ljutite zmije. Vetar koji je duvao kroz kanjon svirao je svoju melodiju daleko ispod granice čujnosti ljudskog uha, poklapajući se sa prirodnom učestalošću tog divnog, ukletog ustrojstva. Torzione vibracije gomilale su se satima, ali niko nije znao kada će uslediti kraj. Ovaj dugotrajni ropac samo je produžio muke ionako zlosrećnih projekatana, kojima bi nesumnjivo bilo lakše da se most brzo srušio.

Najednom, noseći kablovi popucaše i fijuknuše uvis poput ubilačkih, čeličnih bičeva. Izvijajući se i okrećući, kolovoz počeo da se strmoglavljuje prema reci, dok su se komadi zdanja razletali na sve strane. Čak i kada se projektovao normalnom brzinom, ovaj poslednji čin kataklizme delovao je nekako usporeno; razmere nesreće bile su tako velike da ljudski um nije imao nikakvu osnovu na kojoj bi mogao da izvrši poređenje. Sve je, zapravo, bilo gotovo za pet sekundi; posle toga, most preko Takomskog tesnaca zavredio je svoje neizbrisivo mesto u povesti naimarstva. Dve stotine godina kasnije, fotografija njegovih poslednjih trenutaka visila je na zidu Morganove kancelarije, a ispod nje je bilo ispisano: 'Jedan od naših manje uspešnih proizvoda.'

Za Morgana to nije bila šala, već stalni podsetnik da neočekivano uvek vreba iz prikrajka. Kada se projektovao Gibraltarski Most, on je veoma pažljivo proučio fon Karmanovu klasičnu analizu nesreće u Takomskom tesnacu, izvukavši mnoštvo nauka iz jedne od najskupljih grešaka prošlosti. Čak ni najsnažnije oluje koje su besnele sa Atlantika nisu stvarale ozbiljnije vibracione probleme, premda je kolovoz odstupao i do stotinu metara od

središnje linije - baš kao što je proračunato.

Ali svemirski lift predstavljao je takav korak napred u nepoznato da se sa nekim neprijatnim iznenađenjima naprosto moralo računati. Snage vetrova na atmosferskom nivou lako je bilo proceniti, ali takođe je valjalo uzeti u obzir vibracije koje će izazivati zaustavljanje i pokretanje tereta - pa čak, s obzirom na ogromnost zdanja, i plimsko dejstvo Sunca i Meseca. I to ne pojedinačno, već u skupnom učinku; dodavši uz sve to i poneki slučajni zemljotres da bi se upotpunila slika takozvanog 'najgoreg slučaja'.

"Sve simulacije u okviru ovog režima, izraženog tonama korisnog tereta po času, daju iste rezultate. Vibracije se pojačavaju, dok ne dođe do loma na otprilike pet stotina kilometara. Moraćemo da pojačamo prigušenje - i to drastično."

"Toga sam se i bojao. Koliko je potrebno?"

"Još deset megatona."

Morgan je za trenutak iskusio tmurno zadovoljstvo zbog brojke koju je čuo. Bilo je to veoma blizu vrednosti koju je on predvideo, koristeći svoju inženjersku intuiciju i tajanstvene resurse podsvesti. Računar je to sada potvrdio; moraće da povećaju 'sidrišnu' masu na orbiti za deset miliona tona.

Čak i po merilima najobimnijih zemljanih radova na planeti Zemlji, ta masa nipošto nije bila ništavna; ona je odgovarala kamenoj kugli promera oko dve stotine metara. Morganu se najednom vrati slika Jakagale, onakva kakvu ju je poslednji put video, kako se uzdiže spram taprobanijskog neba. Zamislite da to podignete četrdeset hiljada kilometara u svemir! Srećom, tako nešto neće biti potrebno; postojale su najmanje dve alternative.

Morgan je uvek dopuštao svojim potčinjenima da misle vlastitom glavom; jedino je na taj način uspevao da obezbedi odgovornost, odnosno da sa sopstvenih pleća skine silno breme; osim toga, bilo je mnogo prilika kada mu je osoblje dolazilo do rešenja koja bi njemu možda promakla.

"Šta predlažeš, Vorene?" upita on tiho.

"Mogli bismo da upotrebimo jedan od lansera tereta sa Meseca i izbacimo u svemir deset megatona lunarnih stena. Bio bi to dugotrajan i skup posao, a morali bismo da preduzmemo i obimne svemirske operacije kako bismo uhvatili materijal i uveli ga na stalnu orbitu. Osim toga, valja računati i sa psihološkim poteškoćama..."

"Da, jasno mi je; ne želimo još jedan San Luis Domingo..."

San Luis je bio jedno - na svi sreću, malo - južnoameričko selo koje je direktno pogodio tovar obrađenog Mesečevog metala, namenjenog nekoj svemirskoj stanici na niskoj orbiti. Završno vođenje je zakazalo i ishod je bio prvi krater veštačkog meteora - kao i dve stotine pedeset poginulih. Posle toga, žitelji Zemlje postali su veoma osetljivi kada je reč o nebeskim vežbama u gađanju.

"Znatno bi bolje bilo uhvatiti neki asteroid; upravo tragamo za onima koji imaju prikladne orbite i već smo pronašli tri izgledna kandidata. Potreban nam je ugljenični asteroid, kako bismo ga mogli iskoristiti kao sirovinu kada budu počela da rade postrojenja za obradu. Tako bismo, zapravo, jednim kamenom ubili dve ptice."

"Bio bi to prilično veliki kamen, ali posredi je verovatno najbolje rešenje. Zaboravimo na lunarne lansere: milion izbačaja od deset tona odneli bi nekoliko godina, a neki bi nam sigurno izmakli kontroli. Ukoliko ne pronađete dovoljno veliki asteroid, moći ćemo, u krajnjoj liniji, da pošaljemo dodatnu masu samim liftom, premda mi se mnogo ne dopada nepotrebno traćenje energije."

"Možda bi to bilo najjeftinije. Uz delotvornost poslednjih modela fuzionih elektrana, podizanje jedne tone na orbitu pojelo bi struju za samo dvadeset dolara."

"Jesi li siguran u tu procenu?"

"Iza nje stoji Centralna Elektrana."

Morgan je nekoliko minuta ćutao, a onda reče: "Aerosvemirski inženjeri stvarno će me zamrzeti." Gotovo isto onoliko, dodade on u sebi, kao i Prečasni Parakarma.

Ne - to nije pošteno. Mržnja je predstavljala osećanje za koje nisu bili kadri pravi sledbenici Učenja. Ono što je video u očima bivšeg doktora Čoama Goldberga bilo je samo neumoljivo suprotstavljanje; ali i to je moglo biti podjednako opasno.

21. PRESUDA

Jedan od najdosadnijih običaja Pola Sarata bio je iznenađan poziv, veseo ili tmuran već prema prilici, koji je bezuslovno počinjao rečima: "Jesi li čuo novosti?" Iako je Radžasinge često dolazio u iskušenje da uzvрати uopštenim odgovorom u stilu. "Jesam i uopšte nisam iznenađen", ipak nikada nije imao srca da uskrati Polu to jednostavno zadovoljstvo.

"Šta je ovoga puta?" odvrati on, bez mnogo oduševljenja.

"Maksina je na drugom programu globalne mreže. Razgovara sa senatorom Kolinsom. Mislim da naš prijatelj Morgan ima nepravilika. Javiću ti se kasnije."

Slika uzbuđenog Pola nestade sa ekrana, da bi je sekundu kasnije zamenio krupni plan Maksine Dival, budući da je Radžasinge odmah uključio kanal na kome su se emitovale glavne vesti. Sedela je u poznatom ambijentu svog studija i razgovarala sa predsednikom Zemaljske Konstrukcione Korporacije, koji je jedva uspevao da prikrije ogorčenost - po svoj prilici veštačku.

"...senatore Kolins, sada kada je Svetski Sud doneo presudu..."

Radžasinge prebaci ceo program na SNIMANJE, promrmljavši pri tom: "Mislio sam da je to tek u petak. Kada je isključio zvuk i aktivirao privatnu liniju sa ARISTOTELOM, najednom uzviknu: "Blagi Bože, pa danas je petak!"

Kao i obično, Ari se smesta javio.

"Dobro jutro, Radža. Šta mogu da učinim za tebe?"

Divan, bestrasni glas, neukaljan ljudskim glasnicama, nije se menjao već četrdeset godina, koliko ga je poznao. Decenijama - možda stolecima - posle njegove smrti, on će se obraćati drugim ljudima baš kao što se sada obraća njemu. (U stvari, koliko li samo razgovora vodi upravo u ovom trenutku?) Nekada je njegovo znanje tištalo Radžasingea; sada mu je, međutim, postalo svejedno. Nije zavideo ARISTOTELU na besmrtnosti.

"Dobro jutro, Ari. Hteo bih da saznam kakvu je presudu doneo danas Svetski Sud u slučaju spora između astroinženjerske korporacije i vihare Sri Kanda. Sada će biti dovoljan i sažetak - ceo zapis daćeš mi kasnije."

"Odluka broj jedan. Potvrđena stalna zakupnina lokacije hrama, saglasno taprobanijskom i svetskom zakonu, kodifikovanom 2085. Jednoglasno.

Odluka broj dva. Podizanje predloženog Orbitalnog Tornja, uz prateću buku, vibracije i uticaj na spomenik od velikog istorijskog i kulturnog značaja, predstavljalo bi ometanje privatnog poseda, kažnjivo po krivičnom zakoniku. Na ovom stupnju, javni interes nije dovoljan da se stvari izmene. Preglasavanje: četiri glasa prema dva uz jedan uzdržan."

"Hvala, Ari - otkazujem zapis - nije mi više potreban. Do viđenja."

Tako, dakle, stvari stoje. Baš kao što je i očekivao. Nije, međutim, bio načisto sa tim da li bi trebalo da oseća olakšanje ili razočaranje.

S obzirom na to da je duboko bio ogrezao u prošlost, radovao se što se stare tradicije neguju i štite. Ako je krvava istorija čovečanstva ostavila za sobom ijedan nauk, onda je to bilo da su važna samo pojedinačna ljudska bića: ma koliko nastrana bila njihova verovanja, moraju biti zaštićena, sve dok ne počnu da se kose sa širim, ali podjednako opravdanim

interesima. Kako je ono kazao stari pesnik? 'Nema takve stvari kao što je Država.' Možda se ovde čak malo preteralo; ali i to je bolje nego otići u drugu krajnost.

U isti mah Radžasinge shvati da mu je pomalo žao. Napola je ubedio sebe (nije li to naprosto bila samo saradnja sa neumitnim?) da bi Morganov fantastični poduhvat mogao da bude upravo ono što je bilo potrebno da se Taprobani (a možda i ceo svet, premda to više nije bila njegova odgovornost) spreči od uranjanja u lagodnu, samozadovoljnu dekadenciju. Sud je sada blokirao taj put, bar za mnogo godina.

Upitao se šta li Maksina ima da kaže o ovoj stvari i uključio snimak. Na drugom programu globalne mreže, kanalu za analizu novosti (koji su neki nazivali Zemlja Brbljivaca), senator Kolins još je bio u punom zamahu.

"...nesumnjivo prekoračuje svoja ovlašćenja i koristi sredstva svog Odeljenja za rad na projektu koji sa nama nema nikakve veze."

"Ali, senatore, ne čini li vam se da je to što ste kazali odveć formalno. Koliko sam ja uspela da se razaberem, hipervlakno je napravljeno za graditeljske potrebe, a naročito za izgradnju mostova. A nije li ovo svojevrsan most? Čula sam da i doktor Morgan koristi tu analogiju, premda on zdanje takođe naziva toranj."

"Sada ste vi prekomerno formalni, Maksina. Meni se više dopada naziv 'svemirski lift'. Osim toga, uopšte niste u pravu kada je posredi hipervlakno. U pitanju je ishod dvestogodišnjih aerosvemirskih istraživanja. Činjenica da se završna realizacija odigrala u Odeljenju za Kopno moje... ovaj... organizacije uopšte nije bitna, premda sam ja, razume se, ponosan što su naši naučnici učestvovali u tome."

"Prema vašem mišljenju, ceo projekat trebalo bi da bude prepušten svemirskom Odeljenju?"

"Kakav projekat? To je samo prednacr - jedan od više stotina koji se stalno razmatraju u ZKK. Do mene nikada ne dospe ni glas o njima, niti ja želim tako nešto - sve dok stvar ne dođe do nivoa kada treba doneti neku važnu odluku."

"A to ovde nije slučaj?"

"Nipošto. Moji stručnjaci za svemirski prevoz kažu da su u stanju da iziđu na kraj sa svim predviđenim porastima obima saobraćaja - bar u okviru dogledne budućnosti."

"Šta to tačno znači?"

"Narednih dvadeset godina."

"A šta onda? Isto bi toliko vremena bilo potrebno da se podigne Toranj, prema doktoru Morganu. Šta, međutim, ako on ne bude gotov na vreme?"

"Onda ćemo pronaći nešto drugo. Moji ljudi ispituju sve mogućnosti; osim toga, uopšte nije izvesno da je svemirski lift pravo rešenje."

"Zamisao je, međutim, u osnovi ispravna i valjana?"

"Tako izgleda, premda su potrebna dodatna izučavanja."

"Onda biste svakako morali biti zahvalni doktoru Morganu na njegovom pionirskom radu."

"Izuzetno cenim doktora Morgana. On je jedan od najizvrsnijih inženjera u mojoj organizaciji - ako ne i na celom svetu."

"Mislim, senatore, da to nije pravi odgovor na moje pitanje."

"Vrlo dobro; zahvalan sam doktoru Morganu što nam je skrenuo pažnju na celu stvar. Ne odobravam, međutim, način na koji je to učinio. Otvoreno govoreći, pokušao je da me stavi u procep."

"Kako?"

"Tako što je izišao izvan moje organizacije - svoje organizacije - i na taj način ispoljio nedostatak odanosti. Kao ishod njegovih manevarisanja usledila je negativna presuda Svetskog Suda, što je za posledicu neminovno imalo nepovoljne komentare. Pod ovim okolnostima,

nemam drugog izbora nego da zatražim - uz krajnje žaljenje - da podnese ostavku."

"Hvala vam, senatore Kolinse. Kao i uvek, bilo je zadovoljstvo razgovarati sa vama."

"Slatka lažljivice", reče Radžasinge, isključivši kanal i uključivši poziv koji je treperio već pun minut.

"Jesi li čuo?" upita ga profesor Sarat. "To je, dakle, kraj doktora Vanevara Morgana."

Radžasinge pogleda zamišljeno svog starog prijatelja; nekoliko sekundi ostao je tako, nepomičan, a onda reče:

"Oduvek si bio sklon brzopletim zaključcima, Pole. Kako bi bilo da se opkladimo?"

Treći deo: ZVONO

22. APOSTAT

Doveden do beznađa bezuspešnim pokušajima da dokuči Vaseljenu, mudrac Devadasa konačno je ogorčeno ustvrdio:

LAŽNI SU SVI ISKAZI KOJI SADRŽE REČ BOG.

Istog trena, njegov najneomiljeniji učenik, Somasiri, uzvрати: "Rečenica koju upravo sada izgovaram sadrži reč Bog. Nikako, međutim, ne mogu da razaberem, o plemeniti Učitelju, kako taj jednostavan iskaz može da bude lažan.

Devadasa se udubio u razmišljanje nekoliko pojasa, da bi najzad odgovorio, sa izrazom zadovoljstva na licu:

MOGU BITI ISTINITI SAMO ONI ISKAZI KOJI NE SADRŽE REČ BOG.

Posle pauze, koja je potrajala taman toliko koliko bi bilo potrebno da neki izgladneli mungos proguta malo prosa, Somasiri uzvрати: "Ukoliko se taj iskaz primeni na samoga sebe, oh Prečasni, onda ni sam ne može biti istinit. A ako nije istinit..."

Tog trenutka, Devadasa razbi svoj prosjački čanak o Somasirinu glavu i stoga bi trebalo da bude štovan kao istinski osnivač Zena.

(Iz jednog fragmenta Kulavamse, još neotkrivenog.)

U pozno popodne, kada stepenište više nije stenjalo pod nemilosrdnom jarom sunca, Prečasni Parakarma počeo je da se spušta. Do noći će stići do najviših odmorišta hodočasnika; a kada bude svanuo novi dan, vратиće se u svet ljudi.

Maha Thero nije mu dao nikakav savet, niti ga je odvrćao, a ako mu je i bilo žao što mu kolega odlazi, to ničim nije pokazao. Samo je napevno kazao: "Sve stvari su nestalne", zatim sklopio ruke i dao blagoslov.

Prečasni Parakarma, koji je prethodno bio doktor Čoam Goldberg i koji će to možda ponovo biti, imao bi velikih poteškoća u objašnjavanju svojih pobuda. 'Pravi korak' bilo je lako reći, ali ne i otkriti šta je to.

U Vihari Sri Kanda Maha našao je duševni mir - ali to nije bilo dovoljno. Njegovo naučno obrazovanje nije mu više dopuštalo da prihvati dvoličan odnos Reda prema Bogu; pritivorna ravnodušnost konačno je postala rđavija od bespogovornog poricanja.

Ukoliko postoji tako nešto kao što je rabinski gen, doktor Goldberg ga je posedovao. Kao i mnogi pre njega, Goldberg-Parakarma upustio se u traganje za Bogom u matematici; nije ga

obeshrabrila čak ni senzacija koju je početkom dvadesetog stoleća izazvao Kurt Gedel otkrićem neodlučivih teorema. Nikako nije mogao da shvati kako neko može da se udubljuje u dinamičnu asimetriju Ojlerove duboke, ali i predivno jednostavne jednakosti:

e na $\pi + 1 = 0$,

a da se pri tom ne upita da li svet predstavlja tvorevinu neke ogromne inteligencije.

Stekavši veliki ugled jednom novom kosmološkom teorijom, koja se odražala skoro deset godina pre no što je bila opovrgnuta, Goldberg je bio proglašen za novog Ajnštajna ili N'goju. Osim toga, on je, u jeku doba ultraspecijalizacije, došao do značajnih otkrića i na polju aerodinamike i hidrodinamike - oblastima za koje se dugo smatralo da je u njima rečena poslednja reč i da tu više ne treba očekivati nikakva iznenađenja.

A onda, na vrhuncu moći, iskusio je religijsko preobraćenje, slično onom koje je doživeo Paskal, premda lišeno morbidnosti. Deset godina proveo je u šafranastoj bezličnosti, usredsredivši svoj blistavi um na pitanja učenja i filozofije. Nije žalio zbog tog međuvremena, pa čak nije bio ni siguran da je zauvek okrenuo leđa Redu; jednoga dana, možda, ove velike stepenice opet će ga videti. Ali njegova bogomdana nadarenost ponovo je uzimala maha; čekao ga je obiman posao i bila su mu potrebna pomagala koja se nisu mogla naći na Sri Kandi - odnosno, na celoj Zemlji.

Gotovo da više nije osećao odbojnost prema Vanevaru Morganu. Iako nehotice, inženjer je bio taj koji je zapalio prvu iskru; na svoj nevešt način, on je takođe bio Božji prst. Pa ipak, hram se morao zaštititi po svaku cenu. Bez obzira na to da li će ga točak sudbine ikada vratiti pod okrilje njegovog spokoja, Parakarma je u tom pogledu bio čvrsto rešen.

I tako, slično kakvom novom Mojsiju, koji donosi sa planine zakone što će promeniti usude ljudi, Prečasni Parakarma spuštao se ka svetu koga se jednom odrekao. Bio je slep za lepote zemlje i neba koje su ga okružavale; one su bile krajnje ništavne u poređenju sa krasotama koje je samo on mogao da vidi - divotama legija jednačina koje su mu defilovale kroz um.

23. MESEC-BULDOŽER

"Vaša glavna nevolja, doktore Morgan", reče čovek u invalidskim kolicima, "ogleda se u okolnosti da se nalazite na pogrešnoj planeti."

"Ne mogu da ne primetim", uzvratil Morgan, uputivši značajan pogled prema posetiočevom sistemu za održanje života, "da isti zaključak važi i kada ste i vi u pitanju."

Vicepredsednik (Odeljenje za investicije) Narodnog Marsa [U izvorniku stoji na ruskom: 'Narodny Mars' - prim. prev. nasmeši se u znak saglasnosti.](#)

"Ja sam, međutim, ovde samo na nedelju dana - a onda se vraćam na Mesec, pod okrilje jedne pristojne gravitacije. Oh, kadar sam da hodam, ako se to pokaže neophodno: ali više volim ovako."

"Ako smem da upitam, zbog čega uopšte dolazite na Zemlju?"

"Činim to što je ređe moguće, ali čovek ponekad mora da bude na licu mesta. Nasuprot rasprostanjenom uverenju, ne može se baš sve obaviti posredstvom elektronike. Uveren sam da ste i sami svesni toga."

Morgan klimnu; bilo je to sasvim tačno. Na um mu padoše svi oni slučajevi kada su sastav nekog materijala, osećaj čvrstine stene ili tla pod nogama, miris džungle, prskanje kapljica po licu odigrali odlučujuću ulogu u nekom od njegovih projekata. Jednoga dana, možda će i ove osećaje biti moguće prenositi na daljinu elektronskim putem; štaviše, prvi grubi koraci u ovom smislu već su preduzeti - na eksperimentalnoj osnovi i uz ogromne troškove. Nije međutim, postojala zamena za stvarnost. Valjalo se čuvati imitacija.

"Ako ste posetili Zemlju samo da biste se sreli sa mnom", uzvratila Morgan, "veoma sam počastvovan. Ali ako mi nudite posao na Marsu, onda samo traćite vreme. Ja uţivam u penziji, viđam se sa prijateljima i poznanicima koje godinama nisam sreo i uopšte nemam nameru da zapoćnem novu karijeru."

"To me iznenađuje: uostalom, vama su samo pedeset dve godine. Kako planirate da provodite vreme?"

"Lepo. Ostatak ţivota mogu da posvetim jednom od desetak projekata koji me privlaće. Oduvek su me općinjavali drevni neimari - Rimljani, Grci, Inke - ali nikada nisam imao dovoljno vremena da ih temeljito proućim. Predloţeno mi je da napišem i drţim kurs o projektovanju na Globalnom univerzitetu. Osim toga, porućen mi je udţbenik o visokoj gradnji. Źelim da razradim neke zamisli o korišćenju aktivnih elemenata za korekciju dinamićkih opterećenja - vetrova, zemljotresa i slićno - još imam svojstvo savetnika u Tektonskom društvu. Takođe pripremam izveštaj o upravljanju ZKK-om."

"Na ćiji zahtev? Nadam se ne senatora Kolinsa?"

"Ne", reće Morgan, uz kiseo smešak. "Mislim da će biti - koristan. Uz to, njime ću dati malo oduška svojim osećanjima."

"Uveren sam u to. No, sve te delatnosti nisu, zapravo, stvaralaćke. Ranije ili kasnije, one će vam dojaditi - baš kao i ovaj prekrasan norveški pejzaţ. Zamorićete se od posmatranja jezera i zimzelenog drveća, isto kao što ćete se zamoriti od pisanja i predavanja. Vi pripadate onoj vrsti ljudi, doktore Morgan, koja je srećna jedino ako oblikuje vlastiti svet."

Morgan ništa nije odgovorio. Taćnost izrećene prognoze nije bila nimalo utešna.

"Pretpostavljam da se slađete sa mnom. Šta biste rekli ako vam kađem da je moja banka ozbiljno zainteresovana za projekat svemirskog lifta?"

"Bio bih skeptićan. Kada sam im se obratio, kazali su mi da je posredi zgodna zamisao, ali da za sada ne mogu ništa da uloţe u nju. Sva raspoloţiva sredstva potrebna su za razvoj Marsa. Stara prića - rado bismo vam pomogli kada vam nikakva pomoć ne bi bila potrebna."

"Tako je bilo pre godinu dana; u međuvremenu smo dobro promislili. Voleli bismo da podignete svemirski lift - ali ne na Zemlji, već na Marsu. Da li vas zanima?"

"Nije iskljućeno. Nastavite."

"Uzmite pre svega pogodnosti. Samo trećina gravitacije, što znaći da su i sile sa kojima valja raćunati srazmerno manje. Sinhrona orbita takođe je blića - ni pola ovdašnje visine. Inţenjerski problemi su, dakle, od poćetka u ogromnoj meri smanjeni. Naši ljudi procenjuju da sistem na Marsu ne bi košćao ni desetinu zemaljskog."

"Sasvim moguće, premda moram sam da proverim."

"A to je tek poćetak. Uprkos retkoj atmosferi, na Marsu imamo veoma jake oluje - ali i planine koje se diđu iznad njihovog dosega. Vaša Sri Kanda visoka je samo pet kilometara. Naša Mons Pavonis dostiđe ćitav dvadeset jedan kilometar i nalazi se taćno na polutaru! Osim toga, nema nikakvih marsovskih monaha sa dugoroćnom tapijom na vrh... Postoji još jedan razlog zbog koga Mars izgleda kao stvoren za svemirski lift. Deimos se nalazi svega tri hiljade kilometara iznad stacionarne orbite, tako da već imamo par miliona megatona na pravom mestu za sidrište."

"Tu ćemo se suoćiti sa nekim zanimljivim problemima sinhronizacije, ali razumeo sam vas. Voleo bih da se upoznam sa ljudima koji su sve to razradili."

"Za sada nećete moći. Svi su oni na Marsu. Moraćete da odete tamo."

"Rado, ali postavio bih još nekoliko pitanja."

"Izvolite."

"Zemlja mora da ima lift - iz mnoštva razloga koji su vam verovatno poznati. Ali ćini mi se da Mars mođe bez toga. Obim vašeg svemirskog saobraćaja znatno je manji od našeg, a i

stopa rasta daleko je niža. Iskreno govoreći, ne vidim u celoj zamisli baš mnogo smisla."

"Čekao sam kada ćete to primetiti."

"Pa, evo, sad sam primetio."

"Da li ste čuli za projekat Eos?"

"Mislim da nisam."

"Eos - na grčkom 'zora' - predstavlja plan za podmlađivanje Marsa."

"Oh, svakako, čuo sam. Posredi je otapanje polarnih pokrova, zar ne?"

"Tačno. Ukoliko budemo uspeli da otopimo sav tamošnji vodeni i ugljen-dioksidni led, dogodilo bi se nekoliko stvari. Gustina atmosfere povećala bi se do te mere da bi ljudi mogli da rade na otvorenom bez skafandera; kasnije bi čak možda bilo moguće disati taj vazduh. Postojala bi tečna voda, mala mora - a iznad svega vegetacija - začeci brižljivo planirane biote. Kroz nekoliko stoleća, Mars bi mogao postati novi Rajski vrt. To je jedina planeta u Sunčevom sistemu koju možemo preobraziti uz pomoć poznate tehnologije: Venera će verovatno uvek ostati prevruća."

"A kako se u sve to uklapa lift?"

"Moramo da podignemo nekoliko miliona tona na orbitu. Jedini praktičan način na koji se Mars može zagrejati jeste putem solarnih ogledala, promera više stotina kilometara. Ona će nam tamo biti potrebna za stalno - najpre za otapanje polarnog leda, a potom za održavanje prijatne temperature."

"Zar ne možete sav potreban materijal da dobijete iz asteroidnih rudnika?"

"Jedan deo - svakako. Ali najbolja ogledala za našu svrhu prave se od natrijuma, a ovaj element redak je u svemiru. Moraćemo da ga pribavljamo iz nalazišta soli na Tarsisu - a ona su uz samo podnožje Pavonisa, što je odista srećna okolnost."

"I koliko će to trajati?"

"Ukoliko ne iskrсну novi problemi, prva faza trebalo bi da bude okončana za pedeset godina. Možda na vaš stoti rođendan, za koji statističari osiguravajućeg zavoda kažu da imate trideset devet odsto izgleda da ga doživite."

Morgan se nasmeja.

"Oduvek sam se divio ljudima koji temeljito obavljaju istraživačke poslove."

"Ne bismo opstali na Marsu kada ne bismo strogo vodili računa o pojedinostima."

"Pa, zamisao je ostavila upečatljiv utisak na mene, premda sam još u priličnoj meri uzdržan. Finansiranje, na primer..."

"To je moj posao, doktore Morgan. Ja sam bankar. Vi ste inženjer."

"Tačno, ali isto kao što ste vi zavidno upućeni u inženjerstvo i ja sam morao da naučim mnogo o ekonomiji - često na najteži način. Pre no što uopšte uzmem u razmatranje da li da učestvujem u jednom ovakvom projektu, želim da vidim detaljnu budžetsku analizu..."

"Ništa lakše..."

"...a to bi bio samo početak. Možda vam nije jasno da tek treba preduzeti obimna istraživanja na većem broju polja - masovna proizvodnja materijala od hipervlakna, problemi stabilnosti i kontrole - mogao bih da nastavim da nabrajam cele noći."

"Neće biti potrebno; naši inženjeri pročitali su sve vaše izveštaje. Ono što oni predlažu jeste jedan opit malih razmera koji bi rešio mnoge tehničke nedoumice i dokazao da je načelo ispravno..."

"To je izvan svake sumnje."

"Slažem se, ali začuđujuće je šta sve može da učini mali praktični ogled. Evo, dakle, šta bismo voleli da uradite. Izradite projekat najmanjeg mogućeg sistema - naprosto samo žicu sa teretom od nekoliko kilograma. Spustite teret sa sinhronne orbite na Zemlju - da, na Zemlju. Ukoliko bude uspelo ovde, na Marsu će biti lako. Zatim podignite nešto uz žicu samo da

pokažete da su rakete zastarele. Opit bi bio srazmerno jevtin, obezbedio bi neke suštinske informacije i osnovnu obuku, a i uštedeo bi, kako se nama čini, mnogo godina zaludnih raspravljanja. Posle toga, moći ćemo da odemo pravo do Vlade Zemlje, do Solarnog fonda, kao i do ostalih međuplanetnih banaka - i naprosto da se pozovemo na ogled."

"Stvarno ste razradili stvar. Kada očekujete moj odgovor?"

"Otvoreno govoreći, kroz otprilike pet sekundi. Ali, razume se, ništa nas ne nagoni na žurbu. Imate vremena da razmislite natenane."

"Vrlo dobro. Dajte mi vaše projekte, predračunske analize i sav ostali materijal koji imate. Kada to budem proradio, obavestiću vas o odluci koju sam doneo. Biće to najviše kroz nedelju dana."

"Hvala vam. Evo mog broja. Možete me dobiti u svako doba."

Morgan ubaci bankarevu ličnu kartu u prorez za memoriju komunikatora i proveri preko očitavača registrovanje podataka. Još pre no što je vratio ispravu, već je doneo odluku.

Ukoliko ne postoji neka veoma krupna greška u analizi Marsijanaca - a on je bio spreman da se u krupnu svotu opkladi u suprotno - sa njegovom penzijom je gotovo. Često je isticao, uz vedar izraz lica, da dok se uglavnom dugo i teško premišljao oko srazmerno beznačajnih odluka, uopšte nije oklevao kada su posredi bile glavne prekretnice njegove karijere. Uvek je znao šta da radi i retko kad bi pogrešio.

Pa ipak, u ovoj fazi igre bilo je uputno ne ulagati preveliki intelektualni i emotivni kapital u jedan projekat od koga još nije moralo ništa da ispadne. Kada je bankar krenuo na prvu etapu svog puta do Luke Tišine, preko Osla i Gagarina, Morgan je najednom ustanovio da nije u stanju da se usredsredi ni na jednu od delatnosti koje je planirao za dugo severno veče; a u glavi mu je vrvelo od prebiranja po čitavom spektru najednom izmenjenih budućnosti...

Posle nekoliko minuta nespokojnog koračanja, on sede za radni sto i počeo da pravi spisak neodložnih dužnosti; pošao je svojevrsnim obrnutim redom, od obaveza koje je najlakše mogao da izvrši. Nedugo potom, međutim, uvideo je da nije u stanju da se usredsredi čak ni na jedan tako rutinski posao. Negde duboko u ponorima uma nešto je stalo da ga kopka, nastojeći da mu privuče pažnju. No, kada bi pokušao da dokuči stvar, ona bi mu munjevito izmicala, kao neka poznata, ali trenutno zaboravljena reč.

Uz uzdah razočaranja, Morgan ustade od stola i iziđe na verandu koja se pružala severnim pročeljem hotela. Iako je bilo veoma hladno, vazduh je počivao sasvim nepomičan, a temperatura ispod nule predstavljala je pre podsticaj nego nelagodnost. Nebeski svod iskričio se zvezdama, a žuti srp meseca spuštao se ka svom odrazu u fjordu, čija je površina bila tako tamna i nepokretna da je ličila na list uglačane abonosovine.

Pre trideset godina stajao je na gotovo istom mestu sa jednom devojkom čijeg se ni izgleda više nije jasno sećao. Proslavljali su diplomiranje i to je, zapravo, bilo sve što su imali zajedničko. Veza nije bila ozbiljna; bili su mladi i dopadalo im se da budu zajedno - ali nije postojalo ništa dublje. No, taj izbleđeli spomen vratio ga je u fjord Trolšavn ovog prelomnog trenutka njegovog života. Šta bi pomislio mladi, dvadeset dvogodišnji student da je mogao da zna da će ga životni put vratiti na ovo mesto, upamćeno po prijatnostima, tri decenije kasnije?

Morganovo sanjarenje gotovo da je potpuno bilo lišeno nostalgije ili samosažaljenja - postojala je samo svojevrsna čežnjiva radost. Nikada ni za trenutak nije zažalio zbog činjenice što su se Ingrid i on razišli kao prijatelji, čak ni ne pomenuvši uobičajeni, jednogodišnji, probni ugovor. Pre no što je našla posao u Lunarnoj Komisiji, ona je nemilice ucvelila trojicu jadnika, a posle toga Morgan joj je izgubio svaki trag. Možda se još nalazila na tom blistavom srpu, čija je boja bila gotovo ravna njenoj zlatnoj kosi.

Toliko što se tiče prošlosti. Morgan upravi misli na budućnost. Gde je Mars? Stideo se da prizna da uopšte ne zna da li je noćas vidljiv. Klizeći pogledom duž linije ekliptike, od

Meseca do blistavog svetionika Venere i dalje, nije uspeo da razabere ništa na tom polju posutom draguljima što bi zasigurno mogao da prepozna kao crvenu planetu. Bilo je uzbudljivo pomisliti da bi već u bliskoj budućnosti on - koji nikada nije kročio dalje od Mesečeve orbite - vlastitim očima mogao da posmatra veličanstvene grimizne predele i brze mene sićušnih meseca.

Tog trenutka san se rasplinu. Morgan je začas ostao kao ukočen, a zatim jurnu natrag u hotel, potpuno zaboravivši na velelepnost noći.

U sobi nije imao opštu kontrolu, tako da je morao otići do foajea da bi došao do informacije koja mu je bila potrebna. No, sreća mu je tu okrenula leđa, pošto je kabinu zauzela jedna stara dama, koja je očigledno bila krajnje zaludna, tako da je Morgan već hteo da počne da lupa o vrata. Ali ona se konačno umilostivila da iziđe, promrmljavši uz put neko izvinjenje, i Morgan se našao licem u lice sa sabranim znanjem i umetnošću celog čovečanstva.

Za studentskih dana, osvojio je veći broj nagrada, nadmećući se sa časovnikom u nastojanju da se domogne što više nesuvislih informacija prema spisku koji su pripremile domišljato sadističke sudije. (Kakve su bile padavine u prestonici najmanje svetske nacionalne države onoga dana kada je zabeležen drugi po redu skor poena u prvenstvima koledža u bezbolu? - bilo je jedno od pitanja koga se sećao sa posebnom naklonošću). Veština mu se poboljšala sa godinama, a osim toga ovde je posredi bilo sasvim neposredno pitanje. Očitavač je zasvetleo kroz trideset sekundi, saopštivši mu znatno više pojedinosti nego što mu je bilo neophodno.

Morgan je jedan minut netremice zurio u ekran, a zatim zapanjeno odmahnuo glavom.

"Nipošto nisu mogli to da prevede!" promrmlja on. "Ali šta su onda preuzeli?"

Morgan pritisnu dugme za izbacivanje kopije i ponese tanak list hartije u sobu kako bi ga detaljnije proučio. Problem je bio tako predivno, tako savršeno očigledan da se Morgan zapitao, nije li možda on prevideo neko podjednako očigledno rešenje, što bi ga dovelo u krajnje nezgodnu situaciju ukoliko bi potegao celu stvar. No, takvo rešenje nikako mu nije padalo na pamet...

On baci pogled na časovnik: već je prošla ponoć. Ali ovo je bilo nešto što se moralo smesta raščistiti.

Morgan je sa olakšanjem ustanovio da bankar nije pritisnuo dugme za blokiranje svih ometanja. Odgovorio mu je odmah, delujući pomalo iznenađeno.

"Nadam se da vas nisam probudio", reče Morgan, ne sasvim iskreno.

"Niste - upravo se pripremamo za spuštanje na Gagarin. U čemu je stvar?"

"Stvar je u deset teratona koje se kreću brzinom od dva kilometra u sekundi. Unutrašnji mesec, Fobos. To je kosmički buldožer koji će prolaziti poret lifta svakih jedanaest časova. Nisam tačno izračunao verovatnoće, ali sudar je u svakom slučaju neizbežan jednom u nekoliko dana."

Tišina sa druge strane veze potrajala je prilično dugo. Konačno, bankar reče: "Čak je i meni to moglo pasti na pamet. Neko očigledno mora da zna odgovor. Možda ćemo morati da pomerimo Fobos."

"Nemoguće: masa je prevelika."

"Moraću da pozovem Mars. Kašnjenje u ovom trenutku iznosi dvadeset minuta. Javiću vam se sa neakvim odgovorom kroz jedan sat."

Nadam se, reče Morgan u sebi. I neka bude dobar... ako stvarno treba da se latim ovog posla.

24. BOŽJI PRST

Dendrobium macarthiae obično su cvetale sa dolaskom jugozapadnog monsuna, ali ove godine to se dogodilo ranije. Stojeći u staklenoj bašti punoj orhideja i uživajući u prepletenim ljubičasto-crvenim cvetovima, Johan Radžasinge priseti se da je prošle sezone ostao zarobljen olujnim pljuskom dobrih pola sata u ovoj kućici, dok je ispitivao prve latice.

On podiže brižan pogled prema nebu; ne, nije pretila nikakva opasnost od kiše. Dan je bio divan; samo su tanki, visoki pramenovi oblaka ublažavali nemilosrdnu jaru sunca. Hej! Šta je sad ovo?

Radžasinge nikada ranije nije video ništa slično. Gotovo okomito nad njim, uporedne pruge oblaka narušila je jedna vrtložna formacija. Ličila je na kakvu malu, ciklonsku oluju, promera svega nekoliko kilometara, ali je Radžasingea podsetila na nešto sasvim drugo - na rupu od čvora koja zjapi u godovima fino istesane daske. On reši da napusti omiljene orhideje i iziđe napolje da bolje osmotri pojavu. Odmah je zapazio da mali kovitlac polako plovi nebom; tragovi njegovog prolaska jasno su ostajali urezani u vidu rastakanja oblačnih pruga.

Lako se moglo zamisliti da se to Božji prst pružio sa neba, praveći brazdu kroz oblake. Iako je Radžasinge bio upućen u osnove kontrole vremenskih prilika, uopšte mu nije padalo na pamet kako je moguća ovakva preciznost; no, činjenica da je pre četrdeset godina odigrao određenu ulogu u utemeljenju ove grane meteorologije začas ga je ispunila skromnim ponosom.

Nije bilo lako ubediti preostale supersile da se odreknu svojih orbitalnih tvrdava i prepuste ih Globalnoj meteorološkoj upravi za nešto što je predstavljalo - ukoliko se metafora mogla toliko protegnuti - poslednji i najdramatičniji primer raskivanja mačeva u plugove. Laseri, koji su nekada bili pretnja po čovečanstvo, sada su upravljali svoje snopove prema brižljivo odabranim delovima atmosfere ili prema terenima za apsorbovanje toplote na nenastanjenim područjima Zemlje. Energija koju su oni sadržali bila je ništavna u poređenju sa snagom najmanje oluje; ali isti je slučaj sa energijom prvog kamena koji pokreće lavinu, ili prvog neutrona koji započinje lančanu reakciju.

Radžasinge nije znao ništa o tehničkim pojedinostima, osim da se cela stvar temelji na mreži osmatračkih satelita i računara u čijim se elektronskim mozgovima nalazi potpuni model Zemljine atmosfere, kopana i mora. Za trenutak se osetio kao neki zapanjeni divljak koji je ostao bez daha pred čudesima razvijene tehnologije, dok je posmatrao kako se mali ciklon svrhovito kreće prema zapadu, da bi konačno zašao za oble krošnje niza palmi odmah iza bedema Perivoja.

Zatim podiže pogled prema nevidljivim inženjerima i naučnicima, koji su jurili oko sveta po veštačkim stvorenim nebesima.

"Veoma upečatljivo", reče on. "Ali nadam se da dobro znate šta radite."

25. ORBITALNI RULET

"Trebalo je da pogodim", reče bankar tužnim glasom, "da se odgovor nalazi u jednom od onih tehničkih dodataka koje uvek preskačem. Pošto ste sada videli ceo izveštaj, voleo bih da i ja saznam rešenje. Iskreno govoreći, ozbiljno ste me zabrinuli."

"Sjajno je očigledno, uzvratu Morgan. "Trebalo je i sam da se dosetim."

I dosetio bih se - na kraju - reče on u sebi, sa prilično samouverenosti. Pred oči mu stade prizor računskih simulacija celokupnog ogromnog ustrojstva koje bruji poput kakve kosmičke violinske strune, dok satima duge vibracije hitaju od Zemlje prema orbiti, a potom natrag. Tu sliku zatim prekri sećanje, ponovljeno ko zna po koji put, na iskrzani film mosta koji igra. Tu

su se nalazili svi ključevi koji su mu bili potrebni.

"Fobos prolazi pokraj tornja svakih jedanaest časova i deset minuta, ali se srećom ne kreće tačno u istoj ravni - inače bi sudar bio neizbežan prilikom svakog kruga. Ovako, u najvećem broju okretaja doći će do mimoilaženja, a kritični navrati precizno se mogu predvideti - do hiljaditog dela sekunde, ako je potrebno. Lift, sa svoje strane, kao i sve ostale neimarske tvorevine, ne predstavlja potpuno kruto ustrojstvo. On poseduje prirodne vibracione periode, koji se mogu proračunati gotovo podjednako tačno kao i planetne orbite. Ono što vaši inženjeri predlažu jeste takvo podešavanje lifta da ga njegove vlastite oscilacije - koje se ionako ne mogu izbeći - čuvaju od sudara sa Fobosom. Svaki put kada do toga treba da dođe, zdanja tamo naprosto neće biti, pošto će se prethodno odmaći iz opasne zone za nekoliko kilometara."

Na drugom kraju veze usledila je duga pauza.

"Možda ne bi trebalo to da kažem", oglasio se najzad Marsijanac, "ali kosa mi se digla na glavi."

Morgan se nasmeja. "Ovako izloženo, stvarno može da izgleda kao... kako se ono zvaše... ruski rulet. Ali nemojte smetnuti s uma da ovde imamo posla sa potpuno predvidivim kretanjima. Znamo gde će se Fobos nalaziti u svakom trenutku, a i u stanju smo da kontrolišemo pomeranja tornja već samim rasporedom saobraćaja koji se bude odvijao duž njega."

Stvar ipak nije tako jednostavna, pomisli Morgan, ali svako je mogao da vidi da je moguća. A onda mu u svesti sinu jedna analogija, koja je bila u toj meri savršena, ali i toliko neprikladna, da on gotovo prasnu u smeh. Ne - ne bi bilo mudro pominjati je bankaru.

Začas se u mislima ponovo vratio do mosta preko Takomskog tesnaca, ali ovoga puta u svetu mašte. Neki brod trebalo je da proplovi ispod njega, držeći se savršenog pravilnog reda vožnje. Na žaslost, jarbol je bio metar previsok.

Ali ništa zato. Neposredno pred dolazak broda, nekoliko teških kamiona projurice mostom u brižljivo proračunatim razmacima da bi se postigla njegova rezonantna frekvencija. Blagi talas počeo da se prostire kolovozom od stuba do stuba, a njegova kresta biće tako tempirana da se poklopi u mestu i vremenu sa prolaskom broda. I tako će vrh jarbola bez problema skliznuti ispod mosta, a preostaje i višak prostora od čitavog centimetra... Na isti način, premda u hiljadama puta većim razmerama, izbeći će se sudar Fobosa i zdanja koje se seže u svemir iz Mons Pavonisa.

"Milo mi je što ste tako sigurni", reče bankar, "ali mislim da ću se lično uveriti u položaj Fobosa pre no što krenem na put uz toranj."

"Onda će vas verovatno iznenaditi da čujete kako vaši sjajni, mladi ljudi - da su sjajni, u to nema sumnje, a pretpostavljam da su mladi zbog otvorene tehničke drskosti - imaju nameru da koriste kritične periode kao turističku znamenitost. Uvereni su da će moći da naplaćuju posebne tarife od onih koji žele da posmatraju kako im Fobos promiče nadohvat ruke brzinom od par hiljada kilometara na čas. Biće to predstava i po, zar ne?"

"Ja ću se ograničiti samo da je zamislim, ali oni su verovatno u pravu. U svakom slučaju, laknulo mi je pošto sam čuo da rešenje postoji. Takođe mi je milo što ste našli reči pohvale za naše nadarene inženjere. Znači li to, možda, da uskoro možemo očekivati vašu odluku?"

"Već je doneta", uzvratila Morgan. "Kada počinjemo sa poslom?"

26. NOĆ UOČI VESAKA

Bio je to još, posle dvadeset sedam stoleća, najštovaniji dan taprobanijskog kalendara. Za punog meseca u maju, prema predanju, Buda se rodio, dosegao prosvetljenje i umro. Iako

većini ljudi Vesak nije značio ništa više od drugog velikog godišnjeg praznika koji se zadržao, Božića, taj dan je ipak predstavljao vreme za meditiranje i spokoj.

Kontrola monsuna već je godinama jamčila da na Vesak, odnosno dan pre i dan posle praznika, neće padati kiša. Skoro podjednako dugo Radžasinge je odlazio u Kraljevski Grad dva dana pre punog meseca, na hodočašće koje mu je godišnje osvežavalo duh. Izbegavao je sam Vesak; toga dana, Ranapura je vrvela od posetilaca, od kojih bi ga neki sigurno prepoznali i tako mu ugrozili samotnost.

Samo je najoštrije oko moglo primetiti da ogromni, žuti mesec, koji se dizao povrh zvonolikih kupola drvenih dagoba, još nije postao savršeni krug. Svetlost koju je bacao bila je tako snažna da se svega nekoliko najsjajnijih satelita i zvezda videlo na potpuno vedrom nebu. Nije bilo ni daška vetra.

Priča se da se Kalidasa dva puta zaustavio na ovom putu kada je zauvek krenuo iz Ranapure. Najpre je to učinio kod Hanumanovog groba, odavši poštu voljenom sadrugu dečastva; zatim je zastao kod svetilišta Umirućeg Bude. Radžasinge se često pitao kakvu je utehu našao ukleti kralj - stojeći možda na ovom istom mestu, budući da se odavde pružao najbolji pogled na ogromnu priliku isklesanu u čvrstoj steni. Opruženo obličje imalo je tako savršene razmere da mu je čovek morao sasvim prići kako bi mu dokučio pravu veličinu. Iz daljine je bilo nemoguće razabrati da je i sam jastuk na koji je Buda položio glavu bio veći od čoveka.

Iako je Radžasinge video gotovo ceo svet, nije poznao nijedno drugo mesto koje bi u toj meri odisalo spokojem. Ponekad mu se činilo da bi tu mogao večno da sedi, pod blistavim mesecom, uopšte više ne hajući za sve brige i nemire života. Nikada nije pokušavao da odveć duboko posegne u čaroliju svetilišta iz straha da bi je razorio, ali neki njeni sastojci bili su očigledni. Sama prilika Prosvetljenoga, koji konačno počiva zatvorenih očiju posle dugog i otmenog života, zračila je vedrinom. Talasasti nabori odore delovali su izuzetno umirujuće i ospokojavajuće, nagoneći na udublivanje u misli; izgledalo je kao da teku sa stene, obrazujuć valove smrznutog kamena. Takođe slično morskim talasima, prirodni ritam njihovih oblina budio je duboko zapretene nagone o kojima racionalni um ništa nije znao.

U bezvremenim trenucima kao što je ovaj, sam sa Budom i gotovo punim mesecom, Radžasinge je slutio da konačno može da dokuči smisao Nirvane - tog stanja koje se može opisati jedino negativima. Osećanja kao što su ljutnja, želja i požuda više nisu imala nikakvu moć; štaviše, postala su gotovo nepojamna. Čak je i lični identitet polako čilio, poput magle koju rastače jutarnje sunce.

No, razume se, to nije moglo potrajati. Najednom je postao svestan zujanja insekata, udaljenog laveža pasa, hladne čvrstoće stene na kojoj je sedeo. Spokoj nije bio stanje uma koje se dugo moglo održati. Uzdahnuvši, Radžasinge se pridiže i krenu prema kolima, parkiranim na stotinak metara od okružja hrama.

Upravo je ulazio u vozilo, kada iznenada uoči malu, belu mrlju, koja se tako jasno ocrtavala da se lako moglo zamisliti kako je naslikana na nebu; dizala se iznad drveća, krećući se prema zapadu. Bio je to najneobičniji oblak koji je Radžasinge ikada video - besprekorno simetričan elipsoid, tako oštih ivica da je gotovo izgledao kao čvrsto telo. Za trenutak se upitao da li to možda neko leti vazduhoplovom preko taprobanijskog neba; ali nije mogao da razabere nikakva krila, a osim toga nije se čuo zvuk rada motora.

A onda, u magnovenju, mašta mu uzlete znatno više. Zvezdađani su konačno stigli...

Ali to je, svakako, bilo besmisleno. Čak i da su bili u stanju da prestignu vlastite radio-signale, nipošto nisu mogli da prokrstare celim Sunčevim sistemom - i da se, povrh toga, spuste na nebo Zemlje - a da pri tom ne alarmiraju sve postojeće saobraćajne radare. Vest bi se doznala pre mnogo časova.

Na vlastito iznenađenje, Radžasinge oseti da ga je ispunilo blago razočaranje. Pošto se u međuvremenu prikaza nešto približila, on konačno uvide da je nesumnjivo posredi oblak, budući da su mu rubovi bili pomalo iskrzani i nestalni. Kretao se upečatljivom brzinom; izgledalo je da ga goni neki privatni vetar, od čijeg dejstva još nije bilo ni traga na nivou tla.

Iza cele stvari ponovo, dakle, stoje naučnici iz Kontrole monsuna; mora da je u pitanju testiranje ovladavanja vetrovima. Šta li će samo još smisliti, upita se Radžasinge?

27. STANICA AŠOKA

Kako je ostrvo izgledalo sićušno sa ove visine! Trideset šest hiljada kilometara ispod, pružajući se preko polutara, Taprobani se činio ne mnogo veći od Meseca. Celo ostrvo predstavljalo je premalenu metu za gađanje - a on je nišanio područje u njegovom središtu čije su razmere odgovarale teniskom igralištu.

Morgan još nije bio potpuno siguran u svoje pobude. Za potrebe ovog ogleada mogao je isto tako da izabere stanicu Kinte i da gađa Kilimandžaro ili planinu Keniju. Činjenica da se Kinte nalazio na jednoj od najnestabilnijih tačaka duž cele stacionarne orbite i da je neprekidno morao da manevriše kako bi ostao iznad Srednje Afrike nije igrala nikakvu ulogu u okviru opita koji je trebalo da traje svega nekoliko dana. Zakratko se premišljao da li da za metu izabere Čimbarozo; Amerikanci su čak ponudili, iako bi ih to prilično stajalo, da pomere stanicu Kolumbo na tačnu geografsku dužinu te planine. Ali, na kraju, uprkos ovoj povoljnoj okolnosti, on se vratio prvobitnoj meti - Sri Kandi.

Morgan je imao sreću što je živio u veku kada su se odluke donosile uz pomoć računara, tako da se čak i presuda Svetskog Suda mogla dobiti za svega nekoliko nedelja. Vihara je, razume se, uložila žalbu. Morgan se branio tvrdnjom da kratkotrajan naučni ogled, koji se izvodi izvan zemljišta hrama i nema za posledicu buku, zagađenje, niti bilo koju drugu vrstu ometanja, nipošto ne može da predstavlja krivični prekršaj. Ukoliko bi bio sprečen u ovom pogledu, ceo njegov prethodni trud bio bi ugrožen, ne bi imao načina da praktično proveri proračune, a projekat od životne važnosti za Republiku Mars ozbiljno bi bio unazađen.

Bio je to veoma ubedljiv razlog i Morgan se uzdao u njega. Istog mišljenja bile su i sudije, koje su donele odluku većinom od pet prema dva glasa. Iako na njih nije trebalo da utiču takve stvari, pominjanje parnički nastrojenih Marsijanaca ipak je bio mudar potez. Republika Mars upravo je vodila tri zamršena spora i Sud je već bio pomalo umoran od pravljenja presedana u međuplanetnom zakonu.

Ali Morgan je znao, u hladno analitičkom delu svog uma, da ga na taj korak nije nagnala samo logika. On naprosto nije bio čovek koji se mirio sa porazom; čin prkošenja pružao mu je zadovoljenje. Pa ipak - na jednom još dubljem nivou - on je odbacivao ovu uskogrudu pobudu; nije mu priličila takva pubertetska reakcija. Ono što je, u stvari, ležalo iza svega bilo je sticanje samopouzdanja, potvrđivanje uverenosti u krajnji uspeh. Objavio je celom svetu, kao i onim tvrdoglavim monasima skrivenim iza drevnih zidina, da će se vratiti - premda ni sam nije znao kako ni kada.

Stanica Ašoka kontrolisala je doslovce sve komunikacije, meteorologiju, nadzor nad životnom sredinom i svemirski saobraćaj na području Indije i Kine. Ukoliko bi se ikada dogodilo da prestane sa radom, milijardi ljudi zapretile bi ozbiljne nedaće, a ako dejstvovanje ne bi brzo bilo ponovo uspostavljeno, posledice bi bile katastrofalne. Nije stoga nikako čudo što je Ašoka imala dva potpuno nezavisna podsatelita, Bhabu i Sarabhaija, udaljene stotinu kilometara. Čak i ako bi neka nezamisliva nesreća uništila sve tri stanice, Kinte i Imhotep na zapadu ili Konfučije na istoku bili su predviđeni kao zamena u slučaju krajnje nužde. Rđava iskustva naučila su ljudsku rasu da ne stavlja sva jaja u jednu kotaricu.

Na stanici, daleko od Zemlje, nije bilo turista, tranzitnih putnika, niti ljudi koji su tu izabrali da provedu godišnji odmor; za potrebe poslova i razgledanja bile su dovoljne i visine od nekoliko hiljada kilometara, tako da je visoka geosinhrona orbita ostajala samo za naučnike i inženjere - od kojih nijedan, međutim, još nije došao na stanicu sa tako neobičnim zadatkom i sa tako jedinstvenom opremom.

Ključ operacije 'Leteća paučina' lebdeo je u jednoj od pristanišnih komora srednje veličine, čekajući na poslednju proveru pre lansiranja. Nije se odlikovao ničim spektakularnim, niti se po izgledu moglo zaključiti da je na njegovo stvaranje uloženo mnogo godina truda i mnogo miliona.

Tanmnosiva kupa, četiri metra dugačka i promera osnove dva metra, izgledala je kao da je sazdana od nekog čvrstog metala; bilo je potrebno osmotriti je izbliza da bi se ustanovilo kako je cela površina prekrivena gusto namotanim vlaknom. I odista, sa izuzetkom unutrašnjeg jezgra i pojaseva plastičnih umetaka koji su razdvajali stotine slojeva, kupa se sastojala isključivo od koničnog namotaja hipervlakna - dugačkog četrdeset hiljada kilometara.

Dve zaboravljene i potpuno različite tehnologije oživljene su da bi se napravila ova neugledna, siva kupa. Pre tri stotine godina, podmorski telegraf počeo je da radi preko okeanskog dna; ljudi su izgubili bogatstva pre no što su ovladali veštinom namotavanja hiljada kilometara kabela i njegovog postavljanja od kontinenta do kontinenta postojanim ritmom uprkos burama i ostalim nevoljama vezanim za more. A onda, samo stoleće kasnije, prvi primitivni teledirigovani projektili bili su vođeni preko fine žice koja se odmotavala dok su oni leteli prema meti brzinom od nekoliko stotina kilometara na čas. Morgan je sada pukušavao da hiljadosstruko nadmaši domet i pedeset puta brzinu tih muzejskih starudija. No, on je mogao da računa sa određenim preimućstvima. Njegov projektil kretaće se u savršenom vakuumu celim putem, sa izuzetkom poslednjih stotinu kilometara, a ni meta mu neće izmicati i vrdati.

Upravnica izvođenja projekta 'Leteća paučina' privuče Morganovu pažnju, nakašljavši se pomalo nelagodno.

"Još imamo jedan manji problem, doktore", reče ona. "Ne zadaje nam glavobolju spuštanje - svi testovi i računarske simulacije daju zadovoljavajuće rezultate. No, ljude iz obezbeđenja stanice zabrinjava ponovno namotavanje vlakna."

Morgan zažmirka; gotovo da je to sasvim ispustio iz vida. Izgledalo je očigledno da je namotavanje vlakna beznačajan problem u poređenju da odmotavanjem. Jedino je bio potreban mali čekrk na električni pogon, naročito podešen za rad sa tako finim materijalom promenljive debljine. Ali znao je da u svemiru stvari nikada ne treba uzimati zdravo za gotovo, kao i da intuicija - posebno ona koju je mogao da ima jedan zemaljski inženjer - može da bude veoma varljiv vodič.

Da vidimo - kada se testovi završe, presecamo zemaljski kraj i Ašoka počinje da namotava vlakno. Razume se, bez obzira na to koliko snažno budete povukli jedan kraj užeta dugačkog četrdeset hiljada kilometara, proći će sati pre no što se nešto ne dogodi. Potrebno je pola dana da impuls stigne na suprotan kraj, odnosno da ceo sistem počne da dejstvuje. Važno je, dakle, održavati zategnutost i ... Oh!

"Neko je izvršio proračune", nastavi inženjer, "i shvatio da ćemo kada dostignemo najveću brzinu, doći u situaciju da nekoliko tona hita prema stanici brzinom od hiljadu kilometara na čas. Ljudima se to uopšte nije dopalo."

"Sasvim razumljivo. Šta žele da preduzmemo?"

"Programirajte sporije namotavanje uz kontrolisani momenat. Ukoliko dođe do najgoreg, biće u stanju da namotavanje prebaci izvan stanice."

"Da li bi to usporilo operaciju?"

"Ne bi; razradili smo poseban plan za slučaj nužde. Kadri smo da celu stvar iznesemo kroz vazдушnu komoru za pet minuta - ukoliko se ukaže potreba."

"I moći ćete da je se ponovo domognete?"

"Razume se."

"Nadam se da ste u pravu. Taj mali ribarski najlon košta veoma mnogo - a ja želim da ga ponovo upotrebim."

Ali gde? - upita se Morgan, posmatrajući Zemljin srp koji je polako rastao. Možda bi najbolje bilo najpre završiti projekat na Marsu, bez obzira na to što to znači nekoliko godina izgnanstva. Kada jednom Pavonis stupi u dejstvo, Zemlja će morati da krene istim putem, a onda će - uopšte nije sumnjao u to - i poslednja prepreka već nekako biti prebrođena.

Tada će provalija, preko koje je sada gledao, biti premošćena, a slava Gistava Ajfela, koju je ovaj stekao pre tri stoleća, konačno će doživeti pomračenje.

28. PRVO SPUŠTANJE

Ništa se neće videti najmanje još dvadeset minuta. Pa ipak, svi koji nisu bili neophodni u kontrolnoj baraci već su se nalazili napolju i zurili u nebo. Čak je i Morgan teško odolevao tom porivu i neprekidno je prilazio vratima.

Najnoviji Spoljnji Maksine Dival, suvonjav momak na pragu tridesetih godina, retko se kad udaljavo više od nekoliko metara od njega. Na ramenima je imao postavljene uobičajene alatke svog zanata - sistem od dve kamere u tradicionalnom 'desna napred, leva nazad' položaju, iznad kojih se nalazila kugla ne mnogo veća od grejpfruta. Antena u njoj obavljala je veoma mudre stvari, nekoliko hiljada puta u sekundi, tako da je ostajala u stalnoj vezi sa najbližim komunikacionim satelitom, bez obzira na kretanje onoga koji ju je nosio. A na drugom kraju te linije, sedeći udobno u svom studiju-kancelariji, Maksina Dival gledala je očima svog udaljenog alter ega i slušala njegovim ušima - ne naprežući pri tom svoja pluća u ledenom vazduhu. Ovoga puta ona je izvukla tanji kraj, ali to nije uvek bio slučaj.

Morgan je pomalo nerado pristao na ovu kombinaciju. Znao je da je posredi istorijska prilika i prihvatio je Maksinino uveravanje da 'moj čovek neće nikome smetati.' Ali isto je tako bio potpuno svestan svih stvari koje mogu poći naopako u ovako novom ogledu - naročito tokom poslednjih stotinu kilometara prolaska kroz atmosferu. Sa druge strane, takođe je znao da je mogao imati poverenja u Maksinu da će bilo krah ili trijumf opisati bez senzacionalizma.

Poput svih velikih izveštača, Maksina Dival nije bila ravnodušna prema zbivanjima kojima je prisustvovala. Mogla je da izloži sve uglove gledanja, a da pri tom ne izobličiti niti izostavi bilo koju činjenicu koju je smatrala bitnom. Nije se, međutim, trudila da prikrije svoja osećanja, ali im nije ni dopuštala da uzmu maha. Veoma se divila Morganu, uz ono zavirljivo strahopoštovanje nekoga ko oskudeva u istinskim stvaralačkim sposobnostima. Od podizanja Gibraltarskog Mosta čekala je da vidi šta će biti neredni inženjerov poduhvat - i nije se razočarala. Ali iako je želela da Morgan uspe, on joj se, zapravo, nije dopadao. Prema njenom mišljenju, puki poriv i nemilosrdnost njegovog preduzetništva učinili su ga u isti mah većim od života i manjim od čoveka. Nije mogla odoleti da ga ne poredi sa njegovim zamenikom, Vorenom Kingslijem. Bila je to krajnje fina i otmena osoba (A i bolji inženjer nego što sam ja, kazao joj je jednom prilikom Morgan, više nego poluozbiljno). Ali niko nikada neće čuti za Vorena; on će zauvek ostati tamni i verni satelit svoje blistave matice. Uostalom, on je time sasvim bio zadovoljan.

Upravo je Voren bio taj koji joj je strpljivo objasnio iznenađujuće složen mehanizam spuštanja. Na prvi pogled, izgledalo je krajnje jednostavno spustiti nešto pravo na polutar sa

satelita koji nepomično lebdi nad njim. Ali astrodinamika je bila puna paradoksa; ukoliko biste pokušali da usporite, brže biste se kretali. Ako pođete najkraćim putem, utrošićete najviše goriva. Uputite li se u jednom pravcu, putovaćete drugim... I sve to uzevši u obzir samo gravitaciona polja. Ovoga puta, međutim, situacija je bila znatno složenija. Još niko nije pokušao da upravlja svemirskom sondom koja vuče za sobom četrdeset hiljada kilometara žice. Ali 'Program Ašoka' deštvovalao je besprekorno sve do ruba atmosfere. Za nekoliko minuta, kontrolor na Sri Kandi preuzeće završni čin spuštanja. Nije stoga čudo što je Morgan izgledao napet.

"Vane", reče Maksina blagim ali odlučnim glasom preko privatne veze, "prekini da sisaš palac. Izgledaš kao beba."

Na Morganovom licu najpre se pojavi izraz negodovanja, pa iznenađenosti - da bi mu se konačno crte opustile uz pomalo nelagodan smeh.

"Hvala na upozorenju", reče on. "Nipošto ne želim da unizim predstavu koju javnost ima o meni."

On pogleda zamišljeno i setno u srubljeni prst, zapitavši se kada će nadobudne šaljivdžije prestati da likuju: "Ha! Inženjer raznesen vlastitom petardom!" Posle nebrojenog upozoravanja drugih, on je sam postao nepažljiv i uspeo je da se poseče dok je pokazivao svoja hipervlakna. Praktično nije bilo bola, a i iznenađujuće malo nelagodnosti. Jednoga dana moraće da preduzme nešto oko toga; ali sada naprosto nije mogao sebi da dopusti da provede čitavu sedmicu povezan sa regeneratorom organa samo zbog dva centimetra palca.

"Visina dva pet nula", reče spokojni, bezlični glas iz kontrolne barake. "Brzina sonde jedan jedan šest nula metara u sekundi. Napregnuće žice devedeset odsto nominalne vrednosti. Padobran se otvara kroz dva minuta."

Posle trenutnog opuštanja, Morgan je ponovo postao napet i na oprezu - poput boksera, neodoljivo pade na um Maksini Dival, koji promatra nepoznatog, ali opasnog protivnika.

"Kako stoje stvari sa vetrom?" upita on žustro.

Ovoga puta začuo se jedan glas koji uopšte nije bio bezličan.

"Naprosto ne mogu da verujem", reče čovek zabrinuto. "Kontrola monsuna upravo je objavila upozorenje o oluji."

"Ovo nije pravi čas za zbijanje šala."

"Uopšte se ne šale; upravo sam proverio."

"Ali jemčili su da neće biti vetrova bržih od trideset kilometara na sat!"

"Sad su baš podigli granicu na šezdeset - ispravka, osamdeset. Nešto vraški nije u redu..."

"Ma nije moguće", promrmlja Maksina Dival sebi u bradu. Zatim se obrati svom daljinskom oku i uhu: "Povuci se u daščaru - ne žele da se motaš unaokolo - ali pazi da ti ništa ne promakne." Ostavivši Spoljnog da se ravna prema ovim donekle protivurečnim uputstvima, ona prebaci vezu na svoju izvrsnu informacionu službu. Bilo joj je potrebno manje od trideset sekundi da ustanovi kojoj je meteorološkoj stanici spadalo u nadležnost vreme na području Taprobanija. Ozlojedilo ju je, ali ne i iznenadilo, kada je otkrila da dotična stanica ne odgovara na pozive privatnih lica.

Prepustivši svom stručnom osoblju da premosti tu prepreku, ona se ponovo prebaci na planinu. Gotovo se zapanjila kada je videla u kojoj se meri, za tako kratko vreme, uslovi pogoršali.

Nebo je postalo tamnije; mikrofoni su registrovali slabašno, udaljeno hujanje oluje koja se približavala. Maksina Dival znala je za takve iznenadne promene vremena na moru i neretko se koristila njima prilikom trka po okeanu. Ali ovo je bila vraški zla sreća; osećala je naklonost prema Morganu, čije je snove i nade mogao da zbriše ovaj neplanirani - ovaj nemogući - vazdušni vohor.

"Visina dva nula nula. Brzina sonde jedan jedan pet metara u sekundi. Napregnuće devedeset pet odsto nominalne vrednosti."

Napetost se, dakle, povećavala - i to ne samo kada je žica bila u pitanju. Opit se nije mogao opozvati u ovoj kasnoj fazi; Morgan će naprosto morati da nastavi i da se nada najboljem. Maksina Dival je želela da porazgovara sa njim, ali znala je da ne bi bilo dobro ometati ga u ovom kriznom času.

"Visina jedan devet nula. Brzina jedan jedan nula nula. Napregnuće sto pet odsto. Otvaranje prvog padobrana - SADA!"

Sonda je, dakle, bila osuđena; postala je zarobljenik Zemljine atmosfere. Ono malo preostalog goriva moralo se iskoristiti da se navede u prihvatnu mrežu razapetu na obronku planine. Kablovi koji su držali mrežu već su brujali pod naletima vetra.

Najednom, Morgan banu iz kontrolne barake i podiže pogled prema nebu. Zatim se okrenu i upilji se pravo u kameru.

"Ma šta da se dogodi, Maksina", reče on polako i odmereno, "opit je već devedeset pet odsto uspešan. Ne - devedeset devet odsto. Prevalili smo trideset šest hiljada kilometara, a preostalo nam je manje od dve stotine."

Maksina Dival ništa nije odgovorila. Znala je da te reči uopšte nisu bile upućene njoj, već osobi u složenim invalidskim kolicima tik ispred kolibe. Vozilo je odavalo čoveka koji ga je koristio; samo bi jednom posetiocu Zemlje bila potrebna takva naprava. Lekari su sada bili u stanju da izleče doslovce sve mišićne nedostatke - ali protiv gravitacije nije bilo leka.

Koliko je samo moći i interesa bilo sada usredsređeno na vrh planine! Sile prirode - banka Narodnog Marsa - Autonomna Severnoafrička Republika - Vanevar Morgan (i sam snažna prirodna sila) - i oni učtivo neumoljivi monasi u svom vetrometnom orlovskom gnezdu.

Maksina Dival došapnu uputstva svom strpljivom Spoljnjom i kamera glatko skliznu nagore. Vrh je bio okrunjen zaslepljujuće belim zidinama hrama. Tu i tamo, duž grudobrana, Maksina je zapazila odseve narandžastih odeždi koje su lepršale na vetru. Kao što je i očekivala, monasi su posmatrali.

Ona uključi snažan zum, tako da je mogla da razabere pojedinačna lica. Iako se nikada nije srela sa Maha Therom (molba za intervju učtivo je odbijena), bila je uverena da ga može prepoznati. Ali nije bilo ni traga od prelata; možda se nalazio u sanctum sanctorumu, usredsređujući ogromnu volju na neku duhovnu vežbu.

Maksina Dival nije bila sigurna da li Morganov glavni takmac upražnjava nešto tako naivno kao što je molitva. Ali ako se odista molio za ovu čudesnu oluju, onda želja tek što mu nije bila uslišena. Bogovi Planine budili su se iz sna.

29. ZAVRŠNA FAZA

Sa porastom tehnologije raste i ranjivost; što Čovek više osvaja (sic) Prirodu, to više postaje podložan veštačkim katastrofama. Novija istorija beleži veći broj slučajeva u tom smislu - na primer, potonuće Morskog Grada (2127), pad kupole Tiho B (2062) i topljenje Torovog reaktora (2009). Možemo biti sigurni da će ovaj spisak dobiti još upečatljivije stavke u budućnosti. Možda su najuzasnjiji izgledi oni koji su vezani za psihološke, a ne samo za tehnološke činioce. U prošlosti, neki sumanutu bombaš ili snajperista mogao je da ubije samo mali broj ljudi; danas, neki poludeli inženjer bez muke bi mogao da uništi ceo jedan grad. Postoje podrobna svedočanstva o tome da je 2047. godine Druga O'Nilova svemirska kolonija za dlaku izbegla jednu takvu nesreću. Teorijski govoreći, slične nevolje mogle bi se izbeći pomnim nadzorom i bezbednosnim sistemima - premda su ovi drugi najčešće lišeni predloga 'bez'.

Postoji najzanimljiviji - mada, srećom, veoma redak - tip situacije kada dotična osoba zauzima tako izuzetan položaj ili raspolaže tako jedinstvenim moćima da nikome nije jasno šta, zapravo, radi, sve dok ne bude prekasno. Razaranja koja bi prouzrokovao jedan takav ljudi genije (izgleda da za njih nema prikladnijeg naziva) mogla bi da budu svetskih razmera, kao u slučaju A. Hitlera (1889-1945). U iznenađujućem broju navrata ništa se nije čulo o delatnosti takvih ljudi, zahvaljujući zaveri ćutanja njihove okoline, koja bi se inače našla u neprilici.

Nedavno je obelodanjen jedan klasičan primer ovoga tipa, u nestrpljivo očekivanim i dugo odlaganim memoarima Maksine Dival. Čak i sada, međutim, izvesni vidovi dotičnog slučaja još nisu sasvim jasni.

(Civilizacija i njeni nezadovoljnici: J. K. Golicin, Prag, 2175.)

"Visina jedan pet nula, brzina devedeset pet - ponavljam, devedeset pet. Štitnik protiv toplote odbačen."

Sonda je, dakle, bezbedno ušla u atmosferu i oslobodila se suviše brzine. Ali bilo je prerano da se otpočne slavlje. Ne samo što je valjalo prevaliti još sto pedeset okomitih kilometara, nego i tri stotine vodoravnih - uz pobesnelu oluju koja je više nego usložnjavala stvari. Iako je u sondi ostala mala količina pogonskog goriva, sloboda njenog manevrisanja bila je veoma ograničena. Ukoliko operator promaši planinu prilikom prvog pokušaja, neće mu se ukazati prilika da se ponovo oproba.

"Visina jedan dva nula. Još se ne osećaju dejstva atmosfere."

Mala sonda ispredala se sa neba, poput kakvog pauka koji se spušta svojim svilastim lestvicama. Nadam se, pomisli Maksina Dival, da imaju dovoljno žice: kakav bi to samo peh bio, ako bi im ona ponestala na samo nekoliko kilometara od cilja! Upravo je takva tragedija zadesila ljude koji su postavljali prve podmorske kablove, pre tri stotine godina.

"Visina osam nula. Pristup nominalan. Napregnuće sto odsto. Počinje dejstvo vazduha."

Gornji slojevi atmosfere stali su, dakle, da se oglašavaju, premda su za sada mogli da ih beleže jedino osetljivi uređaji na sićušnoj letelici.

Mali teleskop, kojim se daljinski upravljalo, postavljen je pokraj kontrolnog kamiona i sada je automatski pratio još nevidljivu sondu. Morgan krenu prena napravi, a Spoljni Maksine Dival spremno pođe za njim poput kakve senke.

"Vidi li se nešto?" prošaputa Maksina posle nekoliko sekundi. Morgan nestrpljivo odmahnu glavom i nastavi da gleda kroz okular.

"Visina šest nula. Skreće nalevo - napregnuće sto pet odsto - ispravka, sto deset odsto."

Još dobro unutar granica, pomisli Maksina Dival - ali stvari su počele da se zbivaju gore, sa druge strane stratosfere. Morgan sada sigurno već vidi sondu...

"Visina pet pet - izvršena ispravka impulsom od dve sekunde."

"Evo je!" uzviknu Morgan. "Vidim mlaz."

"Visina pet nula. Napregnuće sto pet odsto. Teško se održava na kursu - zanosi se."

Bilo je nepojmljivo da sićušna sonda neće okončati svoje putovanje dugo trideset šest hiljada kilometara sada kada joj je preostalo još samo pukih pedeset. Ali zar je malo bilo vazduhoplova - i svemirskih letelica - koji su doživeli krah u poslednjih nekoliko metara.

"Visina četiri pet. Snažan okomiti vetar. Ponovo skreće s kursa. Impuls od tri sekunde."

"Izgubio sam je", reče Morgan ozlojeđeno. "Isprečili su se oblaci."

"Visina četiri nula. Snažno se zanosi. Napregnuće se penje do sto pedeset - ponavljam, sto pedeset odsto."

Situacija je postala rđava; Maksina Dival je znala da je granica pucanja na dvesta odsto. Jedan žestok trzaj i sa ogledom je gotovo.

"Visina tri pet. Vetar se pojačava. Impuls od jedne sekunde. Zalihe goriva gotovo utrošene. Napregnuće raste - sada je sto sedamdeset."

Još trideset, pomisli Maksina Dival, a onda će i to neverovatno vlakno pući, poput bilo kog drugog materijala čija je snaga istezanja prekoračena.

"Udaljenost tri nula. Vrtložje se pogoršava. Snažno se zanosi nalevo. Nemoguće je izračunati ispravku - kretnje su veoma nepostojane."

"Evo je opet!" uzviknu Morgan. "Probila se kroz oblake!"

"Udaljenost dva pet. Nema dovoljno goriva da je vratimo na kurs. Procene pokazuju da ćemo promašiti za tri kilometra."

"Nije važno!" uskliknu Morgan. "Neka tresne bilo gde!"

"Uskoro će. Udaljenost dva nula. Snaga vetra se pojačava. Gubi stabilnost. Teret počinje da se uvrće."

"Pustite kočnice - neka se žica odmota!"

"Već je učinjeno", uzvratu zaludujuće miran glas. Da nije znala da je Morgan za ovaj posao angažovao vrhunskog kontrolora saobraćaja na orbitalnoj stanici, Maksina Dival je lako mogla da zamisli da to govori mašina. "Kalem blokiran. Teret sada pravi pet okretaja u sekundi. Žica se verovatno zamrsila. Napregnuće sto osamdeset odsto. Sto devedeset. Dvesta. Udaljenost jedan pet. Napregnuće dvesta deset. Dvesta dvadeset. Dvesta trideset."

Ne može još dugo da traje, pomisli Maksina Dival. Preostalo je samo desetak kilometara, a vražja žica upetljala se oko sonde koja se vrti kao luda.

"Napregnuće nula - ponavljam, nula."

Gotovo je; žica je pukla i sad se sigurno polako izvija natrag prema zvezdama. Operatori na Ašoki nesumnjivo će je ponovo namotati, ali Maksina Dival sada je imala dovoljno iskustva da zaključi kako će to biti dugotrajan i složen zadatak. A mali teret pašće negde dole, u polja i džunglu Taprobanija. Pa ipak, kao što je Morgan kazao, opit je bio preko devedeset pet odsto uspešan. Naredni put, kada ne bude vetra...

"Evo je!" uzviknu neko.

Između dva oblaka-jedrenjaka koja su plovila nebom, zasvetlela je jedna blistava zvezda; ličila je na kakav dnevni meteor koji pada prema tlu. Bilo je ironije u činjenici da se signalna svetiljka, instalisana na sondi da se olakša završno vođenje, automatski upalila, kao da je želela da se naruga konstruktorima. No, još je mogla da posluži korisnoj svrsi. Ovako će lakše moći da pronađu olupinu.

Maksinin Spoljnji stade lagano da se okreće, omogućujući joj da posmatra kako sjajna zornjača promiče pored planine i iščezava prema istoku; procenila je da će pasti na udaljenosti manjoj od pet kilometara. "Vrati me do doktora Morgana", reče ona zatim. "Hoću nešto da mu kažem."

Nameravala je da mu uputi nekoliko vedrih opaski - dovoljno glasno da ih čuje i bankar sa Marsa - kojima bi izrazila uverenje da će naredni put spuštanje biti potpuno uspešno. Još je birala prave reči ohrabrenja, kada joj sve to najednom iščile iz svesti. Kasnije će nebrojeno puta ponovo gledati ono što se zbilo u narednih trideset sekundi, sve dok svaki tren ne bude znala napamet. Ali nikada neće biti sasvim sigurna da je potpuno razumela...

30. KRALJEVE LEGIJE

Vanevar Morgan bio je navikao na poraze pa - čak i na prave katastrofe - ali ovoga puta, bar se nadao, peh koji ga je zadesio nije imao veće razmere. Ono što ga je stvarno zabrinjavalo, dok je posmatrao kako signalna svetiljka zalazi za prevoj planine, bila je mogućnost da Narodni Mars dođe do zaključka da je uloženi novac straćen. Posmatrač oštrog

oka, koji je sedeo u složenim invalidskim kolicima, bio je krajnje negovorljiv; Zemljina sila teže kao da mu je pored udova sputala i jezik. Ovoga puta, međutim, on je oslovio Morgana pre no što je inženjer stigao da mu se obrati.

"Samo jedno pitanje, doktore Morgan. Znam da je ova oluja bez presedana - ali ipak se dogodila. To znači da se ponovo može dogoditi. Šta ako do toga dođe - kada Toranj bude podignut?"

Morgan stade hitro da razmišlja. Bilo je nemoguće na brzinu dati tačan odgovor, pogotovo što je on i sam još teško mogao da poveruje u ono što se dogodilo.

"U najgorem slučaju, morali bismo zakratko da obustavimo saobraćaj: moglo bi da dođe do decentrisanosti tračnica. No, nema te snage vetra na ovoj visini koja bi mogla da ugrozi samo ustrojstvo Tornja. Čak bi i ovo opitno vlakno bilo potpuno bezbedno - da nam je pošlo za rukom da ga ukotvimo."

Nadao se da ovo odgovara pravom stanju stvari; kroz nekoliko minuta Voren Kingsli obavestiće ga da li je bio u pravu. Ali, na njegovo olakšanje, Marsijanac uzvratit naizgled zadovoljnim glasom: "Hvala; to je sve što sam hteo da znam."

Morgan je, međutim, bio rešen da iz ovoga izvuče valjan nauk.

"A na Pavonisu, naravno, neće moći da bude ni govora o sličnim poteškoćama. Gustina atmosfere tamo je više od stotinu puta manja..."

Decenijama nije čuo zvuk koji mu se tog časa razlegao u ušima, ali tako nešto nikad se ne zaboravlja. Njegovo carsko pozivanje, koje je nadjačavalo zavijanje oluje, u trenu je prebacilo Morgana preko pola sveta. Više nije stajao na vetrometnom obronku planine, već pod kupolom Svete Sofije, posmatrajući sa strahopoštovanjem i divljenjem delo ljudi umrlih pre šesnaest stoleća, dok mu je u ušima ječala zvonjava moćnog zvona koje je nekada sazivalo vernike na molitvu.

Spomen na Istanbul iščili mu iz svesti; ponovo je bio na planini, zbunjeniji i pometeniji nego ikada ranije.

Šta mu je ono kazao monah - da je Kalidasin neželjeni dar vekovima počivao u tišini, oglašujući se jedino u doba nedaća? Ali sada nije bilo nikakve nedaće; štaviše, kada je manastir bio u pitanju, dogodilo se upravo obrnuto. A onda, u magnovenju, Morganu pade na um neprijatna mogućnost da je sonda pala unutar međa hrama. Ali ne, nema ni pomena o tome; promašila je vrh za više kilometara. Osim toga, posredi je bio premaleni predmet da bi počinio neku ozbiljniju štetu dok je napola padao, a napola klizio sa neba.

On podiže pogled prema manastiru, odakle je glas velikog zvona još prkosio oluji. Narandžaste odore sve su nestale sa grudobrana; nije se video nijedan monah.

Nešto blago okrznu Morganov obraz i on se mahinalno počeša. Teško je bilo čak i misliti dok je to bolno dobovanje ispunjavalo vazduh i kao čekić mu udaralo po mozgu. Zaključio je da će najbolje biti da se popne do hrama i ljubazno upita Maha Theru šta je posredi.

Ponovo oseti onaj blagi, svilasti dodir po licu, ali ovoga puta krajičkom oka opazi i žuti odsev. Reakcije su mu oduvek bile hitre: zamahnuo je rukom i nije promašio.

Insekt mu je ležao zgnječan na dlanu; pred Morganovim očima proticali su poslednji trenuci kratkovečnog života sićušnog stvorenja. A onda, najednom, kao da je svet koji je do tada poznavao počeo da podrtava i da se rastače unaokolo. Njegov čudesni poraz pretvorio se u još neobjašnjiviju pobedu, ali zbog toga ga nije ispunilo osećanje likovanja - već jedino zbunjenosti i zaprepašćenja.

Jer tog časa prisetio se predanja o zlatnim leptirima. Nošeni olujom, stotine i hiljade njih hrlilo je uz proćelje planine da bi uginulo na njenom vrhu. Kalidasine legije konačno su stigle do svoje mete - i do svoje osvete.

31. IZLAZAK

"Šta se dogodilo?" upita šeik Abdulah.

Nikad neću biti u stanju da odgovorim na to pitanje, reče Morgan u sebi, ali zato glasno odgovori: "Planina je naša, gospodine predsedniče; monasi su već počeli da odlaze. Naprosto neverovatno - kako je jedno predanje, staro dve hiljade godina, moglo da...?" On zbunjeno odmahnu glavom.

"Ako dovoljan broj ljudi poveruje u predanje, ono postaje istina."

"Slažem se. Ali ovde je posredi nešto znatno krupnije - čitav lanac događaja i dalje izgleda nemoguć."

"To je uvek rizično reći. Dozvoli da ti ispričam jednu anegdotu. Jedan moj dragi prijatelj, veliki naučnik, koji je sada mrtav, često me je zadirkivao tvrdnjom da, s obzirom na to da je politika veština mogućeg, ona privlači samo drugorazredne umove. Prvorazredne, smatrao je on, zanima samo nemoguće. A znaš li šta sam mu ja na to odgovorao?"

"Ne", uzvratila Morgan, učtivo predvidljivo.

"Srećna je okolnost što nas ima tako mnogo - jer neko mora da upravlja svetom... U svakom slučaju, ako se nemoguće odista dogodilo, trebalo bi da ga prihvatiš sa zahvalnošću."

I prihvatom ga, pomisli Morgan - premda nevoljno. Nešto vraški nije u redu sa svetom gde pregršt uginulih leptira može da stoji kao protivteg tornju od milijardu tona.

Tu je, osim toga, i ironična uloga Prečasnog Parakarme, koji se sada sigurno oseća kao pion nekih zlobnih bogova. Upravnik Kontrole monsuna istupio je krajnje skrušeno, a Morgan je prihvatio njegova izvinjavanja uz neuobičajenu blagonaklonost. Nije bilo teško poverovati da je blistavi um doktora Čoama Goldberga napravio pravu revoluciju u oblasti mikrometeorologije, da niko nije stvarno shvatao šta on to radi, kao i da je konačno doživeo svojevrsan nervni slom dok je izvodio svoje oglede. To se više nikada neće dogoditi. Morgan je izrazio - sasvim iskrene - nade u naučnikov oporavak; u isti mah, u njemu su proradili birokratski nagoni i on je uvijeno stavio do znanja da u budućnosti očekuje izvesne protivusluge od Kontrole monsuna. Upravniku je pao silan kamen sa srca, premda ga je verovatno ostavila u nedoumici Morganova iznenađujuća velikodušnost.

"Kad smo već kod toga", upita šeik, "kuda monasi nameravaju da odu? Mogao bih da im ponudim gostoprimstvo ovde. Naša kultura oduvek je pružala utočište drugim verama."

"Ne znam; ne zna ni ambasador Radžasinge. Ali kada sam ga upitao o tome, odgovorio mi je: 'Ne sekirajte se za njih. Red koji je skromno živeo tri hiljade godina nije baš najsiromašniji.'"

"Hmm. Možda bismo mogli da iskoristimo nešto od njihovog kapitala. Tvoj mali projekat postaje sve skuplji kad god se vidimo."

"Nije baš tako, gospodine predsedniče. Poslednji predračun predstavlja čisto knjigovodstvenu svotu za operacije u svemiru koje je Narodni Mars prihvatio da finansira. Oni će utvrditi položaj jednog ugljeničnog asteroida i dovesti ga do Zemljine orbite - veoma su iskusni u tim poslovima, a time se rešava i jedan od naših glavnih problema."

"Kako stoji sa ugljenikom za njihov toranj?"

"Raspoložu neograničenim količinama na Deimosu - upravo tamo gde im je potrebno. Narodni Mars već je preduzeo traganje za najpogodnijim mestima za otvaranje kopova, premda sama obrada neće moći da bude na mesecu."

"Smem li da upitam za razlog?"

"Zbog gravitacije. Čak i Deimos ima silu teže od nekoliko centimetara u sekundi na kvadrat. Hipervlakno se može proizvoditi jedino u uslovima potpunog odsustva gravitacije. Nema drugog načina da se jemči savršena kristalna struktura koja bi bila veoma postojana."

"Hvala, Vane. Da li mi je dopušteno da pitam zbog čega si izmenio osnovni projekat? Dopadao mi se onaj prvobitni snop od četiri cevi, dve za kretanje nagore, a dve nadole. Pravolinijski sistem metroa bio je nešto što sam mogao da razumem - bez obzira na to što je stajao podignut za devedeset stepeni."

Ovo nije bio prvi, a nesumnjivo ni poslednji put da je Morgana zadivilo starčevo pamćenje i poimanje pojedinosti. Nije bilo uputno u ophođenju sa njim uzeti bilo šta zdravo za gotovo; premda je iza njegovih pitanja ponekad stajala puka radoznalost - često samo obešnjačka ljubopitljivost čoveka koji je bio u toj meri siguran u sebe da nije morao voditi računa o vlastitom dostojanstvu - on nikada nije previđao ništa što bi makar i najmanje bilo značajno.

"Bojim se da su nam prva razmišljanja bila odveć zemaljski obojena. Prilično smo ličili na projektante ranih verzija automobila, koji su bili kadri da zamisle jedino kočiju bez konja. Naš sadašnji projekat pretpostavlja šuplji, četvrtasti toranj, koji bi sa svake strane imao po jedan par žlebova. Stvar se može predočiti kao četiri okomite pruge. Na mestu gde sistem počinje na orbiti, osnova kvadrata iznosi četrdeset metara, da bi se potom sužavala do dvadeset u trenutku prispeća do Zemlje."

"Poput stalag... stalak..."

"Stalaktita. I sam sam morao da potražim tu reč. Posmatrano iz inženjerskog ugla, dobra analogija bio bi Ajfelov toranj - okrenut naglavce i rastegnut sto hiljada puta."

"Čak toliko?"

"Otprilike."

"Pa, nadam se da se nijedan zakon ne protivi tome da toranj visi nadole."

"Ne zaboravi da imamo i jedan koji ide nagore - od sinhrone orbite do sidrišne mase, koja celo ustrojstvo drži pod napregućem."

"A središnja stanica? Nadam se da nisi i to promenio."

"Nisam, ona je i dalje na starom mestu - na visini od dvadeset pet hiljada kilometara."

"Dobro. Znam da tamo nikada neću stići, ali dopada mi se da razmišljam o njoj..." On promrmlja nešto na arapskom. "Postoji još jedno predanje, znaš - Muhamedov mrtvački kovčeg koji stoji između neba i zemlje. Baš kao središnja stanica."

"Priredićemo ti tamo banket, gospodine predsedniče, kada svečano pustimo sistem u promet."

"Čak i ako se budeš držao rokova - a priznajem da si ih prekoračio samo za godinu dana u slučaju Mosta - meni će tada biti devedeset osam godina. Ne, sumnjam da ću to ostvariti."

Ali ja hoću, reče Vanevar Morgan u sebi. Jer sada znam da su bogovi na mojoj strani; ma šta oni, zapravo, bili.

Četvrti deo: TORANJ

32. SVEMIRSKI EKSPRES

"Nemoj mi samo reći", zavapi Voren Kingsli, "da se nikada neće odvojiti od tla."

"Došao sam u iskušenje", zakikota se Morgan, posmatrajući maketu u prirodnoj veličini. "Baš liči na uspravljeni železnički vagon."

"Upravo smo želeli da stvorimo takav utisak", uzvratu Kingsli. "Lepo kupiš kartu na stanici, prijaviš prtljag, smestiš se u okretnu stolicu i prepustiš se uživanju u pogledu. Ili možeš da se prošetáš do bara i provedeš narednih pet časova u pijuckanju, sve dok ne stigneš do središnje stanice. Uzgrad budi rečeno, šta misliš o zamisli Projektantskog odeljenja da unutrašnjost opremi u stilu dekora pulmana iz devetnaestog veka?"

"Nisam oduševljen. Pulmani nisu imali pet kružnih spratova jedan nad drugim."

"Bolje to kaži projektantima - oni silno drže do gasne rasvete."

"Ako već žele starinski ambijent, onda bih im predložio nešto prikladnije. Svojevremeno sam video u sidnejskom Umetničkom muzeju jedan stari svemirski film. Bio je tamo nekakav transporter koji je imao kružnu osmatračku kabinu - upravo ono što nam je potrebno."

"Sećaš li se naziva?"

"Oh... čekaj da razmislim... bilo je nešto kao Svemirski ratovi 2000. Siguran sam da ćeš moći da mu uđeš u trag."

"Reći ću projektantima da ga potraže. Hajdemo sad unutra. Hoćeš li šlem?"

"Neću", uzvratila Morgan odsečno. Bilo je to jedno od retkih preimućstava okolnosti da mu je visina bila deset centimetara niža od prosečne.

Kada su zakoračili u maketu, najednom ga obuze dečjačko uzbuđenje naslućivanja. Izvršio je proveru projekata, posmatrao kako se računari igraju grafikonima i planovima - sve mu je bilo dobro poznato. Ali ovo što ga je sada okruživalo bilo je stvarno - opipljivo. Istina, maketa se nikada neće odlepiti od tla, baš kao što kaže stari vic. Ali jednoga dana njeni parnjaci hitaće kroz oblake, da bi se samo za pet časova uspeli do središnje stanice, dvadeset pet hiljada kilometara iznad zemlje. I sve to po ceni od samo jednog dolara za utrošak električne energije po putniku.

Još je bilo nemoguće dokučiti pravi značaj predstojeće revolucije. Prvi put će i sam Svemir postati u podjednako meri dostupan kao i bilo koja tačka na površini poznate Zemlje. Kroz svega nekoliko decenija, ukoliko prosečan čovek poželi da provede vikend na Mesecu, lako će sebi to moći da priušti. Čak će i Mars doći u obzir; nije bilo ograničenja u pogledu onoga što sada postaje moguće.

Morgan se grubo vratio na zemlju, spotakavši se o rđavo postavljen tepih.

"Izvini", reče mu vodič. "I to je zamisao projekatana: zelena boja tepiha treba da podseća ljude na Zemlju. Tavanice će biti plave, pri čemu će prelive postajati sve tamniji na višim spratovima. Osim toga, nameravaju da svuda koriste posrednu svetlost, kako bi se mogle videti zvezde."

Morgan odmahnu glavom. "Zgodna zamisao, ali neosnovana. Ako pri toj rasveti može normalno da se čita, sjaj će prigušiti zvezde. Potreban vam je deo kabine koji bi bio potpuno zamračen."

"To je već predviđeno za deo bara - moći ćeš da naručiš piće i da se povučeš iza zastora."

Trenutno su stajali na najnižem spratu kapsule, u kružnoj prostoriji prečnika osam metara, a visine tri metra. Svuda unaokolo nalazile su se raznovrsne kutije, cilindri i kontrolne ploče sa natpisima: REZERVA KISEONIKA, BATERIJE, CO₂, KRAKERI, PRVA POMOĆ, KONTROLA TEMPERATURE. Bilo je očigledno da je sve postavljeno provizorno i privremeno, tako da se u svakom trenutku moglo premestiti na neko pogodnije mesto.

"Svako bi pomislio da pravimo svemirski brod", primeti Morgan. "Uzgred budi rečeno, šta kažu poslednje procene o tome koliko bi se ovde moglo opstati?"

"Sve dok ima energije, čak nedelju dana - i to pri punom opterećenju od pedeset putnika. A to je baš besmisleno, budući da spasilačka ekipa može uvek da pritekne u pomoć za tri časa, bilo sa Zemlje ili sa središnje stanice."

"Izuzev ako je u pitanju nesreća katastrofalnih razmera, kao što je oštećenje samog tornja ili šina."

"Ako se tako nešto ikada dogodi, bojim se da nećemo imati koga da spasavamo. Ali ukoliko iz bilo kog razloga dođe do zastoja kapsule, a putnici se ne izbezume i odmah ne smažu celokupno sledovanje ukusnih tableta komprimovane hrane, predviđeno za dugotrajnu upotrebu u slučaju nužde, najveći problem biće im dosada."

Drugi sprat bio je potpuno prazan, lišen čak i privremenog inventara. Neko je kredom

obeležio veliki pravougaonik na zaobljenoj plastičnoj plohi zida i u njemu upisao: OVDE VAZDUŠNA KOMORA?

"Ovo će biti prostorija za otpremanje prtljaga - premda uopšte nismo sigurni da nam je za tu svrhu potrebno toliko prostora. Ako ustanovimo da nije, onda ćemo deo sprata preurediti za smeštaj putnika. A sad prelazimo na znatno zanimljiviji nivo..."

Na trećem spratu nalazilo se dvanaest stolica avionskog tipa, koje su se međusobno sve razlikovale; u dve su bile smeštene lutke prirodne veličine, jedna ženskog, a druga muškog lika, kojima kao da je cela ova gungula bila veoma dosadna.

"Naročito držimo do ovog modela", reče Kingsli, pokazavši prema jednoj luksuznoj, okretnoj stolici na obaranje, kojoj je bio pripojen mali sto, "ali najpre ćemo sprovesti uobičajena ispitivanja."

Morgan pritisnu pesnicom mekano sedište.

"Je li neko već sedeo u ovome pet časova?" upita on.

"Jeste - jedan dobrovoljac-stokilaš. Nije dobio rane od dugog sedenja. Ako se ljudi budu žalili, podsetićemo ih na pionirske dane avijacije, kada je bilo potrebno pet časova samo da bi se preleteo Tihi okean. Osim toga, mi gotovo celim putem nudimo pogodnosti niske gravitacije."

Naredni sprat bio je urađen prema istoj zamisli, ali na njemu nije bilo stolica. Brzo su prošli kroz njega i stigli do sledećeg nivoa, kome su projektanti očigledno posvetili najviše pažnje.

Bar je izgledao gotovo kao da je otvoren; štaviše, automat za kafu odista je bio uključen. Iznad ovog uređaja, u dekorativno pozlaćenom okviru, nalazio se jedan stari bakrorez, koji je na ovom mestu u toj meri bio prikladan da je Morgan ostao bez daha. Veliki, puni mesec zauzimaao je gornji levi kvadrant, dok je odozdo prema njemu hitala - lokomotiva u obliku metka, vukući za sobom četiri vagona. Na prozorima kupea prve klase mogla su se videti viktorijanska gospoda u cilindrima kako uživaju u pogledu.

"Gde ste se ovoga domogli?" upita Morgan, zapanjen i zadivljen.

"Izgleda da je natpis opet otpao", izvini se Kingsli, sagnuvši se iza bara. "Aha, evo ga."

On pruži Morganu parče papira na kome je stajalo ispisano starinskim slogom:

VOZ-PROJEKTIL ZA MESEC

Bakrorez iz izdanja iz 1881. romana

OD ZEMLJE DO MESECA

direktno

za 97 časova i 20 minuta

I PUT OKO NJEGA

od Žila Verna

"Žao mi je što moram da priznam da nikada nisam pročitao ovaj roman", reče Morgan, pošto je u svesti obradio upravo pročitano informaciju. "Da sam to učinio, mogao sam sebe da poštedim mnogih muka. Baš bih voleo da znam kako je zamislio celu stvar bez ikakvih tračnica..."

"Ne bi trebalo mnogo da se uzdamo u starog Žila niti da ga okrivljujemo. Slika nije bila zamišljena tako da je ozbiljno shvatimo - posredi je samo duhovita dosetka umetnika."

"Prenesi projektantima moje čestitke; ovo im je jedna od boljih zamisli."

Vrativši se iz snova prošlosti, Morgan i Kingsli krenuše prema stvarnosti budućnosti. Spoljnji projekcioni sistem stvarao je u širokom osmatračkom prozoru prelepu opsenu prizora Zemlje - i to ne bilo kog prizora, Morgan je zadovoljno zapazio, već onog pravog. Sam

Taprobani bio je, razume se, skriven pošto se nalazio tačno ispod; ali zato se video čitav Indijski potkontinent, sve do bleštavih snegova Himalaja.

"Znaš", reče Morgan iznenada, "i ovde će biti isto kao i kod Mosta. Ljudi će polaziti na put samo zbog pogleda. Središnja stanica postaće najveća turistička znamenitost svih vremena." On podiže pogled prema azurnoj plaveti tavanice. "Ima li nečeg posebnog što treba videti na poslednjem spratu?"

"Ništa naročito - gornja vazдушna komora je završena, ali još nismo odlučili gde da postavimo rezervne uređaje sistema za održavanje života i elektroniku za kontrolu centriranosti tračnica."

"Ima li nekih problema?"

"Nema, zahvaljujući novim magnetima. Bez obzira na to da li se kapsula kreće pod ubrzanjem ili po inerciji, u stanju smo da jemčimo bezbedan razmak sve do brzine od osam hiljada kilometara na čas - što iznosi pedeset odsto iznad najveće predviđene brzine."

Morgan odahnu u sebi. Bilo je to područje na kome je on bio potpuni laik i gde je morao sasvim da se osloni na savete drugih. Od početka je bilo jasno da pri pretpostavljenim brzinama može dejstvovati samo neki magnetski pogon; i najmanji fizički dodir - dok kapsula prevaljuje više od kilometar u sekundi - izazvao bi katastrofu. Pa ipak, četiri para žlebova-vodnica, koja su išla uz pročelja tornja, imala su samo nekoliko centimetara razmaka oko magneta; oni su stoga morali tako da budu projektovani da džinovske ravnotežne sile mogu smesta stupiti u dejstvo i korigovati svaku kretnju kapsule izvan središnje linije.

Dok se Morgan spuštao za Kingslijem niz zavojite stepenice, koje su se pružale celom visinom makete, iznenada ga obuze jedna sumorna pomisao. Starim, reče on u sebi. Oh, bez po muke sam mogao da se popnem i na šesti nivo; ali milo mi je što smo odustali od toga.

Pa ipak, tek mi je pedeset devet godina - a proteći će najmanje pet, pod uslovom da se sve odigrava po planu, pre no što se prvi putnik otisne prema središnjoj stanici. Zatim slede tri godine testiranja, kalibrisanja, podešavanja sistema. Sve u svemu, neće biti manje od deset godina...

Iako je bilo toplo, on oseti kako ga za trenutak prože jeza. Tog časa, Vanevaru Morganu prvi put se javi pomisao da bi trijumf u koji je uložio celo svoje biće mogao za njega da dođe prekasno. I sasvim nesvesno, on položi ruku na tanki, metalni disk, koji mu je bio skriven ispod košulje.

33. KORA

"Zašto si čekao do sada?" upita doktor Sen glasom kao da se obraća nekom zaostalom detetu.

"Uobičajeni razlog", uzvрати Morgan, prevlačeći zdravim palcem duž preklopa na košulji. "Imao sam posla preko glave - a kad god bih izgubio dah, pripisivao sam to velikoj visini."

"Deo krivice svakako otpada na visinu. Trebalo bi da vodiš računa o svim tvojim ljudima na planini. Kako si samo mogao da previdiš nešto tako očigledno?"

Stvarno, kako sam mogao - upita se Morgan, osetivši se pomalo nelagodno.

"Ali oni monasi - neki su već prešli osamdesetu! Izgledali su tako zdravi da mi nijednog trenutka nije palo na pamet..."

"Monasi već godinama žive gore - potpuno su se prilagodili. A ti si išao gore-dole nekoliko puta dnevno..."

"...dva puta najviše..."

"...prevaljujući za svega nekoliko minuta put od nivoa mora do pola atmosfere. No, još ništa nije opasno - ako se nadalje budeš pridržavao uputstava. Mojih i KORINIH."

"KORINIH?"

"Koronarna uzbuna."

"Oh - jedna od onih stvari."

"Da - jedna od onih stvari. One spasu oko deset miliona života godišnje. Uglavnom državne službenike, razne direktore, uvažene naučnike, vodeće inženjere i slične šupljoglavce. Često se pitam da li se to isplati. Možda priroda pokušava da nam kaže nešto, ali mi ostajemo gluvi za njenu poruku."

"Ne zaboravi na Hipokratovu zakletvu, Bile", uzvratu Morgan uz smešak. "Osim toga, moraš priznati da sam uvek radio ono što si mi govorio. Evo, na primer, težina mi se nije promenila ni za kilogram u poslednjih deset godina."

"Hm... Dobro, dobro, ne kažem da si ti moj najrdaviji pacijent", reče malo primiren doktor. Zatim stade da pretura po stolu i najzad pronade jedan veliki holoblok. "Izaberi po svom ukusu - ovo su standardni modeli. Što se boje tiče, tu nema šta da se premišljaš: ima samo crvena." Morgan stade da prebira po slikama, nezadovoljno ih posmatrajući.

"Gde treba da nosim ovo?" upita on. "Ili možda hoćeš da mi je implantiraš?"

"Nije neophodno, bar za sada. Kroz pet godina, možda, ali po svoj prilici ni tada. Predlažem ti da počneš sa ovim modelom - nosi se tik ispod grudne kosti, tako da nisu potrebni daljinski senzori. Ubrzo uopšte nećeš biti svestan da ga imaš. Nimalo ti neće smetati, sve dok se ne ukaže potreba."

"A onda?"

"Slušaj."

Doktor okrenu jedan od mnogobrojnih prekidača na konzoli stola i istoga časa jedan prijatan mecosopran reče tonom običnog razgovora: "Mislim da bi trebalo da sednete i da se odmorite desetak minuta." Posle kratke pauze glas nastavi: "Bilo bi zgodno kada biste legli pola časa." Posle naredne pauze: "Čim stignete, pođite do doktora Sena." Zatim:

"Molim vas, smesta uzmite jednu crvenu pilulu."

"Pozvala sam hitnu pomoć; vi samo ležite i opustite se. Sve će biti u redu."

Morgan gotovo zapuši rukama uši da bi ublažio prodoran pisak.

"Ovo je KORA uzbuna. Molim sve koji me čuju da smesta dođu ovamo Ovo je KORA uzbuna. Molim..."

"Mislim da si stekao opštu predstavu", reče doktor, povrativši tišinu u svoju kancelariju. "Razume se, programi i reakcije prave se po meri svakog pacijenta. Osim toga, tu je i širok spektar glasova, uključujući i neke slavne."

"Mislim da će mi ovaj sasvim pristajati. Kada će biti gotovo?"

"Nazvaću te kroz tri dana. Oh, da - ima još jedna prednost uređaja koji se nose na prsima."

"Šta?"

"Jedan moj pacijent strastven je igrač tenisa. Tvrdi da kada raskopča košulju, prizor crvene kutijice deluje krajnje sputavajuće na protivnika..."

34. VRTOGLAVICA

Bilo je jedno doba kada je svaki civilizovani čovek stajao pred - nekad manjim, a nekad većim - zadatkom redovnog ažuriranja svog adresara. Uvođenje opšteg koda označilo je kraj ove obaveze, budući da se za svega nekoliko sekundi moglo ući u trag svakoj osobi, pod uslovom da je bio poznat njen nepromenljivi identifikacioni broj. Pa čak i kad je taj broj bio nepoznat, standardni program traganja obično bi prilično brzo uspevao da pronade dato lice, ako je raspolagao približnim datumom rođenja, podacima o zanimanju i nekim drugim pojedinostima. (Razume se, poteškoće su iskrsavale kod prezimena kao što su Smit, Sing ili

Mohamed...)

Razvoj globalnih informacionih sistema učinio je suvišnim još jedan dosadan posao. Bilo je dovoljno staviti naročiti znak pored imena onih prijatelja kojima ste želeli redovno da čestitate rođendane ili druge godišnjice - kućni kompjuter obavio bi sve ostalo. Dotičnog dana (osim ako ne bi došlo, što se često događalo, do neke glupe greške u programiranju), odgovarajuća poruka blesnula bi ka svom odredištu.

Iako bi primalac verovatno prozreo da iza toplih reči na ekranu isključivo stoji moćno pamćenje elektronike - nominalni pošiljalac mogao je, naime, već godinama da ne pomisli na njega - gest bi ipak bio primljen sa naklonošću.

Ali ista tehnologija koja je uklonila jednu grupu obaveza, nametnula je drugu, sa još većim zahtevima. U ovom pogledu možda je najznačajniji bio projekat pod nazivom 'Profil Ličnog Interesovanja'.

Većina ljudi ažurirala je svoj PLI na Novu godinu ili prilikom rođendana. Morganov spisak sadržao je pedeset stavki, a čuo je za ljude koji su imali i po više stotina. Oni mora da su sve vreme u budnom stanju provodili rvajući se sa pravom poplavom informacija, osim ako nisu spadali među one ovejane obešenjake koji su uživali u tome da podese program za registrovanje novosti na svojim konzolama da se usredsredi isključivo na neke klasične neverovatnosti, kao što su:

Jaja, dinosaurosi, izleganje
Krug, kvadratura
Atlantida, izranjanje
Hrist, drugi dolazak
Čudovište iz Loh Nesa, hvatanje

i konačno:

Svet, svršetak

Razume se, samoljublje i profesionalne potrebe nalagali su da pretplatnikovo ime obično bude prva stavka na svakom spisku. Morgan nije bio izuzetak u ovom pogledu, ali zato su potonje stavke bile donekle neobične:

Toranj, orbitalni
Toranj, svemirski
Toranj, (geo)sinhroni
Lift, svemirski
Lift, orbitalni
Lift, (geo)sinhroni

Ovim popisom uglavnom su bili iscrpeni nazivi koji su se koristili u sredstvima javnog informisanja, što mu je jemčilo da će videti bar devedeset odsto svih novosti koje su se ticale projekta. Velika većina ovih informacija bila je sasvim beznačajna i on se ponekad pitao da li su uopšte vredne traganja - tim pre što bi one koje su stvarno bile značajne ionako brzo stigle do njega.

Još je trljao oči, a postelja tek što mu se vratila u zid skromnog stana, kada opazi da na konzoli sija signalna svetiljka za novosti. Pritisnuvši istovremeno dugmad za kafu i očitavanje, on sačeka da vidi najnoviju senzaciju koja se zbilila preko noći.

OBOREN ORBITALNI TORANJ

glasio je nasov.

"Da nastavim?" upita konzola.

"Nego šta!" uzvratu Morgan, sada već potpuno rasanjen. Tokom narednih nekoliko sekundi, dok je čitao tekst na ekranu, raspoloženje mu se promenilo od neverice, preko ozlojeđenosti, do zabrinutosti. On prebaci ceo blok novosti na broj Vorena Kingslija, dodavši tome: "Molim te, pozovi me čim budeš mogao", a zatim prionu na doručak, koji se još pušio.

Nepunih pet minuta kasnije, Kingsli se pojavi na ekranu.

"U stvari, Vane", reče on uz vedru pomirljivost, "moglo bi se kazati da smo imali sreće, pošto nas je tek posle pet godina uzeo na zub."

"To je najsmušnija stvar koju sam ikada čuo! Kako bi bilo da je naprosto prenebregnemo? Ako odgovorimo, tako će samo steći publicitet. A to je upravo ono što želi."

Kingsli klimnu. "Bilo bi to najbolje držanje - za sada. Ne smemo da prenađimo. Uostalom, možda je on u pravu."

"Šta hoćeš time da kažeš?"

Kingsli se uozbilji; čak je izgledalo da se pomalo oseća nelagodno.

"Stoji činjenica da pored inženjerskih postoje i psihološki problemi", reče on. "Razmisli o tome. Vidimo se u kancelariji."

Slika nestade sa ekrana, ostavivši Morgana u prilično nespokojnom raspoloženju. Kritika mu nije bila strana i umeo je sa njom da izide nakraj; štaviše, iskreno je uživao u stručnom nadmudrivanju sa sebi ravnima i retko bi gubio pribranost kada bi mu se ponekad dogodilo da u tim raspravama ostane kraćih rukava. No, imati posla sa Pajom Patkom bilo je nešto sasvim drugo.

To, razume se, nije bilo njegovo pravo ime [Neprevodiva igra reči: Paja Patak se na engleskom kaže 'Donald Duck', što u ovom kontrastu predstavlja očiglednu aluziju na ime doktora Bikerstafa - prim. prev.](#), ali je neobičan žig srdite negativnosti doktora Donalda Bikerstafa često podsećao na taj mitski lik iz dvadesetog veka. Diplomirao je (kao sposoban, ali ne i sjajan student) čistu matematiku; dičio se upečatljivom pojavom, milozvučnim glasom i nepokolebljivom verom u vlastitu kadrost da donosi sudove o bilo kom naučnom predmetu. U okviru sopstvene discipline bio je sasvim dobar; Morgan se vedro prisetio jednog doktorovog staromodnog, javnog predavanja, kome je imao prilike da prisustvuje u Kraljevskom Zavodu. Skoro nedelju dana posle toga mogao je da tvrdi da je gotovo razumeo krajnje neobična svojstva transfinitnih brojeva...

Na žalost, Bikerstaf nije bio svestan vlastitih ograničenja. Iako je imao predanu kliku poklonika, koja je bila pretplaćena na njegov bilten za informacije - u jednom ranijem dobu, on bi uživao glas pop-naučnika - još je veći bio krug onih koji su ga kritikovali. Umereniji među njima smatrali su da raspolaže obrazovanjem koje mu nadmaša inteligenciju. Za ostale je predstavljao samoljubivog idiota. Baš šteta, pomisli Morgan, što Bikerstaf nije mogao biti zatvoren u jednu sobu sa doktorom Goldbergom/Parakarmom; oni bi se neizostavno međusobno potrli kao elektron i pozitron - genije jednog poništio bi se sa neizmernom glupavošću drugog. Sa tom nepokolebljivom glupavošću protiv koje se, prema Geteovoj jadikovki, čak i bogovi uzalud bore. Kako, međutim, trenutno nije bilo bogova na raspolaganju, Morgan je znao da će taj zadatak morati da padne na njegova pleća. Iako je mogao da utroši vreme na znatno pametnije stvari, ovo će mu bar doneti malo vedrog predaha; osim toga, imao je jednog podsticajnog preteču.

U hotelskoj sobi, koja je predstavljala jedan od Morganova četiri 'privremena' doma već skoro celu deceniju, nalazilo se nekoliko slika. Najistaknutija među njima bila je jedna tako

vešto napravljena foto-montaža da neki posetioci naprosto nisu mogli da poveruju da sve na njoj nije savršeno verodostojno. Fotografija je prikazivala jedan slavan, prelepo obnovljen parobrod - preteču svakog plovila koje se posle toga moglo nazvati modernim. Uz njega, stojeći na doku gde se lađa na čudesan način vratila sto dvedeset pet godina posle porinuća, bio je doktor Vanevar Morgan. Gledao je prema zavojitim ukrasima na islikanom pramcu; a nekoliko metara dalje, podsmešljivo ga posmatrajući, nalazio se Isambard Kingdom Branel - sa rukama u džepovima, cigarom čvrsto stisnutom među zubima i u veoma izgužvanom, blatnjavom odelu.

Sve je na slici bilo potpuno stvarno; Morgan je odista stajao pokraj Velike Britanije, jednog sunčanog dana u Bristolu, godinu dana posle okončanja Gibraltarskog Mosta. Branel se, međutim, tu nalazio daleke 1857, čekajući na porinuća svog potonjeg i još znamenitijeg gorostasa, čije će mu nedaće na kraju skrhati telo i duh.

Morgan je fotografiju dobio na poklon za pedeseti rođendan i ona je bila jedan od najomiljenijih predmeta koje je posedovao. Budući da je dobro bilo poznato njegovo divljenje prema najvećem inženjeru devetnaestog stoleća, prijatelji su mu odlučili da se našale na taj račun. Postojali su, međutim, trenuci kada se on pitao, nije li možda njihov izbor bio prikladniji nego što su to i sami nameravali. Veliki Istočnjak satro je svog tvorca. Toranj je mogao isto da učini sa njim.

Branel je takođe bio okružen Paja Pacima. Među njima posebno se isticao izvesni doktor Dionizijus Lardner, koji je potpuno bespogovorno dokazao da nijedan parobrod nikada neće biti u stanju da preplovi Atlantik. Jedan inženjer mogao je da se brani od kritika koje se temelje na ogrešenju o činjenice ili naprosto na pogrešnim proračunima. Ali stvar koju je potegao Paja Patak bila je tananija i složenija. Morgan se najednom priseti da je i njegov junak morao da se suoči sa nečim veoma sličnim, pre tri stoleća.

On pride maloj, ali neprocenjivoj zbirci pravih knjiga i izvuče onu koju je čitao verovatno češće nego sve druge - Roltovu klasičnu biografiju Isambard Kingdom Branel. Počevši da lista po već dobrano izlizanim stranicama, brzo pronađe odlomak koji mu je podstakao sećanje.

Branel je planirao železnički tunel dugačak gotovo tri kilometra - što je predstavljalo 'čudovišnu i nastranu, krajnje opasnu i nepraktičnu zamisao. Nepojmljivo je', tvrdio je kritičar, 'da ljudska bića mogu dopustiti tu paklenu kušnju da jure stigijskim ponorima. Nema te osobe koja bi poželela da bude izgnana sa dnevne svetlosti uz svest da joj nad glavom leži silna masa zemlje, koja bi je smrskala u slučaju kakve nesreće... buka dva voza koja se tu mimoilaze rastrojila bi živce... nijedan putnik ne bi hteo tamo da pođe dva puta...'

Sve je to bilo dobro poznato. Lardneri i Bikerstafi kao da su imali isti moto: 'Ništa ne treba prvi put uraditi'.

Pa ipak - ponekad su bili u pravu, ako nikako drugačije ono zahvaljujući dejstvovanju zakona slučaja. Paja Patak je to veoma razložno izložio. Najpre je kazao, u trenutku skromnosti, koja je bila koliko neuobičajena toliko i pritivorna, da se uopšte neće latiti kritikovanja inženjerskih vidova svemirskog lifta. Jedino želi da govori o psihološkim problemima koji iskrstavaju s njim u vezi. Svi bi se oni mogli izraziti jednom reči: vrtoglavica. Normalno ljudsko biće, istakao je on, odlikuje se sasvim opravdanim strahom od visine; samo su akrobate i artisti koji hodaju po zategnutom užetu imuni na ovu prirodnu reakciju. Najviše zdanje na Zemlji niže je od pet kilometara - a nema mnogo ljudi kojima bi se dopalo da se okomito voze uz stubove Gibraltarskog Mosta.

No, to je krajnje ništavno u poređenju sa zastrašujućom perspektivom orbitalnog tornja. "Ko nije stajao", brižno je pitao Bikerstaf, "u podnožju neke ogromne zgrade i posmatrao njeno strmoglavo pročelje sve dok mu se nije učinilo da će izgubiti ravnotežu i pasti?"

Zamislite sada jednu takvu zgradu koja se uzdiže kroz oblake sve do crnila svemira, kroz jonosferu, pokraj orbita svih velikih svemirskih stanica - pa sve više i više, da bi na kraju stigla do tačke koja se nalazi na dobrom delu puta do Meseca! Inženjerski trijumf, nesumnjivo - ali zato psihološka noćna mora. Uveren sam da bi neki ljudi sišli s uma već i pri samoj pomisli na tako nešto. A koliko će njih biti kadro da se suoči sa vrtoglavim iskušenjem predviđenog putovanja - pravo nagore, dok ispod zjapi bezdan, do visine od dvadeset pet hiljada kilometara, gde se vozilo prvi put zaustavlja na središnjoj stanici?

U ovom slučaju ne važi odgovor da su sasvim obične osobe u stanju da svemirskim letelicama stignu do iste visine, pa čak i znatno dalje. Okolnosti su tu potpuno različite - baš kao i pri običnom letenju u atmosferi. Normalan čovek ne oseća vrtoglavicu čak ni u otvorenoj gondoli balona koji lebdi u vazduhu nekoliko kilometara iznad tla. Ali postavite ga na rub neke litice iste visine i dobro promatrajte tada njegove reakcije!

Razlog ove različitosti sasvim je jednostavan. U slučaju vazduhoplova ne postoji fizička veza između posmatrača i tla. U psihološkom pogledu on je, dakle, potpuno odvojen od čvrste zemlje daleko ispod. Padanje ga više ne užasava; tu bez po muke može da razgleda daleke, sišućne predele, prema kojima se nikada ne bi odvažio da baci pogled sa neke uzvisine. Spasonosna fizička razdvojenost predstavlja upravo ono što će nedostajati svemirkom liftu. Nesrećni putnik, dok hita uz okomito pročelje džinovskog tornja, biće prekomerno svestan svog spoja sa zemljom. Ko bi onda mogao da jemči da će neko ko nije pod dejstvom droga ili anestetika biti u stanju da preživi takvo iskustvo? Voleo bih da mi doktor Morgan da odgovor na to pitanje."

Doktor Morgan se upravo udubio u smišljanje odgovora, od kojih je tek poneki bio učtiv, kada na ekranu ponovo poče da svetluca pozivni signal. Kada je pritisnuo dugme za PRIJEM, uopšte se nije iznenadio što je ugledao Maksinu Dival.

"Pa, Vane", reče ona, prešavši na stvar bez okolišanja, "šta ćeš preduzeti?"

"Iako sam u silnom iskušenju, ipak mislim da se neću raspravljati sa tim idiotom. Uzgred budi rečeno, misliš li da ga je na ovo nahuškala neka aerosvemirska organizacija?"

"Moji ljudi upravo pokušavaju da to ustanove; obavestiću te ako iščeprkaju nešto. Lično smatram da je celu stvar sam zakuvao; u stanju sam da osetim obeležja nenameštenog članka. Ali još mi nisi odgovorio."

"Nisam još odlučio; upravo pokušavam da svarim doručak. Šta ti misliš, šta bi trebalo da uradim?"

"Pa to je bar jednostavno. Zakaži demonstraciju. Kada bi mogao da je prirediš?"

"Kroz pet godina, ako sve teče po planu."

"Smešno. Već si postavio prvi kabl..."

"Ne kabl - nego traku."

"Ne budi sitničav. Koju težinu može da ponese?"

"Oh - na zemaljskom kraju punih pet stotina tona."

"Eto vidiš. Ponudi Paji Patku da se lično provoza."

"Ne bih mu jemčio bezbednost."

"A da li bi jemčio meni?"

"Nemoj da se šališ!"

"Nikada se ne šalim ovako rano. Uostalom, vreme je da opet nešto napišem o Tornju. Ona maketa kapsule veoma je lepa, ali od nje nema velike vajde. Moji gledaoci vole akciju, baš kao i ja. Poslednji put kad smo se sreli, pokazao si mi crteže onih malih kola koje će inženjeri koristiti za penjanje i spuštanje po kابلu - mislim trakama. Kako si ono rekao da ih zovete?"

"Pauci."

"Uh - tako je. Opčinila me je ta pomisao. U pitanju je nešto što nije bilo moguće ni pod

jednom od pređašnjih tehnologija. Prvi put ćeš biti u prilici da počivaš nepomično na nebu, čak iznad atmosfere, i da posmatraš zemlju pod sobom - a za tako nešto nikada neće biti kadar jedan svemirski brod. Volela bih da budem prva koja će opisati taj osećaj. A istovremeno i da potkrešem krila Paji Patku."

Morgan je sačekao punih pet sekundi, gledajući Maksinu netremice u oči, pre no što se pouzdano uverio da je krajnje ozbiljna.

"Sasvim mogu da razumem", reče on konačno, potištenim glasom, "što uboga novinarka-početnica, koja po svaku cenu pokušava da stekne neko ime, nastoji da ugrabi ovakvu priliku. Iako nipošto ne želim da stanem na put jednoj karijeri koja puno obećava, moj odgovor je ipak neopozivo odričan."

Iz usta doajena svetskog novinarstva osu se prava tirada izraza, nepriličnih ne samo damama nego i gospodi, koji su se veoma retko mogli čuti preko javnih veza.

"Pre no što te zadavim tvojim sopstvenim hipervlaknom, Vane", nastavi ona, "želim da saznam razlog."

"Pa, ako nešto krene naopako, nikada sebi ne bih oprostio."

"Samo bez krokodilskih suza, molim te. Moja prerana smrt predstavljala bi, razume se, pravu tragediju - za tvoj projekat. Ali, ne boj se: ni na kraj pameti mi ne bi palo da krenem pre no što izvršiš sve provere i zajemčiš mi stopostotnu bezbednost."

"Odveć bi ličilo na reklamni trik."

"Kako bi to kazali viktorijanci (ili su to bili elizabetanci?) - pa šta?"

"Slušaj, Maksina - izveštavaju da je Novi Zeland upravo potonuo - vraški si im potrebna u studiju. U svakom slučaju, hvala na velikodušnoj ponudi."

"Doktore Vanevare Morgane - savršeno mi je jasno zbog čega me odbijaš. Želiš da ti budeš prvi."

"Kako bi viktorijanci rekli - pa šta?"

"TouchQ. Ali upozoravam te, Vane - čim ti prvi pauk bude proradio, ponovo ćeš me čuti." Morgan odmahnu glavom. "Žao mi je, Maksina", uzvрати on, "ali nema ni govora..."

35. ZVEZDANA JEDRILICA - OSAMDESET GODINA KASNIJE

Odlomak iz knjige Bog i Zvezdada (Mandala Pres, Moskva, 2149.)

Tačno pre osamdeset godina, robotska međuzvezdana sonda, poznata pod nazivom Zvezdana jedrilica, ušla je u Sunčev sistem i uspostavila kratkotrajan, ali istorijski dijalog sa ljudskom rasom. Tada smo prvi put pouzdano saznali ono što smo oduvek podozrevali: da naša inteligencija nije jedina u Vaseljenu i da gore, među zvezdama, postoje znatno starije, a možda i znatno mudrije civilizacije.

Posle tog susreta, ništa nije moglo biti kao pre. Pa ipak, paradoksalno, došlo je do sasvim malo promena u mnogim oblastima. Čovečanstvo i dalje ide za svojim poslovima, baš kao i ranije. Koliko nam često pada na um da Zvezdađani, na svojoj dalekoj planeti, znaju za naše postojanje već dvadeset osam godina - odnosno, da ćemo, sigurno, primiti njihove prve neposredne poruke kroz svega dvadeset četiri godine? A šta, kako neki pretpostavljaju, ako se i oni sami već nalaze na putu ovamo?

Ljudi se odlikuju izuzetnom i verovatnom srećnom sposobnošću da jednostavno isključe iz vlastite svesti najstrašnije buduće mogućnosti. Ratar iz Starog Rima, dok je orao obronke Vezuva, uopšte nije mario za dim koji je kuljao iz nedara planine. Polovina dvadesetog stoleća protekla je u znaku vodonične bombe - a polovina dvadeset prvog u znaku virusa Golgota. Mi smo se, sa svoje strane, navikli da živimo sa pretnjom - ili obećanjem -

Zvezdade.

Zvezdana jedrilica pokazala nam je mnoge strane svetove i rase, ali gotovo nam ništa nije otkrila o razvijenoj tehnologiji, tako da je izvršila sasvim mali uticaj na tehnički usmerene vidove naše kulture. Da li se to dogodilo slučajno ili je možda predstavljalo ishod hotimične politike? Postoje mnoga pitanja koja bismo želeli da postavimo Zvezdanoj jedrilici, sada kada je prekasno - ili prerano.

S druge strane, ona se upustila u detaljne rasprave o mnogim filozofskim i religijskim problemima i na ovom području njen uticaj bio je veoma dubok. Iako se ta misao nigde ne navodi u zapisima, obično se Zvezdanoj jedrilici pripisuje čuveni aforizam: 'Verovanje u Boga predstavlja, kako izgleda, psihološki artefakt razmnožavanja osobenog za sisare.'

Ali šta s tim ako i stoji ova tvrdnja: ona nema nikakvog uticaja na pitanje o stvarnom postojanju Boga, što ću ja sada preduzeti da pokažem...

Svami Krišnamurti (doktor Čoam Goldberg)

36. OKRUTNO NEBO

Traka se noću znatno dalje mogla pratiti pogledom nego danju. U smiraj sunca, kada su se palile signalne svetiljke, postajala je tanušna pruga usijanosti, koja je postepeno iščezavala put neba, da bi se konačno, u nekoj neodređenoj tački, stopila sa zvezdanim zaleđem.

Već je predstavljala najveće svetsko čudo. Neprekidna reka posetilaca - neko ih je ironično nazvao 'hodočasnici' - stala je da se sliva na poklonjenje poslednjem čudu svete planine, tako da je Morgan najzad bio prinuđen da preduzme nešto u tom pogledu i doneo je odluku da pristup ubuduće bude dozvoljen samo neophodnom inženjerskom osoblju.

Posetioци su se inače svi ponašali u dlaku na isti način. Najpre bi pružili ruku i blago dodirnuti pet centimetara široku prugu, a zatim počeli da prevlače vrhovima prstiju po njoj, ispunjeni gotovo strahopoštovanjem. Posle toga bi stali da oslušuju, prislonivši uši uz glatku, hladnu tvar vrpce, kao da su se nadali da će razabrati muziku sfera. I odista, bilo je takvih koji su tvrdili da su čuli jednu duboku bas-notu na krajnjem pragu čujnosti; ali varali su se. Čak i najviši harmonici prirodne frekvencije trake nalazili su se daleko ispod akustičnog raspona ljudskog uha. Neki drugi su samo stali da vrte glavom i mrmljaju: "Mene neće namamiti da se vozim ovim!" Bili su to duhovni potomci onih koji su istim komentarom dočekali fuzionu raketu, orbitalni transporter, avion, automobil - pa čak i parnu lokomotivu...

Ovi skeptici obično bi dobijali sledeći odgovor: "Ne brinite - posređi je samo deo pomoćne konstrukcije, jedna od četiri koje će pomoći da se Toranj dovede do Zemlje. Uspinjanje i spuštanje završenim zdanjem u potpunosti će odgovarati vožnji liftom u nekom oblakoderu - s tom razlikom što će trajati duže i što će biti znatno udobnije."

Nasuprot tome, put Maksine Dival biće sasvim kratak i ne osobito udoban. Ali kada je jednom položio oružje, Morgan je preduzeo sve što je bilo u njegovoj moći da predupredi moguća iznenađenja.

Klimavi 'Pauk' - prototip probnog vozila, sličan svojevrsnoj motorizovanoj dasci na užadima koja se koristi prilikom bojenja trupa broda - već je desetak puta prevaljivao uspon do visine od dvadeset kilometara, dvostruko opterećeniji nego što će sada biti. U početku su se javljale uobičajene manje poteškoće, neizbežne prilikom sličnih pionirskih poduhvata, ali nije bilo ozbiljnijih problema; poslednjih pet vožnji proteklo je potpuno glatko. Uostalom, šta je i moglo da ne valja? Ukoliko bi došlo do otkazivanja energije - što je bilo gotovo nezamislivo kod ovako jednostavnog baterijskog sistema - sila teže vratila bi Maksinu bezbedno natrag, budući da bi automatske kočnice ograničile brzinu spuštanja. Jedina prava

opasnost bila je mogućnost da dođe do blokiranja pogonskog mehanizma, pri čemu bi Pauk i njegov putnik ostali zarobljeni u gornjim slojevima atmosfere. Ali Morgan je spremno odgovorio i na to.

"Samo petnaest kilometara?" usprotivi se Maksina, "Pa toliko može da se popne i obična jedrilica!"

"Ali ne i ti - samo sa maskom za kiseonik. Razume se, ako si voljna da sačekaš još godinu dana dok ne bude gotova operativna jedinica sa sistemom za održanje života..."

"A šta nedostaje skafandru?"

Morgan ovoga puta nije napravio ustupak. Na nepopustljivost su ga nagonili jaki razlozi. Iako se nadao da se za tim neće ukazati potreba, mala mlazna dizalica stajala je u pripravnosti u podnožju Sri Kande. Njeni veoma umešni operateri bili su navikli na neobične zadatke, tako da bi sigurno bez poteškoća uspeli da spasu nasukanu Maksinu čak i na visini od dvadeset kilometara.

Nije, međutim, postojalo takvo vozilo koje bi moglo da stigne do nje na dvostruko većoj visini. Iznad četrdeset kilometara pružala se ničija zemlja: tamo je bilo prenisko za rakete, a previsoko za balone.

Teorijski, razume se, raketa bi mogla nekoliko minuta da lebdi pored trake, pre no što utroši sve gorivo. No, problemi navigacije i izvođenja kontakta sa Paukom bili su tako ogromni da Morgan čak nije ni pokušao da razmišlja o njima. Do takvog nečeg nikada nije moglo doći u stvarnom životu, a on se nadao da nijednom scenaristi televizijskih drama neće pasti na pamet da slične bravure upotrebi kao građu za neku seriju. Publicitet te vrste uopšte mu nije bi potreban.

Dok je koračala prema Pauku koji ju je čekao i skupini tehničara okupljenih oko njega, Maksina Dival veoma je podsećala na tipičnog turistu u poseti Antarktiku, presijavajući se u termoodelu od metalne folije. Vreme polaska pomno je izabrala; sunce je izišlo tek pre jedan čas i pod njegovim iskošenim zracima predeli Taprobanija imaće najlepši izgled. Njen Spoljnji, koji je bio još mlađi i krupniji od svog prethodnika, očevica one nezaboravne drame, snimao je zbivanja za publiku širom sveta.

Kao i uvek, bila je temeljito pripremljena. Ni časa nije oklevala dok je vezivala pojaseve, pritislula dugme za uključenje baterijskog sistema, duboko udahнула kiseonik iz maske na licu i proverila monitore na svim video i zvučnim kanalima. A zatim, poput pilota u nekom starom ratnom filmu, ona podiže palac uvis i blago potisnu napred ručku za brzinu.

Usledio je kratkotrajan, ironičan pljesak okupljenih inženjera, od kojih je većina već imala prilike da se otisne na prijatnu vožnju do visine od nekoliko kilometara. Neko uzviknu: "Paljenje! Dižemo se!" - i istog časa Pauk otpoče svoj svečani uspon brzinom mesinganih liftova-krletki iz doba Viktorije I.

Ovo mora da je kao letenje balonom, reče Maksina u sebi. Glatko, bez otpora, bešumno. Ne - ne sasvim bešumno; mogla je da čuje prigušeno zujanje motora koji su pokretali višestruki sistem pogonskih točkova što su prijanjali uz ravnu površinu trake. Nije bilo njihanja, niti vibracija, koje je ona gotovo očekivala; uprkos tankoći, neverovatna vrpca uz koju se uspinjala bila je kruta kao čelična šipka, a žiroskopi su obezbeđivali potpunu stabilnost vozila. Ako bi zatvorila oči, lako je mogla zamisliti da se već uspinje završenim tornjem. Ali, naravno, ni na kraj pameti joj nije padalo da oči drži zatvorene - budući da je bilo toliko toga da se vidi i upije. Takođe se mnogo moglo čuti; naprosto neverovatno kako se dobro prenosio zvuk: razgovori koji su se vodili dole bili su, naime, još sasvim razgovetni.

Ona mahnu Vanevaru Morganu, a zatim potraži pogledom Vorena Kingslija. Sa iznenađenjem je ustanovila da ga ne može pronaći; iako joj je pomogao oko smeštanja u Pauka, sada ga nigde nije bilo. A onda se seti njegovog iskrenog priznanja - tada joj je to

zvučalo čak kao izopačeno hvalisanje - da prvi svetski stručnjak za visoku gradnju ne podnosi visinu... Svako je imao poneki tajni - ili možda ne odveć tajni - strah. Maksina, na primer, nije podnosila pauke i više bi joj se dopalo da je vozilo u kome se nalazila imalo neki drugi naziv; pa ipak, bila je u stanju da izađe nakraj sa njima ako je to stvarno bilo neophodno. No, stvorenje koje nikada ne bi mogla da dodirne - premda ga je često sretala prilikom ronilačkih pohoda - bio je stidljiv i bezopasan oktopod.

Sada se videla cela planina, premda je iz ove perspektive pravo nad njom bilo nemoguće odrediti koliko je visoka. Dva drevna stepeništa, koja su krivudavo vodila uz njene obronke, lako su mogla da predstavljaju neobične, zavojite, vodoravne puteve; koliko je Maksina mogla da razabere, celom njihovom dužinom nije bilo ni žive duše. Štaviše, jedan deo bio je zaprečen palim drvetom - kao da je sama Priroda istakla upozorenje da će, posle tri hiljade godina, ponovo zatražiti svoja zakonita vlasništva.

Ostavivši kameru broj jedan upravljenu nadole, Maksina poče da šeta brojem dva. Polja i šume stadoše da promiču ekranom monitora, zatim se pojaviše daleke, bele kupole Ranapure - pa tamne vode mora na kopnu. A onda se, iznenada, ukaza i Jakagala...

Ona uključi zum prema Steni, ali je i pri najjačem uvećanju jedva uspela da dokuči zapretane linije ruševina koje su prekrivale celu gornju površinu. Ogledalo-zid još se nalazilo u senci, baš kao i Galerija princeza - premda nije bilo nikakve nade da bi se one uopšte mogle razabrati sa ove razdaljine. Ali zato se jasno moglo uočiti ustrojstvo Perivoja, sa svim onim jezercima, stazama i masivnim, okružujućim šancem.

Za trenutak su je dovele u nedoumicu linije tanušnih, belih pera, a onda je shvatila da je to što vidi još jedan simbol Kalidasinog izazova Bogovima - njegovi takozvani Rajski Vodokoci. Upitala se šta bi kralj pomislio kada bi je video kako se bez napora uspinje prema nebesima iz njegovih zavirljivih snova.

Protekla je skoro cela godina od kada je poslednji put razgovarala sa Radžasingeom. Obuzeta iznenadnim porivom ona pozva vilu.

"Zdravo, Johane, pozdravi ga ona. "Kako ti se dopada ovaj pogled na Jakagalu?"

"Uspela si, dakle, da nagovoriš Morgana. Kako je gore?"

"Razgaljujuće - to je prava reč. Takođe jedinstveno; gde sve nisam putovala i letela, ali ovo je nešto sasvim drugo."

"Bezbedno ploviti okrutnim nebom..."

"Šta je to?"

"Jedan engleski pesnik sa početka dvadesetog veka:

'Ne marim ako premošćuješ mora,

Il' bezbedno ploviš okrutnim nebom...'

"Ja marim, ali se i osećam bezbedno. Sada vidim celo ostrvo - čak i obalu Hindustana. Na kojoj sam visini, Vane?"

"Penješ se na dvanaesti kilometar, Maksina. Da li ti dobro stoji maska sa kiseonikom?"

"Sasvim dobro. Nadam se da mi ne prigušuje glas."

"Ništa ne brini, odlično te čujem. Imaš još tri kilometra."

"Koliko je gasa preostalo u rezervoarima?"

"Sasvim dovoljno. Ako slučajno dođeš u iskušenje da pređeš petnaesti kilometar, prebaciću vođenje na pomoćne komande i spustiću te dole."

"Ne pada mi ni na kraj pameti. Uzgred budi rečeno, moje čestitke - ovo je izvrsna osmatračka platforma. Imaćete mušterija koliko vam duša hoće."

"Razmišljao sam o tome. Ljudi iz komunikacija i meteorologije već istupaju sa ponudama.

Moći ćemo da im postavimo releje i senzore na kojoj god žele visini; sve će to doprineti da otplatimo kredite."

"Vidim te!" uzviknu iznenada Radžasinge. "Upravo sam uhvatio teleskopom tvoj odsjaj. Sada mašeš rukom... Nisi li usamljena gore?"

Na trenutak je usledila neubičajena tišina. A onda Maksina Dival uzvratila tihim glasom: "Jesam - ali ne tako kao što je sigurno bio Jurij Gagarin, sto kilometara više. Vane, podario si nešto novo svetu. Nebo je možda i dalje okrutno - ali ti si ga ukrotio. Verovatno će biti ljudi koji se nikada neće odvažiti da preduzmu ovo putovanje: ja ih iskreno sažaljevam."

37. DIJAMANT OD MILIJARDU TONA

Veliki rad obavljen je tokom poslednjih sedam godina, ali i dalje je bilo mnogo posla. Pomerene su planine - ili bar asteroidi. Zemlja je sada posedovala drugi prirodni mesec, koji je kružio nešto iznad sinhronne visine. Imao je nepun kilometar u prečniku, a brzo je postajao sve manji, budući da su iz njega neprekidno vadjeni ugljenik i ostali laki elementi. Ono što bude preostalo - gvozdeno jezgro, otpaci rude, industrijska šljaka - predstavljaće protivteg koji će držati Toranj pod napregućem. Biće to kamen u prački dugačkoj četrdeset hiljada kilometara koja se sada okretala uporedo sa planetom, praveći pun krug jednom za dvadeset četiri časa.

Pedeset kilometara istočno od stanice Ašoka lebdeo je ogromni industrijski kompleks u kome su se obrađivali megatoni sirovina - lišeni težine, ali ne i mase - i pretvarali u hipervlakno. Zbog okolnosti da se više od devedeset odsto završnog proizvoda sastojalo od ugljenika, čiji su atomi bili raposređeni u savršenu kristalnu rešetku, Toranj je dobio popularan nadimak 'dijamant od milijardu tona'. Udruženje juvelira iz Amsterdama našlo se pozvano da na to zlovoljno primeti kako (a) hipervlakno uopšte nije dijamant, (b) a čak i da jeste, onda bi Toranj težio pet puta deset na petnaesti karata.

Karati ili tone, svejedno - toliko velika količina materijala u potpunosti je iscrpla sredstva svemirskih kolonija i umešnost orbitalnih teničara. Na automatske rudnike, proizvodna postrojenja i sisteme za sklapanje u uslovima nulte sile teže utrošen je zamašan deo inženjerskog genija ljudske rase, mukotrпно građenog tokom dve stotine godina boravka u svemiru. Uskoro će svi sastavni delovi Tornja - svega nekoliko standardizovanih jedinica, proizvedenih u milionskim količinama, - biti sakupljeni u ogromna, lebdeća skladišta, gde će sačekati na robotske montere.

A onda će Toranj početi da raste u dva suprotna smera - dole, prema Zemlji, i istovremeno gore, prema orbitalnom sidrištu, pri čemu će ceo proces biti tako izvođen da sistem uvek ostane u ravnoteži. Poprečni presek postojano će se smanjivati sa udaljavanjem od orbite, gde će biti pod najvećim opterećenjem, u pravcu Zemlje; do sužavanja će doći i u smeru usidrenog protivtega.

Kada posao tu bude obavljen do kraja, celokupni konstrukcioni kompleks biće lansiran na prelaznu orbitu za Mars. Bio je to deo ugovora koji je prouzrokovao silno nezadovoljstvo među zemaljskim političarima i finansijerima, budući da su najzad, sa zakašnjenjem, shvatili koliki su potencijali lifta.

Marsijansi su napravili veoma dobar posao. Iako će morati da protekne pet godina pre no što počnu da im se vraćaju uložena sredstva, posle toga će imati potpuni konstrukcioni monopol još čitavu deceniju. Morgan je s razlogom podozrevao da će toranj Pavonis biti samo prvi u nizu; Mars je bio kao stvoren za podizanje sistema svemirskih liftova, tako da je malo verovatno da će njegovi energični žitelji propustiti ovako povoljnu priliku. Ako od svoga sveta budu načinili središte međuplanetne trgovine u potonjim godinama, neka im je sa

srećom; Morgana su mučili drugi problemi, od kojih neki još nisu bili rešeni.

Uprkos zastrašujućoj veličini, Toranj je bio samo nosač za nešto neuporedivo složenije. Duž njegove četiri strane vodiće trideset šest hiljada kilometara dugačke tračnice, kojima će moći da se razvijaju još nedostignute brzine. Napajanje energijom vršiće se celom dužinom preko superprovodljivih kablova, povezanih sa masivnim fuzionim generatorima, pri čemu će ceo sistem kontrolisati neverovatno složena kompjuterska mreža bezbednosnih mehanizama.

Gornji terminal, gde će se vršiti prebacivanje putnika i tereta između Tornja i svemirske letelice pristale uz njega, predstavljao je sam po sebi izuzetno tehničko ostvarenje. Isti je slučaj bio sa središnjom stanicom, odnosno sa zemaljskim terminalom, koga su trenutno laseri dubili u srcu svete planine. A kada sve to bude gotovo, preostaće još operacija Veliko Spremanje...

Tokom dve stotine godina, sateliti svih oblika i veličina, od razlabavljenih navrtki i zavrtnejeva do čitavih svemirskih sela, sabirali su se na orbitama oko Zemlje. Sada je valjalo pomno voditi računa o svima onima koji su se, makar i zakratko, spuštali ispod najviše tačke tornja, budući da su predstavljali moguću opasnost. Tri četvrtine ovog materijala spadalo je u napušteni otpad, uglavnom odavno zaboravljen. Bilo je potrebno utvrditi položaj svakog pojedinog objekta i nekako ga ukloniti.

Srećom, stare orbitalne tvrđave raspolagale su prvorazrednom opremom za ovaj zadatak. Njihovi radari - predviđeni za lociranje lansiranih raketa na velikim udaljenostima bez prethodnog upozorenja - lako su mogli da registruju ostatke rane svemirske ere. Potom bi laserima uništile manje satelite, dok bi veći bili premešteni na više i bezbedne orbite. Izvesni sateliti od istorijskog značaja bili su pohvatani i vraćeni na Zemlju. Tokom ovih operacija dogodila su se neka iznenađenja; pronađena su, na primer, tri kineska astronauta, koja su nestala prilikom neke tajne misije, kao i izvestan broj izviđačkih satelita, sazdanih od tako domišljate mešavine delova da je bilo potpuno nemoguće ustanoviti koja ih je zemlja lansirala. To je, doduše, već odavno postalo sasvim nebitno, budući da su bili stari najmanje stotinu godina.

Čitavo mnoštvo aktivnih satelita i svemirskih stanica - prinuđenih iz operativnih razloga da ostanu u blizini Zemlje - moralo je pažljivo da proveri orbite, a u pojedinim slučajevima i da ih preinači. Ništa se, međutim, nije dalo učiniti sa onim neredovnim i nepredvidljivim posetiocima koji su svakog trenutka mogli prispeti iz spoljnjih područja Sunčevog sistema. Kao i sve ostale tvorevine čovečanstva, Toranj je morao da ostane izložen na milost i nemilost meteorita. Nekoliko puta dnevno, njegova mreža seizmometara beležila bi miligramske sudare; a jednom ili dva puta godišnje mogla su se očekivati manja oštećenja strukture. Ranije ili kasnije, tokom potonjih stoleća, jamačno će uslediti i susret sa nekim džinom, koji bi mogao kratkotrajno da izbaci iz pogona jedan ili više koloseka. U najgorem mogućem slučaju, Toranj bi mogao da bude prekinut negde duž ogromne dužine.

No, verovatnoća za tako nešto bila je ravna onoj da neki veliki meteorit padne na London ili Tokio - koji su predstavljali približno istu metu. Stanovnici ovih gradova nisu, međutim, mnogo brinuli zbog ove mogućnosti. Nije ni Vanevar Morgan. Ma kakvi problemi vrebali iz budućnosti, niko više nije sumnjao u to da Orbitalni Toranj predstavlja zamisao čije je vreme došlo.

Peti deo: USPON

38. MESTO BEŠUMNIH OLUJA

(Odlomak iz besede profesora Martina Sesuija, održane prilikom dodeljivanja Nobelove nagrade za fiziku, Stockholm, 16. decembar 2154.)

"Između Nebesa i Zemlje pruža se jedno nevidljivo područje o kome drevni filozofi nisu ni sanjali. Tek u osvit dvadesetog stoleća - tačnije rečeno, 12. decembra 1901. - ono je ostavilo prvog traga na ljudske poslove.

Toga dana, Guljelmo Markoni odaslao je radiom tri tačke Morzeovog slova 's' preko Atlantika. Mnogi stručnjaci smatrali su da je tako nešto nemoguće, budući da su elektromagnetski talasi kadri da putuju jedino pravolinijski, tako da nikako ne bi mogli da prate zakrivljenost Zemljine kugle. Markonijev podvig ne samo što je označio početak ere globalnih komunikacija, nego je i dokazao da visoko u atmosferi postoji naelektrisano ogledalo, sposobno da odražava radio-talase natrag na Zemlju.

Ubrzo se ispostavilo da Keneli-Hevisajdov sloj, kako je prvobitno nazvan, predstavlja područje koje se odlikuje velikom složenosti i sadrži najmanje tri manja sloja, sva podložna velikim promenama visine i gustine. Na gornjoj granici oni se pretapaju u Van Alenove radijacione pojaseve čije je otkriće bilo prvi trijumf rane svemirske ere.

To prostrano područje, koje počinje na visini od približno pedeset kilometara i pruža se uvis nekoliko poluprečnika Zemlje, sada je poznato i kao jonosfera; više od dva stoleća ona je predstavljala poprište stalnog istraživanja posredstvom raketa, satelita i radio-talasa. Voleo bih da u ovom času odam priznanje mojim prethodnicima na ovom polju - Amerikancima Tjovu i Brajtu, Englezu Epltonu, Norvežaninu Stormeru, a posebno čoveku koji je 1970. godine dobio istu nagradu koju ja sada imam čast da primim, vašem zemljaku Hanesu Alfvenu...

Jonosfera predstavlja nestašno dete Sunca; njeno ponašanje još nije potpuno predvidljivo. U danima kada je dalekodometni radio zavisio od njenih čudi, ona je spasila mnoge živote - ali više nego što ćemo ikada saznati bilo je osuđeno na propast, pošto je ona bez traga zamela njihove očajničke signale.

Tokom manje od jednog stoleća, pre no što su na scenu stupili komunikacioni sateliti, jonosfera je bila naš neprocenjivi, ali i nepouzdan sluga - ranije neslućena prirodna pojava, vredna nebrojenih milijardi dolara za tri pokolenja koja su je koristila.

Samo jedan kratak tren u istoriji ona je zaokupljala pažnju ljudskog roda. Međutim, da nje nije bilo, ne bi ni nas bilo! U izvesnom smislu, jonosfera je bila od životne važnosti i za pretehnološko čovečanstvo, sve do prvog čovekolikog majmuna - pa čak i do prvih živih stvorova na ovoj planeti. Stvar je, naime, u tome što ona predstavlja deo oklopa koji nas štiti od Sunčevog pogubnog rendgenskog i ultraljubičastog zračenja. Da je ovo zračenje prodrlo do nivoa mora, možda bi se neka vrsta života i razvila na Zemlji, ali ona jamačno uopšte ne bi bila slična nama...

S obzirom na to da jonosferu, baš kao i atmosferu pod njom, u krajnjoj liniji kontroliše Sunce, i ona ima svoje vremenske mene. Tokom poremećaja na našoj zvezdi, njom besne ogromne oluje naelektrisanih čestica, od kojih Zemljino magnetno polje stvara vrtložja i kovitlance. U tim časovima ona više nije nevidljiva, već se ispoljava u sjajnim zastorima aurore - jednim od najzadivljujućih prizora u Prirodi, osvetljavajući studene polarne noći svojom

sablasnom blistavošću.

Još ne razumemo sve procese koji se zbivaju u jonosferi. Jedan od uzroka njenog otežanog izučavanja jeste okolnost da naši uređaji na raketama i satelitima jure kroz nju brzinom od više hiljada kilometara na sat; još nikada nismo imali prilike da stojimo nepomično i vršimo osmatranja! Sada, međutim, podizanje predloženog Orbitalnog Tornja prvi put nam omogućuje da postavimo fiksirane opservatorije u jonosferi. Takođe nije isključeno da i sam Toranj preinači osobine jonosfere - premda on jamačno neće, kako je utvrdio doktor Bikerstaf, izazvati kratki spoj u njoj!

Zašto bi i dalje trebalo da izučavamo to područje, sada kada ono više nije važno komunikacionim inženjerima? Pa, zanemarimo li njegovu lepotu, neobičnost i naučni značaj, ostaje činjenica da mu je ponašanje blisko povezano sa Sunčevim, a naša zvezda je i gospodar naših sudbina. Danas nam je poznato da Sunce ne predstavlja postojanu, dobroćudnu zvezdu, kao što su to smatrali naši preci; ono je podložno dugoperiodičnim i kratkoperiodičnim fluktuacijama. U ovom trenutku, naša zvezda još izlazi iz takozvanog 'Maunderovog minimuma', koji je trajao između 1645. i 1715. godine; kao ishod toga, klima je sada blaža nego u bilo koje doba od ranog srednjeg veka. Ali koliko će ovaj porast aktivnosti trajati? Još je važnije kada će otpočeti neizbežno opadanje i kakav će uticaj imati na klimu, vremenske prilike i sve ostale vidove ljudske civilizacije - ne samo na ovoj planeti, nego i na ostalima? Jer sve su one Sunčeva deca...

Neke izrazito spekulativne teorije ističu da Sunce trenutno ulazi u razdoblje nestabilnosti, što može da prouzrokuje novo ledeno doba, koje bi bilo sveobuhvatnije od svih prethodnih. Ukoliko je to tačno, onda će nam biti potrebne sve informacije do kojih možemo da dođemo, kako bismo se što bolje pripremili. Lako se može dogoditi da čak ni upozorenje dato čitavo stoleće unapred ne bude dovoljno.

Jonosfera je doprinela da mi nastanemo; ona je udarila temelje komunikacione revolucije; sva je prilika da će njen značaj ubuduće biti veliki. To je razlog što moramo nastaviti da izučavamo tu ogromnu, uskovitalanu arenu solarnih i električnih sila - to tajanstveno mesto bešumnih oluja."

39. RANJENO SUNCE

Poslednji put kada je Morgan video Deva, nećak mu je još bio dete. Sada je postao momčić, već zašao u drugu deceniju života; ukoliko budu nastavili da se viđaju ovim ritmom, naredni put kada se budu sreli on će već postati odrastao čovek.

Ali inženjera zbog toga nije pekla savest. Porodične veze slabile su tokom poslednja dva stoleća: on i njegova sestra imali su malo zajedničkog izuzev istog genetskog porekla. Iako bi pet-šest puta godišnje razmenjivali pozdrave i malo popričali, on uopšte nije bio siguran gde su se i poslednji put videli.

Pa ipak, kada se Morgan pozdravio sa znatiželjnim, pametnim dečakom (koga, izgleda, nimalo nije pomeo susret sa čuvenim ujakom), najednom ga je obuzela svojevrсна gorko-slatka čežnja. On nije imao sina koji bi produžio porodičnu lozu; još davno je izvršio izbor između Rada i Života, što se teško može izbeći na najvišim nivoima ljudskog preduzetništva. Postojale su, doduše, tri prilike - ne računajući tu vezu sa Ingrid - kada je mogao da krene drugim putem; ali splet okolnosti ili ambicija odvratili su ga od toga.

Poznavao je pravila igre za koju se opredelio i poštovao ih je; sada je bilo prekasno da gunda zbog nekih začkoljica u njima. Svaka budala mogla je da meša gene i većina je to činila. Ali bez obzira na to šta će o njemu reći istorija, malo je ljudi koji su postigli ono što je on uradio - odnosno što će tek uraditi.

Tokom poslednja tri sata, Dev je imao prilike da vidi znatno više pojedinosti zemaljskog terminala nego bilo koji prosečni glavešina prilikom zvanične posete. Ušao je u planinu na nivou tla, duž gotovo završenog pristupa južnoj stanici, a potom su mu letimično pokazani pristanišne prostorije za prijavu putnika i prtljaga, kontrolni centar i okretište, gde će biti vršeno prebacivanje kapsula sa istočnog i zapadnog silaznog koloseka na severni i južni uzlazni. Bacio je pogled u pet kilometara dugačko okno - slično džinovskoj puščanoj cevi upravljenoj prema zvezdama, kako je nekoliko stotina izveštača već primetilo šaputavim glasovima - duž koga će se uzdizati i spuštati saobraćaj tornja. Pitanja koja je neprekidno postavljao sasvim su iznurla tri vozača, tako da je poslednji jedva dočekao da ga prepusti ujaku.

"Evo ga, Vane", reče Voren Kingsli, kad su stigli ekspresnim liftom do srubljenog vrha planine. "Vodi ga odavde pre no što mi preotme posao."

"Nisam znao da te tako zanima inženjerstvo, Deve."

Na dečakovom licu pojavi se iznenađen i pomalo uvređen izraz. "Zar si zaboravio, ujače - za deseti rođendan poklonio si mi 'Mekamaks' broj dvanaest."

"Tako je - tako je. Samo sam se šalio." (Iskreno govoreći, nije bio zaboravio tu montažnu slagalicu - samo ju je za trenutak smeo s uma). "Zar ti nije hladno ovde gore?" Za razliku od dobro utopljenih odraslih, dečak je s prezirom odbio laki termoograč.

"Nije - baš mi je lepo. Hej, kakav je ovo mlaznjak? Kada ćete otvoriti okno? Smem li da dodirnem trake?"

"Je l' ti sad jasno?" zakikota se Kingsli.

"Prvo: to je specijalni avion šeika Abdulaha - njegov sin Fejzal došao je u posetu. Drugo: poklopac će biti zatvoren sve dok Toranj ne stigne do planine i ne uđe u okno - potreban nam je kao radna platforma i kao zaštita od kiše. Treće: možeš da dodirneš trake ako želiš - hej, lakše malo - nije zdravo trčati na ovoj visini!"

"Teško da to važi za dvanaestogodišnjake", reče Kingsli za Devom koji se hitro udaljivao. Oni polako krenuše za njim prema sidrištu istočnog pročelja.

Dečak je netremice zurio, baš kao i nebrojeni pre njega, u usku, tamnosivu traku koja se uzdizala iz tla i okomito hitala uvis, put neba. Dev poče da je prati pogledom - sve više i više, koliko su mu to vratni pršljenovi dopuštali. Morgan i Kingsli nisu se povelili za njegovim primerom, premda je iskušenje, posle svih ovih godina, i dalje bilo veoma snažno. Takođe ga nisu upozorili da su se neki posetioци srušili od vrtoglavice, tako da je morala da im bude ukazana pomoć.

Ali dečak je bio izdržljiv: skoro čitav minut netremice je zurio u zenit, kao da se nadao da će ugledati hiljade ljudi i milione tone materijala gore negde, iza tamne plaveti neba. Zatim zatvori oči uz grimasu, zavrte glavom i za trenutak upravi pogled prema stopalima, kao da je hteo da se uveri da se i dalje nalazi na čvrstoj, pouzdanoj zemlji.

Potom oprezno ispruži ruku i pogladi usku vrpcu, koja je povezivala planetu sa njenim novim mesecom.

"Šta bi se dogodilo", upita on, "ako bi se prekinula?"

Bilo je to staro pitanje; mnogi su ostajali iznenađeni kada su čuli odgovor.

"Gotovo ništa. Na ovoj tački, traka praktično nije pod napregućem. Ako bi je presekao, ona bi naprosto ostala da visi, lepršajući na povetarcu."

Kingsli se nezadovoljno namršti; obojica su, razume se, dobro znala da ovo predstavlja prekomerno pojednostavljenje. Ovog trenutka, svaka od četiri trake nalazila se pod opterećenjem od oko stotinu tona - ali to je bilo ništavno u poređenju sa predviđenim teretima koje će nositi kada sistem proradi, a one postanu sastavni deo ustrojstva Tornja. Nije, međutim, bilo potrebno opterećivati i zbunjivati dečaka svim tim pojedinostima.

Dev se zamisli o podatku koji je upravo čuo, a zatim radoznalo kvrcnu traku, kao da se nadao da će ona zabrujati nekom muzičkom notom. No, jedini odgovor bio je nimalo upečatljivo 'klik', koje je istog časa zamrlo.

"Ukoliko bi je udario kovačkim čekićem", reče Morgan, "a zatim se vratio ovamo kroz otprilike deset časova, stigao bi u pravi čas da čuješ odjek sa središnje stanice."

"To više ne važi", umeša se Kingsli. "Sistem se odlikuje prekomernim prigušenjem."

"Ne budi zakeralo, Vorene. A sad hodi da vidiš nešto stvarno zanimljivo."

Krenuli su prema središtu metalnog diska, koji se sada nalazio na vrhu planine i zaptivao okno poput kakvog džinovskog poklopca za tiganj. Tu, na podjednako udaljenosti od četiri trake, niz koje je Toranj spuštana prema Zemlji, nalazila se mala geodezijska baraka, koja je izgledala još privremenija od površine na kojoj je stajala. Unutra je bio smešten teleskop neobičnog oblika, koji je bio upravljen okomito uvis, odajući pri tom utisak kao da ne može da bude okrenut ni u jednom drugom pravcu.

"Ovo je najbolje vreme za osmatranje, neposredno pred smiraj sunca; osnova Tornja sada je dobro osvetljena."

"Kad smo već kod Sunca", primeti Kingsli, "pogledaj ga samo. Još je jasnije nego juče." U glasu mu se javio prizvuk strahopoštovanja, dok je pokazivao prema blistavoj, spljoštenoj elipsi, koja je uranjala u zapadnu izmaglicu. Koprene obzorja pritulile su njen sjaj u toj meri da se bez ikakvih poteškoća mogla posmatrati golim okom.

Već više od jednog stoleća nije se pojavila takva skupina pega; zauzimale su gotovo polovinu zlatnog diska, tako da je izgledalo da je Sunce pogođeno nekom kužnom boljkom ili da su ga izbušili svetovi koji su pali na njega. Ni moćni Jupiter, međutim, ne bi bio kadar da napravi takvu ranu u Sunčevoj atmosferi; najveća pega imala je četvrt miliona kilometara u prečniku i u nju je moglo da stane stotinu Zemalja.

"Za noćas se predviđa još jedna velika predstava polarne svetlosti. Profesor Sesui i njegovi veseljaci sigurno su tačno predvideli vreme."

"Da ih malo osmotrimo", reče Morgan, počevši da podešava okular teleskopa. "Pogledaj, Deve."

Dečak je netremice zurio jedan trenutak, a onda odgovori: "Vidim četiri trake kako idu unutra... ovaj, nagore... a onda nestaju."

"Nema ništa u sredini?"

Usledila je nova pauza. "Nema - ni traga od Tornja."

"Tačno - od njega nas deli šest stotina kilometara, a upotrebili smo najslabije uvećanje teleskopa. Sada ću uključiti zum. Molim, vežite pojaseve."

Dev se nasmeja na ovu staru frazu, koju je poznavao iz mnogih istorijskih drama. No, u prvi mah nije mogao da uoči nikakvu promenu, izuzev što su četiri linije, koje su vodile u središte vidnog polja, malo izgubile na oštini. Bilo mu je potrebno nekoliko sekundi da shvati kako se ništa nije ni moglo dogoditi dok mu je tačka gledanja hitala uvis duž ose sistema; kvartet traka izgleda, naime, u dlaku istovetno na bilo kom mestu prostiranja.

A onda, najednom, stanica se pojavila, prilično ga iznenadivši, iako ju je očekivao. Sićušna, sjajna tačka otelotvorila se u tačnom središtu polja, da bi već narednog trena počela da se širi pred njegovim očima, što mu je prvi put dočaralo razmere stvarne brzine.

Nekoliko sekundi kasnije mogao je da razabere mali krug - ne, sada su se oko i mozak saglasili da je posredi kvadrat; gledao je pravo u osnovu Tornja, koja se primicala Zemlji duž traka-vođica brzinom od dva kilometra dnevno. Četiri vrpce sada su nestale, budući da su bile premalene da bi se mogle razabrati sa ove udaljenosti. Ali kvadrat, koji je kao nekom čarolijom bio postavljen na nebo, nastavio je da se povećava, iako je sada postao zamućen pri najjačem uvećanju.

"Šta vidiš?" upita Morgan.

"Mali, sjajni kvadrat."

"Dobro - to je donja površina tornja, koja je još jarko obasjana suncem. Kada ovde dole padne mrak, moći ćeš još čitav sat da je vidiš golim okom, pre no što zađe u Zemljinu senku. Vidiš li, možda, još nešto?"

"Neee...", uzvratu dečko posle duže pauze.

"Trebalo bi. Gore je ekipa naučnika, koja na najnižem odeljku postavlja neke istraživačke uređaje. Upravo su se spustili sa središnje stanice. Ako pažljivo pogledaš, primetićeš njihov transporter - nalazi se na južnoj strani - odnosno u desnom delu vidnog polja. Obrati pažnju na sjajnu tačku veliku otprilike kao četvrtina Tornja."

"Žao mi je, ujače - ne vidim ništa. Probaj ti."

"Možda su se uslovi pogoršali. Ponekad Toranj potpuno iščezava, iako atmosfera izgleda..."

Pre no što je Morgan stigao da zauzme Devovo mesto za okularom, iz prijarnika koji je nosio sa sobom oglasilo se dva prodorna dvostruka signala. Sekundu kasnije, odjeknu i Kingslijev alarm.

Bilo je to prvi put od početka građenja Tornja da je dat četvorostruki signal za uzbunu.

40. KRAJ LINIJE

Nije čudo što su trasu zvali 'transsibirska železnica'. Čak i pri spuštanju, putovanje od središnje stanice do osnove Tornja trajalo je pedeset časova.

Jednoga dana, za prevaljivanje ove razdaljine biće potrebno svega pet sati, ali do tada će proći još dve godine, tokom kojih će koloseci biti elektrifikovani, a njihova magnetska polja aktivirana. Vozila za inspekciju i održavanje, koja su se sada uspinjala i spuštala pročeljima Tornja, kretala su se posredstvom točkova, koji su ulazili u žlebove-vodnice. Čak i kada bi to dopuštala ograničena snaga baterija, nije bilo bezbedno voziti se ovakvim sistemom brže od pet stotina kilometara na čas.

No, svi su bili odveć zauzeti nečim da bi im bilo dosadno. Profesor Sesui i njegova tri studenta vršili su osmatranja, proveravali instrumente i obavljali sve neophodne pripreme, kako ne bi traćili dragoceno vreme kada budu prešli na Toranj. Vozač kapsule, njegov pomoćnik-inženjer i jedan stjuart - celokupno osoblje kabine - takođe su bili do guše u poslu, budući da ovo nije bilo rutinsko putovanje. 'Podrum', udaljen dvadeset pet hiljada kilometara od središnje stanice, odnosno još svega šest stotina od Zemlje, nijednom nije bio posećen od kada je sagrađen. Tako nešto nije ni bilo potrebno, budući da nekoliko postavljenih monitora još nikada nije signalisalo da nešto nije u redu. Tu se, doduše, malo šta i moglo pokvariti, s obzirom na to da je podrum predstavljao naprosto komoru pod pritiskom kvadratnog oblika osnovice petnaest metara - jedno u nizu skloništa za slučaj opasnosti na pravilnim razmacima duž Tornja.

Profesor Sesui upotrebio je sav svoj zamašni uticaj da bi se domogao ovog jedinstvenog mesta, koje se sada spuštalo u susret Zemlji brzinom od dva kilometra na dan. Od suštinske je važnosti, istupio je on žustro, sa ubedljivom tvrdnjom, da postavi uređaje pre no što sadašnja faza Sunčevih pega dostigne vrhunac.

Aktivnost Sunca već je dosegla nezabeležen nivo i Sesuijevi mladi pomoćnici često nisu uspevali da se usredsrede na uređaje; veličanstvene predstave aurore bile su neodoljivi mamac koji ih je privlačio svojom raskošnošću. Satima su i severna i južna polulopta bile optočene blago pokretnim zastorima i vrpcama zelenkaste svetlosti, predivnim i zastrašujućim - iako su predstavljali samo blede senke nebeskog vatrometa koji se zbivao oko polova. Odista se nije

često događalo da se aurora ovoliko udalji od svog uobičajenog područja; svega jednom tokom čitavog pokolenja ona je stizala do polutarnog neba.

Sesui je konačno uspeo da vrati studente na posao, podsetivši ih da će imati do mile volje vremena za razgledanje dok se satima budu uspinjali natrag ka središnjoj stanici. Pa ipak, moglo se primetiti da je čak i sam profesor povremeno ostajao više minuta pored prozora, očaran prizorom uspaljenih nebesa.

Neko je nazvao ovaj projekat 'Pohod na Zemlju' - što je, bar u pogledu udaljenosti, devedeset osam odsto odgovaralo pravom stanju stvari. Dok je kapsula puzala pročeljem Tornja svojom ništavnom brzinom od pet stotina kilometara na sat, približavanje planete postajalo je sve očiglednije. Sila teže lagano se pojačavala, od ocharavajućeg lebdenja na središnjoj stanici, gde je težina bila manja nego na Mesecu, do gotovo pune zemaljske gravitacije. Ma kom iskusnom svemirskom putniku to je odista moralo izgledati čudno: osetiti makar i najmanje dejstvo sile teže pre trenutka ulaska u atmosferu neopozivo je predstavljalo narušavanje normalnog poretka stvari.

Ako se izuzmu primedbe na račun hrane, koje je premoreni stjuard stoički podneo, putovanje je proteklo bez ikakvih poteškoća. Na sto kilometara od Podruma blago su uključene kočnice i brzina je prepolovljena. Zatim je još jednom prepolovljena na udaljenosti od pedeset kilometara - ali je jedan od studenata ipak primetio: "Baš bi bilo nezgodno ako se ne bismo zaustavili na kraju koloseka, već produžili dalje.

Vozač (koji je insistirao da ga zovu 'pilot') uzvratio je da je tako nešto nemoguće, s obzirom na to da su se žlebovi-vodnice, niz koje se kapsula spuštala, okončavale nekoliko metara pre Tornja; takođe je postojao složen sistem odbojnika za slučaj da sva četiri međusobno nezavisna mehanizma kočnica naprasno zakažu. Svi su se stoga složili da je šala, pored toga što je potpuno neosnovana, još i krajnje neukusna.

41. METEOR

Veliko veštačko jezero, poznato već dve hiljade godina kao Paravanino more, počivalo je spokojno i mirno pod kamenim pogledom svog tvorca. Iako je malo ljudi sada dolazilo u pohod samotnom kipu Kalidasinog oca, njegovo delo, ako već ne slava, nadživelo je sinovljevo; osim toga, ono je zemlji nesavrnjivo bolje poslužilo, darujući stotini pokolenja ljudi izobilje hrane i vode; korist je imao i neuporedivo veći broj generacija ptica, jelena, bivola i majmuna, odnosno vrsta koja su njih lovile, kao što je bio ovaj gipki i dobro uhranjeni leopard, koji je upravo gasio žeđ uz rub vode. Velike mačke prilično su se namnožile i počele da stvaraju razne probleme, budući da se više uopšte nisu morali plašiti lovaca. Nikada, međutim, nisu napadale ljude, osim kada bi bile priterane u ugao ili zlostavljane.

Uveren u vlastitu bezbednost, leopard je natenane pio, dok su se senke izduživale oko jezera, a suton napredovao sa istoka. Najednom, zver načulji uši i napeto se ukoči; za obična ljudska čula, međutim, još nije postojala ni najmanja promena na kopnu, u vodi ili na nebu. Veče je bilo spokojno kao i trenutak pre toga.

A onda, pravo sa zenita, oglasi se slabašan pisak, koji brzo stade da se pojačava, pretvorivši se uskoro u pravu grmljavinu punu proloma i tutnjave, sasvim sličnu buci koju stvara kosmička letelica prilikom povratka u atmosferu. Visoko na nebu, neki metalni predmet se iskričio, obasjan poslednjim zracima sunca, postajući sve veći i veći i ostavljajući dimni trag za sobom. Uporedo sa širenjem, predmet se raspadao; delovi su se razletali na sve strane, pri čemu su neki goreli. Oštro oko poput leopardovog moglo je tokom nekoliko sekundi da zapazi, pre no što se stvar rasprsla u mnoštvo delića, da je približno valjkastog

oblika. Ali leopard nije čekao na završnu katastrofu; on je već utekao u džunglu.

Paravanino more prasnu, ošinuto iznenadnim gromom. Gejzir blata i kapljica šiknu stotinu metara u vazduh - postao je začas vodoskok koji je daleko nadrastao Jakagaline, dosegaši gotovo visinu same Stene. Za jedan tren ostao je nepomičan, uzaludno se upirući da trajno nadjača silu teže, a onda, poražen, sruči se natrag u uzburkano jezero.

Nebo je već bilo puno barskih ptica, koje su unezvereno letele ukруг. Gotovo podjednako mnogobrojni, lepršajući među njima poput smežuranih pterodaktila, vazduhom su prhtali veliki šišmiši, koji bi obično uzletali tek posle sutona. Podjednako zastrašeni, šišmiši i ptice sada su bratski delili nebo.

Poslednji odjeci praska zamrli su u džungli koja je okruživala jezero i tišina se ponovo spustila na njega. Ali proteklo je mnogo minuta pre no što se opet uspostavila besprekorno glatka površina, pod slepim očima Paravane Velikog, neremećena više ni najmanjim talasićem.

42. SMRT NA ORBITI

Svako veliko zdanje, kažu, zahteva žrtve; četrnaest imena uklesano je u stubove Gibraltarskog Mosta. Ali zahvaljujući gotovo fanatičnoj kampanji za bezbednost, broj nesrećnih slučajeva u slučaju Tornja bio je iznenađujuće mali. Postojala je, štaviše, jedna godina kada nije zabeležena nijedna pogibija.

No, jedne druge godine, četiri čoveka izgubila su život - od kojih dva na krajnje dramatičan način. Jedan nadzornik sklapanja svemirskih stanica, navikao da radi u uslovima odsustva sile teže, smetnuo je s uma da, iako je u svemiru, ipak nije na orbiti - i iskustvo stečeno tokom dugog radnog veka izneverilo ga je. Sunovratio se sa visine od preko petnaest hiljada kilometara i izgoreo je poput meteora prilikom ulaska u orbitu. Na nesreću, radio u njegovom skafandru ostao je uključen tokom tih poslednji minuta...

Bila je to rđava godina za Toranj; druga tragedija trajala je znatno duže i sa njenog poprišta takođe je vršen 'direktan prenos'. Jedna žena-inženjer, koja je radila na protivtegu, daleko iznad sinhronne orbite, nije propisno pričvrstila bezbednosni pojas - tako da je bila izbačena u svemirska prostranstva poput kamena iz pračke. Na toj visini nije postojala opasnost da će pasti na Zemlju, niti da će steći drugu kosmičku brzinu i neopozivo uteći gravitacionom zagrljaju planete; na žalost, boce za kiseonik sadržale su zalihu dovoljnu samo za dva časa. Nikakva spasilačka akcija nije se mogla preduzeti u tako kratkom roku i uprkos silnom pritisku javnog mnjenja ništa nije pokušano. Žrtva se držala veoma dostojanstveno. Uputila je nekoliko oproštajnih poruka, a onda - kada je još preostalo kiseonika za pola časa - otvorila je skafander u vakuumu. Telo je uhvaćeno nekoliko dana kasnije, kada su ga neumoljivi zakoni nebeske mehanike vratili na perigej njegove izdužene elipse.

Sve te tragedije prostrujale su kroz svest Vanevara Morgana, dok se ekspresnim liftom spuštao do operativnog centra; u stopu su ga pratili namrgođeni Voren Kingsli i Dev, na koga kao da su svi najednom zaboravili. Ova katastrofa, međutim, bila je potpuno drugačije vrste, s obzirom na to da je posredi bila eksplozija kod Podruma Tornja ili sasvim blizu njega. Bilo je izvesno da je transporter pao na Zemlju još pre no što je primljen nerazgovetan izveštaj o 'džinovskom meteorskom pljusku' negde u središnjem Taprobaniju.

Nije bilo svrhe mozgati dok ne dozna više činjenica; a lako se može dogoditi da to ostane samo puka želja, budući da je bilo vrlo verovatno da su svi pokazatelji uništeni. Znao je da nesreće u svemiru retko imaju samo jedan uzrok; posredi je obično ishod lanca događaja, koji su pojedinačno najčešće bezazleni. Sva domišljatost inženjera za bezbednost nije mogla da jemči potpunu pouzdanost, a ponekad je ispadalo da su njihove vlastite, prekomerno

zapetljane mere predostrožnosti doprinosile nesreći. Morgan se nije stideo činjenice da ga je ovog trenutka znatno više brinula bezbednost projekta nego eventualne žrtve. Poginulima se više nikako nije moglo pomoći, izuzev da se preduzmu koraci da do sličnih nesrećnih slučajeva više ne dođe. Ali mogućnost da gotovo završen Toranj dođe u opasnost bila je krajnje neprijatna.

Lift se zaustavio i on iziđe u operativni centar - upravo na vreme da doživi drugo neverovatno iznenađenje te večeri.

43. BEZBEDNOSNI MEHANIZAM

Na pet kilometara od terminala, vozač-pilot Čang ponovo je smanjio brzinu. Putnici su sad prvi put došli u priliku da pročelje Tornja vide nešto jasnije, a ne samo kao zamućenu liniju koja se pruža u beskraj u oba smera. Dva žleba kojima su se oni kretali odista su se nagore prostirala u beskonačnost - ili bar dvadeset pet hiljada kilometara, što je, mereno ljudskim aršinima, manje-više isto. Nadole, međutim, svršetak je već bio na vidiku. Zarubljena osnova Tornja jasno se ocrtavala spram zelenog zaleđa Taprobanija, do koga će stići i sa kojim će se spojiti za nešto malo više od godinu dana.

Na ploči sa očitavačima ponovo zasvetleše crveni signali za uzbunu. Čang ih namrgođeno osmotri, a onda pritisnu dugme za isključenje. Signali još jednom zatreptaše, pa se ugasiše.

Kada se to prvi put dogodilo, dve stotine kilometara iznad ovog mesta, usledio je kratkotrajan dogovor sa kontrolom na središnjoj stanici. Brzo proveravanje svih sistema nije otkrilo nikakav kvar; ukoliko bi se, međutim, verovalo signalima za upozorenje, onda bi se neopozivo moralo zaključiti da su svi putnici na transporteru već mrtvi. Sve je, naime, izišlo izvan granica dopustivosti.

Greška je očigledno bila u samim kolima za uzbunu, a objašnjenje koje je dao profesor Sesui prihvaćeno je sa sveopštim olakšanjem. Vozilo se više nije nalazilo u potpunom vakuumu, za koji je bilo projektovano; jonosferska vrtložja, u koja je sada ušlo, dejstvovala su na osetljive detektore sistema za upozoravanje.

"Neko je morao da povede računa o tome", promrmlja Čang. No, budući da je do kraja putovanja preostalo manje od jednog časa, nije bilo razloga za ozbiljniju zabrinutost. Naprosto će vršiti stalna ručna proveravanja svih kritičnih parametara; središnja stanica složila se s time, a i inače nije bilo drugog rešenja.

Možda mu je najviše glavobolje zadavalo stanje baterija. Najbliže mesto za punjenje nalazilo se dve hiljade kilometara više; ako im ne bi pošlo za rukom da se uspnu do njega, bili bi u prilično nezgodnoj situaciji. Stanje, međutim, nije bilo sasvim crno; tokom procesa kočenja, pogonski motori transportera dejstvovali su kao dinamo, tako da je devedeset odsto gravitacione energije prebačeno u baterije. Pošto su sad sigurno već bile napunjene, pretek od mnogo stotina kilovata koji se i dalje stvarao trebalo je da bude odvođen u prazan prostor preko velikih, rashladnih peraja smeštenih na stražnjem delu. Zbog tih peraja, kako su Čangove kolege često isticale, ovo jedinstveno vozilo prilično je podsećalo na starinske avionske bombe. U ovom trenutku, na samom kraju procesa kočenja, ona bi već trebalo da budu jarko usijana. Čang bi se silno zabrinuo da je kojim slučajem mogao doznati da su još srazmerno hladna. Jer energija se nikada ne može uništiti; ona mora da ode nekuda. A često se događa da oteče na pogrešno mesto.

Kada je po treći put zasvetleo signal za upozorenje na požar u sektoru baterija, Čang ga bez razmišljanja isključi. Prava vatra, znao je dobro, aktivirala bi uređaje za gašenje; štaviše, on se bojavao da do toga nepotrebno ne dođe. Kontrolna ploča sada je ukazivala na više nepravilnosti u raznim odeljcima, a naročito u kolima za punjenje baterija. Čim okonča

vožnju i isključi motore, Čang će se popeti u strojarnicu i izvršiti podroban pregled na staromodan, prevaziđen način: vlastitim očima.

Do kraja putovanja jedva da je preostalo nešto više od kilometra, kada ga nos prvi upozori na opasnost. Dok je sa nevericom zurio u tanušan pramen dima koji je nicao iz kontrolne ploče, ono što je najpre pomislio u hladno analitičkom delu uma bilo je da su baš imali sreće što je nesreća čekala sve do sada.

A onda se spomenu sve energije koja je stvorena za vreme završnog kočenja i odmah mu postade jasno kakav je bio sled događaja. Zaštitna kola sigurno su zatajila i došlo je do prepunjenja baterija. Izdali su ih, jedan za drugim, svi bezbednosni mehanizmi; potpomognuto jonosferskom olujom, nastrano ustrojstvo neživih stvari ponovo im je zadalo udarac.

Čang munjevito pritisnu dugme za aktiviranje protivpožarne zaštite u sektoru baterija; bar je to bilo ispravno: do ušiju mu je doprla prigušena grmljavina azotskih prasaka sa druge strane pregrade. Deset sekundi kasnije on uključi prekidač za čišćenje: gas će sada iscureti u svemir - a sa njim, verovatno, i deo upijene toplote. I ovo je dejstvovalo; bilo je to prvi put da je Čang zadovoljno slušao nepogrešiv šum oticanja atmosfere iz svemirskog vozila - a nadao se da će ujedno biti i poslednji.

Nije se odvažio da se osloni na automatsko kočenje kada je transporter konačno počeo da ulazi na terminal; srećom, bio je valjano obučen i mogao je da se razabere među mnogobrojnim vizuelnim signalima, tako da mu je pošlo za rukom da se u centimetar tačno zaustavi na pristanišnom adapteru. Uz mahnitnu hitrinu, vazdušne komore su spojene i kroz poveznju cev ubačene su zalihe i oprema...

...baš kao i profesor Sesui, koji je tek udruženim naporima pilota, pomoćnika-inženjera i stjuarta odvratan od pokušaja da se vrati u kapsulu po dragocene instrumente. Vrata vazdušne komore zalupljena su samo nekoliko sekundi pre no što je pregrada strojarnice konačno popustila.

Posle toga, izbeglicama nije preostalo ništa drugo do da čekaju u sumornoj, petnaest metara dugačkoj i isto toliko širokoj komori, koja se po udobnosti nije mogla uporediti ni sa prosečnom zatvorskom ćelijom, nadajući se da će se vatra sama od sebe ugasiti. Verovatno je bilo dobro po duševni mir putnika što su jedino Čang i njegov inženjer bili svesni jednog podatka od životne važnosti: napunjene baterije, naime, sadržale su energiju jedne velike hemijske bombe - bombe koja je upravo otkucavala sa spoljnje strane Tornja.

Deset minuta posle njihovog žurnog dolaska bomba je eksplodirala. Razlegao se prigušeni prasak, koji je izazvao sasvim blage vibracije Tornja, da bi se odmah potom začuo zvuk rasprskavanja i kidanja metala. Iako ova buka nije bila odveć upečatljiva, srca onih koji su je čuli ipak su se ispunila zebnjom; njihovo jedino prevozno sredstvo nije više postojalo, ostavivši ih nasukane dvadeset pet hiljada kilometara od spasa.

Zatim je usledila još jedna, nešto duža eksplozija - pa tišina; izbeglice su zaključile da se to vozilo otrglo sa pročelja tornja. Još u šoku, oni stadoše da razgledaju ono što im je stajalo na raspolaganju, polako shvatajući da se lako može dogoditi da celo ovo čudesno bekstvo ispadne uzaludno.

44. PEĆINA NA NEBU

Duboko u nedrima planine, među očitavačima i komunikacionom opremom zemaljskog operativnog centra, Morgan i njegovo inženjersko osoblje stajali su oko desetostruko umanjenog holograma najnižeg odeljka Tornja. Bio je savršen u svim pojedinostima, računajući tu i četiri tanušne linije traka-vođica koje su se pružale duž svakog pročelja.

Nestajale su u vazduhu tik iznad poda, a bilo je teško pojmiti da bi, čak i pri ovim smanjenim razmerama, one nastavile da se spuštaju još šezdeset kilometara - kroz celu Zemljinu koru...

"Daj nam presek", reče Morgan, "i podigni Podrum do nivoa očiju."

Toranj najednom izgubi svoju prividnu materijalnost i pretvori se u sjajnu utvaru - u dugačku, kvadratnu kutiju tankih zidova, praznu iznutra sa izuzetkom superprovodljivih kablova za napajanje energije. Najniži deo - 'Podrum' je odista bio dobar naziv, bez obzira na to što se nalazio na sto puta većoj visini nego vrh planine - zaptiven je odozgo i odozdo i tako se dobila kockasta komora, osnovice petnaest metara.

"Ulazi?" upita Morgan.

Dva segmenta prizora počеше nešto jače da sjaje. Jasno istaknuta na severnom i južnom pročelju, između tračnica žlebova-vodnica, nalazila su se spoljnja vrata dveju vazdušnih komora, međusobno veoma razmaknuta, kako to nalažu uobičajene mere predostrožnosti za sve svemirske nastambe.

"Ušli su kroz južna vrata, naravno", objasni dežurni oficir. "Ne znamo da li su oštećena prilikom eksplozije."

Pa, postoje još tri ulaza, pomisli Morgan - a njega je zanimao onaj donji par. Bila je to jedna od zamisli koje su u poslednji čas uključene u projekat. U istu grupu spadao je i sam Podrum; prvobitno je smatrano nepotrebnim sagraditi sklonište na sektoru Tornja koji će na kraju sačinjavati deo zemaljskog terminala.

"Nagni dno ka meni", naredi Morgan.

Praveći luk svetlosti, Toranj poče da se iskošuje, sve dok nije došao u vodoravni položaj; ostao je tako da lebdi u vazduhu, sa donjim krajem okrenutim prema Morganu. Sada je mogao da vidi sve pojedinosti dvadeset metara dugačkog i širokog poda - ili krova, iz perspektive njegovih orbitalnih graditelja.

Blizu severne i južne ivice, vodeći do dve nezavisne vazdušne komore, nalazili su se otvori koji su omogućavali pristup odozdo. Jedini problem bio je kako stići do njih - šest stotina kilometara uz nebo.

"Sistem za održavanje života?"

Vazdušne komore utopiše se u ustrojstvo, a optičko težište premesti se na mali orman u središtu prostorije.

"To je glavni problem, doktore", uzvratu dežurni oficir smrknuto. "Postoji samo sistem za održanje pritiska. Nema prečistača, a, naravno, ni energije. Pošto je transporter izgubljen, ne vidim kako mogu da prežive noć. Temperatura već pada - deset stepeni od zalaska sunca."

Morganu se učini da mu je studen svemira prodrila u dušu. Radost zbog otkrića da su putnici izgubljenog transportera preživeli udes najednom poče da kopni. Čak i ako u Podrumu bude kiseonika za nekoliko dana, to im neće ništa vredeti ukoliko se posmrzavaju pre svitanja.

"Hteo bih da razgovaram sa profesorom Sesuijem."

"Ne možemo ga pozvati direktno - telefon u Podrumu povezan je jedino sa središnjom stanicom - ali, naravno, neće biti problema."

Ispostavilo se, međutim, da ovo poslednje nije baš sasvim tačno. Kada je veza najzad uspostavljena, na drugom kraju bio je vozač-pilot Čang.

"Žao mi je", reče on, "ali profesor je zauzet."

Morgan je za trenutak ostao bez reči, ispunjen nevericom; kada se ponovo oglasio, između svake reči napravio je kratku pauzu, a sa naročitim naglaskom izgovorio je svoje ime: "Kažite mu da doktor Vanevar Morgan želi da razgovara sa njim."

"Hoću, doktore - ali to baš ništa neće promeniti na stvari. Petlja nešto na nekom uređaju sa svojim studentima. Jedino su to uspeli da spasu - nekakav spektroskop - i sada ga postavljaju uz jedan osmatrački prozor..."

Morgan je teško uspevao da se obuzda. Taman je zaustio da uzvikne: "Jesu li poludeli?" kada ga Čang preduhitri.

"Ne poznajete profesora - ja sam proveo poslednju sedmicu s njim. On vam je ... pa, mislim da bi se to moglo nazvati fanatizmom. Trojica nas morala su da ga drže kako se ne bi vratio u kabinu po još opreme. A maločas mi je kazao da će on, ako ćemo ionako svi da umremo, preduzeti sve da bar jedan uređaj radi kako treba."

Morgan je mogao da razabere u Čangovom glasu da se ovaj, iako razložno razljućen, ipak u priličnoj meri divi svom uvaženom i teškom putniku. I odista, ako se trezveno razmisli, profesor je bio u pravu. Želja da se nešto spasi i tako bar delimično iskupe višegodišnji napori uloženi u tu zlosrećnu ekspediciju nije bila lišena smisla.

"Vrlo dobro", reče Morgan najzad, saglasivši se sa neumitnim. "Budući da nema ništa od ličnog kontakta, molio bih vas da mi vi podnesete kratak izveštaj o situaciji. Do sada sam sve informacije dobijao iz druge ruke."

Tog trenutka mu sinu da bi, zapravo, Čang mogao znatno bolje da ga uputi u stanje stvari nego profesor. Iako je držanje vozača-pilota do druge polovine ove titule često predstavljalo predmet podsmevanja među pravim astronautima, on je u svakom slučaju bio veoma umešan tehničar, valjano upućen u mehanički i elektronski inženjering.

"Nema mnogo šta da se kaže. Imali smo tako malo vremena na raspolaganju, da ništa nije moglo da se spase - izuzev tog vražjeg spektrometra. Iskreno govoreći, uopšte nisam mislio da ćemo uspeti da se dočepamo vazdušne komore. Sve što imamo, dakle, jesu odela koja nosimo. Jednoj studentkinji, je, doduše, pošlo za rukom da ponese svoju putnu torbu - ali zamislite, molim vas, šta je bilo unutra: skica za njenu tezu, i to napisana na hartiji, za ime Boga! Čak nije bilo ni obezbeđeno od požara, kako nalažu pravila. Kada bismo imali dovoljno kiseonika, zapalili bismo tu hartijetinu da se malo ogrejemo."

Slušajući taj glas iz svemira i posmatrajući providni - ali naizgled čvrsti - hologram Tornja, Morganu se javi krajnje neobična prikaza. Mogao je da zamisli da su izbeglice, zapravo, sićušna, desetostruko umanjena ljudska bića koja se kreću tu, u najnižem odeljku; bilo je dovoljno samo ispružiti ruku i doneti im spasenje...

"Osim hladnoće, glavni problem je vazduh. Ne znam koliko će potrajati pre no što nas nagomilani CO₂ ne onesvesti - možda će neko čak i to izračunati, No, ma kakav bio odgovor, bojim se da će biti odveć optimistički." Čangov glas spusti se za nekoliko decibela i on poče da govori gotovo zavereničkim tonom, očigledno sa namerom da ga ostali ne čuju. "Profeseor i njegovi studenti to ne znaju, ali južna vazdušna komora oštećena je prilikom eksplozije. Postoji otvor - oko zaptivača se čuje stalno šištanje. Ne znam koliko je ozbiljno." Nivo glasa ponovo postade normalan. "Eto, tako stoje stvari. Čekamo da nam se javite."

A šta bismo, do vraga, drugo i mogli da kažemo na rastanku, pomisli Morgan, osim 'Do viđenja'?

Rukovođenje u kriznim situacijama predstavljalo je veštinu kojoj se Morgan divio, premda nikada nije zavidio ljudima koji se nađu u takvoj situaciji. Janoš Bartok, oficir bezbednosti Tornja na središnjoj stanici, sada je bio u toj koži; onima u srcu planine, dvadeset pet hiljada kilometara ispod - i svega šest stotina od poprišta udesa - preostalo je samo da saslušaju izveštaje, daju korisne savete i zadovoljavaju radoznalost medija javnog informisanja što bolje umeju.

Suvišno je reći, Maksina Dival uspostavila je vezu samo nekoliko minuta posle nesreće i kao obično pitanja su joj bila veoma suvisla.

"Mogu li blagovremeno da se spuste sa središnje stanice?"

Morgan nije odmah uzvratio, iako je odgovor neopozivo bio odričan. Bilo bi, međutim,

netaktično, pa čak i okrutno, već sada napustiti svaku nadu. Uostalom, sreća ih je već jednom poslužila...

"Ne želim da dajem lažne nade, ali sva je prilika da nam središnja stanica neće biti potrebna. Jedna ekipa radi znatno bliže - na deset K... deset hiljada kilometara... od stanice. Njihov transporter može stići do Podruma za dvadeset časova."

"Pa zašto, onda, već nisu krenuli na put?"

"Oficir bezbednosti Bartok uskoro će doneti odluku o tome - ali cela stvar mogla bi da bude uzaludna. Mislimo da imaju vazduha samo sa pola potrebnog vremena. Problem temperature takođe je veoma ozbiljan."

"Šta hoćeš da kažeš?"

"Gore je noć, a oni nemaju nikakav izvor toplote. Nemoj to još da pustiš u promet, Maksina, ali može se dogoditi da prisustvujemo trci između smrzavanja i gušenja."

Usledila je pauza od nekoliko sekundi; a onda Maksina Dival reče neuobičajeno snebivljivim glasom: "Možda je ovo što ću kazati glupo, a da li bi meteorološke stanice mogle da upotrebe svoje velike infracrvene lasere..."

"Hvala, Maksina - ja sam ispao glup. Samo trenutak, da porazgovaram sa središnjom stanicom..."

Bartok je bio prilično ljubazan kada ga je Morgan pozvao, ali njegov odsečan odgovor sasvim je jasno stavio do znanja šta misli o amaterskom pačanju u posao profesionalaca.

"Izvini što sam te prekinuo", reče Morgan i ponovo stupa u vezu sa Maksinom. "Ponekad treba imati poverenja u stručnjake", reče joj on glasom u kome su se mešali ponos i tuga. "A naš je prvorazredni. Zvao je Kontrolu monsuna pre deset minuta. Oni upravo izračunavaju snagu snopa - nipošto ne žele da preteraju i gore sprže celo društvo."

"Bila sam, dakle, u pravu", reče Maksina slatkim glasom. "Trebalo je da se ti toga dosetiš, Vane. Šta si još zaboravio?"

Nije bio moguć nikakav odgovor i zato Morgan ništa nije uzvratio. Bio je svestan da Maksinin kompjuterski um hita napred i naslutio je šta će biti njeno naredno pitanje. Slutnje su se obistinile.

"Zar ne bi mogao da upotrebiš Pauka?"

"Čak su i konačni modeli ograničeni u pogledu visine - baterije ih mogu dići samo do tri stotine kilometara. Predviđeni su za inspekciju Tornja kada već bude ušao u atmosferu."

"Pa stavi onda jače baterije."

"Za samo nekoliko sati? Ali nije u tome glavni problem. Jedino vozilo koje je sada u probnom radu ne može da prevozi putnike."

"Mogao bi da ga pošalješ praznog."

"Ispitali smo i tu mogućnost, ali ne ide. Vozač je neophodan zbog pristajanja, kada Pauk bude stigao do Tornja. Osim toga, bili bi potrebni dani da izbavimo sedam ljudi, jedno po jedno."

"Ali sigurno postoji neki izlaz!"

"Imamo nekoliko planova, ali svi su suludi. Ako se ispostavi da je neki razboritiji od ostalih obavestiću te. U međuvremenu, postoji nešto što bi mogla da nam učiniš."

"Je li?" upita Maksina podozrivo.

"Objasni svojoj publici zbog čega svemirska letelica može da pristane uz neku drugu na visini od šest stotina kilometara - ali ne i uz Toranj. Kada to budeš obavila, verovatno ćemo imati neke novosti."

Kada je Maksinino pomalo ozlojeđeno lice nestalo sa ekrana, Morgan se ponovo obreo u dobro orkestriranom haosu operativne sale; pustio je umu na volju da nesputano prebira sve vidove problema. Uprkos učtivom odbijanju oficira bezbednosti, koji je delotvorno obavljao

svoju dužnost sa središnje stanice, ipak je mogla da mu sine neka korisna zamisao. Iako je bio uveren da ne može iskrsnuti nikakvo čarobnjačko rešenje, on je poznavao Toranj bolje od bilo koga drugog - sa izuzetkom, možda, Vorena Kingslija. Voren je verovatno bio potpunije upućen u tanane pojedinosti; ali Morgan je imao celovitiju opštu predstavu.

Sedam muškaraca i žena bilo je nasukano na nebu, pod okolnostima koje nisu imale presedan u svekolikoj istoriji svemirske tehnologije. Mora da postoji neki način da se oni izbave, pre no što ih otruje CO₂ ili pritisak padne tako nisko da komora postane, u doslovnom smislu, grob sličan Muhamedovom - na sredokraći između Neba i Zemlje.

45. PRAVI ČOVEK ZA ZADATAK

"Uspeće nam", reče Voren Kingsli, uz širok osmeh. "Pauk može da stigne do Podruma."

"Uspeo si da obezbediš dodatni baterijski pogon?"

"Da, ali stvar je ispala gotovo u dlaku. Moraćemo da izvedemo uspinjanje u dve etape, kao kod prvobitnih raketa. Čim utrošimo baterije, treba ih odbaciti, kako bismo se oslobodili mrtvog tereta. To će se dogoditi na visini od oko četiri stotine kilometara; ostatak puta preuće na sebe baterije u samom Pauku."

"A koliko ćemo korisnog tereta moći da ponesemo?"

Osmeha nestade sa Kingslijevog lica.

"Ne mnogo. Oko pedeset kilograma - i to uz najbolje baterije kojima raspolazemo."

"Svega pedeset! Pa kakva je svrha od toga?"

"Trebalo bi da bude dovoljno. Dva nova rezervoara od po hiljadu atmosfera sa ukupno deset kilograma kiseonika. Molekularne filterske maske za zadržavanje CO₂. Malo vode i komprimovane hrane. Nešto medicinske opreme. Sve to zajedno teži ispod četrdeset pet kilograma."

"I ti misliš da će im to biti dovoljno?"

"Hoće - pomoći će im da prežive dok ne stigne transporter sa stanice na deset hiljada kilometara. Osim toga, ako se ukaže potreba, Pauk može da napravi još jednu turu."

"Šta na to kaže Bartok?"

"Slaže se. Uostalom, niko nema bolju ideju."

Morgan oseti da mu je veliki teret pao sa pleća. Mnoge stvari još mogu da krenu loše, ali sada je bar postojao tračak nade; minulo je osećanje potpune bespomoćnosti.

"Kada će sve biti spremno?" upita on.

"Ako sve teče bez poteškoća, za dva sata. Najviše tri. Srećom, sva potrebna oprema je standardna. Pauk se upravo proverava. Postoji samo još jedna odluka koju treba doneti..."

Vanevar Morgan odmahnu glavom. "Ne, Vorene", uzvрати on polako, staloženim, neumoljivo odlučnim glasom kojim se nikada ranije nije obratio prijatelju. "Sve odluke već su donete."

"Ne pokušavam da iskoristim prvenstvo višeg čina, Bartoče", reče Morgan. "U pitanju je najjednostavnija logika. Tačno je da svako može da vozi Pauka - ali samo pet-šest ljudi poznaje sve bitne tehničke pojedinosti. Lako se može dogoditi da iskrсну neki operativni problemi kada stignemo do Tornja, a ja ću se najbolje uhvatiti sa njima ukoštac."

"Smem li da vas podsetim, doktore Morgan", reče oficir bezbednosti, "da vam je šezdeset pet godina. Bilo bi pametnije poslati nekog mlađeg."

"Nije mi šezdeset pet, nego šezdeset šest. Osim toga, godine nemaju veze sa ovim. Ne postoji nikakva opasnost, a svakako ni potreba za fizičkom snagom."

Uz to, zausti on da doda, psihološki činoci znatno su važniji od fizičkih. Gotovo svako se

pasivno mogao voziti gore ili dole u kapsuli, baš kao što je to učinila Maksina Dival, odnosno kao što će raditi neznani milioni tokom potonjih godina. Sasvim je, međutim, nešto drugo suočiti se sa situacijama koje lako mogu da iskrnsu šest stotina kilometara visoko na nebu.

"Još sam mišljenja", reče oficir bezbednosti Bartok uz nenametljivu upornost, "da bi znatno bolje bilo poslati nekog mlađeg čoveka. Doktora Kingslija, na primer."

Morgan začu (ili mu se samo pričinilo) kako mu je kolega iza njega najednom duboko udahnuo vazduh. Godinama su zbijali šale na račun činjenice da Voren oseća takvu odbojnost prema visinama da nikada lično nije vršio inspekciju zdanja koja je gradio. No, taj strah nije predstavljao pravu akrofobiju, budući da mu je uspevalo da ga suzbije kada je to bilo stvarno neophodno; uostalom, pratio je Morgana prilikom prvog prelaska iz Afrike u Evropu. Bio je to, međutim, jedini put kada je on javno viđen pijan, a posle toga niko ga nije video čitava dvadeset četiri časa.

Voren nije dolazio u obzir, iako je Morgan znao da bi on bio pripravan da pođe. Postojali su trenuci kada tehnička umešnost i puka hrabrost nisu bile dovoljne; niko se nije mogao boriti protiv strahova koji su mu usađeni pri rođenju ili tokom najranijeg detinjstva.

Srećom, nije bilo potrebe da se to objašnjava oficiru bezbednosti. Postojao je, naime, jedan jednostavniji i podjednako ubedljiv razlog zašto se nije moglo računati na Vorena. Svega nekoliko puta u životu Vanevar Morgan bio je srećan zbog svoje male visine - baš kao i ovog navrata.

"Ja sam petnaest kilograma lakši od Kingslija", reče on Bartoku. "Kod ovako delikatne operacije u pogledu težine to je odlučujući činilac. Nemojmo stoga više da traćimo dragoceno vreme na raspravljanje."

Za trenutak ga je obuzela blaga griža savesti, znajući da je istupio nekorektno. Bartok je samo vršio svoju dužnost, veoma delotvorno, a preostao je još puni čas pre no što će kapsula biti spremna. Nije moglo biti ni govora o traćenju ma čijeg vremena.

Nekoliko dugih sekundi dva čoveka su se netremice posmatrala, kao da među njima nije stajao jaz od dvadeset pet hiljada kilometara. Ukoliko bi došlo do otvorenog odmeravanja snaga, nastala bi prilično neprijatna situacija. Bartok je nominalno bio zadužen za sve operacije obezbeđenja, tako da je, teorijski, imao veću vlast i od glavnog inženjera, odnosno rukovodioca projekta. No, ne bi tako lako bilo sprovesti u delo tu pretpostavljenost; i Morgan i Pauk nalazili su se daleko ispod njega, na Sri Kandi, a onaj ko je u posedu, obično je u pravu.

Bartok konačno slegnu ramenima i Morgan odahnu.

"U pravu ste. Iako mi se to i dalje ne sviđa, slažem se sa vama. Srećno."

"Hvala", uzvratilo Morgan tiho, kada je slika nestala sa ekrana. Okrenuvši se prema Kingsliju, koji je i dalje čutao, on reče: "Hajdemo."

Kada su već izišli iz operativne sale i uputili se natrag na vrh, Morgan nesvesno posegnu rukom prema pločici koja mu je stajala skrivena pod košuljom. Nije imao problema sa KOROM već mesecima, a čak ni Voren Kingsli nije znao da ona postoji. Da li možda sada stavlja na kocku i druge živote, osim vlastitog, samo da bi zadovoljio sebični ponos? Da je oficir bezbednosti Bartok znao za ovu okolnost...

Ali sada je bilo prekasno. Ma kakve da su mu pobude, uzmaka mu više nije bilo.

46. PAUK

Kako se samo planina promenila, pomisli Morgan, od kada ju je prvi put video! Vrh je potpuno srubljen, tako da je tu ostala potpuno ravna visoravan; u njenom središtu nalazio se džinovski 'poklopac za tiganj', zaptivajući ulaz u okno kroz koje će uskoro proticati saobraćaj

sa mnogih svetova. Bilo je nečeg čudnog u pomisli da će se najveća svemirska luka u Sunčevom sistemu nalaziti duboko u srcu jedne planine...

Niko ne bi mogao da pogodi da je ovde jednom stajao drevni manastir, u kome su se sticale u žižu nade i strahovi neznanih milijardi tokom poslednjih tri hiljade godina. Jedino preostalo znamenje bilo je dvosmisleno zaveštanje Mahe Theroa, koje je sada upakovano čekalo da bude uklonjeno. Ali, za sada, ni lokalne vlasti Jakagale, niti direktor Ranapurskog muzeja nisu pokazali prekomerno zanimanje za Kalidasino zloslutno zvono. Poslednji put kada se oglasilo, vrhom je besnela ona kratkotrajna, ali tako značajna oluja - vetar promene, u pravom smislu. Vazduh je sada bio gotovo nepomičan, dok su Morgan i njegovi pomoćnici polako išli prema kapsuli koja ih je čekala, blistajući se pod svetiljkama tehničara koji su je ispitivali. Neko je na donjem delu kućišta otisnuo naziv PAUK - TIP II; ispod toga bilo je naškrabano i obećanje: ISPUNJAVAMO OČEKIVANJA. Nadajmo se, pomisli Morgan u prolazu...

Svaki put kada se peo ovamo, sve teže je disao, tako da je sada jedva čekao da uđe u vozilo i duboko udahne kiseonik u iznurena pluća. No, prijatno ga je iznenadilo to što ga KORA još nijednom nije čak ni preliminarno upozorila kada bi se obreo na vrhu; terapija koju mu je doktor Sen odredio dejstvovala je, kako izgleda, izvrsno.

Sve je već bilo natovareno na Pauka, koji je bio podignut uvis kako bi dodatne baterije mogle visiti ispod njega. Mehaničari su obavljali poslednja podešavanja i otkaćinjali energetske vodove; preplet mnogobrojnih kablova na tlu predstavljao je priličnu nezgodu za čoveka koji nije bio vičan koračanju u skafandru.

Morganov fleksinezon stigao je iz Gagarina pre tridesetak minuta i on se u prvi mah ozbiljno nosio mišlju da pođe bez njega. Pauk Tip II bio je znatno složenije vozilo od jednostavnog prototipa, kojim je svojevremeno pošla u šetnju Maksina Dival; on je, zapravo, predstavljao sićušan svemirski brod sa vlastitim sistemom za održanje života. Ako sve bude teklo kako je predviđeno, Morgan će uspeti da ga spoji sa vazdušnom komorom na dnu Tornja, sagrađenoj pre mnogo godina za ovu svrhu. Ali skafander mu neće samo pružiti bezbednost u slučaju problema oko pristajanja, nego će mu i omogućiti znatno veću pokretljivost. Gotovo mu prijanjajući uz telo, fleksinezon je veoma malo ličio na nezgrapne oklope prvih astronauta; čak i kada se nalazio pod pritiskom, gotovo da uopšte nije ograničavao kretanje onoga ko bi ga koristio. Jednom prilikom video je demonstraciju koju su priredili proizvođači: bila je to prava akrobatika u skafandrima, sa mačevanjem i baletom kao posebnim tačkama. Ovo poslednje ispalo je prilično smešno - ali je potvrdilo projektantove tvrdnje.

Morgan se pope uz nekoliko stepenika, zastade za trenutak na malom metalnom tremu kapsule, a zatim oprezno uđe natraške. Kada se smestio i pričvrstio bezbedonosne pojaseve, sa iznenađenjem je utvrdio da je unutra prilično prostrano. Iako je u Tipu II bilo mesta samo za jednog čoveka, ipak se nije osećao stešnjeno, kao što se bojao da će se dogoditi - čak i uz dodatnu opremu koja je natovarena.

Dva cilindra sa kiseonikom smeštena su ispod sedišta, a maske protiv CO₂ nalazile su se u maloj kutiji iza lestvice koje su vodile do gornje vazdušne komore. Izgledalo je neverovatno da tako skromne naprave mogu da znače razliku između života i smrti za više ljudi.

Morgan je poneo jednu ličnu stvar - uspomenu na onaj prvi, davni dan na Jakagali, kada je, u izvesnom smislu, sve ovo otpočelo. Predač je zauzimaao malo prostora i težio je samo kilogram. Tokom godina, on mu je postao svojevrsni talisman; njime su se i dalje na najuverljiviji način mogla pokazati svojstva hipervlakna i kad god ga ne bi poneo, uvek bi zbog toga zažalio. Ovoga puta, mogao mu je biti potrebni nago ikada ranije.

On prikopča dovodno crevo skafandra i proveri unutrašnji i spoljnji protok vazduha. U

međuvremenu, napolju su otkaçeni energetska kablovi, tako da je Pauk sada bio slobodan.

Blistavi govori bili su retki u sličnim prilikama - uostalom, ovo je trebalo da bude krajnje rutinska operacija. Morgan uputi prilično usiljen osmeh Kingsliju i reče: "Pazi na dućan, Vorene, dok se ne vratim. A onda primeti malu, usamljenu priliku među okupljenim ljudima oko kapsule. Blagi Bože, pomisli on - sasvim sam smeo s uma sirotog dečaka... "Deve", pozva on. "Izvini što nismo mogli da budemo još malo zajedno. Ali ne sekiraj se, nadoknadićemo to kada se vratim."

Odista hoćemo, reče on u sebi. Kada Toranj bude završen, imaće vremena napretek - a naročito za osveženje veza sa ljudima. Dev u svakom slučaju zavređuje da mu se posveti pažnja; dečak koji ume da se skloni s puta kada je to potrebno mnogo obećava.

Zakrivljena vrata kapsule - čija se gornja površina sastojala od providne plastike - mekano prionuše na zaptivače. Morgan pritisnu dugme za kontrolu i na ekranu počeo da se pojavljuju podaci o svim vitalnim sistemima Pauka. Svi su bili zeleni; nije morao da proverava same brojke, budući da bi, u slučaju da neka vrednost iziđe izvan granica normale, dotični simbol počeo da svetli crvenom bojom dva puta u sekundi. Pa ipak, uobičajeni inženjerski oprez nagnao je Morgana da zapazi kako kiseonik stoji na 102 odsto, izlazni nivo snage baterija na 101, dodatni baterijski generator na 105...

Tih i spokojan glas kontrolora - istog onog hladnokrvnog stručnjaka koji je nadzirao sve operacije još od prvog, neuspelog spuštanja pre mnogo godina - zazvuča mu u ušima. "Svi sistemi nominalni. Imate kontrolu."

"Imam kontrolu. Sačekaću puni minut."

Teško se mogla zamisliti veća suprotnost starinskom lansiranju raketa, sa onim pompeznim odbrojanjem, tempiranjem u delić sekunde, grmljavinom i silinom.

Glatko i bešumno - reflektorima obasjan vrh planine počeo da se odvaja od njega. Čak ni uzdizanje u balonu ne bi bilo tiše. Kada bi pomno načuljio uši, mogao bi da razabere zujanje dva motora koja su pokretala velike pogonske točkove, što su prijanjali uz traku iznad i ispod kapsule.

Na pokazivaču brzine stajalo je da je stopa uspona pet metara u sekundi; polako i postupno Morgan počeo da dodaje gas, sve dok se ova brojka nije popela na pedeset - što je značilo da se kapsula kreće nešto sporije od dve stotine kilometara na čas. Ta brzina bila je najdelotvornija pri trenutnom opterećenju Pauka; kada budu odbačene pomoćne baterije, brzina će moći da se poveća za dvadeset pet odsto, tako da će iznositi gotovo 250 kilometara na sat.

"Kaži nešto, Vane!" reče Voren Kingsli vedrim glasom sa donjeg sveta.

"Ostavite me na miru", uzvratila Morgan tobože srdito. "Rešio sam da se opustim i uživam u pogledu naredna dva časa. Ako ste želeli slatkorečivog komentatora, trebalo je da pošaljete Maksinu Dival."

"Pokušava da stupi u vezu s tobom već čitav sat."

"Pozdravite je u moje ime i kažite joj da sam zauzet. Možda, kada stignem do Tornja... kakve su novosti odande?"

"Temperatura se ustalila na dvadeset stepeni - Kontrola monsuna šalje im skromne doze megavata svakih deset minuta. Ali profesor Sesui se razbesneo zbog toga - žali se da mu to remeti uređaje."

"Kako stoji sa vazduhom?"

"Ne baš najbolje. Pritisak je pao, a i raste koncentracija CO₂. Ali biće sve u redu, ako stigneš kako je predviđeno. Izbegavaju sve nepotrebne kretnje kako bi sačuvali što više kiseonika."

Kladim se da je profesor Sesui i ovde izuzetak, pomisli Morgan. Bilo bi zanimljivo upoznati tog čoveka, čiji je život upravo pokušavao da spase. Pročitao je nekoliko

naučnikovih veoma hvaljenih, popularnih knjiga i one su mu se učinile kitnjaste i nadmene. Morgan je podozrevao da je i autor saobrazan stilu.

"A kako je na deset hiljada kilometara?"

"Transporter će moći da krene kroz dva časa; upravo uređuju neka naročita kola koja treba da obezbede da i njih ne zahvati požar."

"Dobra zamisao! Mora da iza nje stoji Bartok."

"Verovatno. Osim toga, spustiće se severnim kolosekom, za slučaj da je južni oštećen prilikom eksplozije. Ako sve bude u redu, stići će kroz... ovaj... dvadeset jedan čas. Ima dosta vremena, čak ako i ne pošaljemo ponovo Pauka sa novim tovarom."

Uprkos polušaljivoj primedbi koju je uputio Kingsliju, Morgan je znao da je još prerano za opuštanje. Pa ipak, zasad je sve išlo kako se samo poželeći može; uostalom, stvarno nije bilo ničeg drugog što je morao da radi naredna tri časa osim da se divi sve širem vidokrugu.

Već se nalazio na visini od trideset kilometara, brzo se i bešumno uspinjući kroz tropsku noć. Nije bilo mesečine, ali se kopno daleko dole moglo razabrati po treperavim sazveždima gradova i sela. Kada bi pogledao prema pravim zvezdama gore i onim prividnim dole, Morgan je lako mogao da zamisli kako se nalazi daleko od bilo kog sveta, izgubljen u svemirskim bezdanima. Nedugo potom, došao je u priliku da vidi celo ostrvo Taprobani, prigušeno oivičeno svetiljkama priobalnih nastambi. Daleko na severu, jedna zagasito sjajna mrlja izranjala je preko obzorja poput vesnika nekog pogrešno smeštenog svitanja. Prizor ga je za trenutak doveo u nedoumicu, a onda je shvatio da je to što vidi neki velegrad južnog Hindustana.

Visina do koje je sada stigao bila je nedostupna avionima, tako da je već ostvario jedinstven podvig u istoriji prevoza. Iako su Pauk i njegovi prethodnici preduzimali mnogobrojne pohode do dvadeset kilometara, nikom nije bilo dozvoljeno da se penje više, zato što bi u tom slučaju bilo nemoguće preduzeti spasilačku akciju. Nije bilo predviđeno da se kreće u ozbiljnije operacije, sve dok Toranj ne stigne znatno niže, odnosno dok Pauk ne dobije bar još dva parnjaka koja bi mogla da se uspinju i spuštaju drugim trakama sistema. Morgan odbaci od sebe pomisao šta bi se dogodilo ukoliko bi otkazao pogonski mehanizam; to bi bio kraj kako izbeglica u Podrumu, tako i njega samog.

Pedeset kilometara; dosegao je do tačke koja bi, pod normalnim okolnostima, predstavljala najniži nivo jonosfere. Razume se, nije očekivao da ovde bilo šta vidi; ali prevario se.

Prvi nagoveštaj javio se u vidu slabšnog pucketanja u zvučniku kapsule; a onda, on opazi krajičkom oka treptaj svetlosti. Dopro je neposredno ispod njega, odrazivši se u ogledalu okrenutom nadole i postavljenom sa spoljnje strane malog prozora na Pauku. Okrenuo je ogledalo koliko je to mehanizam dopustio, tako da je na kraju bilo usmereno prema tački nekoliko metara ispod kapsule. Za trenutak je zbunjeno zurio, osetivši kako u njemu raste plima straha; a zatim pozva Planinu.

"Dobio sam društvo", reče on. "Mislim da ovo spada u domen profesora Sesuija. Uz traku poda mnom juri lopta svetlosti - oh, ima oko dvadeset centimetara u prečniku. Drži se na stalnoj razdaljini: nadam se da se neće predomisliti. Mora se, međutim, priznati da predivno izgleda - ima veoma lep, plavkasti sjaj i treperi jednom u nekoliko sekundi. Takođe je čujem preko radio-veze."

Protekao je puni minut pre no što je Kingsli uzvratilo ospokojavajućim glasom.

"Ništa ne brini - to je samo vatra svetog Elma. Slične pojave primećuju se duž traka za vreme grmljavine; od toga bi ti se kosa nakostrešila da si na Tipu I. Ali ovde nećeš ništa osetiti, budući da si veoma dobro zaštićen."

"Nisam ni slutio da je to moguće na ovoj visini."

"Nismo ni mi. Najbolje da popričaš sa profesorom o tome."

"Oh - rastače se... postaje veća i bleđa... evo, sad je nestala... mislim da je vazduh ovde odveć redak da bi se održala... Žao mi je što je iščezla..."

"To je tek početak predstave", reče Kingsli. "Baci pogled pravo iznad sebe."

Ogledalom skliznu pravougaoni odeljak zvezdanog polja dok ga je Morgan okretao prema zenitu. U prvi mah nije primetio ništa neobično, tako da je isključio sve pokazivače na kontrolnoj ploči i stao da čeka u potpunom mraku.

Oči su mu se polako privikle na tamu i najednom u dubinama ogledala poče da rudi slabašni crveni sjaj, da se širi i potire zvezde. Postajao je sve blistaviji i blistaviji, prelivajući se preko granica ogledala; sada ga je mogao videti neposredno, budući da se pružao do pola puta niz nebo. Kavez svetlosti, sa tereperavim, pomičnim šipkama, spuštao se na Zemlju; tog trenutka Morganu postade jasno kako je jedan čovek poput profesora Sesuija mogao posvetiti čitav život odgonetanju njegove tajne.

Prilikom jedne od svojih retkih poseta polutaru, aurora je hrlila sa polova.

47. KROZ AURORU

Morgan je sumnjao da čak i profesor Sesui, pet stotina kilometara više, ima tako spektakularan pogled. Oluja je brzo uzimala maha; kratkotalasni radio - koji se još koristio u mnogim drugorazrednim službama - sada je izložen silnim smetnjama širom sveta. Morgan nije bio siguran da li je čuo ili osetio prigušeno šuškanje, slično šumu peska koji pada ili pucketanju suvih grančica. Za razliku od statičkih smetnji plamene kugle, ovog puta zvuk jamačno nije dopirao iz sistema zvučnika, budući da se i dalje čuo kada ih je on isključio.

Zastori bledozelene vatre, obrubljeni zagasitocrvenim prelivima, njihali su se preko neba, povijajući se napred-nazad kao da ih je pokretala neka nevidljiva ruka. Podrhtavali su pod naletima Sunčevog vetra, oluje koja je hujala brzinom od milion kilometara na čas sa velike zvezde na Zemlju - i daleko dalje. Sada su čak i iznad Marsa treperile tanušne sablasti aure; a u pravcu Sunca, otrovno nebo Venere moćno je blistalo. Povrh nabranih zavesa, dugački zraci, slični rebrima poluotvorene lepeze, krstarili su obzorjem; ponekad bi zasjali pravo u Morganove oči, slično snopovima kakvog džinovskog reflektora, tako da je minutima ostajao zaslepljen. Više nije morao da drži ugašene svetiljke u kapsuli kako ga ne bi zasenile; nebeski vatromet napolju bio je toliko sjajan da se uz njega moglo čitati.

Dve stotine kilometara; Pauk se i dalje uspinjao bešumno i bez napora. Teško se moglo poverovati da je krenuo sa Zemlje pre tačno jedan sat. Štaviše, teško je bilo poverovati da Zemlja još postoji - jer, naime, sada je hrlio uvis između zidova plamenog kanjona.

Opsena je potrajala svega nekoliko sekundi - a onda je narušena kratkotrajna, nestabilna ravnoteža između magnetskih polja i priliva električnih oblaka. Ali čak i za to kratko vreme Morgan je stekao neodoljiv utisak da se uspinje provalijom, prema kojoj je bio ništavan čak i Vales Marineris - Veliki Kanjon Marsa. Zatim, blistave litice, visoke najmanje stotinu kilometara, postaše prozračne i kroz njih stadoše da se pomaljaju zvezde. Najzad je mogao da ih vidi u pravoj svetlosti - naime, kao puke utvare fluoroscencije.

A onda, poput kakvog aviona koji se probija kroz tavanicu niskog sloja oblaka, Pauk izroni iz treperavog vatrometa. Ispod Morgana ostade plamena magla, puna vrtložja i kovitlaca. Pre mnogo godina nalazio se na jednom turističkom brodu koji je krstarilo kroz tropsku noć: tog trenutka se spomenu kako se pridružio ostalim putnicima na krmi, koji su bili očarani lepotom i čudešnošću bioluminiscentne brazde. Neki zeleni i plavi prelive, koji su se sada iskrčili pod njim, bili su ravni planktonskim bojama koje je tada video, tako da je lako mogao zamisliti da ponovo posmatra nuzproizvode života - igru džinovskih, nevidljivih životinja, tajanstvenih žitelja gornjih slojeva atmosfere...

Gotovo da je potpuno smeo s uma misiju, tako da je doživeo blagi šok kada su ga sa Zemlje podsetili na zadatak.

"Kako stoji sa energijom?" upita Kingsli. "Preostalo ti je još samo dvadeset minuta sa tom baterijom."

Morgan baci pogled na ploču sa instrumentima. "Pala je na devedeset pet odsto - ali mi se stopa uspinjanja popela za pet odsto. Brzina sada iznosi dve stotine deset kilometara na sat."

"Baš tako i treba. Pauk oseća nižu gravitaciju - na tvojoj visini ona je već niža za deset odsto."

To je bilo premaleno da bi se moglo osetiti, naročito ako ste vezani pojasevima i nosite teški skafander. No, Morganu se ipak javio utisak da lebdi i on se upita da li možda dobija previše kiseonika.

Ne, protok u dovodu bio je normalan. Mora da je posredi čista razdraganost izazvana onim čudesnim prizorom koji je ostao pod njim - premda je sada jenjavao, povlačeći se prema severu i jugu, kao da je ustupao prema svojim polarnim uporištima. To - i zadovoljstvo zbog dobro započetog posla, za koji je korišćena tehnologija nikada ranije iskušana do ovih granica.

Objašnjenje je bilo sasvim razložno, ali on nije bio zadovoljan njime. Ono nije potpuno pokrivalo osećanje sreće - čak radosti. Voren Kingsli, koji je bio strasni ronilac, često mu je pričao da je imao prilike da iskusi takvo osećanje u bestežinskoj sredini mora. Morganu je to bilo strano, ali sada je stekao predstavu kako to izgleda. Činilo mu se da je sve svoje brige ostavio dole na planeti, skrivenoj ispod sve razređenijih vrtložja i arabeski aurore.

Zvezde su ponovo sticale svoja mesta, neugrožavane više sablasnim uljezom sa polova. Morgan potraži pogledom zenit, bez neke velike nade, pitajući se da li je Toranj već na vidiku. Ali mogao je da razabere samo prvih nekoliko metara, još obasjanih slabim sjajem aurore, uske vrpce uz koju se Pauk brzo i glatko uspinjao. Ta tanka traka, od koje su sada zavisili njegov život i životi sedam drugih ljudi, bila je tako jednobrazna i lišena pojedinosti da se na osnovu nje nikako nije mogao izvesti zaključak o brzini kapsule; Morganu se činilo gotovo neverovatno da ona prolazi kroz pogonski mehanizam brzinom većom od dve stotine kilometara na sat. Pomisao na tu okolnost najednom ga vrati u detinjstvo i on najzad dokuči izvor razdraganosti koja ga je ispunjavala.

Brzo se oporavio od gubitka prvog zmaja i počeo je da pravi veće i složenije modele. A onda, neposredno pre no što je otkrio 'Mekano' i zauvek napustio zmajeve, kratko vreme je vršio opite sa igračkama-padobranima. Morganu se dopadala pomisao da je on prvi došao na tu ideju, premda je znatno verovatnije bilo da je naišao na nju u onome što je čitao ili gledao. Tehnika je bila tako jednostavna, da su je pokolenja dečaka sigurno nanovo otkrivala.

Najpre je izrezao parče drveta, dugačko oko pet centimetara, i na njega postavio dve spajalice. Zatim je spajalice zakačio za užu zmaja, tako da je mala naprava lako mogla da klizi gore-dole. Onda je od fine hartije i svilenog konca napravio padobran veličine maramice, dok mu je kao teret služio mali kartonski četvorougao. Kada je gumicom pričvrstio - ne odveć snažno - taj četvorougao za parče drveta, posao je bio gotov.

Nošen vetrom, mali padobran uspinjao bi se uz užu, hitajući u blagom luku ka zčaju. Tada bi Morgan snažno povukao svoj kraj i kartonski teret iskliznuo bi iz gumice. Padobran bi stao da plovi nebom, dok bi mu se lanser od drveta i žice brzo spustio do ruku, spreman za narednu misiju.

Sa koliko je samo zavisti promatrao kako te krhke tvorevine bez napora plove prema moru! Većina ih je padala u vodu pre no što bi prevalile i jedan kilometar, ali ponekad se događalo da mali padobran i dalje hrabro održava visinu dok nestaje sa vidika. Dopadalo mu se da zamišlja kako ti srećni putnici stižu do začaranih ostrva Tihog okeana; ali, iako je na

svakom kartonskom četvorouglu ispisao ime i adresu, nikada nije dobio nikakav odgovor.

Morgan nije mogao da zadrži smešak pri pomisli na te davne trenutke, ali oni su objašnjavali sve. Snove detinjstva daleko je nadmašila stvarnost zrelog doba; potpuno je zasluživao da bude zadovoljan.

"Stižeš na tri stotine osamdeset", reče Kingsli. "Kako stoji sa energijom?"

"Počinje da opada - osamdeset pet odsto - baterije popuštaju."

"Pa, ako izdrže još dvadeset kilometara, dobro su obavile posao. Kako se osećaš?"

Morgan je za trenutak došao u iskušenje da upotrebi niz superlativa, ali prirodna opreznost odvratila ga od toga. "Dobro", reče on. "Ako svim putnicima budemo mogli da jemčimo onakvu predstavu, imaćemo neviđenu gužvu."

"Možda bi se stvar mogla srediti, nasmeja se Kingsli. "Mogli bismo da zamolimo Kontrolu monsuma da izruči nekoliko barela elektrona na pravo mesto. To, doduše, ne potpada pod njihovu struku, ali već su pokazali da su veoma vešti u improvizovanju, zar ne?"

Morgan se zakikota, ali ništa ne odgovori. Pogled mu je bio uprt u ploču sa instrumentima, gde su sada pokazivači za energiju i stopu uspinjanja uočljivo opadali. No, to nije bio razlog za uzburku; Pauk je prevalio tri stotine osamdeset pet kilometara od predviđenih četiri stotine a dodatne baterije još nisu bile sasvim prazne.

Na tri stotine devedesetom kilometru Morgan počeo da smanjuje brzinu uspinjanja, tako da je Pauk stao da se kreće sve sporije. Usporavanje se pretvorilo u milenje, a onda se kapsula konačno zaustavila tik pre no što je visinometar pokazao cifru četiri stotine pet.

"Odbacujem bateriju", objavi Morgan. "Čuvaj glavu dole!"

Bilo je mnogo razmišljanja o tome kako da se spasi te teške i skupe baterije, ali odveć je malo vremena stajalo na raspolaganju da bi se improvizovao sistem kočenja koji bi im omogućio da se bezbedno vrate na polazište, poput Morganovih lansera za padobrane. Razmotrena je čak i ta mogućnost - upotrebe padobrana - ali postojala je opasnost da se konopci zapetljaju sa trakom. Srećom, zona pada nalazila se u gustoj džungli, mada je bila udaljena svega deset kilometara od zemaljskog terminala. Divlji život Taprobanija morao da preuzme izvestan rizik i Morgan je bio spreman da se kasnije upusti u raspravu sa Odljenjem za očuvanje prirode.

On okrenu bezbednosni ključ, a zatim pritisnu crveno dugme koje je palilo eksplozivne naboje; Pauk za trenutak uzdrhta prilikom detonacije. On zatim prebaci na unutrašnji baterijski sistem, polako oslobodi kočnice i ponovo dade gas u pogonske motore.

Kapsula počeo da se penje na poslednju etapu svog putovanja. Ali bio je dovoljan samo jedan pogled na kontrolnu ploču da Morgan shvati kako nešto ozbiljno nije u redu. Pauk je trebalo da juri brzinom većom od dve stotine kilometara na čas - ali ona nije dostizala ni stotinu, i to pri punom gasu. Nisu bili potrebni nikakvi proračuni, niti ispitivanja; Morgan je munjevito postavio dijagnozu, budući da su brojke govorile same za sebe. Obuzet plimom osujećenosti, on se javi Zemlji.

"U nevolji smo", reče. "Naboj je eksplodirao - ali baterije nisu otpale. Nešto ih još drži."

Razume se, bilo je suviše dodati da je ovo značilo kraj misije. Svi su odlično znali da Pauk ni slučajno ne može stići do osnove Tornja noseći nekoliko stotina kilograma mrtvog tereta.

48. NOĆ U VILI

Ambasadoru Radžasingeu malo se spavalo tih noći; kao da mu je blagonaklona Priroda podarila mogućnost da na najbolji način iskoristi preostale godine. Uostalom, ko bi u ovakvim trenucima, kada taprobanijsko nebo blista najvećim čudom stoleća, još mogao da ostane u

postelji?

Bilo mu je žao što sada uz njega nije Pol Sarat, da zajedno prisustvuju ovom prizoru. Stari prijatelj mu je nedostajao više nego što je mislio da je to moguće; nije postojao niko drugi ko je mogao tako da ga naljuti i podstakne kao što je to činio Pol - niko sa kim je delio toliko zajedničko iskustvo, koje se pružalo unatrag sve do dečastva. Radžasinge nikada nije pomislio da će nadživeti Pola, niti da će vlastitim očima videti kako stalaktitski Toranj od milijardu tona gotovo premošćuje bezdan između svojih orbitalnih temelja i Taprobanija, udaljenog trideset šest hiljada kilometara niže. Pol se do kraja veoma protivio celom projektu; nazvao ga je Damoklov Mač i uporno je predviđao da će se jednom neumitno sručiti na Zemlju. No, čak je i on morao da prizna da je Toranj već doneo neke koristi.

Možda prvi put u istoriji, ostali svet je znao da Taprobani uopšte postoji i počeo je da otkriva njegovu drevnu kulturu. Jakagala, sa svojom nadnosećom prisutnošću i zlokočnim predanjima, privlačila je osobitu pažnju; kao posledica toga, Pol je dobio potporu za neke projekte do kojih je silno držao. Zagonetna ličnost tvorca Jakagale nadahnula je veliki broj knjiga i videodrama, a karte za son-et-lumiere predstavu u podnožju Stene neizostavno su bile rasprodate. Neposredno pred smrt, Pol je gorko primetio da sve više uzima maha mala Kalidasina industrija, tako da je sve teže razlikovati privid od stvarnosti.

Ubrzo posle ponoći, kada je postalo očigledno da je prošao vrhunac spektakla polarne svetlosti, Radžasinge je odnesen u spavaću sobu. Kao što je uvek činio kada bi pozeleo laku noć osoblju koje je vodilo brigu o njemu, on se opružio uz čašu toplog todija [Todi \(toddy\): piće od rakije, šećera, limuna i vruće vode - prim. prev.](#) i uključio konzolu da vidi sažetak poslednjih vesti. Jedina stvar koja ga je istinski zanimala bilo je Morganovo napredovanje; do sada je već trebalo da se približi osnovi Tornja.

Urednik novosti već je zabeležio najnoviji obrt; jedan natpis neprekidno se palio i gasio na ekranu:

MORGAN ZAUSTAVLJEN NA 200 KM OD ODREDIŠTA

Radžasinge hitro otkuca na tastaturi zahtev sa pojedinostima i odahnu kada vide da mu je prva zebnja bila neosnovana. Samom Morganu nije bilo ništa; jedino što nije mogao da nastavi putovanje. Bio je u stanju da se vrati na Zemlju kad god to poželi - ali u tom slučaju sudbina profesora Sesuija i njegovih kolega bila bi zapečaćena.

Pravo nad njegovom glavom, u ovom trenutku odigravala se bešumna drama. Radžasinge prođe sa tekstovanog na video program, ali nije bilo ničeg novog - štaviše, tamo je sada prikazivan uspon Maksine Dival, pre mnogo godina, u Paukovom preteči.

"Mogu ja bolje od njih", promrmlja Radžasinge i prebaci na ekran konzole sliku sa svog omiljenog teleskopa.

Tokom prvih meseci od kako je postao vezan za postelju nije bio kadar da ga koristi. A onda, prilikom jedne od svojih kratkotrajnih, kurtoaznih poseta, Morgan je razmotrio situaciju i prepisao lek. Nedelju dana kasnije, na Radžasingeovo iznenađenje i zadovoljstvo, u vilu 'Jakagala' došla je mala ekipa tehničara i podesila napravu za daljinsko upravljanje. Sada je mogao udobno da leži u postelji i istovremeno istražuje zvezdano nebo i promatra nadnoseće pročelje Stene. Bio je veoma zahvalan Morganu na predusretljivosti; bio je to deo inženjerovog karaktera koji on ranije nije poznao.

Nije bio siguran šta će videti, u tami noći - ali je tačno znao kuda da gleda, budući da je već dugo posmatrao sporo spuštanje Tornja. Kada bi Sunce stajalo pod odgovarajućim uglom, mogao je čak da uoči četiri trake-vođice koje su se stapale prema zenitu, kvartet blistavih, tanušnih crta, povučenih preko neba.

On podesi azimut na daljinskim kontrolama teleskopa i stade da okreće instrument, sve dok nije bio upravljen iznad Sri Kande. Dok je polako počeo da ga iskošuje nagore, pokušavajući da uoči neki znak kapsule, upita se šta Maha Thero misli o najnovijem razvoju događaja. Iako Radžasinge nije imao prilike da razgovara sa prelatom - sad već duboko zašlim u desetu deceniju života - od kada se Red preselio na Lasu, dospelo im je do uha da im Potala nije pružio očekivani smeštaj. Velika palata sada se polako raspadala, dok su se izvršioc Dalaj Lama pogađali sa kineskom federalnom vladom oko troškova održavanja. Prema Radžasingeovim poslednjim informacijama, Maha Thero upravo je vodio pregovore sa Vatikanom - koji se takođe nalazio u hroničnim finansijskim poteškoćama, ali je bar još bio gazda svoje kuće.

Sve stvari su odista bile nestalne, ali nije se lako moglo razabrati njihovo ciklično ustrojstvo. Možda je za tako nešto bio kadar matematički genije Parakarme-Goldberga; poslednji put kada ga je Radžasinge video, primao je jednu uglednu naučnu nagradu za doprinos na polju meteorologije. Gotovo da ga nije prepoznao; bio je glatko obrijan i nosio je odelo skrojeno po poslednjoj, neonapoleonovskoj modi. Ali, kako izgleda, sada se ponovo posvetio religiji... Zvezde su lagano promicale velikim monitorskim ekranom na kraju postelje, kako se teleskop podizao prema Tornju. Nije, međutim, bilo ni traga od kapsule, iako je Radžasinge bio siguran da se mora nalaziti u vidnom polju.

Upravo se spremao da se ponovo prebaci na kanal za vesti, kada, slično erupciji nove, jedna zvezda blesnu blizu donjeg ruba slike. Radžasinge za trenutak pomisli da je to kapsula eksplodirala; a onda vide da sija savršeno postojanom svetlošću. On je dovede u središte slike i uključi najjače uvećanje zuma.

Pre mnogo vremena video je jedan dokumentarac star dva stoleća o prvom vazduhoplovnom ratu; tog časa, iznenada se priseti jedne sekvence koja je prikazivala noćni napad na London. Neprijateljski bombarder bio je uhvaćen u snop reflektora i izgledalo je kao da lebdi poput usijanog zrnca prašine na nebu. Sada mu je pred očima stajao isti prizor, ali su razmere ovde bile stotruko veće; no, ovoga puta sve snage na tlu upinjale su se da pomognu, a ne da unište odlučnog osvajača noći.

49. TRUCKAVA VOŽNJA

Glas Vorena Kingslija povratio je kontrolu; sada je samo bio bezizražajan i očajnički.

"Pokušavamo da sprečimo mehaničara da ne digne ruku na sebe", reče on. "No, teško da mu možemo prebacivati. Morao je da obavi još neki posao na kapsuli i u toj gužvi sasvim je smeo s uma da ukloni bezbednosni pojas."

Kao i obično, dakle, posredi je bila ljudska greška. Dok su postavljani eksplozivni spojevi, baterija je pridražavana dvema metalnim trakama... Slične stvari ponavljaju se jednoličnom pravilnošću; ponekad imaju katastrofalne posledice, a vinovniku preostaje da se do kraja života nosi sa teretom krivice. U svakom slučaju, bespredmetno je bilo raspravljati o krivicu. Sada je jedino bilo važno šta dalje preduzeti.

Morgan iskrenu do kraja spoljnje ogledalo, ali nije mogao da vidi uzrok nevolje. Pošto je sjaj aurore zgasnuo, donji deo kapsule nalazio se u potpunoj tami, a on nije raspolagao nikakvom rasvetom u tom sektoru. No, bar se taj problem lako mogao rešiti. Ako je Kontrola monsuna već bila u stanju da uputi kilovate infracrvenog zračenja u osnovu Tornja, jamačno je mogla i njemu da pokloni nekoliko optičkih fotona.

"Mogli bismo da upotrebimo naše reflektore", reče Kingsli, kada je Morgan istupio sa predlogom.

"Neće valjati - sijaće mi pravo u oči, tako da ništa neću videti. Potreban mi je izvor

svetlosti iza i iznad mene - mora da se neko nalazi na odgovarajućem položaju."

"Proveriću", uzvratu Kingsli, kome je očigledno bilo milo što može da preduzme nešto korisno. Izgledalo je da je proteklo mnogo vremena pre no što je ponovo pozvao; bacivši pogled na časovnik, Morgan je iznenađeno ustanovio da su posredi bila samo tri minuta.

"Kontrola monsuna mogla bi da obavi stvar, ali morala bi najpre da izvrši prepodešavanje i defokusiranje; mislim da se boje da te ne sprže. Kinte, međutim, može odmah da dejstvuje; oni imaju pseudobeli laser - a i nalaze se na pravom mestu. Da im kažem da uključe?"

Morgan proveri svoj položaj - da vidimo, Kinte je veoma visoko na zapadu - baš kako treba.

"Spreman sam", uzvratu on i zaklopi oči.

Skoro istog trenutka, kapsula blesnu svetlošću. Sasvim oprezno, Morgan ponovo otvori oči. Snop je dolazio visoko sa zapada, zaslepljujuće blistav uprkos okolnosti da je prevalio put od gotovo četrdeset hiljada kilometara. Izgledao je potpuno beo, ali on je znao da je, zapravo, posredi mešavina tri oštro podešene linije u crvenom, zelenom i plavom delu spektra.

Bilo mu je potrebno samo nekoliko sekundi da podesi ogledalo, što mu je omogućilo da stekne jasan uvid u područje pola metra ispod nogu, gde se nalazio nesrećni remen. Kraj pojasa koji se video bio je pričvršćen za osnovu Pauka velikim leptirastim navrtkom; sve što je trebalo da učiniti bilo je da ga odvrta i baterija će odmah otpasti...

Morgan je bez reči sedeo, razmatrajući situaciju; to se toliko odužilo, da ga je Kingsli ponovo pozvao. Prvi put, u zamenikovom glasu pojavio se tračak nade.

"Obavili smo neke proračune, Vane... Šta kažeš na ovu zamisao?"

Morgan ga sasluša, a onda prigušeno zviznu. "Sigurni ste u bezbednosnu marginu?" upita on.

"Razume se", uzvratu Kingsli, pomalo ozlojeđenim glasom. Morgan mu nije zamerao, ali stvar je naprosto bila u tome što će on morati da stavi glavu u torbu, a ne njegov zamenik.

"Dobro... pokušaću. Ali prvi put samo jednu sekundu."

"Neće biti dovoljno, ali u redu... tako ćeš bar steći osećaj."

Morgan blago oslobodi trenjske kočnice, koje su Pauka držale nepomično na traci. Istog časa, on počeo da se diže iz sedišta, budući da je težine nestalo. Kada je odbrojao do dva, ponovo pritisnu kočnice.

Pauka prože trzaj, a Morgan za delić sekunde ostade neugodno prikovan za sedišta. Kočnički mehanizam zloslutno zaškripa, a onda se kapsula ponovo nađe u stanju mirovanja; još su se samo nekoliko sekundi osećale torzione vibracije, a onda i one nestadoše.

"Baš truckava vožnja", reče Morgan. "Ali još se držim - kao i ona vrazja baterija."

"Upozorio sam te. Moraćeš duže da pokušaš. Dve sekunde najmanje."

Morgan je dobro znao da je Kingsli u prednosti, s obzirom na to da mu na raspolaganju stoje ogromne računarske moći, ali je uprkos tome osećao potrebu da se i sam malo napamet pozabavi aritmetikom. Dve sekunde slobodnog pada - recimo još pola sekunde da aktivira kočnice - uz jednu tonu mase Pauka... Problem je bio u sledećem: šta će prvo popustiti - remen koji je držao bateriju ili traka koja mu je omogućavala da stoji četiri stotine kilometara visoko na nebu? U normalnim uslovima, obični čelik nije se mogao meriti sa hipervlaknom. Ali ako odveć naglo uključi kočnice - ili ako one otkažu zbog tog nasilnog čina - mogli bi da stradaju i remen i traka. U tom slučaju, on i baterija stigli bi na Zemlju približno u isto vreme.

"Dve sekunde, dakle", reče on Kingsliju. "Idemo."

Ovoga puta, silina trzaja kidala je nerve, a proteklo je znatno više vremena pre no što su zamrle torzione oscilacije. Morgan je bio siguran da bi osetio - ili čuo - pucanje pojasa. Nije se stoga iznenadio kada je u ogledalu primetio da je baterija još na mestu.

Kingsli nije zvučao zabrinuto. "Izgleda da su potrebna tri ili četiri pokušaja", reče on.

Morgan je došao u iskušenje da uzvrati: "Je l' ti to hoćeš da mi preotmeš posao?" - ali ipak se uzdržao. Voren bi se na to samo nasmejao, ali ostali neznani slušaoci možda ne bi.

Posle trećeg spusta - imao je utisak da je pao više kilometara, mada je uistinu posredi bilo samo stotinu metara - čak je i Kingslijev optimizam počeo da kopni. Bilo je očigledno da dosetka nije upalila.

"Prenesite moje čestitke ljudima koji su izradili bezbednosni remen", reče Morgan oporim glasom. "Šta sada predlažete? Da pustim tri sekunde pre no što nagazim na kočnice?"

Gotovo je mogao da vidi kako Kingsli odmahuje glavom. "Bilo bi odveć rizično. Ne brine me toliko traka, koliko kočioni mehanizam. Nije projektovan za ovakve stvari."

"Pa, vredelo je pokušati", odgovori Morgan. "Ali još se ne predajem. Neka me đavo nosi ako me porazi jedan prost leptirasti navrtak, koji mi stoji na pola metra od nosa. Idem napolje da sredim stvar.

50. SVICI KOJI PADAJU

01 15 24

Ovde Prijateljstvo Sedam. Pokušaću da opišem u čemu sam. Nalazim se usred velike mase nekih vaoma sitnih čestica koje se blistavo sjaje, kao da su luminiscentne... Promiču pored kapsule i liče na zvezdice. Provejava čitav pljusak čestica...

01 16 10

Veoma su spore; ne udaljuju se od mene brže od možda tri ili četiri milje na sat...

01 19 38

Sunce je upravo izišlo, u periskopu... kada sam bacio pogled unazad, kroz prozor, video sam doslovce na hiljade sitnih, svetlih čestica kako se kovitlaju oko kapsule...

(Zapovednik Džon Glen, Merkjuri 'Prijateljstvo Sedam', 20. februar 1962.)

Bilo bi potpuno neizvodljivo dosegnuti taj leptirasti navrtak u starinskom skafandru. Čak je i u fleksinezonu, koji je Morgan sad nosio, bilo teško - ali bar je imalo smisla pokušati.

Veoma pažljivo, zato što je i mnogo drugih života pored njegovog sada zavisilo od toga, on ponovi u sebi sled događaj. Mora da proveriti kombinezon, da ispusti pritisak iz kapsule i da otvori vratnice - koje su, srećom, bile gotovo ljudskih razmera. Potom treba da otkaçi bezbednosni pojas, da se spusti na kolena - ako bude mogao - i posegne prema leptirastom navrtku. Sve će zatim zavisiti koliko je stegnut. Na Pauku nije bilo nikakvih alatki, ali Morgan je bio spreman da vlastite prste - čak i u svemirskim rukavicama - unapredi u malu, prosečnu odvrtku.

Upravo je zaustio da obavesti o svom planu Zemlju, za slučaj da neko dole uoči neku kobnu omašku koja mu je promakla, kada postade svestan izvesne blage nelagodnosti. Lako je mogao da je podnese, u slučaju potrebe, ali nije bilo svrhe izlagati se riziku. Ako se opredeli za kanalizacioni sistem na kapsuli, kasnije neće morati da misli na nelagodnog Roniočevog Prijatelja, ugrađenog u kombinezon...

Kada je završio, on okrenu ključ za izbacivanje mokraće - i istog časa ga trže sićušna eksplozija blizu osnove kapsule. Delić sekunde kasnije, na njegovo iznenađenje, iz ništavila izroni oblak treperavih zvezda, kao da je najednom nastala neka mikroskopska galaksija. Morganu se javi utisak da je, samo za delić sekunde, ona nepomično lebdela izvan kapsule; ali onda poče da pada pravo dole, podjednako brzo kao i neki kamen ispušten blizu površine

Zemlje. Kroz nekoliko sekundi od nje je ostala samo tačka, a odmah potom sasvim je nestade.

Ništa nije moglo celovitije da mu predoči činjenicu da još u potpunosti predstavlja zarobljenika Zemljinog gravitacionog polja. Tog trenutka se priseti kako su, u sam osvit orbitalnih letova, prvi astronauti bili najpre zbunjeni, a potom razveseljeni oreolom ledenih kristala koji ih je pratio oko planete; bili su skovani čak neki vicevi o 'sazvežđu Urion'. Do toga, međutim, ovde nije moglo da dođe; sve što bi ispustio, ma koliko lagano bilo, sunovratilo bi se pravo u atmosferu. Ne sme nijednog trenutka smetnuti s uma, da bez obzira na visinu na kojoj se nalazi, nije astronaut koji uživa u čarima bestežinskog stanja. On je čovek u zgradi visokoj četiri stotine kilometara koji se sprema da otvori prozor i zakorači na sims.

51. NA TREMU

Iako je na vrhu bilo hladno i neudobno, masa sveta neprekidno se povećavala. Postojalo je nešto hipnotičko u blistavoj zvezdici koja je stajala u zenitu i ka kojoj su sada bile upravljene misli celog sveta, baš kao i laserski snop sa Kintea. Pristižući, svi posetioci su se upućivali prema severnoj traci, koju bi potom kucnuli, snebljivo i poluprkosno, kao da su želeli da kažu: "Znam da je ovo glupo, ali tako imam utisak da sam u vezi sa Morganom." Posle toga, okupljali bi se oko automata za kafu i slušali izveštaje saopštavane preko sistema zvučnika. Nije bilo nikakvih vesti od izbeglica sa Tornja; tamo su svi spavali - ili bar pokušavali da spavaju - kako bi sačuvali što više kiseonika. Budući da Morgan još nije bio u zadocnjenju, oni nisu obavешteni o nepredviđenoj preprieci; ali tokom narednog sata jamačno će pozvati središnju stanicu da ustanove šta se događa.

Maksina Dival stigla je na Sri Kandu samo deset minuta posle Morganovog odlaska. U ranijim vremenima, ovakvo mimoilažje za dlaku razbesnelo bi je, ali sada je samo slegla ramenima i utešila se pomišlju da će se prva dočepati inženjera kada se bude vratio. Kingsli joj nije dozvolio da razgovara sa Morganom, a ona je čak i to primila bez protivljenja. Da, godine već čine svoje...

Tokom poslednjih pet minuta, jedini zvuk koji je dopirao iz kapsule bio je niz potvrdnih odgovora Morgana na pitanja stručnjaka za skafandre sa središnje stanice. Provera je sada bila završena; svi su napeto iščekivali naredni ključni korak.

"Vazduh ispušten", reče Morgan; glas mu je sada sadržao mali odjek, budući da je spustio vizir šlema. "Pritisak u kapsuli nula. Nemam problema sa disanjem." Usledila je pauza od trideset sekundi, a onda inženjer nastavi: "Otvaram prednja vrata - ide glatko. Sada otkopčavam sedišni pojas."

Posmatrači se nehotice uskomešaše; u mašti, svako od njih sada je bio gore u kapsuli, najednom svestan bezdana koji se otvorio ispod.

"Kopča radi dobro. Ispružio sam noge. Nije baš mnogo visoko..."

Kombinezon mi dobro pristaje - vrlo je fleksibilan - sada polazim na trem - ne brinite! - obmotao sam oko leve ruke sedišni pojas...

Auh! Nije nimalo lako ovoliko se sagnuti. Ali vidim leptirasti navrtak, ispod ispusne rešetke. Pokušavam da ga dohvatim...

Spustio sam se na kolena - nije osobito udobno - imam ga! Da vidim da li će da se okreće...2

Slušaooci se ukočiše i postade bešumni - a onda, skladno, odahnuše uz doslovce istovremen uzdah olakšanja.

"Nema problema! Lako ide. Napravio sam već dva kruga - još samo malo - jedan trenutak - osećam kako popušta - ČUVAJ DOLE!"

Na Zemlji se zaori spontani pljesak, prošaran veselim uzvicima; neki posmatrači podigoše ruke iznad glava, tobož zastrašeni mogućnošću bombardovanja iz svemira. Nekolicina ljudi, međutim, koji, izgleda, nisu shvatili da navrtak neće stići do tla još najmanje pet minuta, kao i da će pasti deset kilometara na istok, ozbiljno su se uplašili.

Jedino Voren Kingsli još nije pokazivao znake radosti. "Ne veselite se pre vremena", reče on Maksini. "Još sve nije gotovo.

Sekunde počеше da protiču... jedan minut... dva minuta...

"Ne vredi", reče najzad Morgan, glasom koji je odavao bes i osujećenost. "Ne mogu da pokrenem remen. Težina baterije drži ga pričvršćenog na zavoj. Sigurno smo ga onim trzajima zarili u zavrtnj."

"Vrati se dole što brže možeš", reče Kingsli. "Stiže nova električna ćelija; moći ćemo da je postavimo za manje od jedan sat, tako da ćemo stići do Tornja za - oh, najviše šest časova. razume se, ukoliko ne iskrсну nove poteškoće."

Tačno, pomisli Morgan; baš zbog toga, više ne bi krenuo na vožnju Paukom bez temeljitog pregleda silno zlostavljanog kočionog mehanizma. Osim toga, u pitanju je bio i on sam; već je osećao kako ga ophrvava napor kome je bio izložen poslednjih nekoliko časova. Umor će mu uskoro usporiti um i telo, upravo u trenutku kada će najviše morati da se osloni na njihovo besprekorno dejstvovanje.

Vratio se na sedišta, ali kapsula je i dalje bila otvorena prema svemiru, a on još nije pričvrstio bezbednosni pojas. Učiniti to, značilo bi priznati poraz; a to Morgan nikada nije radio laka srca.

Netreptavi sjaj lasera sa Kintea, koji je dopirao gotovo neposredno odozgo, još ga je prožimao svojom nemilosrdnom svetlošću. Pokušao je da se usredsredi na problem sa kojim je bio suočen, podjednako pomno kao što je taj snop bio usredotočen na njega.

Sve što mu je bilo potrebno bio je jedan rezač metala - ručna testera ili makaze - kojim bi presecao potporni remen. Još jednom uputi kletvu na račun činjenice da u Pauku nije bilo kutije sa alatom; no, čak i da je to bio slučaj, teško da bi se u njoj nalazilo ono što mu je potrebno.

Mnogo megavat-časova energije bilo je uskladišteno u Paukovim unutrašnjim baterijama; da li ih je mogao nekako iskoristiti? Za trenutak je u mašti video sebe kako električnim lukom preseca pojas; ali čak i da je imao na raspolaganju odgovarajuće teške provodnike - što, razume se, nije bio slučaj - glavni agregat bio je nedostupan iz kontrolne kabine.

Voren i ostali prvorazredni umovi okupljeni oko njega nisu uspeli da smisle nikakvo rešenje. Bio je prepušten samome sebi, u fizičkom i intelektualnom pogledu. Uostalom, on je uvek najviše voleo baš takve situacije.

I tada, upravo kada je pružio ruku da zatvori vrata kapsule, Morganu sinu šta mu valja činiti. Sve vreme, odgovor mu se doslovce nalazio pri ruci.

52. DRUGI PUTNIK

Morganu se učinilo da mu je veliki teret pao sa pleća. Najednom ga je obuzelo potpuno, iracionalno samopouzdanje. Ovoga puta stvar svakako mora da uspe.

Nije se, međutim, pokrenuo sa sedišta sve dok do najsitnijih pojedinosti nije razmotrio plan delanja. A kada ga je Kingsli, pomalo brižnim glasom, ponovo pozvao da požuri dole, odgovorio mu je nešto neodređeno. Nije želeo da stvara lažne nade - kako na Zemlji, tako i na Tornju.

"Pokušaću da izvedem nešto", reče on. "Ostavite me na miru nekoliko minuta.

Uzeo je kalem sa vlaknom, kojim se koristio kod mnogih ogleda - mali predač koji mu je,

pre toliko godina, omogućio da se spusti okomitim pročeljem Jakagale. Iz razloga bezbednosti, na njemu je izvršena jedna prepravka; prvi metar vlakna bio je optočen slojem plastike, tako da više nije bio sasvim nevidljiv, a i sada se njime moglo baratati, oprezno, čak i golim prstima.

Spustivši pogled na malu kutiju u šaci, Morgan najednom shvati u kojoj mu meri ona znači kao talisman, kao amajlija. Naravno, on nije istinski verovao u takve stvari; uvek je imao savršeno logičan razlog da predač nosi sa sobom. U slučaju ovog uspona, pomislio je da bi mu mogao biti od koristi zbog svoje snage i jedinstvene pogodnosti za dizanje tereta. Tada je gotovo smeo s uma da se mala naprava može primeniti i u druge svrhe...

Ponovo se iskobelja iz sedišta i kleče na metalnu rešetku malog Paukovog trema da ispita uzrok svih nevolja. Sporni zavrtnj bio je udaljen samo desetak centimetara ispod rešetke; šipke na njoj bile su odveć primaknute da bi kroz njih mogao da provuče šaku, ali već je utvrdio da do zavrtnja može dosegnuti bez većih teškoća ako pruži ruku oko rešetke.

On oslobodi prvi metar optočenog vlakna i, upotrebivši prsten kao olovnu loptu viska, spusti ga kroz mrežu šipki. Zaglavivši dobro kalem u jednom uglu kapsule, kako slučajno ne bi ispao, on posegnu rukom iza rešetke i uhvati teg koji se njihao. To nije ispalo lako kao što je očekivao, budući da čak ni ovaj izuzetni svemirski kombinezon nije dopuštao da mu se ruka potpuno slobodno savije u laktu, a i prsten mu je izmicao, klateći se napred-nazad.

Posle pet-šest pokušaja - više zamornih, nego rasrđujućih, budući da je znao da će pre ili kasnije uspeti - on zabaci vlakno između glave i loze zavrtnja, tik iza remena koji se i dalje čvrsto držao. A sada počinje ono najteže...

Odmotao je taman toliko vlakna sa predača da neoptočena nit obujmi telo zavrtnja; zatim zategnu oba kraja - sve dok nije osetio da je omča legla u navoj. Morgan nikada ranije nije pokušao da izvede nešto slično sa šipkom kaljenog čelika debljom od jednog centimetra, tako da nije imao nikakvu predstavu o tome koliko bi stvar mogla da potraje. Oduprevši se o trem, on poče da povlači nevidljivu testeru.

Posle pet minuta kupao se u znoju, ali nije imao pojma da li uopšte napreduje. Bojao se da popusti zategnutost vlakna, kako nit ne bi iskliznula iz podjednako nevidljivog ureza koji je - bar se nadao - napravila u telu zavrtnja. Voren ga je pozvao nekoliko puta, sve uzbuđenijim glasom, a on mu je samo kratko uzvraćao da ne brine. Uskoro će morati malo da se odmori, da predahne - i da objasni šta to pokušava. Bilo je to najmanje što je mogao da učini za brižne prijatelje.

"Vane", reče Kingsli, "šta si naumio? Ljudi iz Tornja neprekidno zovu - šta da im kažem?"

"Daj mi još samo nekoliko minuta - pokušavam da prerežem zavrtnj..."

Staložen, ali autoritativan ženski glas najednom prekide Morgana: toliko ga je iznenadio, da je umalo ispustio dragoceno vlakno. Kombinezon je prigušio izgovorene reči, ali to nije bilo važno. Odlično ih je poznavao, iako su protekli meseci od kada ih je poslednji put čuo.

"Doktore Morgan, reče KORA, "molim vas, lezite i opustite se narednih deset minuta."

"A je l' bi moglo pet?" upita on molećivo. "Prilično sam zauzet trenutno."

KORA ga nije udostojila odgovora; iako su postojale jedinice kadre za jednostavan razgovor, ovaj model nije spadao među njih.

Morgan je održao obećanje: duboko i postojano disao je punih pet minuta. A zatim ponovo poče da testira. Napred-nazad, napred-nazad - vukao je vlakno, čučajući nad rešetkom i Zemljom udaljenom četiri stotine kilometara. Po priličnom otporu koji je osećao, zaključio je da je prilično prodro kroz uporni čelik. Ali koliko je to stvarno iznosilo, nikako nije mogao pouzdano da kaže.

"Doktore Morgan, reče KORA, "sada stvarno morate da otpočinete pola sata."

Morgan opsova u sebi.

"Grešite uvažena gospođice", uzvratila on. "Baš se dobro osećam. Ali ovo je bila laž; KORA je dobro znala za bol koji ga je stiskao u grudima..."

"Sa kim to razgovaraš, Vane?" upita Kingsli.

"Sa jednim anđelom koji je upravo prošao ovuda", odgovori Morgan. "Izvini, zaboravio sam da isključim mikrofona. Ponovo ću se sada malo odmoriti."

"Kako napreduješ?"

"Ne znam. Ali siguran sam da je usek već prilično dubok. Nema druge..."

Dopalo bi mu se da je mogao da isključi KORU, ali to je, naravno, bilo nemoguće, čak i da mu se ona trenutno nije nalazila izvan domašaja, između grudne kosti i materijala svemirskog kombinezona. Monitor srca koji bi se mogao učutkati nije bio samo beskoristan, nego i opasan.

"Doktore Morgan", reče KORA, sada jasno srditim glasom, "stvarno moram da insistiram. Najmanje pola sata potpunog odmora."

Ovoga puta Morgan nije bio raspoložen za raspravljanje. Znao je da je KORA u pravu; ali od nje se nije moglo očekivati da shvati kako ovde nije u pitanju samo njegov život. Osim toga, bio je uveren da ona - kao i jedan od njegovih mostova - poseduje ugrađen bezbednosni činilac. Dijagnoze su joj uvek bile nešto pesimističnije nego što treba; stanje mu jamačno nije bilo tako ozbiljno kao što je ona tvrdila. Ili se bar iskreno u to nadao.

Bol u grudima svakako se nije pojačavao; odlučio je da prenebregne i njega i KORU i ponovo je prionuo na posao, testerišući polako, ali postojano, malom omčom od vlakna. Nastaviće da radi, reče on smrknuo u sebi, sve dok ne završi posao.

Upozorenje na koje je računao sasvim je izostalo. Pauk se žestoko trže kada se od njega odvojilo četvrt tone mrtvog tereta i Morgan se gotovo sunovrati u bezdan. U magnovenju je ispustio predača i posegnuo prema bezbednosnom pojasu.

Izgleдалo je da se sve događa srenom sporošću. Nije ga obuzeo strah, već samo krajnja rešenost da se ne preda gravitaciji bez borbe. Ali bezbednosnog pojasa nije bilo; mora da je bio odbačen u kabinu...

Uopšte nije bio svestan da koristi levu ruku, a onda, najednom, shvati da se njome drži za šarku otvorenih vrata. Pa ipak, nije se odmah uspeo u kabinu; ostao je kao omađijan prizorom baterije koja je padala, lagano se okrećući poput nekog neobičnog nebeskog tela, dok je nestajala sa vidika. Proteklo je dugo pre no što je potpuno iščezla; tek tada, Morgan se vratio u bezbednost i skljkao na sedište.

Ostao je tako dugo da sedi, dok mu je srce kao mahnito tuklo u grudima; čekao je KORIN naredni, ljutiti protest. Ali, na njegovo iznenađenje, ona je ćutala, kao da je i sama bila podjednako zapanjena. Dobro, neće joj više pružati povoda da se žali; od sada će, naime, mirno sedeti za kontrolama, nastojeći da se opusti i primiri napete živce.

Kada se malo pribrao, on pozva planinu.

"Otarasio sam se baterije", reče i istog časa začu uzvike zadovoljstva sa Zemlje. "Čim zatvorim vratnice, nastavljam put. Kažite Sesuiju i društvu da me očekuju kroz nešto malo više od jedan čas. Zahvalite i Kinteu na rasveti - više mi nije potrebna."

Ponovo je uspostavio pritisak u kabini, otvorio šlem kombinezona i osvežio se obilnim, hladnim gutljajem ojačanog soka od pomorandže. Zatim uključi motore i pusti kočnice, pa se zavalio u sedište; obuzelo ga je neizmerno olakšanje, dok je Pauk dobijao na brzini.

Uspinjao se već nekoliko minuta, kada najednom shvati šta mu nedostaje. U grozničavoj nadi on pogleda prema metalnoj rešetki trema. Ne, nije ga bilo tamo. No, dobro, lako je mogao da nabavi novi predač kao zamenu za ovaj koji je sada sledio odbačenu bateriju na putu prema Zemlji; bila je to malena žrtva za ovakav poduhvat. Čudno je, ipak, bilo što ga je

gubitak toliko snuždio, sprečivši ga da uživa u trijumfu uspeha... Imao je utisak da je naprasno izgubio starog i vernog prijatelja.

53. PRITULJIVANJE

Činjenica da mu je zakašnjenje iznosilo samo trideset minuta izgledala je odveć lepa da bi bila istinita; Morgan bi se mogao zakleti da je zastoj trajao najmanje jedan sat. Gore, u Tornju, udaljenom nepunih dve stotine kilometara, sigurno je već upriličen odbor za doček. Odbijao je čak i da uzme u obzir mogućnost iskrsavanja novih poteškoća.

Kada je dostigao visinu od pet stotina kilometara, i dalje snažno grabeći napred, Zemlja mu je poslala poruku sa čestitkama. "Uzgređ budi rečeno", dodade Kingsli, "nadzornik rezervata Ruhana izvestio je o padu aviona. Jedva smo ga razuverili - ako budemo uspeli da pronademo rupu, dole će te čekati suvenir. Morgan nije dozvolio da radost uzme maha u njemu. Bilo mu je milo što više nema tu bateriju pred očima. Kada bi još samo uspeli da pronađu i predač - ali to je potpuno beznadežno..."

Prvi nagoveštaj nevolje usledio je na pet stotina pedeset kilometara. Brzina uspinjanja trebalo je već da premaši dve stotine kilometara na čas - a iznosila je samo sto devedeset osam. Iako je razlika bila majušna - i ne bi se bitnije odrazila na vreme dolaska - Morgan se ipak zabrinuo.

Kada ga je od Tornja delilo još svega trideset kilometara, najzad je postavio dijagnozu problema, shvativši istovremeno da ovoga puta uopšte ništa ne može da preduzme. Iako je zalihe trebalo da još budu obilne, baterija je počela da slabi. Možda su oni nagli cimaji i ponovna stavljanja u pogon izazvali neki kvar; možda su krhki sastavni delovi pretrpeli čak i neko fizičko oštećenje. Ma šta bilo posredi, struja je postepeno slabila, a sa njom i brzina kapsule.

Na Zemlji je zavladao zapanjenost kada je Morgan izvestio o podacima sa očitavača.

"Bojim se da si u pravu", reče žalosno Kingsli, gotovo kao u suzama. "Predložimo ti da smanjiš brzinu na sto kilometara na sat. Pokušaćemo da izračunamo vek baterije - premda će to biti samo nagađanje."

Još dvadeset pet kilometara puta - ciglih petnaest minuta, čak i pri ovoj smanjenoj brzini! Da je bio kadar da moli, to bi svakako učinio.

"Procenjujemo da imaš između deset i dvanaest minuta, sudeći po stopi kojom sada opada. Bojim se da će biti prilično tesno."

"Da smanjim ponovo brzinu?"

"Nemoj za sada; pokušavamo da ustanovimo koji je najbolji nivo oticaja energije - i izgleda da je ovo prava mera."

"Dobro; mogli biste sada da uključite snop. Ako već ne budem mogao da stignem do Tornja, dajte bar da ga vidim."

Kinte i ostale orbitalne stanice nisu mu mogli pomoći da vidi dno Tornja. Bio je to zadatak za reflektor na samoj Sri Kandi, koji je okomito bio upravljen prema zenitu.

Trenutak kasnije, kapsulu je zapljusnuo zaslepljujući snop iz srca Taprobanija. Na udaljenosti od svega nekoliko metara - tako blizu da je imao utisak kako ih može dodirnuti rukom - stajale su ostale tri trake-vođice, slične vrpcama svetlosti, sabirajući se prema Tornju. Krenuo je pogledom duž njihove sužavajuće perspektive - i najzad ga spazio...

Samo dvadeset kilometara! Trebalo je da stigne tamo za dvanaestak minuta, a onda da prođe kroz dno tog tanušnog kvadratnog zdanja, koje je jasno video kako se sjaji na nebu, i da donese poklone poput kakvog trogloditskog Deda Mraza. Uprkos rešenosti da se malo opusti i poslušna KORINA naređenja, to više nije bilo moguće. Osećao je kako mu se mišići zatežu,

kao da je vlastitim fizičkim naporom mogao da doprinese da Pauk prevali poslednji komadić puta.

Na razdaljini od deset kilometara, pogonski motor najednom promeni ritam rada; Morgan je to očekivao i smesta stupa u dejstvo. Ne čekajući na savet sa Zemlje, on smanji brzinu na pedeset kilometara na sat. Ovako je još morao da putuje dvanaest minuta i on se očajnički zapita da li je osuđen na asimptotičko približavanje. Bio je to jedan vid znamenite trke između Ahila i kornjače; ukoliko prepolovi brzinu svaki put kada prepolovi razdaljinu, da li bi stigao do Tornja za neko konačno vreme? Ranije bi istog trena znao odgovor; sada je, međutim, bio odveć umoran da bi ga izračunavao.

Kada se približio na pet kilometara, mogao je jasno da razabere konstrukcije pojedinosti Tornja - uzani ispus i zaštitno priručje, kao i beskorisnu bezbedonosnu mrežu, postavljenu kao sitan ustupak javnom mnjenju. Iako se upirao da vidi, još nije mogao da razabere vazдушnu komoru prema kojoj je puzio beznadežno sporo.

A onda je sve najednom postalo nevažno. Na dva kilometra od cilja motori Pauka potpuno su stali. Kapsula je čak skliznula nekoliko metara nadole, pre no što je Morgan stigao da aktivira kočnice.

No, ovoga puta, na Morganovo iznenađenje, Kingsli nije zvučao krajnje utučeno.

"Još možeš da uspeš", reče on. "Daj bateriji deset minuta da se povрати. Ima u njoj i dalje energije za ta poslednja dva kilometra."

Bili su to najdužih deset minuta u Morganovom životu. Iako su mu oni mogli brže proteći da je najzad odgovorio na sve očajnije vapaje Maksine Dival, osećao se odveć emocionalno ispražnjen za razgovor. Bilo mu je iskreno žao zbog toga i nadao se da će ga Maksina razumeti i oprostiti mu.

Samo je kratko popričao sa vozačem-pilotom Čangom, koji ga je izvestio da su izbeglice u Podrumu još u prilično dobrom stanju, kao i da ih veoma osokoljuje njegova blizina. Naizmenično su ga posmatrali kroz mali prozor na spoljnim vratima donje vazdušne komore i naprosto nisu bili u stanju da poveruju da on možda neće moći da prevali tu tričavu udaljenost koja ih je još razdvajala.

Morgan je pružio bateriji još jedan minut odmora - za sreću. Na njegovo veliko olakšanje, motori su snažno zabrujali, uz ohrabrujuću plimu siline. Pauk je stigao na pola kilometra od Tornja pre no što je ponovo stao.

"Sledeći put će uspeti", reče Kingsli, ali ovoga puta Morganu se učinilo da mu je prijateljeva samouverenost pomalo pritivorna. "Žao mi je zbog svih ovih kašnjenja..."

"Još deset minuta?" upita bezvoljno Morgan.

"Nema druge. Naredni put koristi potiske od trideset sekundi, sa minutom pauze između njih. Na taj način, iscrpćeš i poslednji erg iz baterije."

Baš kao i iz mene, pomisli Morgan. Čudo da se KORA već tako dugo ne javlja. Sada, doduše, nije morao da se izlaže fizičkim naprezanjima. Pa ipak, osećao se kao da jeste.

U prekomernoj zaokupljenosti Paukom sasvim je zanemario samoga sebe. Već čitav sat na pamet mu nisu pale tablete za okrepljenje na bazi glukoze i plastična vrećica sa voćnim sokom. Pošto je uzeo i jedno i drugo, osetio se mnogo bolje; za trenutak je poželeo da višak upravo stečenih kalorija nakako dostavi bateriji koja je bila na izdisaju.

A sada, u sudbonosnom trenutku - poslednji napor. Kraha je bio nezamisliv, ovako blizu odredišta. Sudbina nije mogla tako da se poigra sa njim sada kada mu je preostalo još nekoliko stotina metara...

Razume se, upirao se da ne klone duhom. Koliko je samo aviona stradalo na samom rubu piste, pošto su bezbedno preleteli okean? Koliko su puta mašine ili mišići zakazali, kada je trebalo prevaliti još svega nekoliko milimetara? Svi vidovi sreće, kako oni dobri tako i zli,

dogadaju se nekome, negde. On nije imao prava da očekuje da u ovom pogledu bude povlašćen.

Kapsula se uspinjala na mahove, poput kakve životinje na samrti, koja traži poslednje skrovište. Kada se baterija konačno ispraznila, osnova Tornja ispunjavala je pola neba.

Ali u dalje se nalazila dvadeset metara nad njim.

54. TEORIJA RELATIVNOSTI

Morgan je sam bio kriv što je pomislio da mu je sudbina zapečaćena, u beznadnom trenutku kada su istekle poslednje kapi energije i kada su se konačno pogasile signalne svetiljke na komandnoj tabli Pauka. Nekoliko dugih sekundi uopšte se nije setio da je dovoljno samo da otpusti kočnice, pa da počne da klizi natrag prema Zemlji. Kroz tri časa već bi bio bezbedno u postelji. Niko ga ne bi krivio za neuspeh misije; učinio je sve što je bilo u granicama ljudskih moći.

Samo je tupo zurio, obuzet nemoćnim besom, u nedostižni četvorougao, na kome je stajala projektovana senka Pauka. U glavi su mu se rojili nejnemogućiji planovi, ali je na kraju sve morao da odbaci. Da mu je, na primer, još pri ruci verni, mali predač - ali ne bi bilo načina da ga dobaci do Tornja. Kada bi izbeglice imale na raspolaganju skafander, neko bi mu mogao spustiti uže - ali nije bilo vremena da se iz zapaljenog transportera ponese i svemirski kombinezon.

Naravno, da je ovo bila videodrama, a ne stvarni problem, neki junački nastrojen dobrovoljac mogao je da se žrtvuje - ili, još bolje, to bi mogla biti neka dama - tako što bi izišao iz vazdušne komore i bacio dole uže, iskoristivši petnaestak sekundi svesnog stanja u vakuumu da spase ostale. Morgan je toliko bio obuzet očajanjem da je za trenutak ozbiljno uzeo u razmatranje ovu pomisao, pre no što je u njemu ponovo preovladao zdrav razum.

Od časa kada je Pauk konačno istakao belu zastavu u borbi sa gravitacijom, do Morganovog neopozivog uviđanja da više ništa ne može preduzeti, nije protekao ni puni minut. A onda, Voren Kingsli postavi jedno pitanje, koje je pod ovakvim okolnostima izgledalo potpuno bespredmetno.

"Daj nam ponovo razdaljinu, Vane - koliko si udaljen od Tornja?"

"Kakve, do vraga, to ima veze? Mogao bih da budem i čitavu svetlosnu godinu."

Sa Zemlje je usledila kratka pauza; a onda Kingsli ponovo progovori, ovoga puta glasom koji bi bio prikladan za obraćanje nekom detetu ili zaostaloj osobi. "I te kako ima veze. Jesi li kazao dvadeset metara?"

"Jesam - toliko otprilike."

Ma koliko neverovatno zvučalo, Morganu se ote sasvim razgovetan uzdah olakšanja. Kada je odgovorio, u glasu mu je postojala čak primesa radosti: "A sve ove godine, Vane, živeo sam u ubeđenju da si ti glavni inženjer projekta. Dobro, pretpostavimo da je tačno dvadeset metara..."

Morganov eksplozivni uzvik nije mu dozvolio da završi rečenicu. "Baš sam idiot! Kažite Sesujiu da stižem za - oh, petnaest minuta."

"Četrnaest i po, ukoliko si tačno procenio udaljenost. I ništa te na svetu više ne može sprečiti."

Bila je to ipak rizična izjava i Morganu se nije dopalo što ju je Kingsli izrekao. Pristanišni mehanizmi ponekad se nisu mogli valjano uklopiti zbog sitnih grešaka u dopustivim odstupanjima prilikom proizvodnje. Osim toga, naravno, nije bilo prilike da se ispita baš ovaj sistem.

Nije ga mnogo mučilo to što je prevideo nešto tako očigledno. Uostalom, poznato je da

pod dejstvom snažnog stresa čovek može da zaboravi vlastiti broj telefona, pa čak i datum rođenja. Isto tako, ovaj naprasno ključni činilac situacije bio je sve do sada toliko nevažan da ga je on potpuno izgubio iz vida.

Posredi je bila stvar relativnosti. On nije mogao do Tornja, ali zato je Toranj mogao do njega - svojom neumoljivom brzinom od dva kilometra na dan.

55. TVRDO PRISTAJANJE

Rekord građenja iznosio je trideset kilometara na dan i bio je ostvaren prilikom montiranja najtanjih i najlakših delova Tornja. Sada, kada se postavljanje najmasivnijih blokova - samog korena zdanja - privodilo kraju, brzina je pala na svega dva kilometra dnevno. No, i to je bilo prilično brzo; u svakom slučaju, Morgan će imati vremena da proveri pravac pristajanja i da se pripremi za onih nekoliko odlučujućih sekundi između čina spajanja i puštanja kočnice na Pauku. Ukoliko zakasni sa ovim poslednjim, uslediće veoma neravnomerno nadjačavanje između kapsule i pokretnih megatona Tornja.

Bili su to, zapravo, dugih, ali lagodnih petnaest minuta - taman onoliko, nadao se Morgan, koliko je potrebno da se umiri KORA. Pred kraj je izgledalo da se sve događa veoma brzo, a u poslednjem trenutku osetio se kao mrav koji samo što nije zdrobljen presom-utiskačem, kako se čvrsti krov neba spuštao prema njemu. Jednog trenutka, osnova Tornja nalazila se još metrima daleko, a onda, već narednog, začuo je i osetio spajanje pristanišnog mehanizma.

Mnogo je života sada zavisilo od veštine i brižnosti kojima su inženjeri i mehaničari, pre mnogo godina, obavili svoj posao. Ukoliko se spojnice ne budu uklapale u granicama dopustivosti; ako mehanizam blokiranja ne bude radio kako treba; ukoliko zaptivanje ne bude hermetičko... Morgan je pokušao da se razabere u mnoštvu zvukova koji su mu dopirali do ušiju, ali nije bio dovoljno vešt da bi protumačio njihove poruke.

A onda, poput kakvog znamenja pobeđe, na kontrolnoj ploči blesnu signal sa natpisom PRISTAJANJE OBAVLJENO. Amortizeri kapsule moći će još deset sekundi da apsorbuju spuštanje Tornja; Morgan je sačekao da protekne pola tog vremena, a onda je oslobodio kočnice. Bio je spreman da ih munjevito ponovo uključi, ukoliko bi Pauk počeo da pada - ali senzori su mu saopštili istinu. Toranj i kapsula sada su bili čvrsto spojeni. Morganu je preostalo samo da se uspne uz nekoliko prečagi lestvica - i stići će do odredišta.

Pošto je objavio srećnu vest ushićenim slušaocima na Zemlji i u središnjoj stanici, za trenutak je ostao zavaljen u sedištu, nastojeći da povрати dah. Iako mu je ovo bila druga poseta ovom sektoru, jedva da se prisećao prve, koja se odigrala pre dvanaest godina i trideset šest hiljada kilometara više. Tokom onoga što je, u nedostatku boljeg izraza, bilo prozvano 'postavljanje temelja', priređen je mali prijem u Podrumu, na kome su ispijane mnoge zdravice, prilagođene uslovima odsustva sile teže. To, naime, ne samo što je bio prvi postavljeni deo Tornja, nego i prvi koji će dodirnuti Zemlju, posle dugotrajnog spuštanja sa orbite. Nekakva svečanost bila je, dakle, prikladna i Morgan se seti tog časa da je njoj velikodušno pristao da prisustvuje čak i njegov stari neprijatelj, senator Kolins, koji je uz to održao i žaokav, ali dobroćudan govor, kojim mu je poželeo sreću. No, sada je postojao još ubedljiviji povod za slavlje.

Morgan je već uspeo da razabere slabašni odjek kuckanja u znak dobrodošlice sa druge strane vazdušne komore. On otkopča bezbednosni pojas, trapavo se iskobelja iz sedišta i počeo da se uspinje uz lestvice. Gornje vratnice pružiše mu simboličan otpor, kao da su sile koje su se urotile protiv njega preduzele poslednji, slabašan pokušaj da ga zaustave, a onda zakratko zašišta vazduh dok su se pritisci izjednačavali. Trenutak potom, kružna ploča skliznu nadole i nestrpljive ruke pružiše se u otvor da mu pomognu da uđe u Toranj. Čim je prvi put udahnuo

ustajao vazduh, Morgan se sa nevericom upita kako je neko ovde mogao da preživi; da je misija bila odložena, shvatio je da bi naredni spasilac stigao prekasno.

Goli, sumorni zidovi bili su osvetljeni jedino solarno-fluorescentnim pločama, koje su strpljivo hvatale i puštale Sunčevu svetlost već više od jedne decenije, čekajući da iskrсне neka poteškoća poput ove. Pod njihovim sjajem ukazao se prizor koji je lako mogao da potiče iz nekog starog rata; ovde su se skupile beskućne i unezverene izbeglice iz nekog opustošenog grada, stisnuvši se u skloništu sa ono malo stvari koje su stigle da spasu. No, teško da bi među pravim izbeglicama bilo takvih čije bi torbe nosile natpise PROJEKCIJA, KORPORACIJA LUNARNIH HOTELA, VLASNIŠTVO FEDERALNE REPUBLIKE MARS ili ono sveprisutno NE IZLAGATI VAKUUMU. Niti bi prave izbeglice bile tako vesele; čak i oni koji su ležali da bi što manje trošili kiseonika uputili su mu smešak i mlitavo mu mahnuli rukom. Morgan je jedva stigao da uzvрати pozdrav, kada najednom izgubi tlo pod nogama, a sve oko njega uroni u tamu. Nikada se ranije u životu nije onesvestio, tako da je, kada ga je plima hladnog kiseonika povratila svesti, najpre osetio krajnju nelagodnost. Pogled mu je polako ušao u žižu i on ugleda kako se nad njim nadnose maskirana obličja. Za trenutak je pomislio da je u bolnici; a onda, um i vid počeše normalno da mu dejstvuju. Dok je bio u nesvesti, dragoceni tovar iz kapsule mora da je iskrčan u Podrum.

Maske su predstavljale molekularna sita koja je on doneo na Toranj; navučene preko usta i nosa, one bi blokirale CO₂, ali propuštale kiseonik. Jednostavne, premda tehnološki veoma domišljate, maske omogućuju ljudima da opstanu u atmosferi u kojoj bi se inače trenutno ugušili. Nije bilo baš lako disati kroz njih, ali Priroda nikada ne daje nešto za ništa - a ovo je odista bila sasvim niska cena.

Prilično nesigurno, ali odbivši ponuđenu pomoć, Morgan se podiže na noge, da bi potom usledilo nešto zakasnelo upoznavanje sa ljudima čiji je život spasao. Jedna stvar još ga je brinula: dok je bio u nesvestici, da li je KORA držala svoje nepopustljive govorcije? Nije želeo to otvoreno da pita, ali ga je kopkalo da sazna...

"U ime svih nas", reče profesor Sesui, iskreno, ali i uz očiglednu nespretnost čoveka koji je retko bio učtiv prema bilo kome, "želim da vam se zahvalim na onome što ste učinili za nas. Mi vam dugujemo svoje živote."

Neki logični ili suvisli odgovor na ovo predstavljalo bi odraz lažne skromnosti, tako da je Morgan iskoristio okolnost što je podešavao masku da promrmlja nešto nerazgovetno. Upravo je pošao da proveri da li je sva oprema iskrčana iz kapsule, kada profesor Sesui dodade, prilično brižnim glasom: "Žao mi je što ne možemo da vam ponudimo stolicu - ovo je najbolja zamena koju imamo. On pokaza na dve kutije za instrumente, koje su stajale jedna na drugoj. "Stvarno bi trebalo da se odmorite."

Fraza je bila poznata; KORA se, dakle, oglasila. Usledila je pomalo nelagodna pauza dok je on registrovao ovu činjenicu, ostali priznali da znaju za njegovu boljku, a on pokazao da zna da oni znaju; pri svemu tome nije izgovorena nijedna reč, kao u kakvoj beskonačnoj psihološkoj regresiji do koje dolazi kada jedna grupa ljudi potpuno deli neku tajnu, što je niko više neće pomenuti.

Udahnuo je duboko nekoliko puta - neverovatno kako se čovek brzo navikne na masku - a zatim seo na ponuđeno mesto. Neću se ponovo onesvestiti, reče on u sebi uz čvrstu rešenost. Ispunio sam očekivanja i sada moram što brže da krenem natrag - po mogućstvu pre no što se ponovo oglasi KORA.

"Ta konzerva sa zaptivnom masom", reče on, pokazavši na najmanji kontejner koji je doneo, "srediće stvari sa rupom. Nanestite je malo oko zaptivača vazdušne komore; steže se za svega nekoliko sekundi. Koristite kiseonik samo kad morate; biće vam potreban za spavanje. Imate dovoljno CO₂ maski, pa čak i nekoliko više. Na raspolaganju vam stoje

zalihe hrane i vode za tri dana - što bi trebalo da bude i više nego što je neophodno. Transporter sa visine od deset hiljada metara stiže sutra. Što se tiče prve pomoći - nadam se da vam uopšte neće biti potrebna.

On napravi pauzu da bi došao do daha; nije bilo lako govoriti sa CO₂ filterom preko usta i nosa, a on je osećao sve izrazitiju potrebu da čuva snagu. Sesui i ostali sada su mogli da se brinu o sebi, ali njemu je preostao još jedan posao - a što ga pre obavi, to bolje.

Morgan se okrenu prema vozaču Čangu i reče tihim glasom: "Molim vas, pomozite mi da ponovo navučem kombinezon. Želeo bih da vidim u kakvom su stanju tračnice.

"Ali u vašem kombinezonu možete biti napolju samo pola sata!

"Potrebno mi je svega deset - najviše petnaest minuta."

"Doktore Morgan - ja sam obučen za taj posao, radim ga već dugo - a vi niste. Nije dozvoljeno izlaziti sa polučasovnim zalihamama kiseonika u skafandru, ako nemate rezervnu bocu ili niste povezani sa dovodom iznutra. Izuzetak je, naravno, slučaj opasnosti."

Morgan pokuša da se osmehne. Čang je bio u pravu: više se nije mogao pravdati postojanjem neposredne opasnosti. Ali glavni inženjer imao je povlasticu da po vlastitom nahođenju proglasi takvu situaciju.

"Želim da vidim kakva je šteta", uzvratilo on, "i da ispitam tračnice. Bilo bi glupo da spasilačka ekipa odozgo ne može da stigne do vas zato što joj nije skrenuta pažnja na neku prepreku."

Čang očigledno nije bio mnogo zadovoljan (šta li je samo ona brbljiva KORA natrućala dok je on bio u nesvestici?), ali nije sa upustio u dalje raspravljanje, već je samo pošao za Morganom prema severnoj vazdušnoj komori.

Pre no što je spustio vizir, Morgan ga upita: "Ima li još problema sa profesorom?"

Čang odmahnu glavom. "Mislim da ga je CO₂ malo umirio. A ako mu ponovo uđu bubice u glavu - pa, šestoro nas je protiv njega, premda nisam siguran da možemo računati na njegove studente. Neki su podjednako luckasti kao i on; vidite samo onu devojkicu koja sve vreme nešto škraba u uglu. Ubeđena je da se Sunce gasi, ili da će eksplodirati - nisam načisto šta - i želi da upozori svet pre no što umre. Baš će nam to pomoći. Meni bi se više dopalo da ne znam ništa."

Iako Morgan nije mogao da zadrži smešak, bio je sasvim siguran da nijedan od profesorovih studenata nije lud. Ekscentrični su možda bili - ali i vrlo nadareni; inače ne bi uopšte sarađivali sa Sesuijem. Jednoga dana, moraće nešto više da sazna o ljudima čije je živote spasao; ali to će morati da sačeka dok se svi ne vrate na Zemlju - različitim putevima.

"Brzo ću obići Toranj", reče Morgan, "i sve vreme ću vas izveštavati o oštećenjima, kako biste mogli da saopštite situaciju središnjoj stanici. Neće trajati duže od deset minuta. A ako bi ipak potrajalo - ne pokušavajte da me spasite."

Odgovor vozača Čanga, kada je zatvorio unutrašnja vrata vazdušne komore, bio je veoma praktičan i veoma kratak. "A kako bih i mogao?" uzvratilo on.

56. POGLED SA TERASE

Spoljnja vrata severne vazdušne komore otvoriše se bez teškoća, uokvirivši pravougaonik potpune tame. Tminu je vodoravno presećala jedna plamena linija - zaštitno priručje ispusta, koje je blistalo u snopu reflektora upravljenog pravo uvis sa daleke planine. Morgan duboko udahnu vazduh i nape kombinezon. Osećao se veoma udobno. Mahnu Čangu, koji ga je posmatrao kroz prozor unutrašnjih vrata, a onda iziđe iz Tornja.

Ispust koji je okruživao Toranj predstavljao je metalnu rešetku široku oko dva metra; od njene ivice pružala se bezbednosna mreža još tideset metara. Deo koji je Morgan video nije

uspeo ništa da uhvati tokom mnogih godina strpljivog čekanja.

On krenu u obilaženje Tornja, štiteći oči od bleska koji mu je dopirao od nogu. Pri toj prodornoj svetlosti dolazilo je do izražaja svako ispupčenje ili nedostatak na površini, koja se prostirala povrh njega poput kakvog druma ka zvezdama - što je, u neku ruku, i bila.

Kao što je očekivao i nadao se, eksplozija na naspramnoj strani Tornja nije ovde izazvala nikakva oštećenja; za tako nešto bila bi potrebna atomska, a ne puka elektrohemijska bomba. Dva žleba tračnica, koja su čekala prvo prispeće, pružala su se nagore u beskraj, u savršenom ustrojstvu kao i uvek. A na pedeset metara ispod terase - premda je bilo teško gledati u tom smeru zbog snažnog sjaja - uspeo je da razabere isturene odbojnice, spremne za zadatak koji nikada neće morati da izvrše.

Držeći se blizu okomitog pročelja Tornja, Morgan lagano pođe u pravcu zapada i stiže do prvog ugla. Dok je zalazio za njega, on se osvrnu i baci pogled prema otvorenim vratima vazdušne komore i - odista relativnoj! - bezbednosti koju je ona predstavljala. A zatim nastavi odvažno duž golog zida zapadnog pročelja.

Ispunjavala ga je neobična mešavina ushićenja i zebnje, koju nije iskusio još od onda kada je naučio da pliva i prvi put se obreo u vodi čija je dubina nadmašala njegovu visinu. Iako je bio uveren da ne postoji prava opasnost, ipak je moglo biti. Iz glave mu nije izbijala KORA, koja ga je vrebala iz prikrajka; ali Morgan nikada nije voleo da ostavi posao nezavršen, a ova misija još nije bila okončana.

Zapadno pročelje bilo je u dlaku isto kao i severno, samo što nije imalo vazdušnu komoru. Ni ovde se nije moglo videti nikakvo oštećenje, iako je ova strana bila bliža poprištu eksplozije.

Obuzdavajući poriv da požuri - uostalom, napolju je tek tri minuta - Morgan krenu prema narednom uglu. Još pre no što je zašao za njega, postalo mu je jasno da neće moći da okonča planirano obilaženje Tornja. Ispust je bio odvaljen i štrčao je u svemiru, poput izvijenog metalnog jezika. Bezbednosna mreža potpuno je nestala, nesumnjivo otrgnuta prilikom pada transportera.

Neću da silujem sreću, reče Morgan u sebi. Ipak, nije mogao da odoli da ne pogleda iza ugla, držeći se pri tom za deo zaštitnog priručja koji je ostao na mestu.

Tračnice su bile pune krhotina, a eksplozija je ogulila boju sa Tornja. Ali, koliko je Morgan mogao da proceni, nije bilo štete koju nekolicina ljudi sa gorionicima za rezanje nije mogla da popravi za par sati. On podrobno opisa situaciju Čangu, koji izrazi zadovoljstvo i pozva Morgana da požuri natrag.

"Ne brinite", reče Morgan. "Preostalo mi je još deset minuta kiseonika, a samo trideset metara. To bih mogao da prevalim i sa vazduhom koji trenutno imam u plućima."

Nije, međutim, imao nameru da to isproba. Bilo mu je već dovoljno uzbuđenja za jednu noć. Čak i previše, ako je verovati KORI; od sada će bespogovorno izvršavati njena naređenja.

Kad se vratio do otvorenih vrata vazdušne komore, zastao je nekoliko poslednjih trenutaka pored zaštitnog priručja, okupan vodoskokom svetlosti koji je kuljao sa vrha Sri Kande, daleko ispod. Snop je bacao njegovu veoma izduženu senku pravo duž Tornja, okomito uvis put zvezda. Senka mora da se pružala hiljadama kilometara i Morganu najednom pade na pamet da ona možda sada seže i do transportera koji se brzo spuštao sa stanice na visini od deset hiljada kilometara. Ukoliko bi mahnuo rukom, spasioci bi mogli da uoče njegove signale; mogao bi da razgovara sa njima Morzeovom azbukom.

Ova nesputana maštarija nadahnu jednu znatno ozbiljniju pomisao. Da li bi možda bilo bolje da sačeka ovde, sa ostalima, umesto da rizikuje povratak na Zemlju u Pauku? Ali putovanje do središnje stanice, gde bi mu bila ukazana prvorazredna medicinska nega,

potrajalo bi čitavu sedmicu. To nije bila baš izgledna alternativa, budući da mu je za povratak na Sri Kandu bilo potrebno manje od tri časa.

Vreme je da se vrati unutra - zalihe vazduha već su mu se smanjile, a više nije imao šta da vidi. Bila je to razočaravajuća ironija, s obzirom na spektakularan pogled koji bi mu se normalno pružao odavde, kako danju tako i noću. Sada su, međutim, planeta dole i nebesa gore bili potrti zaslepljujućim sjajem sa Sri Kande; lebdeo je u sićušnoj vaseljeni svetlosti, okružen mrklim mrakom sa svih strana. Izgledalo je gotovo neverovatno da se nalazi u svemiru, ako ni zbog čega drugog, ono zbog osećaja težine. Ispunjavala ga je sigurnost, kao da stoji na samoj planini, a ne šest stotina kilometara iznad nje. Bila je to pomisao u kojoj je valjalo uživati i poneti je natrag na Zemlju.

On potapša glatku, krutu površinu Tornja, većeg u odnosu na njega nego što je slon u odnosu na amebu. Ali ameba nikada ne bi mogla da pojmi slona - a još manje da ga sazda.

"Vidimo se na Zemlji kroz godinu dana", prošaputa Morgan i polako zatvori vrata vazdušne komore za sobom.

57. POSLEDNJE SVITANJE

Morgan se zadržao u Podrumu još samo pet minuta; ovo nije bio čas za velike ceremonije, niti je on hteo da trači dragoceni kiseonik, koji je dostavio uz toliko poteškoća. Jednostavno se rukovao i sišao u Pauka.

Bilo je lepo ponovo disati bez maske - a još lepše znati da je potpuno uspešno okončao misiju, kao i da će za manje od tri časa bezbedno stići natrag na Zemlju. Pa ipak, posle svih napora koje je uložio da bi prispeo do Tornja, nije bio baš oduševljen što mora opet da se otisne na put, da se ponovo preda dejstvu gravitacije - bez obzira na to što ga je ona sada vraćala kući. No, kočnice su, naravno, bile puštene i kapsula je krenula nadole, a on je nekoliko prvih sekundi spusta ostao bez težine.

Kada je brzinomer pokazao tri stotine kilometara na čas, proradio je automatski kočioni sistem i težina se vratila. Grubo iscrpena baterija sada se ponovo punila, ali sigurno je nepopravljivo oštećena, tako da će morati da bude povučena iz upotrebe.

Postojala je tu jedna zlokobna paralela; Morganu nije izlazilo iz pameti vlastito iznureno telo, ali mu tvrdoglavi ponos nije dozvoljavao da zatraži da ga dole čeka doktor. Opladio se sam sa sobom: učiniće to, ukoliko se KORA ponovo bude oglasila.

Bila je nema, dok se sada brzo spuštao kroz noć. Morgan se osećao potpuno opušteno i prepustio je Pauka da vodi računa o sebi, dok se on divio prizoru nebesa. Malo je svemirskih letelica pružalo ovakav panoramski pogled, a retki su bili ljudi kojima se ukazala prilika da vide zvezde pod ovako izvrsnim okolnostima. Aurora je potpuno nestala, reflektor je ugašen i više nije bilo ničega što bi ugrožavalo sazvežđa.

Izuzev, naravno, zvezda koje je čovek sam stvorio. Gotovo okomito nad njim stajao je zaslepljujući svetionik Aške, postavljen zanavek iznad Hindustana - a na samo nekoliko stotina kilometara od kompleksa Tornja. Na pola puta prema istoku nalazio se Konfučije, a znatno niže Kamehameha, dok su visoko sa zapada sijali Kinte i Imhotep. Bili su to naprosto najsvetliji putokazi duž polutara; postojalo je još mnoštvo drugih, svi daleko blistaviji od Sirijusa. Koliko bi se neki drevni astronom zapanjio, kada bi video tu ogrlicu oko neba; i kako bi samo ostao preneražen kada bi, posle sat osmatranja, ustanovio da su posredi nepomične tačke - koje se niti dižu, niti spuštaju, dok se poznate zvezde kreću svojim prastarim putanjama.

Posmatrajući dijamantsku ogrlicu koja se pružala nebom, Morgan ju je u pospanom umu začas pretvorio u nešto daleko upečatljivije. Uz maleni napor mašte, te veštačke zvezde

postale su svetiljke jednog džinovskog mosta... On uroni u još nesputanija maštanja. Kako se zvaše onaj most u Valhali, preko koga su junaci nordijskih predanja prelazili u drugi svet? Nije mogao da se seti, ali bio je to veličanstven san. A jesu li možda i druga bića, znatno pre Čoveka, pokušavala uzaludno da premoste nebo vlastitih svetova? Na um mu padoše blistavi prstenovi koji opasuju Saturn, kao i sablasni luci Urana i Neptuna. Iako je odlično znao da ovi svetovi nikada nisu iskusili ni dašak života, dopala mu se pomisao da su to, zapravo, ostaci palih mostova.

Spavalo mu se, ali mašta je bila jača od želje za snom. Ona prionu na tu ideju, poput psa koji je upravo pronašao novu kosku. Zamisao nije bila besmislena; čak ni originalna. Veličina mnogih sinhronih stanica već je dostizala više kilometara, ili su one bile povezane kablovima koji su se pružali dobar deo njihovih orbita. Spojiti ih i tako obrazovati potpuni prsten koji bi okruživao ceo svet - bio bi to znatno jednostavniji neimarski poduhvat od građenja Tornja, a i zahtevao bi daleko manje materijala.

Ne - ne bi to bio prsten - već točak. Ovaj Toranj predstavljao je samo prvi paok. Bili bi postavljeni i drugi (četiri? šest? više?) duž polutara. Kada svi čvrsto budu povezani na orbiti, nestaće problemi stabilnosti koji ugrožavaju pojedinačan toranj. Afrika, Južna Amerika, Gilbertova ostrva, Indonezija - sve to mogu biti mesta za zemaljske terminale, ako je potrebno. Jednoga dana, kako se materijal bude poboljšavao, a znanje napredovalo, Tornjevi će postati neosetljivi i na najjače orkane, tako da više neće biti neophodni planinski vrhovi. Da je sačekao još sto godina, možda uopšte ne bi morao da uznemirava Mahu Theroa...

Dok je tako sanjario, tanušni srp smanjujućeg Meseca lako se digao nad istočno obzorje, koje je već rudilo prvim nagoveštajem svitanja. Sjaj Zemlje tako je snažno osvetljavao ceo lunarni disk da je Morgan mogao da vidi mnogo pojedinosti sa noćnog dela; napregao je oči u nadi da će razabrati odsev najlepšeg prizora, nevidenog ni u jednom ranijem dobu - prizora jedne zvezde među kracima Mesečevog srca. Ali noćas se nije mogao videti nijedan grad čovekovog drugog doma.

Još samo dve stotine kilometara - manje od jednog časa vožnje. Nije bilo svrhe ostajati budan po svaku cenu; Pauk je bio programiran za automatsko pristajanje i mogao je tako meko da se spusti, da se on pri tom uopšte ne probudi...

Bol ga je prvi probudio; KORA se oglasila samo delić sekunde kasnije. "Ne mičite se", reče ona ospokojavajuće.

"Zatražila sam radiom pomoć. Ambulantna kola stižu."

Smešno. Ali ne smej se, naredi Morgan samome sebi, ona čini što može. Nije ga obuzeo strah; iako je bol ispod grudne kosti bio snažan, ipak se mogao izdržati. Pokušao je da usredsredi um na njega - i sam taj čin donese mu olakšanje. Odavno je otkrio da se čovek najbolje može nositi sa bolom ako ga trezveno razmotri.

Voren ga je dozivao, ali reči su bile nekako daleke i bez mnogo smisla. Dokučio je prizvuk brižnosti u prijateljevom glasu i poželeo je da preduzme nešto kako bi ga umirio; ali nije imao snage za to - niti za bilo šta drugo. A onda više nije mogao da razabere reči; slabašno, ali postojano hućanje potrla je sve ostale zvuke. Iako je znao da ono postoji samo u njegovom umu - ili u lavirintskim kanalima njegovih ušiju - izgledalo mu je savršeno stvarno; lako je mogao da zamisli kako stoji u podnožju nekog velikog vodopada...

Zvuk je postajao prigušeniji, mekši - melodičniji. I najednom, on ga prepoznade. Bila je prava divota čuti ga ponovo, na bešumnoj granici svemira, taj zvuk koji je čuo još prilikom prve posete Jakagali!

Gravitacija ga je ponovo vraćala kući, baš kao što je stolecima njena nevidljiva ruka oblikovala putanju Rajskih Vodoskoka. Ali on je napravio nešto nad čime sila teže nikada neće moći da uspostavi vlast, sve dok ljudi budu posedovali mudrost i želju da ga sačuvaju.

Kako su mu samo hladne noge! Šta je to sa Paukovim sistemom za održanje života? No, uskoro će svanuti, a onda će biti znatno toplije.

Zvezde su bledele, znatno brže nego što su imale pravo na to. Baš čudno; iako je gotovo svanuo dan, sve je oko njega postajalo tamnije. A mlazevi vodoskoka spuštali si se sve niže, dok su im se glasovi pritujivali... pritujivali... pritujivali...

A onda se začuo novi glas, iako ga Vanevar Morgan nije dokučio. Između kratkih, prodornih pisaka, KORA je dovikivala nailazećem svitanju:

U POMOĆ! MOLIM SVE KOJI ME ČUJU
DA SMESTA DOĐU OVAMO!
OVO JE KORA UZBUNA!
U POMOĆ! MOLIM SVE KOJI ME ČUJU
DA SMESTA DOĐU OVAMO!

Još je dozivala kada se rodilo sunce, a njegovi prvi zraci pomilovali vrh planine koja je nekada bila sveta. Daleko dole, senka Sri Kande pružala se preko oblaka, bez obzira na sve što je čovek uradio.

Više nije bilo hodočasnika da posmatraju kako to znamenje večnosti leži preko lica zemlje koja se budi. Ali nebrojeni milioni će ga posmatrati, u potonjim stolicima, dok se budu vozili, bezbedno i brzo, prema zvezdama.

EPILOG: KALIDASIN TRIJUMF

Poslednjih dana tog poslednjeg, kratkog leta, pre no što se ledena čeljust sklopila oko polutara, jedan od izaslanika Zvezdade stigao je do Jakagale.

Majstor Roja nedavno se spregao u ljudsko obličje - i sličnost je bila potpuna, izuzev jedne sitne pojedinosti; no, i ona je bila dovoljna da desetak mališana, koji su pratili Ađana u autokopteru, neprekidno bude u stanju blage histerije, pri čemu su se oni mladi često besomučno kikotali. "Šta je toliko smešno?" upita on na svom besprekornom solarnom. "Ili je možda posredi neka privatna šala?"

Niko, međutim, nije hteo da objasni Zvezdađanu, čije je normalno viđenje boja ležalo potpuno u infracrvenom delu spektra, da ljudska koža ne predstavlja nasumični mozaik zelenog, crvenog i plavog. Čak i kada im je pripretilo da će se preobraziti u tyranosaurusu rexa i sve ih proždrtati, oni i dalje nisu pristali da zadovolje njegovu radoznalost. Štaviše, odmah su mu skrenuli pažnju - njemu, stvorenju koje je prevalilo mnogo svetlosnih godina i sakupljalo znanje već trideset stoleća - da bi masa od samo stotinak kilograma predstavljala prilično neubedljivog dinosaurusu.

Ađanin se nije naljutio; bio je strpljiv, a deca Zemlje beskrajno očaravajuća, kako u pogledu biologije, tako i psihologije. Isti je slučaj bio sa mladima svih vrsta - svih, naime, koje su imale mlade. Proučivši devet takvih vrsta, Ađanin je sada gotovo mogao da predoči sebi kako to izgleda rasti, sazreti i umreti... gotovo, ali ne sasvim.

Pred desetak ljudskih i jednim ne-ljudskim bićem pružala se pusta zemlja, čije su nekada raskošne ledine i šume bile zbrisane dahom studeni sa severa i juga. Dražesne kokosove palme odavno su nestale, pa su čak i sumorni četinari koji su ih nasledili sada bili samo ogoljeni kosturi, čije je korenje satrla plima večnog leda. Na površini Zemlje više nije postojao nikakav život; bilo ga je još samo u okeanskim ponorima, gde je unutrašnja toplota planete sprečavala nadiranje leda, omogućujući tek sićušnom broju slepih, izglednelih stvorenja da gamižu, plivaju i međusobno se proždiru.

No, biću čiji je matičan svet kružio oko jedne slabašne crvene zvezde, Sunce koje je sijalo sa bezoblačnog neba Zemlje i dalje je izgledalo nesnosno jarko. Iako je sve njegove toplote nestalo, pošto je bila iscrpna bolešću koja mu je napala jezgro pre hiljadu godina, blistava, sjajna svetlost koju je bacalo otkrivala je svaku pojedinost opustele zemlje, odbleskujući se velelepno sa sve bližih glečera.

Temperatura ispod nule predstavljala je uzbudljiv izazov za decu koja su umela da uživaju u moćima svojih tek probuđenih umova. Dok su se naga poigravala na snežnim nanosima, stvarajući bosim nogama oblačke blistavih, poput baruta suvih kristala, njihovi simbioti često su morali da ih opominju: "Nemojte prenebregavati signale za promrzline!" Ona, naime, nisu bila dovoljno stara da izvrše replikaciju udova bez pomoći odraslih.

Najstariji dečak stao je najednom da se pravi važan; krenuo je u hotimičan napad na hladnoću, objavivši ponosno da je elementarni oganj. (Zvezdađanin je upamtio izraz da bi ga kasnije ispitao, premda će mu to zadati silne poteškoće). Sve što se moglo videti na maloj predstavi bio je stub plamena i pare, koji je lelujavao po drvenom zdanju od cigala; ostala deca sračunato su se oglušila o tu prilično neumesnu razmetljivost.

Za Zvezdađanina, međutim, posredi je bio zanimljiv paradoks. Zašto su se ova bića povukla na unutrašnje planete, kada su mogla da nadvladaju hladnoću moćima koje su sada posedovala - baš kao što to čine njihovi rođaci na Marsu? Bilo je to pitanje na koje još nije dobio zadovoljavajući odgovor. Na um mu pade zagonetna misao koju mu je saopštio ARISTOTEL, entitet sa kojima je najlakše uspevao da opšti.

"Ima pravo doba za sve", uzvratilo je globalni mozak. "Postoji vreme za borbu protiv Prirode i vreme da se ona poslušna. Prava mudrost jeste načiniti dobar izbor. Kada duga zima prođe, Čovek će se vratiti na obnovljenu i osveženu Zemlju."

I tako, tokom poslednjih nekoliko stoleća, svekolika zemaljska populacija pokuljala je uz polutarne Tornjeve i zaputila se prema Suncu, u pravcu mladih okeana Venere i plodnih ravnica umerene zone Merkura. Pet stotina godina kasnije, kada se Sunce bude oporavilo, izgnanici će se vratiti. Merkur će biti napušten, sa izuzetkom polarnih područja; ali Venera će ostati stalni drugi dom. Gašenje velike zvezde dalo je podsticaj i mogućnost da se ukroti taj pakleni svet.

Iako su bile važne, te stvari zanimale su Zvezdađane samo posredno; njega su privlačili neki tananiji vidovi ljudske kulture i društva. Svaka vrsta bila je jedinstvena, sa vlastitim iznenađenjima i osobenostima. Ova je upoznala Zvezdađanina sa zbunjujućim pojmom negativne informacije - ili, kako se to zvalo u lokalnoj terminologiji, sa Humorom, Maštom, Mitom.

Noseći se sa tim neobičnim pojmovima, Zvezdađanin je ponekad u očajanju govorio samome sebi: 'Nikada nećemo razumeti ljudska bića.' Bilo je trenutaka kada ga je obuzimala takva osujećenost da se plašio da ne doživi nehotično sprezanje, što je bilo skopčano sa mnogim rizicima. Ali sada je već uspevao da se malo razabere; još se sećao zadovoljstva koje je iskusio kada je prvi put ispričao jedan vic, a sva deca prsnula u smeh.

Stvari se krenule nabolje od kada je počeo da radi sa decom, na šta ga je takođe nagovorio ARISTOTEL. "Postoji jedna stara izreka koja kaže da je dete otac čovekov. Iako nam je biološki pojam 'oca' obojici podjednako stran, u ovom kontekstu ta reč ima dvostruko značenje..."

Bilo je, međutim, slučajeva kod kojih ni deca, ni odrasli, pa čak ni ARISTOTEL nisu znali istinu. Izgledalo je da postoji čitav spektar između potpune mašte i čvrstih istorijskih činjenica, spektar koji obuhvata sve zamislive međustupnjeve. Na jednom njegovom kraju nalazile su se takve figure kao što su Kolombo, Leonardo, Ajnštajn, Njutn, Lenjin i Vašington, čiji su glasovi i slike često bili sačuvani. Na drugom polu nalazili su se Zevs,

Alisa, King-Kong, Guliver, Zigfrid, Merlin, koji nikako nisu mogli da postoje u stvarnom svetu. Ali gde smestiti Robina Huda, Tarzana, Hrista, Šerloka Holmsa, Odiseja ili Frankenštajna? Ukoliko uzmemo u obzir izvesno preterivanje, ništa se ne protivi zaključku da su oni predstavljali prve istorijske ličnosti.

Slonov Presto malo se promenio tokom tri hiljade godina, ali na njemu još nije sedeo tako strani posetilac. Bacivši pogled prema jugu, Zvezdađanin uporedi pola kilometra širok stub koji je nicao iz planinskog vrha sa neimarskim dostignućima koja je imao prilike da vidi na drugim svetovima. S obzirom na mladost ove rase, to je bio pravi podvig. Iako je izgledalo da će se svakog časa srušiti sa neba, ipak je postojano stajao već petnaest stoleća.

Razume se, ne u sadašnjem obliku. Prvih stotinu kilometara sada je predstavljalo okomiti grad - čiji su pojedini, široko razmaknuti nivoi još bili nastanjeni - kroz koji je šesnaest pari tračnica često prevozilo i po milion putnika dnevno. U ovom trenutku, radila su samo dva koloseka; kroz nekoliko časova, Zvezdađanin i njegovi pratioci hitaće tim ogromnim, izlebljenim stubom natrag u Prsten-Grad, koji je opasavao ceo globus.

Ađanin posuvrnu oči da bi mogao teleskopski da gleda i polako stade da klizi zenitom. Da, tu je. Danju se teško može razabrati, ali zato je lako vidljiv noću, kada ga svetlost Sunca, koja prolazi pokraj Zemljine senke, još obasjava. Tanka, blistava traka, koja je presecala nebeski svod na dve polulopte, predstavljala je čitav svet za sebe, u kome je pola milijardi ljudi živelo u uslovima stalnog odsustva sile teže.

A gore, pokraj Prsten-Grada, nalazio se zvezdani brod koji je prevezio izaslanike i ostale Članove Košnice preko međuzvezdanih bezdana. Na njemu su se već obavljale pripreme za polazak - bez ikakve žurbe, premda nekoliko godina pre plana; naredna etapa putovanja trebalo je da potraje šest stotina godina, ali Zvezdađanin, naravno, uopšte neće osetiti taj protok vremena, budući da se neće spregnuti sve do kraja leta, gde će ga, možda, čekati najveći izazov sa kojim se suočio u svom dugom veku. Prvi put se, naime, dogodilo da je jedna zvezdana sonda uništena - odnosno, da je zamukla - neposredno pošto je ušla u jedan sunčev sistem. Nije isključeno da je konačno ostvarila kontakt sa tajanstvenim Lovcima Zore, koji su ostavili svoj beleg na mnogo svetova, tako neobjašnjivo bliskim samom Početku. Da je Zvezdađanin bio kadar da iskusi strahopoštovanje ili zebnju, nesumnjivo bi ih osetio prilikom razmišljanja o budućnosti koja ga je čekala kroz šest stotina godina.

Ali sada se nalazio na snegom optočenom vrhu Jakagale, suočen sa stazom koju je čovečanstvo podiglo da stigne do zvezda. On okupi decu oko sebe (uvek su razumela kada je ozbiljno želeo da ga poslušaju) i pokaza prema planini na jugu.

"Vrlo dobro znate", reče Zvezdađanin uz ozlojeđenost koja je samo delimično bila pritvorna, "da je Zemaljska Luka Jedan podignuta dve hiljade godina posle ovog dvorca koji je sada u ruševinama". Sva deca klimnuše, svečano, u znak saglasnosti. "Pa zašto, onda", nastavi on, prateći pogledom liniju od zenita do vrha planine, "zašto zovete taj stub - Kalidasin Toranj?"

IZVORI I ZAHVALNICE

Pisac istorijske proze nalazi se u naročitoj obavezi prema svojim čitaocima, posebno onda kada barata nepoznatim vremenima i prostorima. On ne sme da izvitoperuje činjenice ili događaje, kada su oni poznati; a kada ih izmišlja, kao što je često prinuđen, dužnost mu je da ukaže na među koja deli maštu od stvarnosti.

Pisac naučne fantastike ima iste obaveze, samo dignute na kvadrat. Nadam se da će ove završne opaske ne samo predstavljati izvršenje te obaveze, nego i da će zabaviti čitaoca.

Taprobani i Cejlon

Iz dramatskih razloga izvršio sam tri beznačajne promene u geografiji Cejlona (sada Šri Lanke). Pomerio sam ostrvo osam stotina kilometara na jug, tako da ga preseca polutar - kao što je odista i bio slučaj pre dvadeset miliona godina, odnosno kao što će možda ponovo biti. U ovom trenutku ono leži između šestog i desetog stepena severne geografske širine.

Uz to sam udvostručio visinu Svete planine i primakao je bliže 'Jakagali'. Oba mesta, naime, postoje i umnogome odgovaraju mom opisu.

Sri Pada, ili Adamov Vrh, predstavlja očaravajuću planinu oblika kupe, svetu budistima, muslimanima, Hindusima i hrišćanima, na čijem se vrhu nalazi mali hram. U hramu je smeštena jedna kamena ploča sa otiskom za koju se smatra, iako je dugačak dva metra, da potiče od Budinog stopala.

Svake godine, tokom mnogo stoleća, hiljade hodočasnika preduzimalo je dugotrajno uspinjanje do vrha visokog 2240 metara. Uspon više nije opasan, budući da sada postoje dva stepeništa (koja su nesumnjivo najduža na svetu) do samog vrha. Ja sam se jednom popeo, na podsticaj Džeremija Bernstina iz Njujorkera (videti njegovu knjigu *Iskusiti nauku*), ali su mi mnogo dana posle toga noge ostale paralisane. Bilo je, međutim, vredno truda, pošto smo imali sreće da vidimo predivan i zastrašujući prizor senke vrha u svitanje - savršeno simetričnu kupu, vidljivu jedino tokom prvih minuta posle rađanja sunca, koja se pruža gotovo do obzorja na pokrovu oblaka ispod.

Posle toga, istraživao sam planinu na daleko bezbolniji način, u helikopteru ratnog vazduhoplovstva Šri Lanke; toliko smo se približavali hramu, da sam mogao da razaberem ravnodušne izraze lica monaha, koji su se već privikli na slične bučne uljeze.

Kamena tvrđava Jakagala zapravo je Sigirija (ili Sigiri, 'Lavlja Stena'), čija je stvarnost tako zapanjujuća da je malo bilo potrebe za nekim izmenama. Jedina sloboda koju sam dozvolio sebi hronološke je prirode, budući da je dvorac na vrhu sagrađen (prema Kulavamsi, letopisu Sinhalezija) za vladavine roditeljoubice, kralja Kasijapa I (478-495. godine nove ere). Izgleda, međutim, neverovatno da se jedan tako veliki poduhvat mogao izvesti za samo osamnaest godina i to pod kraljevanjem uzurpatora koji je živio u stalnom strahu da će biti svrgnut. Sva je, stoga, prilika da prava istorija Sigirije seže još mnogo vekova dublje u prošlost.

Ličnost, pobude i stvarna sudbina Kasijape bile su predmet mnogih rasprava, koje je ne tako davno nadahnula posthumno objavljena knjiga *Priča o Sigiriju* (Lejk Haus, Kolombo, 1972.) sinhalezijskog naučnika, profesora Senerata Paravitane. Takođe dugujem zahvalnost njegovom monumentalnom, dvotomnom delu posvećenom izučavanju natpisa na Ogleдалu-Zidu, *Grafiti Sigirije* (Oksford Juniverziti Pres, 1956.). Neki stihovi koje sam naveo sasvim su originalni, dok sam druge tek neznatno izmenio.

Freske koje predstavljaju glavnu diku Sigirije veoma su lepo reprodukovane u knjizi *Cejlon: slikarstvo iz hrama, svetilišta i sa Stene* (Njujork Grafik Sosajeti/UNESKO, 1957). Reprodukција broj pet prikazuje najzanimljiviju fresku - koju su, na žalost, šezdesetih godina uništili napoznati vandali. Sluškinja očigledno sluša tajanstvenu kutiju sa šarkama koju drži u desnoj ruci; iako nije ustanovljeno šta je posredi, lokalni arheolozi odbili su da ozbiljno uzmu u razmatranje moju zamisao da je ovde u pitanju rani sinhalezijски tranzistor.

Predanje o Sigiriji nedavno je na ekran preneo reditelj Dimitrij de Grunvald, snimivši film pod naslovom *Bog-kralj*, sa Lajom Lousonom u veoma upečatljivo odigranoj naslovnoj ulozi.

Svemirski lift

Ova naizgled nečuvena zamisao prvi put je izložena na Zapadu u jednom pismu objavljenom u broju od 11. februara 1966. godine časopisa *Sajens* pod naslovom 'Produženje

satelita u pravu "nebesku kuku". Autori su bili Džon D. Ajzaks, Hju Bredner i Džordž Bekas iz Skripsovog okeanografskog instituta i Elin S. Vajn iz Vuds Houli okeanografskog instituta. Iako može izgledati čudno da se okeanografi bave ovakvim idejama, stvar postaje manje iznenađujuća ako se ima u vidu da su to jedini ljudi (od velikih dana baražnih balona) koji imaju veze sa veoma dugačkim kablovima, što vise pod vlastitom težinom. (Ime doktora Elina Vajna igrom slučaja učinjeno je besmrtnim zahvaljujući nazivu čuvene istraživačke podmornice 'Elvin').

Kasnije je, međutim, otkriveno da se zamisao već pojavila šest godina ranije - i to u znatno ambicioznijem vidu. Autor je bio lenjingradski inženjer I. N. Arcutanov (Komsomolskaja pravda, 31. juli 1960). On je zamislio 'nebesku uspinjaču', da upotrebim njegov privlačni naziv za napravu, kojom bi se dnevno dizalo čak dvanaest hiljada tona na orbitu. Veoma je iznenađujuće to da je tako odvažna ideja stekla tako malo publiciteta; jedino mesto gde sam video da je pomenuta jeste lepa slikovnica Alekseja Leonova i Sokolova pod naslovom Zvezde nas čekaju (Moskva, 1967). Na dvadeset petoj strani u boji je prikazan rad 'svemirskog lifta'; ispod je stajalo napisano: "... satelit će, tako reći, počivati fiksiran u izvesnoj tački na nebu. Ukoliko sa satelita spustite kabl do Zemlje, imaćete gotovu žičaru. Potom se može izgraditi lift 'Zemlja-sputnjik-Zemlja' za teret i putnike i on će dejstvovati bez ikakvog raketnog pogona."

Iako mi je general Leonov poklonio primerak svoje knjige prilikom bečke konferencije posvećene miroljubivom korišćenju svemira, 1968. godine, ta zamisao mi je naprosto promakla - uprkos činjenici da se na slici lift uzdizao tačno sa Šri Lanke! Verovatno mi se učinilo da je kosmonaut Leonov, inače poznati šaljivčina, hotimice napravio šalu na moj račun.³

Svemirski lift nesumnjivo predstavlja ideju čije je vreme došlo, što najbolje potvrđuje činjenica da je tokom decenije posle 1966. godine Ajzaksova zamisao ponovo otkrivena, međusobno nezavisno, još najmanje tri puta. Njena veoma podrobna obrada, sa mnoštvom novih ideja objavljena je u dvobroju za septembar-oktobar iz 1975. godine časopisa Acta astronautica; naslov članka glasio je: 'Orbitalni toranj; lanser svemirskih letelica koji koristi Zemljinu rotacionu energiju', a njegov autor bio je Džerom Pirson iz vazduhoplovne baze Rajt-Peterson. Doktor Pirson je sa iznenađenjem čuo za ranije studije, koje su mu promakle u kompjuterskom praćenju novih informacija; otkrio ih je, čitajući moje svedočanstvo izloženo u Komitetu za svemir Predstavničkog doma, jula 1975. godine. (Videti Pogled sa Serendipa).

Šest godina ranije (Džurnal of d britiš interplanetari sosajeti, sveska 22, str: 442-457, 1969.) A. R. Kolar i Dž. V. Flauer došli su do - u osnovi istovetnog - zaključka u referatu pod naslovom '(Relativno) niskovisinski, dvadeset četvoročasovni satelit'. Oni su razmatrali mogućnost visećeg sinhronog komunikacionog satelita daleko ispod prirodne visine od trideset šest hiljada kilometara, ne uzevši pri tom u obzir spuštanje kabla do površine planete, ali to je očigledna posledica njihove zamisli.

A sada skromno nakašljavanje s moje strane. Još 1963. godine, u jednom eseju, poručenom od UNESKO-a i objavljenom u časopisu Astronautiks u februarskom broju za 1964. godinu pod naslovom 'Svet komunikacionih satelita', koji se sada može naći u mojoj knjizi Glasovi sa neba, napisao sam sledeće: "Kao znatno dugoročnija mogućnost, može se pomenuti da postoji izvestan broj teorijskih načina za ostvarenje niskovisinskog, dvadeset četvoročasovnog satelita; ali oni zavise od tehničkog razvoja za koji je malo verovatno da se može odigrati u ovom stoleću. Ostavljam zamisao studentima za vežbanje."

---

³ On je takođe prvorazredni diplomata. Pošto je u Beču video film '2001', iz njegovih usta potekao je najbolji komentar koji sam ikada čuo o ovom filmu: "Sada se osećam kao da sam dva puta bio u svemiru. Verovatno bi posle misije Apolo-Sojuz rekao 'tri puta'."

Prvi od tih 'teorijskih načina' bio je, razume se, viseći satelit, o čemu su pisali Kolar i Flauer. Moji grubi proračuni, izvedeni na poledini jednog priručnog koverta, temeljili su se na snazi postojećih materijala, što me je učinilo veoma skeptičnim prema celoj zamisli, tako da nisam mario da je podrobno obradim. Da sam bio nešto manje konzervativan - ili da mi je pri ruci stajao veći koverat - verovatno bih pretekao sve, izuzev Arcutanova.

Budući da je ova knjiga (bar se nadam) više roman, a manje inženjerska rasprava, upućujem one koji su radi da saznaju nešto podrobnije o tehničkim pojedinostima na sve obimniju literaturu o ovom problemu. Među skorašnje radove spadaju referat Džeroma Pirsona 'Korišćenje orbitalnog tornja za svakodnevno lansiranje tereta drugom kosmičkom brzinom' (istupanje na 27. kongresu Međunarodne astronautičke federacije, oktobar 1976.) i izvanredno saopštenje Hansa Moraveca 'Nesinhrona orbitalna nebeska kuka' (godišnji sastanak Američkog astronautičkog društva, San Francisko, od 18. do 20. oktobra 1977.).

Dugujem veliku zahvalnost mojim prijateljima, pokojnom A. V. Kliveru iz Rols-Rojsa, doktoru inženjeru Heriju O. Rupeu, profesoru astronautike na Tehničkom univerzitetu minhenske 'Lehrstuhl f_r Raumfahrttechnik', i doktoru Alenu Bondu iz Kalem Laboratorija na njihovim dragocenim komentarima orbitalnog tornja. Oni, međutim, ne snose odgovornost za preinačenja koja sam ja načinio.

Volter L. Morgan (koliko ja znam, nije nu u kakvom srodstvu sa Vanevarom Morganom) i Gari Gordon iz KOMSAT Laboratorija, kao i L. Perek iz Odeljenja za svemirske poslove Ujedinjenih nacija pružili su mi veoma korisne informacije o stabilnim područjima sinhrone orbite; oni ističu da bi prirodne sile (a naročito dejstva sistema Sunce-Mesec) izazvale velike oscilacije, naročito u pravcu sever-jug. Prema tome 'Taprobani' možda ne bi bio toliko pogodan, kao što sam ja to napisao; ali on bi i dalje bio bez premca u odnosu na sva ostala moguća mesta.

Podložna je raspravi i pretpostavka o važnosti lokacije na velikoj visini i ja u tom smislu dugujem zahvalnost Semu Brendu, iz Pomorskog istraživačkog centra za ekološka predviđanja na informacijama o polutarnim vetrovima. Ukoliko se ispostavi da se Toranj može bezbedno spustiti do nivoa mora, lako se može dogoditi da Maldivsko ostrvo Gan (koga je nedavno napustilo britansko Ratno vazduhoplovstvo) postane najdragoceniji teren dvadeset prvog stoleća.

Konačno, izgleda veoma neobična - pa čak i zastrašujuća - okolnost da sam ja, godinama pre no što mi je pala na um tema za ovaj roman, krajnje nesvesno gravitirao (sic) ka njegovom poprištu zbivanja. Kuća, naime, koju sam kupio pre deset godina na mojoj omiljenoj plaži na Šri Lanki (videti Blago zlatnog grebena i Pogled sa Serendipa) nalazi se tačno na mestu koje predstavlja najbližu kopnenu lokaciju tački maksimalne geosinhrone stabilnosti.

To mi daje nadu da ću u penziji imati priliku da posmatram druge umirovljene ostatke rane svemirske ere kako kruže orbitalnim Sargaskim morem neposredno iznad moje glave.

Kolombo
1969-1978.

A sada, jedna od onih izuzetnih podudarnosti koje sam naučio da primam zdravo za gotovo...

Dok sam vršio korekturu ovog romana, dobio sam od doktora Džeroma Pirsona jedan primerak NASA-inog Tehničkog memoranduma pod oznakom TM-75174. Naslov je glasio 'Svemirska "ogrlica" oko Zemlje', a tekst je potekao iz pera G. Poljakova. Posredi je prevod članka izvorno objavljenog u časopisu Tehnika molodeži, broj 4 za 1977. godinu, str: 41-43.

U tom kratkom ali veoma podsticajnom tekstu, doktor Poljakov, iz Astrahanskog

nastavnog instituta, opisuje, uz obilje inženjerskih podrobnosti, Morganovu završnu viziju celovitog prstena oko sveta. On vidi u tome prirodni nastavak svemirskog lifta, čije građenje i rad objašnjava doslovce na isti način kao i ja.

Pozdravljam tovariša Poljakova i istovremeno počinjem da se pitam, nisam li, možda, ponovo bio odveć konzervativan. Možda će Orbitalni Toranj predstavljati dostignuće dvadeset prvog, a ne dvadeset drugog stoleća.

Naši vlastiti unuci lako mogu da pokažu da je - ponekad - ono što je Džinovsko ujedno i Lepo.

Kolombo

18. septembar 1978.